öpüşme
metafizikten erotiğe

adriane blue



AYRINTI

öpüşme • adriane blue

ADRIANNE BLUE

BBC ve Kanal 4, Adrianne Blue'nun "dünya çapında bir öpüşme uzmanı" olduğunu söylüyor. Yıllarca *Sunday Times* gazetesinde muhabir olarak çalışan Blue, *Independent, New Statesman, Cosmopolitan, Washington Post* gibi yayınlarda çağdaş kültür üzerine yazılar yazdı. Londra'da yaşayan Blue, City Üniversitesi'nde konuk öğretim görevlisi olarak ders veriyor.

Ayrıntı: 279
Lacivert Kitaplar dizisi: 3

Öpüşme
Metafizikten Erotiğe
Adrianne Blue

İngilizceden çeviren
İrem Sağlamer

Yayıma hazırlayan
Erdal Alova

Kitabın özgün adı
On Kissing
From the Metaphysical to the Erotic

Indigo/1996
basımından çevrilmiştir.

© Adrianne Blue

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Deniz Çelikoğlu

Düzelti
Ayten Koçal

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. Tel: (0 212) 212 03 39-40

Birinci basım *2000*

ISBN 975-539-223-8

AYRINTI YAYINLARI
Dizdariye Çeşmesi Sk. No: 23/1 34400 Çemberlitaş-İstanbul Tel: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Adrianne Blue

Öpüşme

Metafizikten Erotiğe



LACİVERT KİTAPLAR DİZİSİ

İŞ İŞTEN GEÇTİKTEN SONRA VERİLEN SÖZLER
Darian Leader

SEVGİNİN HALLERİ
Stephanie Dowrick

ÖPÜŞME
Metafizikten Erotiğe
Adrianne Blue

Annie için

İçindekiler

Öpüşmenin dünyası:
Genel bir bakış
9

Öpüşmenin doğal tarihi
15

Arzunun coğrafyası
31

Kötü doktor Freud
45

Kuşlar ve bonobolar
63

Öpüşmeye çağrı
79

Coşkudan baştan çıkanlar ya da feryat edenler
91

Prens ve prototip
107

Beden ve ruh
121

Vampirler ve diğer öldüren cazibeler
133

Şeytan'ın öpücüğü
145

Yalvaran ayinler
159

Fallik boğazlar ve zorlayan kollar
171

Unutulmazlar
181

Paris'in kararı
199

Sonsöz
211

Notlar
223

Kaynakça
227

Dizin
231



Öpüşmenin dünyası: Genel bir bakış



Yüksek yayladaki birkaç Berberi göçebeydi. Arkadaşlarım yakındaki dağa tırmanırken, ben bazılarıyla tanışabilme umuduyla, burada kalmayı yeğledim. Karşılaşabileceğim birkaç yabancı hariç, tek başıma olacaktım. Kısa bir süre sonra İngilizce bilmeyen, çok az Fransızca bilen İbrahim adlı bir Berberi'yle tanıştım. Ben çok az Fransızca bilirim. Toprağa resimler çizerek çok iyi iletişim kurduk. Karısı Fatima öğle yemeğini hazırlarken ben de Yasemin bebeğe baktım. İki küçük oğulları koyunlara bakıyordu. Güneş daha da yükseldi, aile çadırın içinde kayboldu, derken ben de içeri davet edildim ve kavurucu Kuzey Afrika güneşinden kurtulmuş oldum. Art arda üç adam misafirliğe geldi. İçeri her gelen, "*Selamünaleyküm*" diyor, İbrahim'i yanaklarından öpüp onu hafifçe

kucaklıyordu. Bu, erkekler arasındaki olağan selamlaşma biçimiydi. Kadınlar herkesin içinde öpüşmüyordu.

Ama günün ilerleyen saatlerinde, çadırın uzağında, ev sahibim beni öptü.

Ondan sonra, akşamüstü güneşinin altında –belki de çok uzun bir süre– oturdum, aklım selamlaşma öpücüklerinin arasındaki ince ayrıntılara takılmıştı: Batılıların soğukça havayı öpmeleri, çadırda görmüş olduğum aynı ölçüde gelenekselleşmiş öpüşmeler, Doğu Avrupalı liderlerin arasındaki sıcak öpüşmeler. Düşüncelerim sonunda aşk ya da bir zamanlar aşk olarak sınıflandırılan şehvet öpüşmelerine kaydı. Ama o gün, Fas'ın sıcağında, eski Fransız atasözü, "Âşıklara yaşamaları için öpüşme ve soğuk su yeter," sınanmadı.

Yine de, bir tür tamamlanmışlık duygusu vardı. İçsel bir ışığın çakmasıyla, birdenbire o bağlantıyı gördüm; öpüşmenin sürekliliğini, her öpüşmenin törensel mi, yoksa aşk öpücüğü mü olduğunu bildiren o kırılmaz anlam halkasını.

Freud, uzun zaman önce, annemizin memesinin bizi sevgilimizin öpücüğüne hazırladığını açıklamıştı ve daha yakın geçmişte insanbilimciler bu görüşü gönülsüzce de olsa doğrulamışlar, Venezuela yağmur ormanlarındaki avcı-toplayıcıların hâlâ uyguladığı eski Yunanlılardan kalma bir çocuk büyütme yöntemi olan öperek-beslemenin erotik öpücüğün kökeni olduğunu ortaya atmışlardı. Ama ben, yine de kimsenin haritalandırmadığı daha büyük bir öpüşme sürekliliği olduğuna inanıyorum. Haritanın manzarası anaç olanla, yatıştırıcı, dinsel, metafizik ve erotik olanın birbiriyle bağlantı doruklarını ve vadilerini barındırıyor.

Bir öpücük insanlığın bütün öyküsünü anlatıyor. Memeden beslenirken ve biraz farklı da olsa biberondan beslenirken gerçekleşen emme ve yalama, temelde öpüşürken kullanılan eylemlerdir. Erotik öpüşme meme emme taklididir. Öpüşme de, öbür kişinin beslenmesinin taklit edilmesidir: Öpüşen, kendisinin yumuşak, incinebilir bölümlerini sunar, dudaklar ve dil öbür kişinin dişlerinin arasındadır ve onların güvende olduğunu bilir.

İdeal bir öpüşme âşıklar için bir şölendir.

Ben senin öpücüklerini yutayım, sen de benimkileri yut,
Ve ağızlarımızla birbirimizin mutluluğunu yudumlayalım,

diye yazmış Fransız şair Louise Labé 450 yıl önce. İnsan aynı zamanda besler ve beslenir.

Her öpüş, bir anneyle (ya da anne figürüyle) çocuğunun arasında var olan incinebilirliği, yakınlığı, şehveti ve güveni barındırır içinde. Benim kuramıma göre, sevgililerin aynı anda bebekliğin güvenini ve duygusallığını canlandırması, erotik öpüşmenin duygusal ve bedensel dinamiğinin büyük bir bölümünü oluşturur. Bu da, yoğunluk, zevk, bağlılık duygusu ve keyfin nedenlerini açıklar.

Öpüşmenin gücü bir simge olarak, yalnızca cinsel yakınlıktan değil, her öpüşmenin gerçekte anlamın sürekliliğine katılması gerçeğinden kaynaklanır. Yalnızca bilardo topları duygusal bir yansıma olmaksızın öpüşür. Anne ve çocuğun duygusallığı ve tamamlayıcı nitelikteki birbirine bağımlılığı, her türlü öpüşmeye temel bir anlam kazandırır ve öpüşmeyi en güçlü ve en çağrışım yüklü hareketimiz kılar. Yahuda'nın öpücüğü, Batı kültürünün en ünlü öpüşmesi, sarsıcıdır çünkü öpüşme kavramıyla birlikte güven kavramına da ihanet eder.

Bedbaht âşıkların masallaşmış öpüşmeleri –Uyuyan Güzel ve Prens, Paolo ve Francesca, Scarlett ve Rhett, Oscar ve Bosie, Charles ve Diana– arzu ikonları oldular. Ve pek çokları, Keats gibi, öpücüklerin "uçucu mutluluklar" olduğuna inanır.

Bugün, cinsellik yine tehlikeli hale gelince, insanları duraksatarak enine boyuna düşündürüp öpüştüren yeni bir romantik bilinç oluştu. Öpüşmenin, 1990'ların film ve romanlarında ve yaşamlarımızda önemli bir yeri var. Aslında, öpüşmenin, penisilinin bulunuşundan beri sahip olmadığı bir önceliği yeniden kazanmış olduğunu söylemek abartılı olmaz.

Bundan sonra, kimileri birbirleriyle savaş halinde olan değişik uzmanlık türlerinin entelektüel alanlarına yaptığım yolculukların tam

bir açıklaması gelecek. İnsanbilimden *amour propre*'ye,* biyolojiden Byronvari hırsa, Catullus'tan *cunnilingus*'a,** kadar sürekliliği izleyerek erotik imparatorluğun dev ve değişken topraklarına vardım. Yol boyunca, Batı Afrika'daki bir ormanda genç bir goril tarafından, Savoy'da da yaşlı bir maymun tarafından öpüldüm. Bu bile, benim öpüşmeye karşı tutkulu ilgimi azaltmadı. Marco Polo gibi, tuhaf öyküler ve hatta biraz da ipekle geri döndüm.

* (Fr.) *amour propre:* saf aşk. (ç.n.)
** (Lat.) *cunnilingus:* kadınlık organının ağızla uyarılması. (ç.n.)



Öpüşmenin doğal tarihi



En maço erkeğin dudakları bile vajinanın dudaklarına çok benzer. Her ikisi de nemli, iç bölgelere götüren duyarlı sınırlardır. Dudaklar, ağız, dil ve dişler büyük ölçüde çift cinsiyetlidir. Pek çok amaç için, her iki cinsin de dudakları gerçekten aynıdır; böylelikle öpüşmek, benzerle benzerin birleşmesidir. Öpüşme eylemi sırasında iki insan biyolojik eşitler olarak iletişim kurar; öpüşmek, kadının da erkeğin de aynı aygıtı kullanarak gerçekleştirdiği bir cinsel eylemdir.

Ama ağız bir penis olsaydı, her zaman dik olacaktı: yerken, içerken, konuşurken, öpüşürken. Ağız, çölde değil de bedenin Mezopotomyası olan yüzde konumlanmış duyumsal bir vahadır. İlk insan kültürünün geliştiği eski nehir vadisi gibi, yüz de, duyulardan

akıp gelen bilgilerle dopdoludur. Öpüşmeye başlayınca, sevgilinizi görür, duyar, kokusunu alır, dokunur ve tadını alırsınız. Sevgilinin dudağının içini ısırmaya karar verdiğinizde ya da âşığınızın dili sizinkiyle oynamaya karar verdiğinde, beynin mesajları, eylemi yerine getirecek kaslara iletilir. İç telefon ağı olan sinir sistemi, milyonlarca sinirsel dürtülerle bedenin bölümlerini birbirine bağlar.

Öpüşmeyle geniş bir hormon, sinir ve kas dizisi *harekete geçer*. Beden ısınır ve cinsel organlar karıncalanır. Ve gövdenin denetim merkezi olan beyin, parmak uçlarını yavaş yavaş sevgilinin dudaklarında gezdirmekten dilini dudaklarının arasına sokmaya kadar yapılan her şeyin içindedir. Seksin kafada gerçekleştiğini söyleyen o eski klişenin içinde kesinlikle fizyolojik bir doğruluk payı vardır. Beynin hareket merkezinin büyük bir bölümü, çok ince ayar gerektiren dil ve dudak hareketlerine ayrılmıştır. Yine nazik ve karmaşık devinimler gerçekleştirebilen el ve parmaklarsa beynin daha az bir bölümünü işgal eder. Cinsel organlar daha az yer kaplar.

Tutkuyla öpüşüp cinsel yönden uyarıldıkça beyin akciğerlere derin derin soluma, kalbe hızlanma, tükürük bezlerine dördüncü vitese geçme buyruğu verir. Dokunma ve baskının duyumsal mesajları çok hızlı ilerler –denizaşırı mesaj ileten modem gibi– o kadar ki, öpüşme anında haz verir.

Yumuşak, küçük öpüşler artık öbür kişinin bedenini araştıran daha güçlü, açık ağızlı öpüşmeye dönüşür. Bir eşin dili öbürününkini yokladıkça, sinirsel sinyaller belkemiğine hücum eder, pankreas, adrenalin bezleri ve karın bölgesindeki sinir uçları eyleme geçer. Atardamarlarla toplardamarlar, dudaklardan gelen sinyallere karşılık verir. Öpüşürken, duyguların, düşüncelerin ve başka öpüşmelerin gelip giden anıları hızlı patlamalarla yolculuk eden sinir mesajlarıdır. Dilin ucunu –nereye konacağı ya da ne zaman içe çekileceğini– tam olarak düşünmek için duraklanmaz. Otomatik pilotta gidilir. Ama isterseniz, tadarken ya da yutarken yaptığınız gibi, bilinçli olarak dilinizi iter, dilinizin hareketlerini başlatabilir ve denetleyebilirsiniz.

Sevgilinin uyanan arzularının gözle görülür işaretleri, onun çıplak teninin görünüşü ve amaçlı bakışları heyecanı daha da art-

tırır. Koku da öyle. Feromonlar, arzulamanın en güçlü etkenlerindendir ve organların en duyarlısı burun, birkaç bin kokuyu ayırt edebilir: 10 bin kokuyu ayırt edebilen insanlar var. Kan basıncınız yükselir, belki de iki katına çıkarken, yüzeye akın eden kan, dokunuşlarınızın bedenlerinizi ısıtmasını sağlar; terlersiniz ve bazen gül rengi bir parıltı oluşur: aşk kızıllığı. Hareketsizken dakikada 60 - 80 kez atan kalbiniz şimdi 100'e, 110'a, 120'ye çıkar, heyecan arttıkça daha da hızlanır. Artık atardamarlarınız, toplardamarlarınızın alıp götüremeyeceği bir hızla organlara kan taşır. Dudaklarınız şişer, daha da kabarır. Aynı değişiklikler cinsel organlarınızda da gerçekleşir. Kadının vajina dudakları açılır ve şişer; klitorisi sertleşir. Erkeğin penisine kan hücum eder ve penis sertleşip dikleşir. Bu, insanbilimcilerin cinsel birleşme öncesi etkinlik dediği, seksologlarınsa önoyun dediği şeydir; bu, şehvete inananların öpüşmeyi düşünürken, ondan konuşurken ya da öpüşürken demek istediği şeydir.

Tutkulu öpüşme, en yoğun orgazm öncesi aşamada dakikada yalnızca 6.4 kalori yakar ama kalbiniz tabana kuvvet koşar. Yoğunluk arttıkça nabız da yarışa devam eder, orgazm anında 150'ye ulaşır, bunu yapmak isterseniz öpüşerek de becerebilirsiniz. Ya da beklemeyi yeğleyebilirsiniz.

Bedenleriniz kucaklaşırken, omuz kaslarınızla birlikte sırttakiler ve boyundakiler de harekete geçer – pek çok başka kas gibi.

Dolaşım, hormon ve kas faaliyetinin bu vahşi senfonisi içinde, orkestrasyon pek çok sinirsel kadans da içerir. Elbette bu kadansları duyamazsınız. Ama, Paris'te on küsur yıl önce bir müzikli öpüşme konçertosu, canlı bir gösteri olmuştu. Konser dinleyicilerinin üç yüzü gönüllü olarak sahneye çıkmış, orkestra şefinin değneğinin temposuna uygun olarak birbirlerini şapur şupur öpmüşlerdi. Ama bu canlı gösteri bize öpüşme üzerine, Annabelle Dytham'ın ölüleri incelemesinden daha az bir kavrayış sağlıyor.

Kadavralar, Londra Kolej Üniversitesi'nin tıp okulunun bodrumunda tutuluyor ve çalışmalar soğuk beyaz fayanslarla kaplı bir

odada yapılıyor. Beyaz önlüğünü bluciniyle süveterinin üzerine giyen yirmi yaşındaki tıp öğrencisi, yetmiş yaşlarındaki bir ölünün yüzünü dikkatle kesiyor. Dudakların anatomisinin anahtarı peşinde, bıçağıyla kası kat kat kesiyor. *Gray's Anatomy* kitabından, dudakların, herkesin bildiği ya da bilmiş olduğu gibi, büzülüp öpüşen iki orbicularis orbis kasından oluştuğunu biliyor. Ama bir çift dudağı, ardından da öbürünü kestikten sonra, Annabelle Dytham düşünmeye başlıyor.

İnsanın bireyselliği hiç de sığ değildir. İki kalp tamamen benzer değildir, iki çift dudak aynı değildir. Otuz çift dudak kestikten sonra, Annabelle kendine güvenerek, anatomi kitaplarının gerçekleri tam olarak yansıtmadığını söyleyebilecekti. Dudaklar, bol miktarda sinirle beslenmiş esnek dokuların aralarına serpiştirildiği kas liflerinden oluşmuştur. Bu biliniyor. Ama dudakların hareketleri daha önce düşünüldüğünden çok daha karmaşıktır. Bir öpücük, iki kasın basitçe kasılması değildir; dudaklar öpmek üzere büzüldüğünde, kese bağlarının art arda çekilmesi gibi gerilirler. Bilgisayar görüntüleri, plastik cerrah Gus McGrouther'ın ekibinin genç üyesi Dytham'ın bıçağıyla ortaya çıkardıklarını kısa bir süre sonra doğrulayacaktı.

Onarılmış ve yeniden yapılmış dudaklar, yapıları yeterince bilinmediği için, öpüşürken güçlük çeker. Bu nedenle, dudakları yeniden yapan McGrouther, dudakların ve ağzın yapısı üzerine derinlemesine bir araştırma yürütüyor. Dudaklar üzerine konuşmaya başlayana kadar kibarca metanetini koruyor. Sonra büyülenmişliği büyüleyici bir hale geliyor: "Kimse heykellere dudakları için bakmaz. Dudakların güzelliği hareketlerindedir," diyor. "En ünlü kadın oyuncuların bile dudakları hareket ederken güzeldir." O ve öğrencileri Beckett'in, on bir buçuk dakikalık, tek bir kadın oyuncunun oynadığı *Ben Değil* adlı oyununu videodan sesi kapalı olarak izliyorlar. Bütün görebileceğiniz, gölgeler içinde bir figür ve oyuncunun oynayan ağzı.

McGrouter ekibi, ağız hareket halindeyken derinin altında olanların ilk hareketli görüntüsünü gerçekleştirdi. Başkalarıyla birlikte Annabelle Dytham'ın dudaklarını da öpüşürken gösteren bu man-

yetik rezonans görüntüsü (MRI) kasları hareket halinde gösteriyordu. Bilgisayar ekranına yansıtılan görüntü, kasların kese bağlarının çekilmesi gibi hareket ettiğinin tam olarak görülebilmesi için hızlı bir biçimde ileri alınabiliyor, kare kare izlenebiliyor ve hatta geri alınabiliyordu. "Bu bizim, yüzün nasıl bir makine gibi çalıştığını daha iyi anlamamızı sağlıyor," diye açıklıyor McGrouther.

Öpüşme, gerçekten çok karmaşık bir hareket. Tutkuyla öpüşürken, başınız öne doğru eğilir, birbirinizin burunlarından kaçınmak için başlarınızı yana eğer, boyun ve sırt kaslarınızı harekete geçirirsiniz. Kafatasındaki tek hareketli kemik çene ve otuz dört yüz kasının hepsi birden oyuna girer. Ve bu gerçek bir öpüşmeyse ve tutkuluysa, McGrouther diyor ki, "Bedendeki her kas kullanılır; kollarınız öbür kişiye sarılmak için, boyun, sırt ve omuz kaslarınız gerilir, ve öyle devam eder."

Elektrik çarpması gibidir ve öyledir de. İnsanların dudaklarına ve yanaklarına elektrotlar yerleştiren ekip, öpüşme sırasında bütün yüz kaslarının liflerini oluşturan iki sinir boyunca beyinden gelen elektrik akımlarını izlediler. Öpüşmenin elektrikli olmasının bir nedeni de dudakların sinirlerle dolu olması ve beynin yüz sinirleri deposundan gelen elektro-kimyasal etkinliğin aşırı yoğunluğudur. Bir başka nedense, dudakların duyarlı derisinin derinin öbür bölümlerinin üst katmanlarından çok daha ince olması ve yapısal olarak asıl deriyle ağzın içini kaplayan nemli mukozanın tam ortasında yer almasıdır.

Dil duyusal alıcılarla dolu bir dokunma organıdır. Ağ gibi kasları öpüşürken onu uzatmanızı ya da kısaltmanızı ve her yönde hareket ettirmenizi sağlar. Boyun ve çene kasları dile çok yönlülük kazandırır. Örneğin, boyundaki styloglossus kası dilinizi yukarı kaldırmanızı sağlar. Bizim kültürümüzde, dudağın ucundaki dil şehvetli bir çağrı olarak algılanır; diller, kural olarak, saklı tutulur. Dudakların tersine.

Dudakların ideal biçimi, bir ceket tasarımı gibi bir moda meselesidir. Sessiz filmlerin kadın başrol oyuncularından Clara Bow'un dudakları yay gibiydi. Garbo'nunkilerse inceydi. Öpü-

lebilirlik bakanın kafasındadır. Tutkulu, ıslak bakış, uzun zaman *dernier cri** idi: Marilyn Monroe'nun dudakları Mick Jagger'ın olağanüstü dudaklarından çok farklı değildi. İri ve etli dudaklar. Joan Crawford, Diana Dors ve Jane Russell'ınkiler de çok benzemez değildi. Ama karikatüristler Britanyalı politikacı Michael Portillo'nun koca dudaklarını çizdiler: çok ıslak bir görüntü. Julia Roberts'in şiş dudakları çok uzun bir süredir pek gözde. *Özel Bir Kadın* filminin yıldızının "arı sokmuş" ve Paris dudakları olarak da bilinen şehvetli dudakları çok pahalı olmayan bir kolajen takviyesiyle herkesin olabilir. Ama bu dudakların başkalarının dudaklarından daha iyi öpüşeceğini düşünmek için bir neden yok. Öpüşmek, onun için donanımlı doğduğumuz ve doğmadan önce nasıl yapılacağını bildiğimiz bir şey.

Altı haftalık ve 120 milimetre uzunluğundaki bir insan cenininin dudakları, alt ve üst çenesi ve oldukça belirgin bir ağzı vardır. Dil filizlenmeye başlar ve yirmi süt dişi dişetlerinin içindedir. Bir cenin üçüncü ayında ağzını açabilip dudaklarını birbirine bastırabilse de onları büzemez ama bu meme emmeye başladığında bebeğin nasıl yapacağını bilmesi gereken bir şeydir. Bebekliğinizde beslenmek için, bugünse öpüşmek için kullandığınız emmek, yutmak ve tutmak için gereken bütün biyolojik yetenekler doğumdan önce gelişir. Mekanik olarak konuşmak, öpüşmek hemen hemen meme emmekle aynıdır, benzer üç refleks kullanılır.

Doğumdan önceki haftalarda ceninlerin ellerini emdikleri gözlenmiştir, o kadar ki bazen elleri su toplar. Bebek doğduğunda, emme hareketlerini yapmak üzere programlanmıştır ve hemen emmeye çabalar. İster Kalahari'de, ister Canterbury'de, ister Colorado'da doğsun, ilk kez soluk alan bir bebek ağız hareketleri yapmaya başlar, ağzını açıp kapar ve alt çenesini kımıldatır. Pek çok Batılı bebek gözlemlendi ve Harvard Üniversitesi insanbilimcileri 1969 yılında Kung Buşmanları'nın sözlü tarihini incelemeye gel-

* (Fr.) *dernier cri:* son moda. (ç.n.)

diklerinde, geleneksel toplumda yaşayan Nisa, onlara bebeğinin ilk dakikalarını anlattı.

Nisa'nın, kendilerine Zhun/twasi "gerçek insanlar" diyen halkı, Kalahari Çölü'nün kıyısında yaşıyordu. Nisa, uzak bir bölgede ilk bebeğini doğurduğunda ona yardım edecek kimse yoktu. Doğumun ardından Nisa ne yapacağını bilmiyordu ama bebek biliyordu: "Köyden ayrılırken kimseye bir şey söylemedim. Kızım doğduktan sonra orada öylece oturdum. Aklım başımda değildi. Bebek orada yatıyor, kollarını hareket ettiriyor, parmaklarını emmeye çalışıyordu," memeyi bulana kadar.

Tek hücreli bir hayvan gibi, yeni doğmuş bir bebek neredeyse yalnızca ağızdan ibarettir. Yaşam, öncelikle meme emmek ve dünyayı tatmaktan oluşur. Bebeğin dörtte birini başı oluşturur. Yetişkinlerdeyse bu oran sekizde birdir. Bebeğin yanağına dokunulduğunda, hemen öbür tarafına dönüp küçük, hızlı, ani hareketlerle meme ucunu aramaya başlar. Bu, arama refleksidir. Arama eylemi, meme ucuyla, memeyle ya da yalnızca parmakla bebeğin yanağına dokunmakla başlatılabilir. Bebeğin tepkisi, sizin olduğunuz yöne başını çevirip dudaklarını aralamak olur. Hayvanbilimci Desmond Morris *Bebek Bakımı* kitabında, annenin bunu memesini bebeğe vermeden önce yapması durumunda, bebeğin beslenmeye hazır hale geldiğini ve meme ucunu ağzına alacağını söyler. Bunu sevgilinizle deneyin. Dudaklarını aralayıp arzu nesnesine yönelecektir.

Memeleri çıplak olan annenin memeyi tutan bebeğinin açıkça heyecanlandığını fark etmesi gibi, sevgili de heyecanlanacaktır. Bebek annesini koklar; sevgili sevgiliyi koklar. Doğum uzmanı Sheila Kitzinger, "Bebek aramaya başladığında, öne eğilip onu memeye doğru kaldırma ve emme refleksini harekete geçirme anı gelmiştir", diyor. "Bebek, çoğu zaman bir süre meme ucunu yalamaktan hoşlanır. Sonra, ağzı açılır, anne meme ucunu içeri iter ve bebek emmeye başlar, ilk başlarda belki biraz dener gibi ama sonra giderek aratan bir güven ve beceriyle yapar bunu."

Ve de aç olduğu için değil. Bebek meme emer çünkü bebekler böyle yaratılmıştır. Kamışla bir içecek içmekten farklı olarak, be-

bek emerken meme ucuna yapışır. Bebek, ağzının derinliklerine sokulmuş meme ucuyla çevresindeki bölgeyi kavrar, ağzının tavanıyla dili arasında tutar ve ritmik olarak emer. (Bu baskı sütün meme ucundan akmasını sağlar.) Aynı emme eylemi ağız ağıza, dil dile derin öpüşmede de gerçekleşir. Başparmağınızı emin, ne demek istediğimi anlayacaksınız. Ama en iyisi, bunu sevgili bir arkadaşınızla deneyin.

Meme emen bebek meme ucunu kökünden geriye doğru alır ve dişetleriyle çiğner, böylece sütü ağzına iter. Biberondan beslenen bebekse, önceliğin emme eyleminde olduğu, biraz farklı bir yöntem kullanır. Öpüşme biçiminiz memeyle mi, yoksa biberonla mı beslendiğinizi ele verir. Bir doktora öğrencisi, iki ayrı biçimde beslenmiş iki yetişkinin öpüşme yöntemlerindeki farklılıklar üzerine bir tez hazırlamalı. Bir bebeğin iyi bir öpüşmeci olmasındaki etkenleri tam olarak bilebilmek büyük bir olasılıkla yıllar süren, etik dışı bir araştırma gerektirir. Çünkü, insanların yaptıklarıyla ilgili söylediklerine güvenilemeyeceği bilinen bir şeydir ve araştırmacı, önceden ayarlanmış kontrollü öpüşme seanslarında yüzlercemizle öpüşmek zorunda kalabilir. Ya da belki de bu bir makineyle yapılabilir. 1930'larda Max Factor sabit rujları denemek için bir makine yapmıştı, çünkü bu amaç için kullanılan işçiler işlerinden çabucak sıkılıyorlardı.

Bebeklerin, süt gereksiniminden ayrı olarak belli ölçüde emme gereksinimleri vardır. Gençlerle yetişkinler aynı ölçüde öpüşmeye gereksinim duyar mı? Ve öpüşemezsek, bu gereksinimi başka ağız hareketleriyle mi karşılıyoruz? Çok mu konuşuyoruz? Çok mu yiyoruz? Sigara mı içiyoruz? 19. yüzyılın sonlarında yetimevlerinde büyüyen çocukların çoğu yaşama sevinçlerini yitirip çocuk marasmusu denilen, sözlük anlamıyla "eriyip bitme" hastalığından öldüler. İstedikleri zaman değil, belirli zamanlarda besleniyorlardı ve neredeyse hiç öpülmüyorlar, kimse onları kucaklayıp bağrına basmıyordu. 20. yüzyılda yapılmış ve ruhbilim kitaplarına da girmiş gaddarca bir deneyde, günde üç kez kucaklanan prematüre bebeklerin güçlendiği, dokunmadan ve dokunmanın ilettiği duygusal

mesajlardan yoksun bırakılan bebeklerin iki kat kilo aldığı gözlendi.

Ağza bir şeyler almak kendimizi koruma, yaşamı sürdürme güdümüze bir örnek oluşturabilir – ağzımıza ne kadar çok şey atarsak, bunların bazılarının yenebilir olma olasılığı da artar. Ama bu, bağlanma, *birisine* yakın olma ya da ikinci en iyi olarak, bir *şeye* yakın olma güdümüzün bir örneği olabilir. Büyük bir olasılıkla da kısmen, bilme güdümüzdür – bilme güdüsü Adem'le Havva'nın başına bir sürü iş açmış olsa da *homo sapiens*'i yok olmaktan kurtarmıştır.

Öpüşmek, açık bir içgüdüdür. Bunun ne anlama geldiğini anlamak için neredeyse 100 yıl geriye, Pavlov'un köpeklerine gitmemiz gerekir. Ivan Pavlov 1904 yılında, köpeklerin zil çalınca salya akıtmaya koşullandırılabileceğini göstererek Nobel fizyoloji ödülünü kazandı. Zil önce yiyecek getirilince çalıyordu; köpekler zille yiyecek arasında bağlantı kurmayı öğrendiler. Daha sonra yiyecek getirilmese bile ağızları salyalanmaya başladı. O günden beri, Watsoncular, Skinnerciler ve öteki deneysel ruhbilimciler, insan davranışlarının büyük bir bölümünün öğrenilmiş olduğunu "kanıtlayan" veriler topladılar.

İçgüdüleriyle davranan maymun yavrusunun tersine, insan yavrusunun geçmişinin temiz olduğu düşünülür. Memeyi emer, haz duyar ve annesini "sevmeye" koşullanır –*öğrenir*– çünkü haz veren odur. İçgüdü değil, sevgi değil, ödül ve cezadır insan yaşamını denetleyen tanrılar. Bu, şekerlemeye karşılık sevgi, çıkar karşılığı sevgi olarak bilinir. Bunun savunucuları psikanalizin saçmalık olduğunu düşünür ve insanın evriminin biyoloji/içgüdü/doğaya karşı kültür/öğrenme/yetiştirmenin zaferi olduğunu öne sürerler.

Yaradılış ve yetişme arasındaki çekişmenin hızı sonunda kesildi. 1958 yılında, psikiyatr John Bowlby, Konrad Lorenz tarafından temeli atılan o dönemin yeni bilim dalı etolojiyi tartışmaya soktu. Hayvan (ve insan) davranışlarını doğal ortamlarında inceleyen etoloji bilimi, davranış biçimlerinin fiziksel özellikler gi-

bi, doğal ayıklanmayla gerçekleşen evrim yoluyla ortaya çıktığı görüşünden kaynaklanır. Bowly, bebeklerin annelerini sevmeyi öğrenmeye gereksinimleri olmadığını, onların birisine, annelerine ya da bir başka yetişkine bağlanmak üzere genetik olarak programlandıklarını savlıyordu. Bir insana bağlanma eğilimini, "monotropi" olarak adlandırmıştı.

Kısa bir süre sonra bağlılık kuramcıları olarak anılmaya başlanan Bowlby ve ekibi, çok sayıda annenin ve bebeğin birbirleriyle ilişkisini gözlemlediler. Bağlılık, diyordu Bowlby, belki de yaşamı sürdürmek için gereken beslenme ve üreme içgüdüleri kadar önemli bir içgüdüdür. Kültürümüzün en yaygın cinsel davranışı art arda tekeşlilik olduğu için –bebeğin bağlılığına koşut ya da onun bir türevi olarak– insan, bir ilişki ya da evlilik süresince erotik öpüşmeyi belirli bir kişiyle yaşar. Bowlby'ye şöyle bir eklemede bulunulabilir: Çoğu yetişkinin tutkulu öpüşmesi monotropiktir. Ve büyük bir olasılıkla, aynı nedenden ötürü beslemek ve bağlılığı sürdürmek de böyledir.

Lorenz gibi Bowlby de yaratılış ya da yetişme konusunun ilgiyi dağıtmak için öne sürüldüğünü düşünüyordu. İnsani olan hemen hemen her şey, *hem* yaratılış *hem* de yetiştirilmeden kaynaklanır. Bu görüş, yeni bir ortodoksluk haline geldi; bugün bir iki piskopos tarafından bile destekleniyor. Gelişmiş hayvanların pek çok etkinliği açık içgüdülerdir ve hem öğrenilmiş, hem de doğuştan unsurlar içerirler. Öpüşmek de bunlardan biridir. Bir kapalı içgüdü olarak her arının her zaman aynı biçimde yaptığı bal dansından farklı olarak, öpüşmek geliştirme eğilimi içinde olduğumuz bir eylemdir. Açık içgüdülü hayvanlarda deneyim –yetiştirilme– önem taşır. Açık içgüdüler, genetik olarak programlanmış ve öğrenmeyle doldurulan taslaklardır. Daha karmaşık, daha zeki yaratıkların genel programlanması daha ileri boyutlardadır ve bütün ayrıntılarıyla gerçekleşmemiştir. İnsanın şarkı söylemesi, çocuk bakması ve öpüşmesi böyle gerçekleşir. Emme yeteneği, onu öpüşmeye dönüştürecek sinyali bekler.

Bebek, meme emmeye başladıktan kısa bir süre sonra, öteki duyularıyla daha da iyi algılamak, ılık dokunuşun ve emişin güzel

ödülü üzerinde yoğunlaşmak için gözlerini kapatır. Derken, bir süre annesine bakar ve anneyle bebek arasındaki bağ, tekrar tekrar gözün ve ağzın eşzamanlı şöleniyle güçlenir. Bebek için, çoğu zaman kafasından büyük olan meme haz dünyasıdır – işin gerçeği, dünyadır. Bu, unutamayacağımız bir deneyimdir. Arthur Koestler'in *Gün Ortasında Karanlık* adlı eserinin kahramanı, "şampanya kadehine sığan karbeyaz memeleri" düşünür sevgiyle; Philip Roth'un *Meme* adlı eserinin kahramanıysa, erotik haz arzusu bir saplantı haline gelen dev bir memeye dönüşür. Bazen tek memesi çıplak gösteri yapan yazar ve müzikhol şarkıcısı Colette'e göre, süt veren memeyle erotik olan arasındaki bağ yetişkin yaşamda da sürer. Bir biyografide, sütannesiyle arasında geçen bir konuşmayı anımsar: "Bazen Adrienne gülerek bana derdi ki, 'ben seni sütümle besledim.' O kadar kızarırdım ki, annem neden kızardığımı öğrenmek için yüzümü incelerdi. Bu keskin, çelik gibi ve tehditkâr bakışlardan, bana işkence eden görüntüyü, Adrienne'in menekşe renkli, sert uçlu memesini nasıl gizleyebilirdim?"

Özellikle arzuyu tetikleyen şey, insandan insana farklılık gösterir: Hepimizin tercihleri ve fetişleri var, bazılarımız, bedensel ya da duygusal darbelerden dolayı uyarılamayabiliriz. Ama, cinsel uyaranlara tepki verme yeteneği evrensel bir insan özelliğidir. Beş duyumuz, beyin tarafından erotik olarak yorumlanan mesajlar algılar ve bütün duyular öpüşürken etkin duruma gelir. Dokunma, genel olarak en güçlü fiziksel cinsel uyarım etkenidir.

Bütün cinsel davranışlar gibi, öpücük de birbiriyle etkileşen üç gücün –biyo-lojik, ruhbilimsel ve toplumsal– bir sonucudur. Bazı uzmanlar son ikisinin biyolojik gücün açılımları olduğunu savlıyorlar. Ama dürtünün kaynağı ne olursa olsun, pek az uzman öpüşmeye iten güdünün açken hissedilen yeme arzusu kadar yoğun olabileceğini inkâr edebilir.

Kendimizi iyi hissetmek için, bir bebeğin belli miktarda meme emmeye gereksinimi olması gibi belli miktarda öpüşmeye gereksinim duyabileceğimiz bana çok mümkün geliyor. Öpüşme,

vücudun doğal afyonu olan endomorfini tetikler. Öpüşme, endomorfin uçuşuyla sonuçlanır. Annenin öpücüğü de bu kimyasalların vücuda hücum etmesini sağlayabilir. Koşmak ve âşık olmak da böyledir, her ikisi de bağımlılık yapar.

Ve öpüşerek orgazma ulaşırsanız, yoğun bir oksitosin hormonu salgılanımı gerçekleşir. Meme vermek de bu hormonun düzeyini artırır. Oksitosinin neler yaptığını bulmak için bilimadamları orgazmın eşiğindeki erkeklerde bu hormonun salgılanmasını yapay bir biçimde engellediler. Erkekler orgazm oldular ama o kadar da haz duymadılar. O halde, yoğun orgazm zevki oksitosin uçuşu olabilir mi? Bir olasılıkla. Amerikalı biyolog Simon LeVay, *Cinsel Beyin* adlı yapıtında, emin olmak için daha fazla araştırmaya gerek olduğunu söylüyor. Oksitosin, uyarılma ve hazzın temelini oluşturan endomorfin sistemi tarafından denetlenir.

Tutkuların coşması –cazibeye kapılma– beyni hızlandıran serebral feniletilamin olan doğal amfetamin PEA'yla bağlantılı görünüyor. New York Eyalet Psikiyatri Enstitüsü'nden Psikiyatr Michael Liebowitz, bu aşırı mutluluk halini, beyin PEA tarafından uyarıldığı zaman hissettiğimizi savlıyor. Öteki kimyasallar da etkenler arasında sayılıyor ama bulmacanın bazı parçaları henüz bulunabilmiş değil. 1995 yılında, testosteron hormonunun daha önceleri düşünüldüğü gibi yalnızca saldırganlık duygularına değil iyi hissetme duygularına da katkıda bulunduğunu ileri süren bir bilimsel çalışma *New York Times*'a manşet oldu. Her iki cinsin de vücutlarında bulunan (kadınlarda daha az) ve erkeklik hormonu denen testosteron, insan cinsel yönden uyarıldığında artar. Öpüşmek, bu yardımsever hormonu tetikleyen ana etkenlerden biri olabilir.

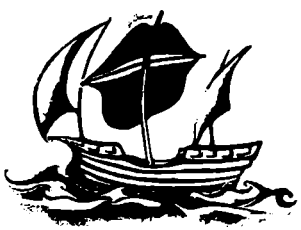
Bilimadamları, öpüşmenin beden tuzunun ya da derideki bezler tarafından salgılanan ve özellikle dudakların iç kısmında çok yoğun olan sebum denilen yağın değiş tokuşu olabileceğini söylüyorlar. Sebum, bazı kuşlarda olduğu gibi bizim de anne babamız ve sevgilimizle ilişki kurmamıza yardımcı olabilir. Çiftleşme sırasında kuş besinleri çiğner, sonra öperek besler, yiyeceği istekli müstakbel eşin ağzına iter; birleşirler ve yavruları olur. Ama bir kuşun yağ bezleri çıkarıldığında, yani sebum olmadığında eş uçup gider.

Öpüşmek dişlerimize de iyi gelir. Öpüşme beklentisiyle ağızdaki tükürük artar ve dişler plakları dağıtan bir banyo yapmış olur. Öpüşürken ya da öpüşmeyi düşünürken, tıpkı açken güzel bir yemeği düşündüğünüz zamanlardaki gibi ağzımız sulanır. Bu tükürük banyosu dişlerin çürümesini önleyen, önemli bir etkendir. Çiklet ya da meyve çekirdeği de gerektiğinde tükürüğün artmasını sağlar ama günde bir öpüşme sizi dişçiden kurtarır.

Bir zamanlar, ağız ağıza öpüşmeyle iki âşığın ruhlarının da karıştığına, nefes değiş tokuşunun erotik olmasının yanı sıra ruhsal da olduğu düşünülürdü. Gerçekte âşıkların karıştırdıkları şey duyumsal izlenimleri, tükürük ve sebumdur. Belki de bir öpüşmenin bugüne kadar okuduğum en az duygusal ve en canlı edebi tanımlaması Hubert Selby Jr'nin 40 yıllık romanı *Brooklyn'e Son Çıkış*'tadır:

> Harry, gömleğinin düğmelerini çözen Alberta'yı izliyor, onun parmaklarının hafif baskısını hissediyordu. Tam herifleri ve onu şimdi böyle görseler neler diyeceklerini düşünecekken alkol bu düşünceyi kolayca silip attı ve gözlerini kapatıp kendini Alberta'nın yakınlığının keyfini çıkarmaya bıraktı.
>
> Alberta çok yakınındaydı, bir eliyle hafifçe omzuna bastırıp ona bakıyor, elini omzundan boynuna kaydırıyor, yüzüne, gözlerine bakıyor, tepkilerini gözlüyordu.
>
> Alberta'nın yüzü cilalı balmumu gibi parlıyordu, uzun saçları düzgünce taranmıştı...Harry, Alberta'nın elini boynunda hissetti...onun elini bacağına koyan Alberta boynunu, ağzını öpüyor, dilini Harry'nin ağzının içine kaydırıyor, onunkini arıyor, Harry dilini arkaya doğru kıvırırken Alberta onun dilinin kökünü kendi diliyle okşuyor, Harry'nin dili yavaşça kıvrılıyor ve Alberta'nın dilinin üzerine kapanıyordu...Alberta'nın salyası dilinin ucundan Harry'nin diline akıyor, Harry bacağını kavrarken Alberta kıvranıyor, Harry'nin ağzının emdiği tükürük damlalarını neredeyse hissediyor, Harry'nin dilinin ağzında saplandığını hissediyordu...Harry'nin dilini emiyor, kendi dilini emdiriyor, başını onunkine sürtüyor, elini onun kaslı sırtında gezdiriyor; yavaşça başını arkaya atıp onun başından uzaklaştırıyordu. Harry onu kendine çekip dudaklarını emiyordu...Haydi, sevgilim. Alberta onu penisinden çekip yatak odasına götürüyordu.
>
> Harry yatağa atlıyor, dönüyor ve Alberta'yı öpüyordu...

Birbirlerine ilk baktıklarında ve öpüşme öncesindeki yoğunluğa ve karşılıklı hareketlere dikkat edin. Bunun bir öykünme olması, i-kisinden birinin travestiliği ya da Harry'nin bir erkekle ilk yatışı ol-ması hiç önemli değil. İnsan böyle öpüşür.



Arzunun coğrafyası



Yıllarca, Japonların öpüşmediği sanıldı ama bu yanlıştı. Hatta, Japonların çoğu öpüşmenin Avrupalılar tarafından öğretildiğini sanırlar. Bu doğru değil. Ortaçağ'dan kalma bir elyazması metin, Japon erkeklerini uyarıyor ve kadının orgazma ulaştığı sırada şiddetli öpülmemesi gerektiğini, çünkü coşkunun doruğundaki kadının yanlışlıkla sevgilisinin dilinden bir parça koparabileceğini yazıyor.

Öpüşme, cinsel birleşmeye giden yolda bir lezzet istasyonu olarak görüldüğü için bugün Japonya'da bir rahatlık ya da toplumsal öpüşme yok. Öpüşme, sokakta yapılabilen bir şey değil. Eldivenli işadamları başlarını eğer. Televizyondaki haber yorumcuları bile izleyicileri başlarını eğerek selamlıyor. Bir Japon kadınla evli Bri-

tanyalı yazar Tony Parsons, "Yabancılara *kendo** değneğiyle dokunulmaz," diyor. Tony, "Japonların öpüşmediğini, bunu cinsel bir önoyun olarak gördüklerini" Yuriko'yla hemen hemen iki yıl flört ettikten sonra anlamış. Ama müstakbel kayınpeder ve kayınvalidesiyle tanışmak üzere Japonya'ya uçtuğunda uçuş sersemliği içindeymiş ve müstakbel kayınpederinin eğilmesine ve nazikçe gülümsemesine sarılma ve öpmeyle karşılık vermeye kalkışmış. Parsons, "Buna bugün gülebiliyoruz", diyor.

Bir samuray ailesine mensup Japon kadınla evlenen ve 1896'yla 1903 yılları arasında Tokyo'daki İmparatorluk Üniversitesi'nde ders veren Lafcadio Hearn, Batı'ya ilk *Bilinmeyen Japonya'dan İzlenimler*'i verdi. "Japon kadınlarının, bütün dünyadaki kadınlar gibi yavrularını ilk zamanlar öpüp onlara sarıldıkları gerçeğini hariç tutarsak," diye yazıyor Lafcadio Hearn, Japonya'da "öpüşmek ve sarılmak kesinlikle sevgi göstergesi olarak bilinmiyor. Bebeklikten sonraysa, (öpüşmek) çok *iffetsiz* sayılıyor." (İtalikler bana ait.) Yani öpüşmeyi bilmiyorlar. "Sevgi", diye devam ediyor Hearn, "en çok aşırı bir kibarlık ve yakınlıkla gösteriliyor."

Belki de yalnız oldukları anlar dışında.

"Jestler," diye açıklıyor bir kültür tarihçisi, "aslında, doğadan kültüre, örneğin vücuttan (cinsiyet, duygular) davranışa geçişe olanak veren aracılardır, sonuncusu kolektif zihniyetlerin ileticisidir" Japonya anlaşılmaz değil, yalnızca tedbirli. Kendi davranış biçimleri var, bizim gibi.

Başka kültürlerdeki öpüşmemeye ilişkin raporların çoğu zaman yanlış olduğu ortaya çıkıyor. Öpüşmenin yabancılarla konuşulmayan bir şey olduğu toplumlarda, yerel halka öpüşme sorulduğunda, yokmuş gibi karşılık alınıyor. Belki de, Trobriand Adalılar gibi, insanbilimcilerin gösterdiğinden ya da tanımladığından farklı bir şey anlıyorlar.

İnsanbilimci Bronislaw Malinowski 1920'lerde Trobriand Adaları halkının hiçbir zaman öpüşürken görülmediğini ve Batılıların kapalı dudaklarını birbirlerine bastırmaktan zevk almalarına güldüklerini rapor etmişti. Malinowski, önceleri Trobriand Ada-

* *kendo:* Japonya'da bambu çubuklarla oynanan bir tür eskrim. (ç.n.)

lıların öpüşmeyi bilmediklerini düşünmüştü. Daha sonraysa asla basitçe öpüşmediklerini ya da yalnızca öpüşmediklerini keşfetmişti. Öpüşmek yerine, tenha bir yerde yalnız olan iki sevgili soyunup oturuyor ya da uzanıp yatıyor ve birbirlerini okşamaya başlıyor, diye yazıyor Malinowski *Vahşilerin Cinsel Yaşamları*'nda. Yanak yanağa, dudak da dudağa sürtülüyor.

> Yavaş yavaş okşamalar daha tutkulu hale gelir ve sonra ağız tamamen etkin duruma geçer; dil emilir ve diller birbirine sürtülür; birbirlerinin alt dudaklarını emerler ve dudaklar kanayana kadar ısırılır; tükürük ağızdan ağıza akar. Yanakları ısırmak, burnu ve çeneyi kapmak için dişler serbestçe kullanılır. Burada capcanlı bir abartıyla her yerdekinden daha fazla rastlanan aşk büyüsünün formülünde, "kanımı iç, saçımı yol" deyimleri sık sık kullanılır. Ortalama Avrupalı'nın pek az anlayış gösterebileceği bir başka sevişme unsuru da kirpiklerin ısırılıp kopartılmasıdır.

Malinowski, adalıların "kendi kendine yeterli bir etkinlik olan erotik okşamalara düşkün olmadıklarına", oysa, öpüşmenin onlar için "sevişmenin, tam bedensel birleşme gerçekleşmeden önce uzun süren bir aşaması olduğuna" inanmıştı.

Yalnızca birkaç Afrika halkı öpüşmeyi gerçekten iğrenç buluyor. Kadınların dudaklarına halkalar ya da başka sakatlayıcı nesneler takmak ya da hâlâ yaygın uygulamalar olan kadın sünnetiyle sonuçlanan kadın cinselliğini dizginlemek gibi, şu ya da bu kültürel nedenler yüzünden bazı toplumlarda bu uygulama yok olmuştur. Ve hatta öpüşmenin kabul edilmediği bazı toplumlarda insanlar eşlerinin yüzünü yalarlar, emerler, ovarlar, çimdiklerler, yüzüne üflerler ve vururlar.

Doğal ve sağduyulu bir üslupla, *Kama Sutra*, hepsi birbirinden ilginç, otuzdan fazla öpüşme biçimi sayar: "Sevgililerden biri diliyle ötekinin dişlerine, diline ya da damağına dokunursa," der kitabın 5. yüzyılda yaşamış Hindu yazarı Vatsyayana, "buna 'dillerin kavgası' denir." Öpülecek yerlerse şunlar: "alın, gözler, yanaklar, boğaz, göğüs, memeler, dudaklar ve ağzın içi"; ayrıca uyluk ek-

lemiyle kollar ve göbek.

Kama sözcüğü arzu demek, *Sutra* ise bir nazım biçimi, sone ya da limerik gibi. Sanskritçe seks kılavuzunda öpüşme dört yoğunluk derecesi ve dört biçimde sınıflanıyor. Öpücükler, bedenin öpülen yerlerine göre, orta derecede, sıkıştırarak, bastırarak ve yumuşak olarak değişir; bedenin farklı bölümleri için uygun öpme biçimleri vardır. Dört erotik öpüşme biçiminin arasında yalnızca sonuncusu olan kuvvetle bastırarak öpüşme bize yeni bir şey öğretebilir. "Düz öpüşme"de, iki sevgilinin dudakları birbiriyle doğrudan temas ediyor. "Eğimli öpüşme"de, öpüşmenin etkisini artırmak için başlar birbirine doğru eğiliyor. "Çevirerek öpüşme"de, biri ötekinin başını ve çenesini tutarak kendine doğru çeviriyor. "Bastırarak öpüşme"de, alt dudağa şiddetli biçimde baskı yapılıyor. Bu en iyi biçimde, "kuvvetle bastırarak öpüşme"yle yapılıyor, sevgilinin alt dudağı iki parmak arasına sıkıştırılıyor ve dil dudaklara değdirildikten sonra dudaklar dudaklara iyice bastırılıyor.

Vatsyayana eğlenceli, ufak bir bahis öneriyor: önce kim ötekinin dudaklarını kendi dudaklarının arasına alacak. Bahsi kadın yitirirse ağlar gibi yapıp erkekten uzaklaşmalı, kızmış gibi yapıp ikinci bir fırsat istemeli. Eğer yine yitirirse, daha da üzülmüş gibi yapmalı ve sevgilisi savunmasızken ya da uyurken onun alt dudağını yakalamalı, dişleriyle sıkıca tutmalı ve sonra gülmeli, bağırıp çağırmalı, onu alaya almalı, ya da hoplayıp zıplamalı ve kaşlarını çatarak, gözlerini devirerek şakacı bir biçimde ona her istediğini söylemeli. Vatsyayana'nın bundan daha iyi fikirleri de var.

Kama Sutra'nın altın kuralıysa şu: "Bir sevgiliye eşi ne yaparsa yapsın, kendisi de aynısını yapmalıdır; örneğin, kadın erkeği öperse erkek de kadını öpmeli, kadın erkeğe vurursa erkek de ona vurmalı." Kitabın doğasında bulunan bir tür şehvet eşitliği, bir mukabeledir bu; ama Vatsyayana bazılarını erkeklerin, bazılarını da kadınların yapması gereken belirli öpüşme türlerinden söz ediyor. "Erkek kadının üst dudağını öperken kadın da karşılık olarak onun alt dudağını öperse buna 'üst dudağın öpülmesi' denir. Birinden biri eşinin iki dudağını birden kendi dudaklarının arasına alırsa, buna 'kavrama öpüşmesi' denir." Bu, diyor, dillerin kavgası için iyi bir

başlangıçtır.

Flört öpüşmeleri kurnazca olabilir: Bir kadınla görüşen erkek, kadın ayaktaysa elinin bir parmağını öper; oturuyorsa ayağının bir parmağını. Sevgilinin önünde, kucağında oturan bir çocuğu, ya da bir resmi, bir imgeyi, bir figürü öpmek de flört öpüşmesi olabilir. Buna "aktarma öpücüğü" denir. Ya da: Bir kadın sevgilisini yıkarken, yüzünü onun kasıklarına doğru eğer (sanki uykuluymuş gibi) onun tutkularını alevlendirmek için.

*Ingénues** öpüşmeleri çok arzu edilen başlangıç noktaları değildir. "Bir kız diliyle sevgilisinin dudaklarına dokunursa ve gözlerini kapatır, kollarını sevgilisinin boynuna dolarsa, buna 'dokunmalı öpüşme' denir." Ve, "Bir kız, çekingenliğinden birazcık kurtulup, dudaklarına bastıran dudağa dokunmak isterse ve bu amaçla üst dudağını oynatmadan alt dudağını oynatırsa, buna 'kalbi attıran öpüşme' denir"

Tunuslu bir şeyh tarafından 16. yüzyılda yazılan *Itırlı Bahçe*'de anlamlı bir biçimde açıklandığı gibi, bu tür şeyler Doğu'nun başka yerlerinde de biliniyordu: "Ağzın, yanakların, boynun öpülmesi ve de taze dudakların emilmesi, Tanrı'nın nimetleridir."

Latin şair Lucretius da, (y.MÖ 95 - MÖ 55) derin öpüşmeden haberdardı.

> Kavradılar, sıkıştırdılar, nemli dillerini daldırdılar,
> Birbirlerinin yüreklerine girdiler.

Ovidius da, (MÖ 43 - MS 17) aynı ölçüde bilgiliydi: "Dillerimizle öpüştük, birbirimizi sarmaladık." Flaubert (1821 - 80), "Evet, evet, öp beni, derin öp beni," diye yazar. Fransız öpüşmesinin yüzyıllar geçtikçe Batılılar için kayıp bir sanat haline geldiğinden kuşkulanılabilir, belki Amerika hariç.

Erkeğin Cinselliği adlı raporu 1948 yılında yayımlanan Kinsey, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce evlenen Amerikalıların çok azının,

* (Fr:) *Ingénues:* Saf kız. (ç.n.)

Fransız ya da ruh öpüşmesi olarak da bilinen derin dil öpüşmesini yaşadığını ortaya çıkarttı. Çok mu saftılar yoksa yalnızca gerçekten öpüşemeyecek kadar çekingen miydiler? Yoksa bunu itiraf edecek cesaretleri mi yoktu? Çünkü her şey çok çabuk değişiyor gibi görünüyordu. Kinsey'in araştırma ekibi görüştükleri herkeste farklı bir öyküyle karşılaştı. Görüşülen iyi eğitimli Amerikalı erkeklerin yüzde 77'si derin öpüşme yaşadıklarını itiraf etti. 15 yaşında okulu terk etmiş daha az eğitimli erkeklerin arasında oran daha düşük olmasına karşın yine de yüksek sayılırdı; yüzde 40'ı dilleriyle öpüştüklerini söylediler. Öpüşmeyenlerin çoğu öpüşmenin hijyenik olmadığını düşündüklerini söylediler. Belki de çok zaman alan bir şeydi. (1940'larda erkekler ne kadar çabuk boşaldıklarıyla övünürlerdi, ne kadar uzun süre sevişebildikleriyle değil.)

Beş yıl sonra, *Kadının Cinselliği* adlı raporunda, Kinsey ekibi, kadınların erkeklerden daha sık öpüştüğünü ortaya çıkardı: "Derin öpüşme, evlilik öncesi cinsel ilişki kurmayan kadınların yüzde 70'inin flört deneyimiydi. Gerçekleşme oranı, cinsel etkinlikle birlikte artıyor ve derin öpüşme evlilik öncesi cinsel ilişki kuranlar arasında yüzde 80 ila 93'e çıkıyor."

İngilizce'de de Almanca'da da dille yapılan derin öpüşme Fransız öpüşmesi olarak biliniyor. Bu büyük bir olasılıkla, Yunanlılara fellatio'nun* Fenikelilerin uygulaması olduğunu düşündürten, Fransızlara da eşcinselliğe "la vice Anglais" dedirten aynı düşünce biçiminden kaynaklanıyor. Bir zamanlar çok gözde olan cinsellik kılavuzu *İdeal Evlilik*'te T. Van de Velde, Maraichin çiftinin, "bazen saatlerce karşılıklı olarak birbirlerinin ağızlarının içini dilleriyle, mümkün olduğunca derinlemesine keşfettiklerini ve okşadıklarını" söyler. Ama dille öpüşmenin kaynağının Bretanya'nın yerlileri olan Maraichinler olduğu öyküsü kesinlikle yanlıştır. Bu düşüncenin kötü bir Fransız sözcük oyununun bir sonucu olması yüksek bir olasılıktır; "*Maraichin*" sözcüğü, gelgit dalgası (dillerin kavgasında olduğu gibi) anlamına gelen *marée* sözcüğünden türemiştir.

* (Lat.) *Fellatio:* Penisin ağızla uyarılması. (ç.n.)

Dillerin işin içinde olmadığı bir öpüşmeyi erotik öpüşme saymayan Fransızlar bu uygulamanın yaratıcısı olarak anılmaktan rahatsızlık duymadıkları gibi, kendileri olmasaydı ne Amerikalıların, ne İngilizlerin, ne de Avrupalıların öpüşmeyi öğrenemeyeceğini düşünmekten büyük keyif alırlar.

Ama öpüşme hiçbir şekilde Batılı ya da modern bir buluş değildir. İnsanbilimciler, 1992 yılında araştırdıkları 168 farklı kültürün yüzde 87'sinde romantik aşkın var olduğunu söylüyorlar. Romantik aşkın daha da yaygın olma olasılığı yüksektir. Yeni Gine'deki Bem-Bemler romantik aşk duyduklarını reddediyorlar ama anlaşmalı evliliklerle karşı karşıya gelen kızlar bazen bir başka erkekle kaçıyor. Dünya halklarının büyük bir bölümü öpüşüyor. İnsanbilimciler insanların yüzde 90'ının bu uygulamayı gerçekleştirdiğine inanıyorlar. Ve, halk arasında öpüşmeyen insanların özel yaşamlarında da öpüşmeyeceğinden emin olmak çok zor.

Öpüşme özgün bir alışkanlık olarak yaşanmadığı bölgelerde, pop müzik, tişörtler ve McDonalds kadar istekle benimseniyor. Elbette Sıkkım'daki Lepchaların, Somalililerin, Güney Amerika'daki Sirionoların yaşamlarını öpüşme, Batı'nın junk kültüründen çok daha fazla zenginleştirdi. Muhalefetin güçlenmesiyle birlikte, 1991'de Pekin Üniversitesi, kampusta kucaklaşmayı, el ele tutuşmayı ve öpüşmeyi yasakladı.

Üçüncü Dünya'ya satışı giderek yükselen sigaraların öpüşme alışkanlıklarını etkileyip etkilemediğini bilmek ilginç olabilirdi. 1990'larda İngiltere'de cinsel tutumlara ilişkin bir rapor, içki ve sigara kullananların daha fazla sevişiğini ortaya koydu. Ya da diyelim ki öyle yapıyorlar. Oral bağımlılığı olan insanların ötekilerden daha fazla öpüştüğünü düşünmek cazip olabilirdi ama belki yalnızca daha fazla cinsel ilişkide bulunuyorlar, sigara içmekten ve brendiyi dillerinin üzerinde gezdirmekten yeterince oral haz alıyorlar. Ya da belki de yalnızca daha fazla övünüyorlar. Buna en iyi yanıt orkestra şefi Arturo Toscanini'ninki olabilir: "Aynı gün ilk sigaramı içtim, ilk kadınımı öptüm. O günden beri asla tütüne ayıracak zaman bulamadım."

Çocukluk dönemi hariç hemen hemen kimse öpüşmeyle üremeyi birbirine karıştırmaz. Öpüşme, birkaç kuşak boyunca seks eylemini olumsuz etkilemiş olan utanç duygusuyla ya da boşalmanın erkeği yaşamsal gücünden yoksun bıraktığı ve böylece zayıflattığı ve uygarlığın ilerlemesine aykırı bir şey olduğu yönündeki bir zamanların yaygın düşüncesiyle kirlenmemiştir. Öpüşmenin çocuk yapmakla ilgili olması *gerektiğini* de kimse düşünmüyor. Zararlı bir alt metin yerine, öpüşmenin zengin bir propagandacı geleneği var.

Öpüşmenin itibarını zedeleyen bazı şeyler var ama bunların sayısı az. Ama yine de öpüşmeyi tiksindirici bulanların bakış açılarına bakmaya değer. Öpüşmekten hoşlanmamak ille de insanın cinsel birleşmeden hoşlanmamasını gerektirmez. İnsanın bebekliğinde, çocukluğunda ve yetişkinliğinde yaşadığı öpüşme ve beslenme tarzı, sinüslerin ya da ruh halinin durumu bunun etkenleri olabilir. Bu etkenlerin birbirlerinden nasıl etkilendiğini bulmak yıllar süren yenilikçi bir araştırma gerektirebilir.

Fay Weldon'ın sinemaya da aktarılan *Bir Dişi Şeytan'ın Hayatı ve Aşkları*'nın anti-kahramanı, ki onu pek az kişi öpmek isteyebilir, cinsel eylemlerin çoğunun iğrençlikle sınırdaş olduğunu düşünür. "Dille öpüşmek," der örneğin, "bir başkasının salyasını paylaşmaktır." Öpüşmeyi coşkuyla kutsayan şiirler de kaleme almış olan Rönesans şairi Robert Herrick, "Yapış yapış öpücükten tiksinirim," dediği *Tiksindirici Öpücükler*'i de yazmıştır.

Rosalind Coward *Female Desire*'de* yer alan öpüşme üzerine yazısında kadınların öpüşmekten hoşlanmadığını öne sürer, ona göre öpüşme kadınlara erkeklerin bir tür cezasıdır ve bu tutum, kötü öpüşen erkeklerin yarattığı bir sonuçtan çok doğuştan gelir. Psikiyatr Adam Phillips, *On Kissing, Tickling and Being Bored*'de** yer alan öpüşmeyle ilgili kısa yazısında, "Yetişkinler öpüşme konusunda güçlü, çoğunlukla mahremiyet ve mahcubiyet

* *Kadınlık Arzuları*, Rosalind Coward, çev.: Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, 1989. (ç.n.)

** *Öpüşme, Gıdıklanma ve Sıkılma Üzerine*, Adam Phillips, çev.: Fatma Taşkent, Ayrıntı Yayınları, 1996. (ç.n.)

içeren duygular besleme eğilimindedir" ve "öpüşmeyle ilgilenmek aptalca ya da çapkınca diye düşünüyormuş gibi yaparlar," der. Belki de hastalarını kastediyordur. Benim resmi olmayan araştırmam kimsenin öpüşmeyi aptalca ya da çapkınca bulmadığını ve yalnızca cinsel yönden deneyimli bir tek kadının öpüşmekten gerçekten hoşlanmadığını ortaya koydu; o kadın da cinsel birleşmeden hoşlanıyordu. Ama henüz çok sayıda sevgilisi olmamış ya da hiç becerikli sevgilisi olmamış, yirmili yaşlarının başlarındaki birden fazla kadın bana öpüşmeyi yeğlediğini söyledi.

Bilimsel bir geçerliliği olmadığını söylediğim "araştırmam" Cotes du Rhone ya da kahve üzerine konuşmalardı ve Londra'da okuyan otuzdan fazla Amerikalı üniversite birinci sınıf öğrencisini telefonla katılınan bir İngiliz radyo programının katılımcılarını; Avrupalı, Britanyalı ve Amerikalı arkadaşları, tanıdıkları ve uzmanları kapsıyordu. Öpüşme üzerine soru sorma fırsatı bulduğum en genç insan 21 yaşında bir Los Angeles'lı delikanlı, en yaşlısıysa Provence'de 82 yaşında bir kadındı.

Yalnızca 21 yaşında bir kadın öpüşme lafı geçtiğinde yüzünü buruşturdu ve öpüşmeyi "kandırmaca" olarak nitelendirdi. Bazen bir kandırmacadır gerçekten. Öpüşmeyi, bir zevkten çok, birleşmeye giden yolda tatsız bir sarı ışık olarak gören erkekler çoğu zaman trafik ışığının değişmesini beklerken olduğu gibi aşırı hevesli bir duygusuzlukla motora güç veriyorlar. Herkes, hızlı bir sevişmenin ayrı bir yeri olduğunu bilir, ama orgazm öncesi uyarılma ne kadar yoğunsa orgazmın vereceği hazzın da o kadar mükemmel olacağını anımsamakta yarar var.

Konuştuğum erkeklerin çoğu hangi kadınlarla yatacakları konusunda titizlik göstermediklerini ama iş kadınları öpmeye gelince seçici davrandıklarını söylediler. Erkekler arasında, özellikle de yirmi yaşlarında olanlar arasında, öpüşmenin cinsel birleşmeden çok, aşkla ilgili bir şey olduğu görüşünün ne kadar yaygın olduğu gerçeği beni şaşırttı.

Milan Kundera'nın *Laughable Loves*'ındaki* öykülerinden bi-

* *Gülünesi Aşklar*, Milan Kundera, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1989. (ç.n.)

rinde, "Otostop oyunu" oynayan iki sevgili birbirlerinin araçlarına binen otostopçular gibi yaparlar.

Kadın kollarını erkeğe doladı ve dudaklarını uzattı. Erkek onu itip, "Ben yalnızca sevdiğim kadınları öperim," dedi.
"Peki beni sevmiyor musun?"
"Hayır."
"Kimi seviyorsun?"
"Bundan sana ne? Soyun!"

İnsan, öpüşmenin cinsel birleşmeden daha teklifsiz olduğuna ne kadar kuvvetle inanırsa inansın, bunun her zaman herkes için böyle olduğunu ya da olacağını söylemek olanaksız. Söylenebilecek tek şey, erkeklerin ve kadınların çok büyük bir çoğunluğunun öpüşmenin daha teklifsiz olduğunu, daha yakın hissettirdiğini düşündüğü. Yakınlık sözcüğü Latince, en içteki, en derin anlamındaki *intimus*'tan gelir.

Şöyle düşünün: Masturbasyon yaparken, insan orada olmayan biriyle seviştiğini hayal edebilir. Ya da insan yataktaki eşiyle değil, bir başkasıyla seviştiğini düşünebilir; yataktaki eş bunu asla bilemez. Düşsel dudakları öpmekse çok zordur. Zordur ve pek çok kişi için karşısındakine tepki vermeden, doğru dürüst öpmek olanaksızdır – bununla beceremez demek istiyorum (cinsel olarak, duygusal olarak ve layıkıyla). Öpüşmenin paradigması karşılıklı ilişkidir – kaynaşma, içine almadır. Mükemmel öpüşmede, arzu bedensel ve duygusal olarak karşılıklıdır. İnsanın, cinsel organlarla yapılan seksin yüksek uyarımı sırasında yaşadığı kendinden geçme duygusu, pek çok kişi için, uyarım ne kadar yüksek olursa olsun, öpüşürken yok gibidir. Gerçekten öptüğünüz kişiyi değil de bir başkasını öptüğünüzü düşlemenin zor olmasının nedeni eylemin doğasında yatar; dudakların ve dillerin yakın dansıdır bu.

Öpüşmenin her zaman, cinsel organlarla yapılan seksten daha içten ya da daha iyi olduğunu ileri sürmüyorum. En iyi koşullar altında *her ikisi* de karşılıklı, içten, iki taraflı ve erotiktir. Erotik sözcüğünün ne olduğu üzerine pek çok kitap yazıldı ama temel bir tanımlamanın karmaşık olması gerekmez – erotizm cinselliktir, te-

mel amaç bağlayıcılık ya da üreme değil, zevk ve/veya eğlencedir.

Bir nokta daha. Uyuyan birinden öpücük çalınabilir ve en isteksiz dudakların üzerine bile dudaklar kapanabilir ama penisin vajinaya tecavüz etmek için kullanıldığı kadar kolay bir biçimde dil ağıza tecavüz etmek için kullanılamaz. Penis isteksiz boşluğa sokulabilir, sağlam ve yarasız kalır, *vagina dentata** imgelemin uydurmasıdır. Ama dil ağzın isteksiz boşluğuna sokulduğunda, karşılıklı tutkulu yakınlık ihanete uğradığında, istenmeyen tecavüzcü ısırılabilir, *hatta* ısırılıp koparılınabilir. Ya da saldırgan korkabilir. Öpüşmenin karşılıklı tutkusuna ihanet etmek zordur.

Freud'un ünlü "anatomi kaderdir" sözü hâlâ tartışmalı ve bazı koşullarda kesinlikle yanlıştır: Geleceklerimiz tamamen cinsel organlarımız tarafından belirlen*mez*. Ama anatomi *yakınlıktır* denebilir. Öpüşme yalnızca dil ve dudakların ortak dansı değildir, dans pisti ağızda konumlanmıştır, yüzün algılayıcı vahasında. Yüze rastlantısal yakınlığı, eşit bir danstaki ortaklık ve karşılıklı içeri giriş midir öpüşmeyi bu kadar içten kılan?

Büyük aşk öykülerinin, mitik bir güce erişen klasiklerin genellikle cinsel aşkı simgelemek için cinsel birleşme yerine öpüşmeyi kullanmış olmaları rastlantı olmayabilir. Bunun nedeni yalnızca ciddi gelenek, edep ya da iffet meselesi değildir. Cinsel birleşmenin özel bir şey olduğu görüşü de değildir. Öpüşmenin aşkın simgesi olmasının ve fahişelerin öpüşmediğini söylemenin (elbette bazıları öpüşür) asıl nedeni öpüşmenin orgazm kadar, içtenliği de simgelemesidir.

Ancak konu, bir varsayım olmaktan öteye geçemez, o yüzden insan kendini ne kadar güçlü hissederse hissetsin, Michael Foucault'nun cinsel deneyimin sonsuz gerçekliği olmadığı tezini dile getirdiği *Cinselliğin Tarihi*'nin kubbesi altına sığınmak akıllıca olur. Foucault bize bir başka çürütülemez gerçeklik daha sunar: Cinsel ahlâk kültürel koşulların bir ürünüdür. On dokuzuncu yüzyılın son on yıllık döneminde, Freud Viyana'da hasta kabul ederken kültürel koşullar çok baskıcıydı. Cinsellik uygar toplumun pis bir küçük sırrıydı.

* (Lat:) *vagina dentata:* ısıran vajina, koparan vajina. (ç.n.)



Kötü doktor Freud



"Ellerimin baskısı altında," der Freud, "zihninde bir şey çakacak, bir imge, onu anımsa. O, aradığımız şey." 1892, Viyana. Bayan Lucie R.'nin başına masaj yapmaya başlar. "Peki," diye sorar Freud, "Ne gördünüz?"

"Hiçbir şey," diye içini çeker İngiliz mürebbiye. "Zihnimde hiçbir şey canlanmıyor."

"Bakmaya devam et." Daha güçlü bastırır. "Orada bir şey var."

Freud tarafından teşvik edilen –zorlanan?– Bayan Lucie R. görmeye başlar. "Evet," der, "Şimdi hepimiz masadayız, centilmenler, Fransız hizmetçi, kâhya, çocuklar ve ben." Bayan Lucie R.'nin, çocuklarına baktığı çekici ve zengin Viyanalı dul adamın evinin yemek odası. "Bir konuk var, muhasebe şefi, ve yaşlı bir cen-

tilmen, çocukları kendi torunları gibi sever. Her şey," içini çeker, "her zamanki gibi."

"İzlemeye devam et."

"Masadan kalkıyoruz. Çocuklar bizimle birlikte ikinci kata çıkıyor. Her zamanki gibi."

"Evet?"

"Çocuklar yatmaya gidiyor –evet, bir şey var– muhasebe şefi çocuklara iyi geceler deyip onları öpüyor ama patronum yerinden fırlayıp ona bağırıyor, 'Çocukları öpme!'"

O zamanlar Viyana'da, şimdi Paris'te olduğu gibi çocukların yatarken kendilerini aile dostlarına öptürmeleri âdetti. Ama, mürebbiye birden anımsıyor ki, işvereni, ona Bay E diyelim, birkaç ay önce aileyi ziyarete gelen bir kadının çocukları dudaklarından öpmesine de öfkelenmişti. Konuk gidene kadar kızgınlığını gizlemişti. Sonra Lucie R.'yi azarlamaya başlamıştı. "Bu öpüşmeden onu sorumlu tuttu, buna izin vermemek onun göreviydi, ve o *'bu tür' şeylere* izin vererek görevini ihmal etmişti," diye yazar Freud.

Ne tür şeyler? Bay E'nin canını sıkan aslında neydi? Freud'un temel çalışmaları henüz basılmamış olduğu için Bay Ensest ya da bir başkasının bunu söylemesi zor olurdu. Yüzyılın ilk on yıllık döneminde düzeltilmiş çeşitli kitaplarla birlikte ortaya çıkan 68 sayfalık kısa ama sivri kitap *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme,* Freud'un çağdaşlarını sarsmıştı; çünkü, gizli, bilinçsiz süreci güden ve bozan gücün cinsel istek olduğunu açıklıyordu.

Freud, çağdaş anlamda bir bilimadamı olmasa da, filozof Wittgenstein'in kavramını kullanırsak, "yeni bir gösterim"in önericisiydi – yeni bir görme biçimi. Onun görüşleri, Modern yaşamı tanımlayan ve peri masallarına ilişkin görüşlerimizi bile yeniden biçimleyen bir masumiyet yitiminin öncülüğünü yaptı. İnsanları öfkelendirmesinin ötesinde diye düşünüyordu Wittgenstein, Freud'un eylemlerimizin cinsel kaynağına yaptığı vurgu, aslında zevkli bir *frissona** yol açmıştı – insanlar bu fikri sevmişti. Radikal bir biçimde modaya uyan insanlar, evet. Ötekiler, hayır. Britanya'da,

* (Fr.) *frisson:* heyecan, ürperti. (ç.n.)

seksolog Havelock Ellis, yedi bölümlük *Cinsellik Psikolojisi Çalışmaları* (1897-1928) yapıtının ilk bölümü yayımlandığında müstehcenlikle suçlandı. Kendi kendini öpme üzerine yazan Ellis, bir süre için Freud'dan yana tek sesti.

Yaratma sürecindeki Freud, psikanalize güvenilmesini sağlamak için örnekolay incelemelerinde verileri çarpıtmış ve bozmuş olsa da, öpüşmeyi ve gerçekte bütün cinselliği kavrayışımızda büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Freud'dan sonra, ebeveyn ve çocuk arasındaki cinsel arzu Aubusson halısının altına süpürülemedi.

Yeni yüzyıla girdiğimizin habercisi olan *Düşlerin Yorumu*'nda Freud, Oidipus kompleksi kuramını ortaya attı: "Hepimizin kaderidir belki de, ilk cinsel itkimizi annemize yöneltmek, ilk nefretimizi ve canice arzumuzu babamıza yöneltmek," kıskandığımız babamıza. Sophokles'in, Thebai Kralı'nın istemeden babasını öldürüp annesiyle evlendiği *Kral Oidipus* oyununu bu kadar etkileyici yapan bunun farkına varmanın sarsıcılığıdır: "İzleyicilerin hepsi de bir zamanlar düşlerinde büyümemiş bir Oidipus'tu ve gerçekliğin içinde düşün böylesine yaşaması herkesin dehşetle irkilmesine yol açtı."

Freud bebek cinselliğinin biseksüel olduğunu düşünüyordu, ama kızların çoğu büyüyüp erkeklerle genellikle gönülsüzce evlendiği için kızlar için koşut bir kuram geliştirdi. Kızlar yaşama, oğlanlar gibi, ilgi ve sevginin temel odağı anneleriyle başlarlar diyordu Freud, ama cinsel arzuları, yalnızca erkeklerin penisi olduğunu fark ettikleri zaman babaya yönelir. Freud'un kadın kuramı bulanıktı ve Kate Millett, çocukların bunun yerine yalnızca kadınların memeleri olduğunu fark edip etmediklerini sorarken doğru yoldaydı. Neden penis kıskançlığı da meme kıskançlığı değil? Ne var ki, Freud'un temel noktalarından biri hepimizin büyük bir meme tutkusu yaşadığımızdır. Bir arkadaşına yazdığı mektupta Freud şöyle açıklar: "Ben kendi olayımda da anne sevgisini ve baba kıskançlığını buldum, ve şimdi bunun ilk çocukluğun genel bir fenomeni olduğuna inanıyorum."

"İşin doğrusu, yeni doğan bebek kendisiyle birlikte dünyaya cinselliği getirir," diyecekti iyi doktor kariyerinin sonunda. Ve ar-

zu, iki yönlü bir sokaktı: "Çocuğun ebeveyninin ve ona bakanların çocuğa gösterdikleri sevgi," der Freud *On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love*'da, "çok ender olarak erotik doğasına ihanet eder"

Freud, sonraki ilişki ve bağlantılarımızın anahtarının, bütün hasarları –ve hazlarıyla– bebekliğin oral deneyimleri olduğunu düşünüyordu: "Annesinin memesini emen çocuğun her aşk ilişkisinin prototipi olmasının iyi nedenleri var." Yalnızca meme (ya da biberon) emmek zevkli olduğu için değil, diyordu, cinsel zevk verdiği için. Daha da ötesi, bu, sonunda yetişkin öpüşmesi olan şeyin de doğuşuydu. Biyolojik bağlamda kesinlikle haklıydı Freud: emerken, artık biliyoruz ki, öpüşürken kullanılan kaslar ve hareketler kullanılıyor.

Ama Freud, bedenin devinimleriyle, zihnin güdülenimleriyle ilgilendiği kadar ilgilenmiyordu. Bilinç kalıpları –gözle görülemeyen bir şey– üzerinde çalışıyordu; bu yüzden bugün bazı kategorileri havada kalıyor gibi, zeki bir adamın çalışmaları karanlıkta sendeliyor.

Herkesin ilk cinsel nesnesi, diyor kötü Dr. Freud, memedir: "Cinsel doyumun ilk dönemlerinin hâlâ beslenmekle bağlantılı olduğu zamanlarda, cinsel içgüdünün, bebeğin bedeninin dışında anne memesi biçiminde cinsel nesnesi vardır." Bu bebek için tatmin edici bir karşılaşmadır: "Bir bebeği doyduktan sonra memeyi bırakıp al yanaklarla ve mutlu bir gülümsemeyle uykuya daldığını gören hiç kimse bu imgenin daha sonraki yaşamda cinsel doyumun prototipi olarak kalacağı düşüncesinden kaçamaz."

Farkında olmadığı bir profesyonel cüretkârlıkla Freud, demek istediğinin anlaşılmamasını olanaksız kılmıştır: "(Bebeğin) şehvetle emmesi, dikkatin tamamen meşgul olmasını da içerir ve ya uyku ya da *orgazm* (italik benim) doğasında bir kasıl tepkimeyle sonuçlanır."

Bu tek yanlı bir haz da değildir: "Erkek bebeğin annesi de ona karşı kendi cinselliğinden kaynaklanan duygularla yaklaşır: Onu

okşar, öper, sallar ve çok açık bir biçimde onu tam bir cinsel nesne yerine koyar. Bir anne, bütün sevgi belirtilerinin çocuğunun cinsel içgüdülerini uyandırdığını ve daha sonraki yoğunluğuna hazırladığının farkına varsaydı büyük bir olasılıkla dehşete düşerdi." Ama korkması gerekmez diyor Freud, çünkü "o yalnızca çocuğa sevmesini öğretme görevini yerine getiriyor"

Anne ve bebek –daha sonra 'karşılıklı beslenen çift' olarak anılacaklar– büyük bir aşk ilişkisi yaşarlar. Bunu pek az kişi romancı Naomi Mitchison kadar güzel betimlemiştir:

> Yavaş yavaş, oğlancık küçük soluklar almaya, beslenme ve onunla birlikte gelen sıcaklık ve sevecenliğe kavuşmak için sabırsız çığlıklar atmaya başladı. Erif'in memeleri sese tatlı bir sertleşmeyle, giderilmeyi bekleyen belli belirsiz bir ağrıyla yanıt verdi. Meme uçları yukarı ve dışarı doğru çıktı, meme başlarının ortası kadife yumuşaklığına ve narinliğine büründü ve bebeğin yumuşaklığına hazırlandı. Giysisinin düğmelerini çözdü, bebeği kucakladı ve bir minder yığınına uzandı. Bebek hevesle, bilinçsiz ve şaşkın, ağzını iki yana oynatıyordu. Bir an bebekle şakalaştı, kendini geri çekti; sonra, içindeki sütün ona doğru fışkırdığını hissedince bebeği sakinleştirdi, memesini ağzının derinliklerine soktu, ağız ritmik bir kabullenişin titreşimiyle onu kavradı, dudakları, dili ve yanaklarıyla derin derin emdi...Bir süre yalnızca bir ağızdı, sonra serbest duran kolu sallanıp yakalamaya başladı, bazen Erif'in yüzünü, bazen bir parmağını, bazen de memeyi vahşi, sevecenlikten uzak, küçük, yumuşak pençeleriyle kavrıyordu. Erif güldü ve onunla göz göze geldi ve emen dudaklar kendilerine rağmen yukarı doğru kıvrıldılar.
>
> Bebek birden gülmeye başladı, ve Erif'in memesi serbest kalıp sütü onun suratına fışkırttı.

Kimse yanlış anlamasın diye açıkça söyler Freud: "Çocuk erotik bir oyuncaktır."

Bu görüş, yeni bir yüzyıl doğarken bile tam kabul görmedi. Meslektaşlarının ve ebeveynlerin muhalefetiyle karşı karşıya kalan Freud, kuramını yeniden gözden geçirdi. Önce hastalarının pek çoğunun babalarının tecavüzüne uğramış olduğunu söyledi; daha sonra hastalarının açıkladıklarının hayal ürünü olduğuna karar ver-

di. Bu yarım dönüş o zaman için yaşamını kolaylaştırmış olsa da, daha sonraları Freud'un saygınlığına gölge düşürdü. Toplumsal ve mesleki baskılar yüzünden düşüncelerini yalanlamakla suçlandı. Ama Freud asla ebeveynin erotik arzusu kuramından vazgeçmedi; yalnızca bunun her zaman dışa vurulduğu görüşünden vazgeçti. Hatta, *Psikanalitik Hareketin Tarihi Üzerine* kitabında, hastalarının ebeveynlerinin cinsel tacizleri hakkında söylediklerinin fantezi olduğu konusunda ısrar etti, bu, çocuğun ebeveynle cinsel olarak ilgilendiği kuramını destekliyordu.

Parmak emmenin çocukluk şehvetinin apaçık bir örneği olduğunu söyler Freud, erotik memenin varlığından kuşkulananlara bir yanıt olarak. "Bu işlemin amacının besin alma olduğu sorgulanamaz." Ana babalar, bebeği sakinleştirmek için ağzına lastik meme, parmak ya da başka emzik türleri soktukları zaman bunu sezgisel olarak anlarlar. Freud'un zamanında emziklere pek az rastlanıyordu ve Freudyen bebek kendi kaynaklarına bağımlıydı: "Dudağın bir parçası, dil ya da ulaşılabilir herhangi bir deri parçası hatta ayak başparmağı bu emmenin gerçekleşebileceği bir nesne olarak kullanılabilir.

Freud, bütün bu nesnelerin gerçek şeyin yerine kullanıldığını öne sürer:

> Parmak emmeye düşkün olan bir çocuğun bu davranışı, yaşanmış ve şimdi anımsanan hazların arayışından kaynaklanır. En basit örnekte, ritmik olarak derinin bir bölümünü ya da mukozayı emerek bu doyumu bulmaya çalışır.
>
> Çocuğun şimdi yeniden yaşamaya çabaladığı hazların ilk olarak hangi durumlarda yaşanmış olduğunu tahmin etmek de kolaydır. Annesinin memesi ya da onun yerini tutan bir şeyi emmesi çocuğun ilk ve en yaşamsal etkinliğidir, onu o hazla tanıştırmıştır. Çocuğun dudakları, bizim görüşümüze göre, *erotojenik bir bölge* gibi hareket etmektedir, ve kuşkusuz sütün ılık akışının uyarımı bu haz veren duygunun nedenidir.

Freud'a göre, öpüşme, kıyamet gününün, memeden kesme gününün gelişiyle doğar. Bebek, başparmağını ya da başkasının

başparmağını emmeyi bilir ama bu ona memeyi ya da biberonu emmekten daha az zevk verir. "Bu bölgenin (başparmak) daha az değerli oluşu, daha sonraki dönemlerde.. çocuğun bir başkasının karşılık veren bölümünü –dudaklarını– aramasının nedenlerinden biridir."

Freud, dudakların her zaman ikinci en iyi olduğunu öne sürer. Çok ilginç olan ve çocuğun ilk başta kendisinin bir parçası olduğunu düşündüğü meme, daha iyidir. Ama ne yapabilir ki? Uzlaşır: 'Ne yazık ki kendi kendimi öpemiyorum, der gibidir," diye bağlar Freud, " 'memeyi yitirmiş olmam çok acı.' "

Hayır. Çocuk çok daha fazlasını söylüyor.

Bebek, çok, çok uzun zaman önce memenin ve annenin kendisinin bir parçası olmadığını, dışsal olduğunu, öteki olduğunu bilir. Freud'un kendisi memeye "cinsel nesne" der. Bebek ya da çocuk aslında şöyle der: "Sevgilimi yitirdim ne yazık ki – bedensel ve duygusal beslenmenin hasretini çekiyorum." Yetişkin olduğumuzda bunu yeniden keşfediyoruz. Öpüşme, sevgilinin dudaklarını emmek ve ısırmaktır, yalamak ve araştırmaktır ve ağzın meme başının, yani dilin tadına bakmaktır. Öpüşmeyi severiz çünkü öpüşme ilk büyük aşkımızda vardı.

Unvanı tıbbi değil, onursal olan Dr. Johnson, Freudyen terimlerle, tarihin en başarılı oral kişiliklerindendir. *Kuzuların Sessizliği*'nin kurgusal seri cinayetler işleyen katili Hannibal Lecter, terk edilmiş bir mutsuzdur, bebek gelişiminin oral nitelikteki sadist, ısırma aşamasına "takılmıştır" ve kendi alanında aynı oranda başarılıdır.

Bir 18. yüzyıl kahvesinde, Samuel Johnson'ın karşısında oturan, biyografi yazarı Boswell olduğunuzu düşünün. Şair, sözlükçü, seçkin edebiyat adamı Johnson, içkisini içiyor –sabahtan akşama kadar önünde bir fincan ya da kadehle görülmediği an yoktur– ve konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor, bunaltıcı olmadığı zaman büyüleyici olan manik bir enerji yayıyor. Böyle anlarda Samuel Johnson'ın usandırıcı, çocukça, talepkâr ve yardıma muhtaç olabildiğini unutuyorsunuz. Çok hırslı bir adam, ama enerjisi, ze-

kâsı, engin bilgisi yüzünden ona hayransınız –doymak bilmez bir okurdur– ve açgözlülükle İngiliz dilinin en seçkin parçalarını –114 bin nefis düzyazı örneğiyle süslenmiş 40 bin sözcük– bir sözlükte toplamıştır. Dr. Johnson'ın, dizlerine oturan, boynuna sarılıp öpen Hebrid Adaları'ndaki kadına, "Bunu bir daha yap, bakalım kim önce yorulacak" demesi şaşırtıcı değil.

Freud, doğumundan on sekiz aylığa kadar bir bebeğin en büyük zevki –lastik ya da et– meme başından sütü yutmak, emmek ve ısırmaktır diye düşünür. Bu dönem tatmin ediciyse –bebek yeterince kucaklanır ve emmeden yeterli hazzı alırsa– mutlu bir biçimde bir sonraki döneme, daha sonra bir başka döneme geçecektir. Ama oral dönem düş kırıcıysa, çocuk orada saplanıp kalır –yetişkin yaşamındaki kişiliği oral bir nitelik kazanacaktır, bu da onun bağımlılığında, edilginliğinde ve "ağız alışkanlıklarında" gözlenir; ağız alışkanlığı çok konuşkan olmayı, uç olaylarda sözcüklerin ishal gibi aktığı denetimsiz konuşmayı içerir. Dr. Johnson örneğinde olduğu gibi.

Meme, biberon ya da anne başarısız olursa ve bebek oral-sadist dönemde yeterince tatmin olmazsa, Tanrı yardımcımız olsun. Freud'un sekizinci ayda ortaya çıkıp on sekizinci aya kadar sürdüğünü düşündüğü oral-sadist dönemde ağız, dudaklar ve dişlerin sadist aygıtlar olarak kullanıldığı gözlenir. Bizim zavallı Hannibal Lecter'in kurgusal annesi, Hannibal kendisini bağımsız bir birey olarak hissetmeye başladığında yeterince çiğneyecek ve emecek şey vermemiş. Öfkesini annesinin memesini ya da biberonu yeterince ısırarak ya da çiğneyerek açığa vuramayan Hannibal, tatmin olabilmek için edebiyat sayfalarına girmek zorunda kaldı.

Olay, her Casanova'yı, çağdaş Don Juan'ı ya da delikanlı Jack'i muhtaç, oral dönemde kalmış bir bebek yaptı. Ruhbilimci Rollo May, *Aşk ve İrade*'de, çapkının kötü durumunu dokunaklıya çevirir. "Don Juan eylemi üst üste yinelemek zorundaydı çünkü asla tatmin olamıyordu, cinsel yönden kesinlikle güçlü olduğu ve teknik olarak iyi orgazma ulaştığı gerçeğine karşın."

Byron'ın olağanüstü aç olan coşkulu *Don Juan*'ında bu

düşüncenin kesin olduğunu görmek hoş ve hatta öğretici:

Arzum pek engin ama fena değil,
Kadın cinsinin yalnızca tek bir gül ağzı var.
Hepsini bir kerede kuzeyden güneye öpebilseydim.

Ne olursa olsun, Byron'un Don Juan'ı yetersiz beslenmiştir, benlik duygusu doyurulmamıştır. Hep daha fazlasını ister.

Dudakları yaklaştı ve bir öpüşte kenetlendi;
Uzun, uzun bir öpüşme, gençlik ve aşk öpüşmesi.

Her öpüşme bir yürek depremi – öpüşmenin gücü için.
Sanırım, uzunluğuna bakılmalı.

Popüler kültür onun karşılığı olan Donna Juanita'yı hoş karşılamasa da, kadınlar aynı tutkuyu yaşayabilir ve edebiyat onların serüvenlerini sever. Muhafazakârların dergisi *Examiner*'in Jonathan Swift'ten sonraki editörü Mary Delarivier Manley (1663-1724), cinsel yönden tatminsiz Charlot'u yarattı, Charlot, "her şeyi yavan bulur, ona Dük'ün öpücüklerinden başka hiçbir şey zevk vermez." İngiliz edebiyatında Casanova'yla (1725-98) çağdaş olan pek çok ayartıcı kadın vardır. En ünlüleri John Cleland'ın *Fanny Hill ya da Bir Zevk Kadınının Anıları* (1748) yapıtının fahişe kahramanıdır; ilk kez bir penis gördüğünde, "çıplak, sert ve dik, bu muhteşem makine," diyerek role uygun olduğunu göstermiştir.

Freudyen bakışa daha uygun olan mutsuz, kötü yola düşürülmüş kadınlar ilk olarak *L'Avventura* ve *La Dolce Vita* ile ünlendiler. Donna Juanitalar, serbest aşk yaşayan kadınlar, çekici kişilikler olarak algılanmaktansa sıklıkla nemfomanyak olarak ilan edildiler. Çok öfkeli bir bebek olarak kalan Hannibal Lecter olmaktansa Don Juan ya da Don Juanita olmak daha iyidir.

Freud, memeye yönelik büyük tutkunun annenin kendisine yönelik tutkuya dönüştüğüne inanır: ama uygarlık uğruna Oidipus kompleksinin yüceltilmesi ve bastırılması gerekliydi. (Jung, kızlardaki koşut duyguları Elektra kompleksi olarak adlandırdı.) Pek az kişi aile aşkını gerçek yaşamda ensest ve cinayet noktasına getirir ama herkeste rüyalarda ve hayallerde ortaya çıkabilen bilinçsiz arzu vardır.

Geçmiş Zaman Peşinde'de, yedi yaşında bir Marcel Proust annesinin ona iyi geceler öpücüğü vermesini anımsar. "Tek tesellim yatmak için üst kata çıkıp yatağıma yattıktan sonra, annemin odaya girip beni öpmesiydi," diye başlar ünlü bölüm. "Annemin merdivenleri çıktığı an, iki kapılı koridor boyunca sürüklenen ve incecik, kıvrılmış püsküllleri sarkan, mavi muslinden giysisinin çıkardığı hışırtıyı duyduğum an acım doruğuna çıkardı; çünkü o an, beni bırakıp tekrar merdivenlerden ineceği zamanın habercisiydi."

Kimi zaman, "beni öptükten sonra, gitmek için kapıyı açtığında 'beni bir kere daha öp' demek için onu geri çağırmayı çok istedim." Bunun yerine başka bir anı düşünür: "Sevimli yüzünü yatağıma uzatır, kutsanmış ekmek gibi bana yaslardı – verdiği Aşai Rabbani'de dudaklarım onun gerçek varlığını masseder ve uyumaya kuvvet bulurdum."

Konukların geldiği akşamlar, işler değişir: "Annem odama çıkmazdı." Bunun yerine,

> yatağımda uyumak üzereyken annemin bana verdiği o nârin ve değerli öpücük yemek odasından yatak odama taşınırdı, ki orada hiç leke düşürmemem gerekiyordu onun üstüne, onun tatlı çekiciliğinin hiçbir zaman bozulmasına izin vermemeliydim ve tam da sevecenlikle öpülmek istediğim o akşamlarda kendimi zorluyordum almak için o öpücüğü, kabaca yakalamak için, herkesin gözü önünde.

O akşamlarda,

> gözlerimi annemden hiç ayırmazdım. Babamın canını sıkmamak için, odamda olduğu gibi, annemin kendisini herkesin gözünün önünde defalarca öpmeme izin vermeyeceğini biliyordum. Bu yüzden kendi ken-

dime söz verdim, yemek odasında onlar yemeğe ve içmeye başlarken ve ben gitme saatinin yaklaştığını hissettiğimde, bütün enerjimi toplayıp, kısa ve sinsi bir öpücüğü önceden konduracaktım, öpücüğü konduracağım yeri önceden dikkatlice seçecektim ve zihninin ön hazırlığıyla, annemin yanağıyla dudaklarımın buluştuğu o bütün bir dakikaya kendimi hasretmeye hazırlayacaktım.

Albert Camus'nün otobiyografik romanı *The First Man** aynı tür bir özlemi betimler.

Büyükannesi ona yatması gerektiğini söylediğinde, "Jacques önce onu, sonra dayıyı, en sonunda da anneyi öperdi, o da sevecen ve dalgın bir öpüş verir, yarı karanlıkta, bakışı sokakta ve durduğu kıyının aşağısında durup dinlenmeden akıp giden yaşamın akışında yitmiş olarak, kımıltısız duruşuna geri dönerdi; oğluysa, gırtlağı sıkışmış durumda, durup dinlenmeden, karanlıkta onu gözetlerdi."

Stalin'in kızı Svetlana anımsıyor: "Somut anılarım, onun (annemin) güzelliği ve hoş kokusuydu. Geceleri yatak odamda durur ve muhtemelen beni öperdi, elleriyle dokunur giderdi. Ardında güzel kokusunu bırakırdı."

Gerçeküstücü ressam Magritte'in *Sevgililer/Les Amants* yapıtında, iki âşık öpüşür ancak her ikisinin de başları kefenle örtülüdür. Bu öpücüğün simgeledikleri sarsıcıdır: Aşk kördür; aşk engellenmiştir; örtü ikisini ayırır; ve ölümün hayaleti tutkuyu kuşatmıştır. Magritte'in annesi o çocukken kendisini boğmuştur; bulunduğunda geceliği başını örtüyordu.

Annesinin öpücüğünü yitirmesi ve yeniden bulması Proust'un yaşamının ilk yıllarının anahtar olaylarından biridir. Pek çok olaydan daha açık bir biçimde bu anne öpücüğünün yankıları Proust'un yetişkin yaşamında da sürmüştür ve kadınlarla olan ilişkilerini etkilemiştir diyor biyografi yazarı George Painter. Proust, tamamen eşcinsel olmayabilir. Proust'un cerrah olan erkek kardeşi Robert *Kadın Cinsel Organlarının Cerrahisi* adlı bir kitap yazmıştır. Painter diyor ki: "Bu, çıplak Albertine'i uyurken betimleyen Proust'a çok yabancı bir konu değildi." Painter, Proust'un Louisa

* *İlk Adam*, Albert Camus, çev.: Tahsin Yücel, Can Yayınları, 1994. (ç.n.)

Mornand'la ilişkisinin 1904 ilkbaharında başladığını söylüyor. Proust ona şu beyiti gönderdikten çok kısa bir süre sonra:

Louisa'nın elde edemediği adamın
Yok sığınağı Onan'ın günahından başka

Louisa ona hemen günahtan başka bir seçenek sunar. "Kendimi," der Proust ona yazdığı bir mektupta, "ilk taşbebeği verilmiş bir çocuktan daha mutlu hissediyorum." Louisa'nın yatağına ilk girişinin anısına şöyle yazar Proust:

İki ağız bir öpüşmeyle birleşti,
İki yürek artık iki değil,
Yatak mavi, salon kırmızı,
Ama gökmavisi mücevher kutusu kapanıyor
Hiçbir şey kımıldamasa ve hiçbir şey söylenmese de,
Bir inci var rengi güle benzeyen

İlişkileri, diyor Painter, birkaç ay için yoğundu ama bazı anları sanki bir yıldan fazla sürmüştü ve aşağı yukarı Proust'un dul annesi ölene kadar onunla birlikte yaşadığı dönemi kapsıyordu. "Başka kadınları ayarlıyordu annesinin gözleri önünde, annesinin ondan esirgediği iyi geceler öpücüğünü vermeleri için," diyor Painter. Annesinin yaşamının son yılında rolleri değişmişti. Proust'un annesi odasına erkenden çekiliyor ve oğlu odasına gelip iyi geceler öpücüğü verene kadar bekliyordu.

Babalar da özlem nesnesi olmuşlardır, bu konu aşırı Freudyen bir görüşle ellili yılların ortalarında, zaman zaman televizyonda da gösterilen *The Rack* adlı mahkeme filminde canlı bir biçimde betimlenmiştir. Filmde, Paul Newman Kore Savaşı'nda kahramanlıklar göstermiş, ancak savaş tutsağı olunca düşmanla işbirliği yapmış bir subayı oynar. Fiziksel işkence yoktur ama aşırı soyutlanma ve çocukluğunu anımsamaya zorlanmanın çifte ruhsal işkencesi onu yıkar. Newman'ın askeri mahkemede yüksek sesle okuması emredilen ifadesinin bir bölümü, yalnız çocukluğunu yazmaya zorlandığı açıklamasıdır. Sık sık hastalanan annesi o on iki yaşın-

dayken ölmüştür. Sert bir albay olan babası her zaman uzaktadır. "Anımsadığım kadarıyla," –Newman gözyaşlarını güçlükle tutar– "babam beni hiç öpmedi, bize sarılmazdı...Artık kimseyi sevemiyorum." O gece, babası onu arayıp bulur. Sertçe konuşurlarken, duygularını erkekçe saklamaya çalıştıkları bir sırada albay birdenbire yetişkin oğlunu kollarına alır ve Newman'ı bir çocukmuşçasına alnından öper. Bu, filmlerde görülen en şaşırtıcı öpüşlerden biridir.

Baba kız arasındaki ensest ilişki çoğu zaman kabalıkla dile getirilir. Babasına, komşu vadide oturan ve evlenmek istediği kızın bakire olduğunu söyleyen genç adamla ilgili eski bir köy öyküsü vardır. Hiç etkilenmeyen baba, "Kendi ailesi için yeterince iyi değilse bizim için iyi olduğunu nereden bileceğiz?" der.

Sanatçıların çoktan sezdiği ve dolaylı bir biçimde betimlediği ana oğul arasındaki arzuya daha fazla saygı gösterilir.

Meryem Ana ve Çocuk'un Batı sanatında bu kadar büyük bir rol oynamasının ve Meryem Ana –İsa'nın annesi ve gelini– kültünün süregelmesinin nedeni de sezgisel bir biçimde, ilk tutkulu aşkımızı dile getirmesidir. Bizi bugün olsa kaygılandıracak arzuların bilincinde olmama duygusu, Roma'da Trastevere, Saint Maria'daki mozaikte apaçık ortadadır, mozaikte yetişkin İsa kraldır ve tahtında oturmaktadır, annesi, kraliçesi ve gelini olarak yanındadır. İsa ve Meryem mitolojisinden önce aşk tanrıçası Venüs ve ok atan oğlu aşk tanrısı Cupido vardı. Çiftin en ünlü ve belki de en unutulmaz tasviri, 16. yüzyılda Bronzino'nun yaptığı ve Londra Ulusal Galeri'de sergilenen *Venüs, Cupido, Ahmaklık ve Zaman* tablosudur. Tabloda, çevrelerindeki insan kalabalığını umursamayan, her ikisi de çıplak olan anne ve yetişkin oğlu, dillerin de kullanıldığı enfes bir öpüşme sergilerler. Havva gibi, Venüs'ün de elinde bir elma vardır. Cupido, aşkla annesinin memesini kavramıştır. Viktoryenler tabloya saldırıp –çoktan onarıldı– Cupido'nun çapkın poposunu asma yaprağıyla kapamışlar ve özenle şehvetli dillerin üzerini boyamışlardı. Michelangelo'nun özgün *Venüs ve Cupido*'su kayıptır a-

ma onu kopyalarından biliyoruz. Bu tabloda çocuk Cupido'nun ayağı annesinin kasıklarındadır ve *mons veneris*'e* ayağını sürtmektedir. *Venüs, Cupido*'nun oklarından birini tutmakta ve şehvetle öpüşmektedirler. Çiftin başka tablolarını da bulmak zor değil. *Venüs ve Cupido* gibi, dünyanın en önemli tablolarında Meryem ve Çocuk'un da gözleri birbirlerinden başkasını görmez. Giotto Okulu'nun on dördüncü yüzyılın başlarında yaptığı ve bugün Louvre Müzesi'nde bulunan bir Meryem ve Çocuk tablosu, ki Hıristiyanlık'ın annelik idealini özetlediği söylenir, çocuğuna dikkatle bakan Meryem'i betimler. Meryem'in bakışı bana hemen Prenses Diana'yı, onun çapkın bakışını düşündürdü. Çocuk İsa, kollarını uzatmış, hevesle annesine uzanıp sarılmaya çalışmaktadır. Dinsel bir tablo olmasaydı insan bunu öpüşmeden önceki anlamlı an olarak yorumlayabilirdi. Raffaello'nun Louvre Müzesi'nde bulunan *La Belle Jardiniére* tablosundaki bebeğin neredeyse şehvetli bir bakışı vardır. Raffaello, Floransa döneminde (1504-1508) ondan fazla Meryem tablosu yapmıştı ve en titiz sanat tarihçileri bile onun bu konuya olan takıntısının sekiz yaşında yitirdiği annesine duyduğu özlemle ilgisi olabileceğini dile getiriyor.

George Bataille, *Erotizm*'de, konuya ilişkin yaptığı klasik ve çokça hatalı çözümlemesinde, erotik olan için ihlalin –men edilenin– gerekli olduğunu öne sürer. Bunun gerekli olduğu konusunda aynı görüşte değilim ama ihlalin cazip olduğu zamanlar da var.

Tabunun çiğnenmesinin lezzeti, nadiren 1930'ların *Mata Hari* filminde olduğu kadar heyecanlı bir biçimde görülür, filmde erotik aşk kutsal olan her şeyin düşmanı olarak tanımlanır, oysa altmetindeki Meryem'in kirletilmesi kaynayan şehveti akkor haline getirir. Çekici casusu oynayan Greta Garbo başroldedir. Her zamanki gibi, Garbo'nun âşığı önemli bir subaydır, Ramon Navaro'nun canlandırdığı bu subayın adı Alexis'tir. "Seni, kutsal şeylere tapar gibi seviyorum," der günahkâr ve erotik Mata Hari'ye.

* (Lat:) *mons veneris:* Venüs tepeciği. Kadınlarda kasık kemiklerinin birleştiği noktadaki şişkinlik. (ç.n.)

Mata Hari, hangi kutsal şeyler diye sorar.

"Tanrı, ülke, onur, sen."

"Ben en sonuncu muyum?"

"Sen en önce geliyorsun," der Alexis.

Öpüşmeye başlarlar. Mata Hari, duraksayarak, daha az ışık yeğler ve bir mumu işaret eder, Alexis'in onu söndürmesini ister. O, Meryem'in kandilidir: "Benim önce geldiğimi söyledin."

Alexis, kutsal kandili söndürmek istemez. "Onu yanık tutmaya yemin ettim. Her şeyi yaparım ama benden bunu isteme."

"Ben gidiyorum," der Garbo.

"Hayır!" Muma koşar, Garbo'ya bakar, sonra muma bakar. "Bağışla beni," der Meryem'e ve mumu söndürür. Görünmeyen öpücük, kutsala saygısızlık, solukları keser. Sözcüklerin seslerine dikkat: Mata, Meryem, Mama.



Kuşlar ve bonobolar



Plutarkhos, MÖ. 4. yüzyılda yaşamış genç bir prensin öyküsünü anlatır; prens hastalanır ve sararıp solar, ta ki doktoru, üvey annesinin hasta odasına her girişinde prensin terleyip kızardığını fark edene kadar. Doktor, Prens Antiokhos'un üvey annesine âşık olduğunu anlar, ve bunu babasına söyler, Suriye ve Babil İmparatoru olan babası, oğlunun yaşamasını istiyorsa bir şeyler yapmalıdır. İmparator, Antiokhos'u yukarı Asya kralı, kendi karısı Stratonike'yi de oğlunun kraliçesi ilan eder.

Oidipus yetenekli bir doktor olsaydı Sophokles'in büyük oyunu olmayabilirdi ve psikanalitik kuramın terminolojisi çok farklı olurdu.

Kuramın kendisi gibi, 1920'li yıllarda Oidipus kompleksinin evrenselliği ciddi biçimde sorgulanmaya başlandı, insanbilimciler a-

ile düzenleri ve çocuk bakımı uygulamaları değişik olan Batılı olmayan halkların bu tür kompleksleri olmadığını ileri sürüyorlardı. Oidipus kompleksi –Proust'un başyapıtında çok inandırıcı biçimde vardır– diyordu Freud'un eleştirmenleri, *fin de siecle** Avrupasında var olan çirkin bir şeydi ve çağının adamı olan Freud kendi kültürünü uygarlığa denk saymıştı. Ama Oidipus kompleksi *yaşamın belgesi* olmasa da pek çok insanın yaşamının belgesidir ve hep öyleydi. Hamlet'in sorununun düğümü annesinin amcasıyla (babasının yokluğunda baba rolü oynamıştı) olan cinsel ilişkisini kıskanması değil miydi? Shakespeare bize asla Hamlet'in babasıyla arasının nasıl olduğunu söylememiştir; herhalde korkunçtu.

Toplum bilimleriyle psikanaliz arasındaki kan davası –buna flört de deniyor– sürüyor ve sürüyor. Evrim kuramını öğrenen herkes standart Freud karşıtı darbeyi, Freud'un her şeyi cepheye çektiğini de öğrenir. Yazarlar, Freud'a 1920'lerde etolog Irenaus Eibl-Eibesfeldt'in *Aşk ve Nefret*'te yönelttiği suçlamayı yinelemeyi sürdürüyorlar:

> Öpüşme ve okşama gibi tipik cinsel davranış sayılan pek çok davranış biçimi köken olarak aslında ebeveyn ihtimamının eylemleridir. Okuyucuya bunu anımsatıyoruz çünkü Sigmund Freud, dikkat çekici karışıklıkta bir yorumlamayla, bir zamanlar bir annenin çocuğuna karşı cinsel davranış örnekleri gösterdiğini fark etseydi kesinlikle şaşıracağını ileri sürmüştü...Bir anne çocuklarına ebeveyn ihtimamının eylemleriyle bakar; bunları kocasına kur yapmak için de kullanır.

Başka bir deyişle, Eibl-Eibesfeldt yirmi yıl sonra yayımlanan ders kitabı *İnsan Etolojisi*'nde şöyle der: "Freud, evrimin yönünü yanlış yorumlamıştır. Okşama örnekleri ilk olarak ebeveyn bakımının hizmetinde olacak biçimde evrilmiştir ve ikincil olarak kur yapma davranışları repertuvarına dahil olmuştur."

Ama hangisinin daha önce geldiğini kimse kesin olarak bilemez. Ben her iki tarafın da tamamen haklı olduğuna inan-

* (Fr:) *fin de siécle:* 19. yüzyıl sonu. (ç.n.)

mıyorum; 1. bölümde açıkladığım gibi, benim kuramıma göre, insanın yetişkinliği değil, bebekliği bu 'örnekleri' yaratır. Şehvet ve anneyle çocuğun karşılıklı bütünleyici bağımlılığı bir öpücüğün biçimini ve anlamını yaratır. Erotik öpüşme emme taklididir ve aynı zamanda öbür kişiyi de beslemenin taklididir. Bunu kanıtlayamam; etoloji de kanıtlayamaz; ve Freud için, tavuk mu yumurtadan yoksa yumurta mı tavuktan çıkar sorusu o kadar önemli değil. Sık sık yinelenen etolojik darbe etolojinin penisinin psikanalizin penisinden daha büyük olduğunu göstermek için tasarlanmıştır.

Ve belki de öyledir. Psikanalitik kuram daha önce ortaya çıktı ama etolojinin verileri daha geniş kapsamlıdır. Her ikisi de erotik öpüşmenin yavrunun beslenmesinden türediğini ve bebeğin emme yeteneğinin doğuştan olduğunu ileri sürüyor. Ancak Freud, çocuklara yönelik ve kuşaklararası cinselliğe karşı daha çekingen. Bizim bastırmalarımızın ve tabularımızın olmadığı toplumlarda böylesi bir cinsellik çok sık olabilirdi.

Venezuela'daki savaşçı Yanomamilerde, bir baba her gün yaklaşık bir buçuk saat çocuğuna sevgiyle bakar, bu bakım çocuğu öpmeyi – yiyecek ve eğlence sağlamayı içerir. Yukarı Orinoco'daki ormanlarda yaşayan Yanomamiler, çocuğun kendisini daha iyi hissetmesi için bebek-oğullarının penisini öpmek ya da emmekten çekinmezler. Avrupa ve Amerika'daki bakıcıların çoğu da bu hileyi biliyordu. Eibl-Eibesfeldt, bu uygulamanın avcı-toplayıcı Yanomamiler için yetişkinlerin cinsel hazzı değil, aseksüel ebeveynlik olduğuna alelacele bizi inandırdı. Bakıcılarsa onun alanı değildi.

Yanomami erkekleri ve kadınları çocuklarını ağızdan ağıza öperek besliyordu, eski Yunanlıların yaptığı gibi sevgililer her yerde birbirlerinin ağızlarından şarap ve su içiyorlardı. Bilimadamları Kungların çocuklarının ağızlarına, ezdikleri yiyecekleri dudaklarıyla verdiklerini gözlemlediler ve öperek beslemenin Papualılar tarafından ve Almanya'nın Kara Ormanlar yakınlarındaki bazı bölgelerde anneler tarafından da uygulandığını gördüler. İnsan çiğnenmiş yiyeceği dudaklarının arasında tutarsa annelerinin öperek beslemeyi öğrettiği üç aylık bebekler yiyeceği almak için dil ve dudaklarını uzatacaklardır.

Pek çok kuş ve hayvan, yavrusunu öperek besler. Avdan sonra dişi aslan büyük et parçalarını yavruları için inine taşır; bazen aslan eti yutup yavruları için kusup çıkartması daha kolay olabilir. Erkek aslanlar da bunu yapabilir. Kurtlar daha da titiz babadır. Düzenli olarak parçalar halinde ya da midelerinde yiyecek getirip bunları yuvanın önüne bırakırlar. Şempanzeler yavrularını ağızdan ağıza önceden çiğnenmiş muzlarla beslemekle kalmazlar yetişkinleri de öperek beslerler. Orangutan ve gorillerin de yavrularını öperek besledikleri gözlenmiştir.

Bir tür olarak, Büyük Beyaz Avcıların dişleri çürüktü, davranışları kötüydü ve sömürgecilik kokuları saçıyorlardı. İnatçıydılar da. On sekiz yılını, yüksek, sarp Ruanda fundalıklarında ve bataklıklarında otuz beş yabani dağ gorilini gözlemleyerek geçiren, başına buyruk etolog Dian Fossey avcılardan nefret ediyordu ama onun da kendine özgü eski *bwana* yolları vardı. Ruhsatsız tabancası ve Cambridge doktora unvanıyla, yerlilerin Nyiramachabelli diye çağırdığı 1.80 boyundaki Kaliforniyalı, Ormanların Yalnız Kadını, kendi yasalarını koymuş, doğal parkta kaçak avlananları izleyen bir ordu kurmuş ve avcılara kendi belirlediği acımasız cezalar vermişti. Fossey, gorillerle, insanlarla olduğundan daha iyi geçiniyordu. O, canlı, yetişkin, vahşi bir gorile kendi isteğiyle dokunan ilk insandı ve muhtemelen bir goril tarafından ilk öpülen insan da oydu.

Tam yetişkin erkek goril 170 kilogram, çevredeki dişiler de 120 kilogram geliyordu. Fossey onlarla karşılaştığında hareketlerini taklit ediyor ve onların boğuk, gürleyen naooooom seslerini çıkarıyordu, bu "memnuniyet sesi"ydi. Karşılık olarak goriller yabani kereviz sapları soyup onun ayaklarının dibine bırakıyorlardı. Kızgın, sert, göğüs yumruklayan vahşi hayvan efsanesi yerine Fossey, ürkek, arkadaş canlısı, göğüs yumruklayan aile maymununu buldu. Fossey, gözlemlediği dağ gorillerinin onu tanıdığını biliyordu ve bir gorilin yüreğinde neler olduğunu bilmenin olanaksız olmasına karşın gorillerin kendisinden hoşlandıklarına inanıyordu.

Ama Ruanda'dan ayrılıp üç yıl ders verip çalışmalar yaptıktan sonra tekrar oraya döndüğünde onu hâlâ anımsayıp anımsamayacaklarını merak ediyordu.

120 kiloluk dişi goriller ve onların pek de minik olmayan yavrularıyla karşılaştığında yanıtını aldı: "Onlara 7 metre kadar yaklaşıp Fossey tarzı tanışma sesleri çıkarmaya başladım, gorillerin memnuniyetlerini ifade etmek için çıkardıkları yumuşak gürleme sesleri gibi." En yakındaki dişi, "Bir kereviz sapını çiğneyen Effie, ben yaklaşırken şöyle bir göz attı. İleri doğru baktı, ne olduğunu anlayamamışçasına gözlerini kısarak dikkatle baktı, gözlerine inanamıyormuş gibiydi. Sonra elindeki kerevizi bir kenara fırlatıp hızla bana doğru yürümeye başladı." Bir başka goril, Tuck, kollarında taşıdığı bebeğini fırlatıp Fossey'ye yaklaştı, "Ağırlığını kollarına verip o kadar eğildi ki yüzlerimiz aynı hizaya geldi ve aramızda birkaç santimetre kaldı." 30 - 40 saniye birbirlerine baktılar, sonra Tuck, "Benim yanıma uzandı...ve bana sarıldı!...bana sarıldı!...bana sarıldı! TANRIM, beni anımsadı." Effie de hemen onların üstüne atladı. Fossey'i tanıyan öteki dört goril de, yavruları çevrelerinde dönerken Fossey'i ağızlarıyla, yumuşak öpmeyi andıran hareketlerle hafif hafif ısırdılar, bu bir sevgi göstergesi olabilirdi ama kesinlikle bir güven göstergesiydi.

Fossey gibi etologlar, yıllarını yabani doğada hayvanları gözleyerek geçirdiler. Bir bakıma, gorillerin, martıların –ya da insanların– çalışırken ve oynarken tam olarak neler yaptıklarını not alan birer röntgenci onlar. Öpüşme gözlemi, kuş ya da memelinin yavru bakma, çiftleşme ya da yatışma düzenlerinin belgelendirilmesinin bir bölümü. Şehvetin, bilimsel olarak saptanması zor. Amaca yönelik –ereksel– davranışın ortaya çıkması daha kolay. Etologların, öpüşmenin içeriğinde ender olarak şehvet amacı olduğunu düşünmelerinin nedenlerinden biri de bu. Onların yapmayı yeğlediği, cinsel uygulamaların doğuşu üzerinde varsayımlarda bulunmak.

İnsan cinselliğinin evriminin ayrıntılarının incelemesi hâlâ sürüyor ancak bilimden çok, bir oyun gibi. Eğitilmiş sanıların akıl oyunu olan satranç gibi, oyun tahtasındaki her oyuncunun nasıl ha-

reket edeceği bilgisine dayanıyor. Donald Symons'ın 1970'lerin sonunda yayımladığı insan cinselliğinin evrimi üzerine olan kuramlarına hâlâ önem veriliyor. Örneğin, David Buss 1994'te yayımladığı *Arzunun Evrimi* adlı yapıtında Symons'ı onaylıyor. Symonsçılar, erkek orgazmına –kesinlikle üremeyle ilgili ve bu nedenle evrimsel önemi var– en yüksek konumu veriyorlar. Dişi orgazmı, diyor Symons, evrimin periferisiydi. Klitorisin evrimdeki rolünü ise erkeklerin meme uçlarına benzetir: Büyük ölçüde işlevini yitirmiştir.

Itırlı Bahçe kadın anatomisini biraz daha iyi anlamış gibi. Kitapta kadınlık organı şöyle tanımlanıyor: "Tanrı bu nesneyi bir ağız, bir dil (klitoris), iki dudakla donatmış; bir ceylanın toynaklarının çölün kumunda bıraktığı iz gibi." Belki de erotika, bilimadamlarmın okuma listesinde önemli bir yer işgal etmiyor.

Elbette klitorisin bir işlevi var ve dişi orgazmı üreme için önemli. Orgazma ulaşan bir kadın yeniden sevişmek ister, o anda ya da bir başka zaman – kendisinin (ve erkeğin) üreme olasılığını arttırır. Emme Varsayımı'nın deneysel kanıtları vardır; orgazmlar, spermleri üreme bölgesinin tepelerine doğru emer.

Amerikalı insanbilimci Helen Fisher, *Aşkın Anatomisi*'nde, 3.6 milyon yaşındaki kemikleri şimdiye kadar bulunan en eski insansı iskeletlerden biri olan Lucy'nin yüz yüze seks yapıp yapmadığını merak eder. Lucy insan değildi ama insan soyundandı. Fisher, onun orgazmla birlikte yakınlığı da tatmış olmasını umuyordu. "Yüz yüze cinsel birleşmede, eşleri kadının yüzünü görebilir, fısıldayabilir, bakar ve yüz ifadesindeki değişimleri yakalayabilir." Böylesi yakınlık, diyor Fisher, bazı kadınların orgazm olmak için gereksinim duyduğu anlayış ve güven duygusunu barındırır. Pek çokları dişi orgazmının yüz yüze cinsel birleşmeden evrildiğini öne sürüyor. Ama kesinlikle böyle olması gerekmiyor.

Bazı Batılılar ve çoğu Afrikalı arkadan girişe meraklı, ve –kedilerden sığırlara kadar– pek çok dişi memelinin bu pozisyonda orgazm olduğuna ilişkin kanıtlar var. Yüz yüze seks dişi orgazmı için en iyi pozisyon olmasa da tutulan bir uygulamadır ve bu yalnızca insanlar arasında geçerli değildir. Şempanzelerin en zekileri

olan bonobolar ve bazı orangutanlar da buna meraklı. Sorulması gereken soru, insanları ilk yüz yüze ilişkiye iten etken neydi?

Bu oyunda insan çılgınlar gibi tahminlerde bulunabilir.

Bence bir öpücüktü.

Bir cumartesi gecesi tarih öncesi Etiyopya'da, insan Lucy, Âdem'i öpmekten hoşlandığını fark etti –hayır, onun adı Luke olsun– ve tarihimiz değişti. Bir Prometheus anıydı, destansıydı. Ateş, Prometheus'un insanlığa armağanıydı; teknolojinin gücünü açığa çıkarmıştı. İlk erotik öpüşme de şehvetimizi açığa çıkardı. Öteki maymunlar arasında yaygın olan arkadan giriş seksi yerine biz yüz yüze sevişmenin hazlarını keşfettik.

Peki öpüşmeyi nasıl keşfettik? Şöyle olmuş olabilir mi? Lucy, bebeğini memeden kesmek için bir miktar yiyeceği çiğnedi ve bunu diliyle bebeğinin dudaklarının arasından içeri itti. Lucy ve bebek bundan hoşlandı ve uygulama yaygınlaştı. Derken, bir gün Lucy yiyecek bir şeyler toplamaya gittiğinde aç bebek yaygarayı bastı, Lucy'yi izlemiş olan Luke, bağırtıyı kesmek için bebeği öperek besledi. Bu, Luke'un da hoşuna gitti ve öperek beslemeyi Lucy ile denemeye karar verdi. Ya da belki de ilk adımı atan bebekti, ebeveyn dudağını emerek. Belki de bir gereksinimden doğmuştu: Bir tarihöncesi cumartesi öğleden sonra Luke bacağını incitmişti ve su içmek için dereye gidemiyordu. Cumartesi gecesi o kadar susamıştı ki Lucy ağzına aldığı suyu ona içirdi. Dudakları birbirine dokundu, sonra da dilleri. Bir süre sonra Lucy Luke'un üzerine çıktı ve içine girmesini istedi.

İlk erotik öpüşmenin hemen ardından bir başka mucize gerçekleşti. Luke ve Lucy birbirlerine âşık oldu. Bir öpüşmeyle başladı aşk. Çoğunlukla hâlâ da öyle. Belki de âşık olmak olarak nitelendirdiğimiz fiziksel çılgınlık 2. bölümde sözünü ettiğim cinsel uyarılma sonucu ortaya çıkan kimyasal maddelerden kaynaklanıyordur. Belki de âşık olmak hazzın kendisinden ve daha fazla haz arzusundan geliyordur. Bazı insanların ilk öpüşmeden önce âşık olduklarını biliyorum ama çoğu olmuyor. Öykünün başka çeşitlemeleri de olabilir. Her iki cins de öpüşmeyi ilk kez aynı cinsiyetten olan bir arkadaşıyla denemiş olabilir ya da bir

çocuğu öperek besleme erotik öpüşmeye dönüşmüş olabilir. (Çocuklarla cinsel ilişki kurmakla ilgili tabularımız yüzünden olsa gerek, etologlar öperek beslemenin nasıl olup da erotik öpüşmeye dönüştüğüne ilişkin varsayımlarda bulunmaktan kaçınıyorlar.) İlk öpüşmesinden sonra Lucy bazen yalnızca öpüşerek orgazma ulaşıyordu. Ve bazen de orgazm arayışı içinde olmaksızın öpüşüyor, öpüşüyor, ağır ağır arzunun kimyasına bulanıyordu.

İnsansılar erotik öpüşmeyi bu hayal ürünü öyküde Lucy ve Luke'un yapmış olduğu gibi öğrenmiş olabilirler gerçekten. Öte yandan, insanlık yeni bir aygıtı, öpüşmeyi, o *yakınlaşma aygıtını*, kuşları ve bonoboları izledikten sonraki hoş bir günde de geliştirmiş olabilir.

Şempanze ailesinin ince yapılı, koyu tüylü üyesi bonobolar, dikkati çekecek kadar insana benzerler ve araştıran dilleriyle derin öpüşürler. Erotik öpüşmenin ve yüz yüze cinsel birleşmenin, ilk insan yeryüzünde yürümeye başlamadan ve altı milyon yıl önce en yakın akrabamız şempanzelerden ayrılmadan önce ortaya çıkmış olması mümkündür. (Ya da bizlerden biri tekerleği yeniden keşfetmiş olabilir, yani Fransız öpüşmesini.)

Şempanze, daha gelişmiş kuzeni bonoboya kıyasla cinsel arenada bir çıraktır. Sıradan şempanze açık ağızla öpüşse de dilini kullanmaz. Maymun kuzenlerimizin en zekisi bonobo diliyle öpüşür; ama biraz cesaretlendirilmeye gereksinimleri vardır. Yeni bir hayvanat bahçesi bakıcısı, bakımından sorumlu olduğu bonoboyla ilk karşılaştığında, bonobo dilini ağzına sokuverince korkmuştu. Bonobolar saldırganlığın yerine cinselliği koyarlar. Yaşamları dişi merkezli ve eşitlikçidir: Gösteriyi dişiler yönetir.

Vahşi doğada ve hayvanat bahçesinde, bonobolar yüz yüze seks yapar ve dişiler cinsel organlarını birbirlerininkine sürterler. İnsan dişisinde olduğu gibi dişi bonobonun da vajinal açıklığı öne doğrudur, yüz yüze ilişki arkadan girişten daha kolaydır. Bonoboların çok çeşitli cinsel ilişki pozisyonları vardır ve her iki eş de ilişkiye öncülük edebilir. Bonobo uzmanı Frans de Waal, bo-

noboların "ateşli erotizmini", erkek egemen dünyasında pek az cinsel çeşitlilik yaşayan dişi şempanzenin "biraz sıkıcı ve işlevsel cinselliği"yle kıyaslar. Maymunların çoğu gibi dişi şempanzeler, gebe kalabilecekleri dönemler dışında erkek maymunlara çekici gelmezler ya da erkekleri çekici bulmazlar.

"Bonobolarsa tersine, sanki *Kama Sutra*'yı izliyormuş gibi akla gelebilecek her şeyi denerler." Dişi bonobo, evrim yolunda dişi şempanzeden daha fazla yol almıştır ve çoğu zaman sekse hazırdır. Dişi insan gibi.

Dünya çapındaki şempanze uzmanı Jane Goodall, bonoboların yaşamını cennete benzetir: "Yetişkin bir erkekle dişinin çiftleşmeyi başlatma önceliği her iki cinse de aittir ve cinsel eylem çok çeşitli pozisyonlarda gerçekleşir", buna dişinin en gözde pozisyonu da dahildir. "Sonuç olarak, erkek saldırganlığı ve egemenlik rekabeti çok azdır. Sanki ütopik bir toplum." Şempanzenin, vahşi yaşama oranla, boş zamanının daha fazla olduğu ve daha az yaşam mücadelesi verdiği hayvanat bahçesinde, üremeyle sonuçlanmayan cinselliğe daha fazla yer vardır. "Hayvanlar doğal ortamda olduğundan çok daha az yoğunlukta gündelik yaşamın baskısıyla karşılaşır," diyor Goodall, "ve doğal olmayan deneyim için daha fazla zamanları vardır"

De Waal'a göre, bonoboların cinsel yaşamı büyük ölçüde üremeden uzaklaşmış olsa da pek çok işlevi vardır. Biri haz, öbürüyse çatışma ve gerilimin ortadan kaldırılmasıdır.

Bu noktada, bonobolar, avlarını yakaladıktan sonra etten paylarını beklerken birbirlerini öpen şempanzelerle aynıdırlar. Sadistçe bir zevk gibi görünen ama aslında bir gerginliği azaltma yoludur bu. Güven tazeleyici öpüşmelere başka durumlarda da rastlanıyor: "Ani korku durumlarında (örneğin yabancıların sesleri ya da geçip giden balıkçının sesi), dişi şempanze genellikle erkeğine koşar, birbirlerine sarılıp öpüşürler." Burada işlevin sürekliliğini görüyoruz: Öpüşme, meme emen bebeğin hissettiği gibi bir güven duygusu oluşturuyor; ikili birlik duygusu topluluğu da sarıyor. Korktukları, şaşırdıkları ya da cinsel olmayan nedenlerle heyecanlandıkları zaman, şempanzeler bu "temas arama davranışını" sergiliyorlar. Ya-

kınlarda bir yerde bir kavga çıkarsa –ender bir olay– erkek şempanze yanındaki arkadaşını öpebiliyor.

Psikanalist M.K. Temerlin, evinde yaşayan Lucy adlı bir şempanzeyle ilgili bir kitap yazdı. Lucy, on yıl onunla birlikte yaşadı ve Temerlin Lucy'nin sevgisinin aşk olduğunu fark etti. Temerlin ya da karısı hastalanıp kustuğunda, Lucy de banyoya koşuyor ve kollarıyla onlara sarılıp öperek rahatlatmaya çalışıyordu. Goodall, öyküyü rapor edecek kadar ciddiye aldı.

Vahşi şempanzeler bir ayrılık döneminden sonra yeniden karşılaştıklarında "dudaklarını büzüp birbirinkine değdirerek ya da ağızlarını sonuna kadar açıp birbirinkine bastırarak" selamlaşırlar. Goodall, 1960 yılında araştırmasına başladığı Tanzanya'daki Gombe kolonisindeki şempanzelerin, yiyecek bulmanın heyecanıyla birbirlerini açık ağızlarla öptüklerini gözlemişti. Goodall'un notlarında, dev bir muz yığını bulan iki dişi şempanzenin muzları yemeye başlamadan önce, birbirlerinin boynuna sarılıp ağızlarını omuzlarına bastırmaları betimlenir.

Son zamanlara kadar, en büyük penise sahip olan maymunun insan olduğu düşünülüyordu. Ama artık şampiyonun bonobo olduğunu biliyoruz. Bonobo penisini içine çekebildiği için çoğu zaman pek bir şey görülmez, belki de bu yüzden bonobonun parlak pembe penisinin insan penisinden daha büyük olduğunu keşfetmek bu kadar zaman aldı. Hayvanat bahçesinde bonobonun dikleşen penisini ölçen de Waal, "Beden boyuyla orantılı olarak bu maymunun testislerinin boyutları ve dik penisi ortalama insan erkeğinin cinsel organlarının boyutlarını geçiyor," diye yazıyor.

Penisler, ağızla uyarılması dışında, bu kitabın konusu olmasa da, bonobo penisinden şehvetin ötesinde bir nedenle söz ediyorum. De Waal, genel olarak bonoboların yüzde 5'inin ereksiyon halinde olduğunu ama beslenme zamanında bonoboların penislerinin kılıflarından çıktığını ve yemeye başladıklarında yüzde 50'den fazlasında ereksiyon gerçekleştiğini gözlemişti. İlk ereksiyonlar, bakıcılar muz ağacı filizleri ve yapraklı dallarla ortaya çıktık-larında gerçekleşiyor ve yiyecekler hayvanların barınağına atıldığında doruğa ulaşıyordu. De Waal, "Bonoboların yaşamında yiyecekle cin-

sellik arasında çok güçlü bir bağlantı var," diyor.

Yavru bonobolar, meme emmek istediklerini dudaklarını büzerek ifade ederler. Sütü gelmeyen anne bonobo Linda'nın tepkisi daha da ilginçti. Linda'nın bir Kaliforniya bonobosu olan iki yaşındaki yavrusu dudaklarını büzüp "asık suratıyla" annesine bakınca, Linda hemen ne istediğini anlamıştı. Ama bebeği ondan uzakta büyütülüp sonra yanına getirildiği için Linda'nın sütü yoktu. Yavrusunu emziremeyince çeşmeye gidip ağzını suyla doldurdu. Sonra, çocuğunun önüne oturup ona doğru eğilerek dudaklarını büzdü. Yavrusu, onun ağzından su içti. Bu, insan sevgililerin bildiği ıslak öpücüktü. Öperek besleme, memeyle besleme gibi, yaşamı sürdürme ve şehvetin hem ana baba, hem de bebekte aynı anda var olan güdüler olduğunu bize gösteriyor.

İnsanın yanı sıra bonobonun da kuyruksuz maymunların yalnızca en seksisi olmakla kalmayıp en zekisi de olması büyük bir olasılıkla rastlantı değil. Bir zamanlar utanılası hayvansal doğamızın bir parçası olarak düşünülen, cinsellik ve şehvete düşkünlük evrimsel bir üstünlük gibi görünüyor. Öpüşmenin başladığı yerde –cinselliği, bir üreme aracı olmanın ötesine taşıyarak yakınlaşmanın ve zevkin anahtarına dönüştürme yeteneğimiz– zekâmızı gösterdik.

Luke ve Lucy'nin mitik anı yerine, bonoboların derin öpüşmeyi keşfetmelerinin betimlenmesi gerektiği öne sürülebilir. Ama bence insanlar daha ilginç. Ve, zaten, dişisiyle erkeğiyle, öykümüzdeki şaşkın insansı çiftin keşfettiğini keşfedecek daha pek çok *homo sapiens* var.

Tarihöncesi dünyada da, bugün olduğu gibi, aşkın öpüşmeyle başladığına inanılıyordu. Sokrates, öğrencilerinden Kritobulos'un çok güzel bir genci öptüğünü duyunca, dehşete düşer: seçilen sevgilinin cinsiyeti değil Kritobulos'un âşık olup tutkunun kölesi olması tehlikesi yüzündendir bu. Kritobulos, der Sokrates, "tamamen kendini kaybetmişti ve dikkatsizdi" Öyle davranıyordu ki, "Sanki bir bıçak çemberi içinde takla atıyor, sanki ateşe atlıyordu."

Aşk evrensel olgulardan biri ama bize yeni bir keşif olduğu öğretildi. Çünkü evlilik geniş ölçüde toplumsal konumu temel alıyordu, çoğu zaman malların denetim altına alınmasının çok iyi bir yoluydu; pek çok bilgin romantik aşkın var olmadığı sonucuna varmıştı, ta ki ortaçağ Fransa'sında ozanlar aşk şarkıları söylemeye başlayana kadar. Ama bireysel cinsel aşk her toplumda var görünüyor.

Kalahari Çölü'nde yaşayan Kunglar, Harvardlı insanbilimciler gelene kadar kibar aşk diye bir şey duymamışlardı. Onlar da âşık olurlardı. Bir ağacın gölgesinde oturup yeni evli bir çiftin neşeyle birbirlerini kovalamalarını izleyen bir genç adam, oradaki insanbilimci gibi, çiftin birbirine çok âşık olduğuna ikna oldu, ama "şimdilik" diye de ekledi. Sokrates için olduğu gibi, onun için de âşık olmak ateşe atlamaktı; ama bu arzu edilen bir tutku ateşiydi. "Bir süre sonra," dedi, "ateş söner ve öyle kalır. Bak, evlendikten sonra kulübenin önünde birlikte otururusunuz, yemek pişirip birbirinize verirsiniz – tıpkı ana babanızın evinde yaptığınız gibi. Karın annen gibi olur, sen de onun babası gibi olursun."

Etologlar için bu o kadar da kötü değil. Pek çok etologa göre, âşık olmanın amacı üreme işlevi için çift oluşturmaktır. Kadının cilve yapıp kendini kovalatmasının amacı, eşin iyi bir verici olup olmayacağını anlama yoludur diyorlar bize. Haydi canım. Kadınların içgüdüsel nedenlerden ötürü cilveli oldukları kurmacadır. Pek çok kadın cilveli değildir, çoğu da saldırganlığın bir kur yapma stratejisi olarak işe yaradığını düşünse bunu yapardı. Bazı genç kadınlar naz yapmaz ve seksi başlatır. Yirmi bir yaşındaki pek çok kadın –erkeklerle cinsel ilişki kurmuş olanları bile– erkeklerin kendilerinin ucuz ya da kolay olduklarını düşünmelerinden korkuyor. Annelerimiz bize böyle öğretirdi. Şimdi de insanbilimciler yapıyor bunu.

Âşık olmak –ki genellikle öpüşmeyle başlar– kısa, orta ve uzun dönemli ilişkilerle sonuçlanır, sonuncusuna genellikle "evlilik" diyoruz. Evlilik, gelenekselleşip kural olmuştur, ama tek gecelik ilişkiler de türümüz için doğaldır: aşkın kimyasıyla upuzun bir banyo yerine çabuk bir duş. Tek gecelik ilişkilerin çocuk büyütmeye

pek yararı yok; evrimin bizi, çift oluşturmaya özendiren, doğuştan alışkanlık yapan kimyasal maddelerle donattığını ileri süren birden fazla insanbilimci var, ama bu maddelerin ömrü 18 aydan 4 yıla kadar sürüyor. Boşanmaların çoğu dördüncü yıldan sonra gerçekleşiyor: yedinci yıl sıkıntısı denen şey aslında dördüncü yıl sıkıntısı.

Etologlar haklıysa ve âşık olup çift oluşturmanın nedeni, genç insanın olgunlaşmasının çok uzun sürmesi ve kadının kendisini ve bebeğini koruyacak bir erkeğe gereksinim duymasıysa, o zaman aşk milyonlarca yıl ya da daha fazla yaşayabilir – dünya çapında olmasa bile Batı'nın cebi dolu, kültürel ve ekonomik seçkinlerinin arasında en azından. Ve düşünün: Bugün pek çok kadın bebeğini tek başına büyütüyor. Ya da çocuk sahibi olmamayı yeğliyor. Kadın eğitim düzeyi yükseldikçe daha az çocuk sahibi olma eğilimine giriyor. Ve bugün, bir çocuğun sorumluluğunu taşımayan, ekonomik bağımsızlığını kazanmış, âşık olmaya fırsatı olan ve tutkulu aşk ilişkileri yaşayan kadınlar işte bu kadınlar – yalnızca prensesler ve Yunan armatörlerinin kızları ve Hollywood yıldızları değil. Etologların; cinsel oyunların, şehvetin ve bunun sonucu olan erotik öpüşmenin doğa tarafından, bağlılığı özendirmek için yaratıldığı ve böylece yavrularımızın güvenliğinin sağlandığı yönündeki savları kesin yanıt değil. Eğer mesele bu olsaydı, en cinsellik dolu evlilikler evde oturan anneler ve onların ekmek parası kazanan kocalarının evlilikleri olurdu. 1950'lerin önlüklü Annesi ya da Anası bizim cinsel idealimiz olurdu, ve erkeklere kendisini geçindirmesi için gereksinim duyan kadınlar âşık olma ve âşık kalma olasılığı en yüksek kadınlar olurlardı. Kimse bunun böyle olduğunu kanıtlayamaz ve pek az kişi bunu öne sürebilir.

İnsan cinselliğinin üreme işlevinin ötesinde olduğu bugün bir etoloji gerçeği. Şehvetli haz etologların uğruna ölecekleri bir değer değil ama bağlılık öyle. Bağlanmayı insan şehvetinin ana yararı olarak gören Eibl-Eibesfeldt şöyle yazıyor: "Hayvanlarda cinsel eylem yalnızca çoğalma amaçlıdır; insanlardaysa ek olarak bağ oluşturma işlevi vardır. Tamamen insani olan bu yeni işlev cinselliğin çoğalma işlevi kadar önemlidir." Ama, etologlar, şehveti, şehvet *adına* savunmazlar. Oysa şairler savunur.



Öpüşmeye çağrı



Catullus, hazza övgü, delice sevdalar ve cinsel arzu üzerine yazdı. Roma'nın Elvis'i olan Catullus ateşli ve çok açık sözlüydü; açıkça teklifsiz ve bazen kaba bir Latince kullanmış ve klasik edebiyatın en iyi bilinen öpüşme savunmanı olmuştur.

MÖ 1. yüzyılda İmparatorluğun en ünlü şairlerinden olan Catullus, aslında Veronalı bir genç olmasına karşın tam bir Romalı'ydı. Ondan sonraki şairler cinsel birleşme yerine 'öpüşme' sözcüğünü kullandılarsa da, yaraka "güzel, dik bir yarak" diyen Catullus (MÖ 84 - 54) için öpüşme öpüşmeydi. Umutsuzca âşık olduğu bir kadına yazdığı *Vivamus* (Yaşayalım) adlı uzun şiiri, dünyanın, öpüşme üzerine yazılmış en ünlü şükran şarkısıdır.

Beni bin kere öp, sonra yüz bin,
Sonra bin kere daha, sonra ikinci bir yüz bin,
Sonra bin daha, sonra yüz bin daha,
Sonra binlere binler katıp hesabı karıştıralım ki
Biz bile işin içinden çıkamayalım.*

Bu öpüşmeye özendirme, sonra gelen klasik eğitim almış şair kuşaklarını bu şiiri çevirmeye ya da taklit etmeye itecekti. Ama ne yazık ki, hemen değil. Ozanlar açıkça erotik aşk şarkıları söyleyene kadar yüzyıllarca işkenceden geçmiş Hıristiyanlık buna müdahale edecekti. Catullus'tan bin beş yüz yıl sonra, zaman zaman bir erkek gibi giyinen ve cirit oynayan Louise Labé (yak. 1520-66), sevgililerine tutkulu soneler yazmıştı. XVIII. Sone, muhtemelen şair Olivier de Magney'e yazılmıştı. Şiir Catullus gibi başlar ve sonra tamamen Labé'ye dönüşür:

Beni daha çok öp, beni yine öp ve öp.
Bir öpücük ver bana usulünce gövdenin
Bir öpücük eşsiz tutkunla
Bense dört öpücük vereceğim neşeyle kaynayan

Aşağıdaki dört satır, Labé'nin, öpüşmede çok önemli olduğuna inandığım karşılıklı alışverişi apaçık hissettiğini gösteriyor. Çağının ilerisinde bir kadın olarak yaşamda ve aşkta eşitlik istiyor:

Yutayım öpüşlerini, sen de yut benim öpüşlerimi,
Yudumlayalım ağızlarımızla birbirimizin sevincini.
İki yaşamı olabilir hem sevenin,
Hem sevilenin, ben sende, sense bende.

Hollandalı şair Johannes Secundus (1511-36), Catullus'un aritmetiğine hayrandı, Shakespeare'in rakibi Ben Jonson gibi. Johannes'in "Öpücükler"i çarpılır:

Yüzlerce yüzlerce öpücük,

* *Dünya Aşk Şiirleri Antolojisi*, Eray Canberk, çev.: Süheyla Yanık, Özgür Yayınları, 1994. (ç.n.)

Yüz binlerce öpücük,
Bin kere binlerce öpücük...

Ben Jonson (1572-1637) "Aynısına" şiirinde öpücüklerini toplar:

Bir daha öp: bir yaratık yok gelen.
Öp, ve yaz zengin toplamı.
Üzerine dudaklarımın, güç bela ayrılan
Sen soluk alırken. Yüz öpücük ver önce,
Sonra bin, sonra bir yüz
Daha, sonra öbürünün üstüne
Bin daha ekle, bir bin daha:
Eşit oluncaya dek bu zenginlikle,
Bütün çimenleriyle Rumney'in
Chelsey tarlalarının kumuyla.

İngiliz Rönesansı'nın en büyük lirik şairi Robert Herrick de geride kalmaz, "Anthea'ya, Ah, Anthea'm" şiirinde hem toplar, hem de çarpar:

Bir öpüş ver bana, bir daha, bir daha;
Yirmi öpüş olunca, bir yüz daha ekle:
Bu yüzün üstüne bin daha: öp durmadan,
Bini milyon yapana kadar.
Üç milyon yap onu, yaptıktan sonra,
Öpüşelim yeniden, baştan başlarcasına.

"Dianame'ye" şiirindeki dileği daha alçakgönüllüdür, verdiği de öyle, ama ruhu aynı ölçüde şehvetlidir:

Bir öpüş ver bana
Başka verme;
Eğer böylesi
Yoksul kılarsa seni;
Varsıl olasın diye
İki bine
Çıkarırım
Bu öpüşü

Shakespeare de bu şiddetli reklam koşturmacasına "Venüs ve Adonis" (1593) ile girer:

Bin öpüş satın alır kalbim benden;
Ve birer birer öder onları zamanın olduğunda.
Nedir ki bin dokunuş sana?
Bir çırpıda söylenip gitmiyorlar mı?
Diyelim, ödemediğinde borç çıksın iki katına
İki bin öpüş mü bütün mesele?

Antonius'un Kleopatra'ya hüzünlü vedasında bile geleneğin yankısı var:

Ölüyorum, Mısır ölüyorum,
Ancak şimdi biraz zaman dileniyorum ölümden,
Binlerce öpüşün en sonuncusunu, en zavallısını,
Dudaklarına kondurabilmek için.*

İki yüzyıl sonra, profesyonel sefih Byron (1788-1824) sahneye çıkar. Asla alçakgönüllü olmadan öpüşür, öpüşür, öpüşür:

Ah, öpebilseydim o ateşten gözleri,
Bir milyon yetmezdi arzumu söndürmeye:
Batırıp dururdum dudaklarımı sevince,
Kalırdım her öpüşte bir çağ boyu;
Yine de doymak bilmezdi ruhum,
Öperdim durmadan, sarılırdım sana:
Hiçbir şey ayıramazdı öpüşümü öpüşünden;
Öpüşür dururduk, öpüşürdük sonsuzca,
Öpüşlerimizin sayısı geçse bile
Sarı hasadın sayısız tohumunu.
Boş bir çaba olurdu ayrılmak:
Ayrılabilir miydim? - Ah! Asla - asla!

Şiirde öpüşme asla bitmedi. Hıristiyanlık'ın kırbacından kurtulmak için bin yıllık bir dolambaçlı yol izledi.

Başlangıçta, cinselliğin seçkin bir saygınlığı vardı. Olimpos'un

* *Shakespeare ve Hamlet*, Prof. Dr. Mina Urgan, 'Shakespare ve Hamlet', Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Basım Aralık 1984. (ç.n.)

tanrıları aşk eğlencesine müthiş düşkündü ve Yunanlılarla Troyalılar aşk için savaşmışlardı. Tanrıçaların etkin cinselliğinden kimsenin kuşkusu yoktu ve bunu pek az kişi kınıyordu; tanrıçalar, Aphrodite'yi, kim giyerse herkesin ona âşık olduğu kemerini kendilerine vermeye zorluyorlardı. Aphrodite'nin Venüs olarak adlandırıldığı Roma'da, devlet adamı Jül Sezar MÖ 46'da onun adına bir tapınak yaptırmakla kalmamış, Aeneas aracılığıyla onun soyundan geldiğini de ileri sürmüştü. Venüs'e yakın olmak utanç değil, şerefti.

Doğu'da ruhaniliğin bir aracı, pagan Roma'da ise makbul bir şehvet aracı olarak görülen beden Hıristiyan tanrıbilimciler için kurtuluşun önündeki başlıca engeldi. Hıristiyanlık'tan önce, hiçbir kadının cinselliğinden utanması gerekmiyordu. "Ama MS 4. yüzyıldan başlayarak," diyor klasik yazar Mary Lefkowitz, "pagan filozoflar Hıristiyanlar kadar sofulaşmaya başla-dıklarında filozof İskenderiyeli Hypatia bakire kalmayı seçti." Öğrencilerinden biri ona âşık olduğunda Hypatia onu öpücüklere boğacağına âdet kanıyla lekelenmiş bir bez parçasını fırlatarak der ki, "Genç adam, sen buna âşıksın, (Platon'un ideal) Güzel'ine değil."

Sezar ve Catullus'un Roma'sında, cinsellik doğal bir eğlence olarak kabul ediliyordu; hiçbir şekilde günahla eşanlamlı değildi. Henüz edepsiz olmasa da her zaman da hoş değildi ama: "Zorlamayla olmayan öpüşme umurumda değil," diyor birinci yüzyılda yaşayan Martialis *Epigramlar*'ında.

Aşk Sanatı / *Ars amatoria* yapıtında, Ovidius (MÖ 43-MS 17) ayartıcılara, asıl niyetlerini ayartılandan gizlemelerini öneriyor. Cinsel uyanışın en güçlü olduğu an karşılıklı kendini keşfetme anıdır, ötekinin hissettiklerine neden olan –ya da neden oluyor gibi görünen– heyecanlardan biri, diye açıklıyor. Ovidius'un, heteroseksüel ve homoseksüel aşkı anlattığı müstehcen öyküleri yüzyıllar boyunca klasik eğitim almış gençleri eğlendirecek ve kılavuzluk edecekti, ama onlar çoğu zaman ne yazık ki *Aşk Sanatı*'nın en zararlı öğüdüne uyacaklardı:

Öp, öpebilirsen: direnirse eğer o,
Ve sana öpücükler vermezse, onu zorla öp.
Ayıp ayıp, ahlâksız adam, olacaktır böyle sözler;
Savaşır o, ama güç kullanırsan boyun eğer.

Ovidius'un yergili cinsel kılavuzu, uzun ve sevimsiz çalıntı öpücükler geleneğini başlatmıştı – karşılıklı olmayan, aslında masturbasyona yönelik öpüşmeler. Çalıntı öpücükler izinsiz alınır ya da isteksiz erkek –ya da genellikle kadın– uyurken alınır. Cupido ve Psykhe efsanesinde, öpücükleri çalan Psykhe'dir. "Psykhe soluk soluğa kendini Cupido'nun üstüne atar, arzudan çıldırmıştır, onu, şehvetli, derin öpücüklere boğar; Cupido'nun zamansız uyanması korkularından biridir." 19. yüzyıl edebiyat adamı Leigh Hunt bu eğlencenin heyecanının iki bin yıldır azalmadığını öne sürer:

Çalıntı şekerler her zaman daha tatlıdır,
Çalıntı öpücükler daha mükemmeldir.

Ovidius'un üstü kapalı söylemiş olduğu, kadının evet derken hayır demek istediği fikrine karşın şairler yüzyıllarca kadınların çalıntı öpücüklere direnciyle uğraştılar. 1591'de, Sir Philip Sidney'in eylemi öfke uyandırdı:

Ve işte Yıldızım benim, tatlı öpüşünü emdim
Çünkü şakacıktan, uyurken söyledi yalanı:
Öp daha aşağıyı

"Astrophel ve Stella"nın yazarı sevgilisine kızgınken güzel olduğunu söyler:

Senin en öpülesi yüzünü
Öfke öyle sevimli bir incelikle kuşatır ki
Öfkenin kendini öperim ister istemez.

Ovidius ve neredeyse tesadüfen, Marquis de Sade, Flaubert, Harriet Beecher Stowe ve *Rüzgâr Gibi Geçti*'nin hem kitabı hem de filmi, erkeklerin seks denizinde yüzdüğünü, kadınlarınsa gönülsüzce

debelendiğini varsayar. Bu fikir ve onun çaresi olan kuvvet öpüşmeye ve cinsel ilişkiye uygulandı ve uzun zaman gözdeliğini korudu.

Bazı kadınların seksi tehlikeli –istenmeyen gebeliğe yol açabilir ve kolayca ölüverirsin– ya da olayın öznesi erkek tiksindirici olduğu için iğrenç bulduğunu kabul etmek istemeyen erkekler, kadınların cinselliği kötü bulduğuna karar verdiler. Büyük bir olasılıkla da cinsellik çoğu kadın için hatta pek çok kadın için pek hoş değildi, çünkü şaşılacak kadar yakın bir zamana değin erkekler kadın bedeninin cinsel açıdan nasıl çalıştığını bilmedikleri gibi çoğu zaman umursamıyorlardı da. O zaman erkeklerin, iyi kadın için cinsel zevkin var olmadığını belirleyip fahişeyi hiperseksüel olarak tanımlamaları şaşırtıcı mı?

William Acton'ın, 1894'te sekizinci baskısını yapan *Üreme Organlarının İşlevleri ve Bozuklukları Üzerine İnceleme* (1857) adlı kitabı, 20. yüzyılda da süregelen yaygın çelişkinin son "bilimsel" uyarlaması değildir kesinlikle. "Kadınların büyük bir çoğunluğunun (ne mutlu onlara) cinsel duygular gibi sorunları pek yoktur..." Ama, "Serbest ya da en azından bayağı ya da adi kadınlar... Şipsevdi gençler, tümüyle etkisi altında kalsalar da kalmasalar da sirenin, dolayısıyla bütün kadınların en az kendileri kadar güçlü tutkuları olduğuna kolaylıkla inanıverirler. Ne var ki bu tür kadınlar, kadının cinsel duygularının genel durumuna ilişkin yanlış kanılara yol açarlar."

Böylelikle, görünüşte birbirini tamamlayan av kadın ve kötü, ayartıcı kadın kavramları yüzyıllar boyunca birlikte var oldu. Böylesi bir dünyada, haz duyan pek çok kadın haz almıyormuş gibi yapmak zorunda hissetti kendini. Orgazm taklidi yerine kadınlar ilgisizlik taklidi yapmalıydı. Haz alabileceğini bilmeyen kadınlar, onu bulma çabası içine girmeyebilirdi. Ve pek çoğu asla yüksek oranda uyarım yaşayamadı. Annelerinden, iyi kadınların seksten hoşlanmayacağını, yalnızca orospuların hoşlanabileceğini duyan pek çok kadın tanıyorum. Eski kuşaklar annelerinin söylediklerine inanırdı. Çok şükür bizim kuşak inanmıyor.

Tuhaftır ki, yüzyıllarca insanlar eşzamanlı olarak görünürde birbirini tamamlayan iki kavrama inandılar. Erkeğin tutkulu bir cinselliği vardı, kadının yoktu. Aşk sporunda erkek, Ovidius'un da dediği gibi avcıydı, kadınsa av. Ama erkek Doğru Akıl'ı somutlaştırdı; Hıristiyan olmayan kadın ve asi Tutku, o şehvet düşkünü baştan çıkarıcı, Havva idi. Beden ve ruh, doğa ve akıl arasındaki ayrımlar kadını –çocuk doğurmaya, memeyle beslemeye ve cinsiyete bağlı olarak – kaybedenler tarafına yerleştirdi.

Tapınak'ın MS 70'te düşmesinden sonra, geri çekilen Yahudilik damar sertliği yaşamaya başladı. En açık fikirliler Hıristiyanlık'a döndü ama kısa süre sonra tehlikeli bir daralma başladı. Yahudilik'ten dönme Paulus, "etin" arzularından kaygılanıyordu ama ona göre beden tek başına bir günah damarı değildi. Ama, Tertullianus (160-225) ve Augustinus (354-430) için öyleydi. Augustinus'un ilk günah yorumuna göre Tanrı yalnızca Âdem ve Havva Cennet Bahçesi'ndeki yasak meyveyi yedikleri için ceza olarak bütün insanlığı sonsuza dek lanetlememişti, bu suç kuşaktan kuşağa geçiyordu ve bu Batı uygarlığının en yıkıcı düşüncelerinden biriydi. Kadın, Havva, siren, toy eş ve orospu, kötülük kaynağıydı. *Tanrının Tarihi* yapıtında, Karen Armstrong, kısaca özetliyor: "Kadının tek işlevi çocuk doğurmaktı ve bu, zührevi hastalık gibi, İlk Günah'ı yeni kuşaklara bulaştırıyordu." Cinsellikten zevk almak, ister kadın, ister erkek için olsun, şeytana sarılmaktı; şeytanı öpmek, kadınların eğilimli olduğu bir şeydi ve cadılığa başlama törenlerinden biriydi.

Yaşam eskiden ne kadar da değişikti: "Beni ağzının öpücükleriyle öpsün: çünkü senin aşkın şaraptan daha güzel," diye başlar Eski Ahit'in canlı, cinsel sevgi betimlemesi *Neşideler Neşidesi*. Yanıt aynı ölçüde isteklidir: "Senin aşkın şaraptan ne kadar da güzel." Yahudi hukuku cinselliğin kutsal olduğunu öğretirdi ve kadınlar Tanrı tarafından kutsanmıştı. Cinsel mutluluk, yasak olmak bir yana, gerçek bir ödevdi. Kuran'a göre kadınla erkek tek bir ruhtan yaratılmıştı. Kirli olmak bir yana, İslam'a göre evliliğin erotik zevkleri cennetin provasıydı. Ama Hıristiyanlık kadını ve cinselliği lanetledi.

"Sen şeytana açılan kapısın," diye yazar Tertullianus, tatsız söylevinin girişinde. "Sen yasak ağacın mührünü bozansın." Bu kapı simgesel olarak Havva'nın vajinası, mührü bozulan yasak ağaç da Âdem'in dikleşmiş penisi olabilir; ama Tekvin'deki öyküye göre şeytana açılan kapı Havva'nın ağzıdır da. "Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesi için, Tanrı dedi ki, onu yemeyeceksin, ona dokunmayacaksın, yoksa ölürsün." Ağacın coğrafyası anatomik bir merkezi akla getiriyor; bir ağız ya da öbürü. Dokunmama ve yememe öğütleniyor. Bu, masturbasyona, sevişmeye, kadınlık ve erkeklik organlarının ağızla uyarılmasına karşı bir uyarı olabilir mi? Her ne idiyse –belki de hepsi– tehlikeli sonuçlara karşı bir uyarı. Ama yılan Havva'yı tam tersini yapmaya ikna eder: "Ve kadın, ağacın göze hoş göründüğünü ve ağacın insanı akıllı yapacağını görünce meyveyi kopardı ve yedi, kocasına da verdi, o da yedi."

Olayı araştıran Tanrı, Âdem'e sorar: "Sana yememeni emrettiğim meyveyi mi yedin? Ve Âdem der ki, benimle olması için verdiğin Kadın, bana ağacı o verdi, ben de yedim." Tıpkı bir çocuk gibi, dedikoducu Âdem Havva'yı suçlar. Kötü Anne Havva bebeğe kötü bir şey yedirdi. Ama nasıl? Havva, bilgi ağacının meyvesini Adem'e öperek mi yedirdi, bir parça ısırıp onun ağzına mı verdi?

İncil'deki öykü kısa. Günümüz yazınında okumayı umduğumuz ayrıntılara girilseydi, öykü yalnızca masumiyetin yitişini değil şehvetin doğuşunu da betimlerdi. Bilgi Ağacı'nın yasak meyvesinin tam olarak ne olduğu çok çeşitli yorumlara açıktı. İlk öpüşme miydi günah, başkasının tadını almak mıydı? Yoksa ilk çiftleşme miydi? Ya da, bazılarının söylediği gibi, cinsellik, onun tarzında ve gözlerimiz kapalı yaptığımız sürece mi Tanrı için uygundu?

Hıristiyanlık'ın cinsellik karşıtlığı bulaşıcıydı. Hem Yahudi, hem de Hıristiyan tanrıbilimciler hemen çarpıtılmış tezler yazmaya başladılar, *Neşideler Neşidesi* aslında insan ve Tanrı'nın tinsel evliliği üzerineydi (günümüzde de dile getirilen bir yorum). Bu insan doğasıdır, en Hıristiyan yazarlar bile, kutsallık üzerine şükran şarkılarına biraz duygusallık ve biraz aldatmacayla şehvet katmayı becermişlerdir. Ama önce, öpüşmenin bazı tuhaf kullanımları olacaktı.



Coşkudan baştan çıkanlar
ya da feryat edenler



On üçüncü yüzyılda bir gün, hazırlık sınıfı öğrencisi olan bir ortaçağ Etonyalısı yolda bir cüzamlıyla karşılaştı ve hiç düşünmeden atından indi, cüzamlıya yaklaştı ve onu öptü. Cüzamlılar korkulan paryalardı, korkunç pis oldukları düşünülürdü ve o dönemde tedavi edilemeyen cüzamın çok bulaşıcı olduğu sanılırdı. Bir cüzamlıyı öpmek gibi bir ihsanda bulunmak kendi kendini kırbaçlama biçimiydi, insan böylelikle kırbaçtan daha kalıcı izler bırakabilirdi. Yakışıklı genç adamın akrabaları kuşkusuz öfkelenmişti. Ama yapabilecekleri bir şey yoktu. Yoldan çıkıp yoksulluk antı içmiş ve Assisili Aziz Francis'e dönüşmüştü.

Aziz Julian Hospitator daha umursamazdı. Her yanı yaralı bir cüzamlıyı öpme sırası ona geldiğinde, öpüşü gönülden, düşünme-

den yapılan bir insan sıcaklığı gösterisi değildi. Çağdaşlarımızın yüreğini donduracak bir öpüştü.

Uysal Julian'ın öyküsünün otuz sahnesi Rouen Katedrali'ndeki vitraylarda ve Jacopo da Vorgaine'in on ikinci yüzyıl çoksatarı *Altın Efsane*'de betimlenmiştir. En iyi uyarlaması ise *Madame Bovary*'nin yazarı Gustave Flaubert'inkidir.

Öykü, uzak ve sakin bir şatonun lord ve leydisinin uzun zamandır bekledikleri bebeğin doğumuyla, *Uyuyan Güzel* masalı gibi başlar. Çocuğun üzerindeki lanet, iki kehanet biçimini alır. "Sevin, anne, çocuğun bir aziz olacak," der bir münzevi. Bir çingene dilenciyse babaya, oğlunun büyük bir askeri zafer kazanacağını söyler. Bunlar, her anne babanın oğulları için düşledikleri şeylerdir.

Çocuk, kilisede dizlerinin üstündeyken öldür, öldür, öldür arzusuyla yanıp tutuşur ve avlanmaya koşar. "Gece yarısı eve geldi, kan ve çamurla kaplıydı, saçlarında dikenler vardı, ve benzemeye başladığı vahşi hayvan gibi kokuyordu. Annesi onu öptüğünde ruhsuzca boyun eğdi." Annesinin öpücüğünü kabul etmekteki gönülsüzlüğü, onun nasıl bir canavara, nasıl bir hayvana dönüştüğünü gösterir. Julian, çok geçmeden bir orman dolusu hayvanı katleder ve ölmek üzere olan bir geyik tarafından lanetlenir: "Anneni ve babanı öldüreceksin."

Kaderinden kaçmaya çabalar, bir yerlerde ünlü bir general olur ve bir imparatorun kızını alır. "Her gün önünden kalabalıklar geçiyordu, önünde diz çöküp Doğu usulü ellerini öpüyorlardı." Sevginin stilize metaforu olan anne öpücüğünden kaçınan Julian, general Julian'ın gücünün metaforları olan kalabalıkların öpüşlerini kabul etmekte bir sakınca görmüyordu.

Bir gece beklenmedik bir biçimde savaştan evine dönen Julian, yatakta karısının yanında yatan bir erkek bulur. Öfkeyle, ikisini de öldürür ve yıllardır görmediği anne babasının o yokken evlerine geldiğini ve karısının onlara evin en iyi yatağını vermiş olduğunu anlar.

Günahının pişmanlığıyla Julian yine kaçar ve mütevazı bir kayıkçı olur, tehlikeli ırmakta yaşamını tehlikeye atar ve para almaz. Korkunç bir fırtınada, burnu çürümüş ve bedeni iğrenç, iltihaplar

akan yaralarla kaplı bir cüzamlıyı karşıya geçirir. Cesur Julian ona yiyecek verir: "Yemeği bitirdiğinde, masa, tas ve bıçağın sapı bedenindeki izlerin aynısını taşımaktadır." Derken adam üşüdüğünü söyler ve Julian ateş yakar ama cüzamlı daha fazlasını ister: "Ölüyorum! Yaklaş, ısıt beni! Yok yok, ellerinle değil, bütün vücudunla."

Bu istek bizi duraksatır ama aziz adayı duraksamaz: "Julian, cüzamlının üzerine yatar, ağız ağıza, göğüs göğüse. Sonra cüzamlı onu kollarının arasına alır." Ve ikili cennete yükselir.

Geleneksel öyküde, cüzamlı, Julian'ı cennete götürür; Flaubert yorumundaysa yukarıya taşınır.

Flaubert'in öyküsü 1877'de yayımlandığında, eleştirmenler vitray pencereye çok benzediğini söylerler – kişilikler iki boyutludur ve öykünün biçemi yavandır. Ama Flaubert'in arkadaşı olan eleştirmen Jules LeMaitre, Julian'ın kan ve Tanrı tutkusunun "harikulade ortaçağ simgesi" olduğunu belirtir. Son öpüşme özellikle ortaçağa aittir. Canavarı öpme, sonra göreceğimiz gibi, şövalyeliğin özelliklerinden biridir, aydınlanma öpüşleri de başka geleneklerde vardır ama cüzamlıyı öpme Hıristiyan mazoşizmini simgeler.

Gösterişçi cüzamlı öpme, ortaçağ dervişleri ve soylu ruhban sınıfı arasında moda olmuştu. Kudüs'teki şövalyeler, Kutsal Topraklar'ın cüzamlılarının yaralarını öpmek için kâfirleri katletmeye ara vermişlerdi, cüzamlıların acılarına imreniliyordu, çünkü acı çekmek insanı Tanrı'ya yaklaştırıyordu. Aquitaineli Eleanor (1122-1204) cüzamlı öpmeye düşkündü. Cinselliğe düşkünlükleri –yanlış bir biçimde hastalığın nedeni olduğuna inanılıyordu– ortada olan yeryüzü süprüntülerini öpmekten daha büyük bir keyif ve daha iyi bir alçakgönüllülük kanıtı olabilir miydi? Yasak erotik özlemleri gizlemenin, insanın bedenini dokunulmaz kılmasından daha iyi bir yolu olabilir mi? Kendine ihanetin cezası öpüşmeydi.

Bununla birlikte, zaman zaman cüzamlı kıyımları gerçekleşiyordu, bazıları Kilise'nin emriyle oluyordu. Cüzamlı öpme on ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda doruğa ulaştı. Ama, o dönemden sonra cadı avcılığı en gözde dinsel coşku haline geldi.

Cadıların ruhları, şeytan törenlerine öpülerek alınıyordu. Papa XI. Gregorius'un 1232'de Almanya Kralı Henry'ye bir mektupla açıkladığı gibi, müstakbel cadılar önce bir kara kurbağasının ağzını ve dilini emiyorlar, sonra bedeninin alt bölümünü öpüyorlar, ardından yüzü canlıdan çok ölüyü andıran gizemli bir varlığı öpüyorlardı. Bundan sonra, bir ziyafet veriliyor, kuyruğunu dikmiş bir kara kedi geri geri yürüyor, adaylar kedinin alt tarafını öpüyorlardı. Sonra, ışıklar söndürülüyor, "katılanlar, cinsiyete bakılmaksızın çok iğrenç cinsel etkinliklere girişiyorlardı."

Anne Marie de Georgel adlı bir Fransız cadı, Toulouse'daki engizisyon mahkemesinde, köyünün dışındaki tepede çamaşır yıkarken şeytanın gelip "ağzına üfleyerek" onu etkisi altına aldığını itiraf etmişti.

1486'da, engizisyon yargıçlarına *Malleus maleficarum* / *Cadıların Çekici* adlı elkitabı geldi. Malleus, "Cadılık, kadında doyurulamaz olan bedensel şehvetten kaynaklanır," diye açıklıyordu ama bütün olaylarda olmasa bile olayların çoğunda şeytanın penisinin acı verecek kadar büyük olduğunu ve cinsel birleşmenin acı verici olduğunu vurguluyordu. Belki de cadılığın tek zevki öpüşmeydi. Kadınların şeytana bu kadar kolay boyun eğmelerinin nedeni bedence ve kafaca zayıf ve "kaygan dilli" olmalarıydı. İki Dominiken rahibin yazdığı ve Papa 8. Innocent'in onayladığı *Malleus*'un öğütleri iki yüzyıl sürecek çılgın cadı avına yol açtı ve öğütlere uyuldu – karanlık çağlarda değil tam da bilimsel buluşlar ve sanatsal yaratıcılığın Rönesans'ı doğurduğu dönemde.

Lorenzo de'Medici'nin villası için Boticelli'ye ısmarlanan *Venüs'ün Doğuşu* tablosu tam da *Malleus*'un yayımlandığı yıl tamamlanmıştı.

Yazılması 13 yıl süren (413-26) *Tanrı Kenti*'nde, Augustinus evlilikte cinselliğin, hedefi çocuk sahibi olmak koşuluyla ve işin içinde zevk olmadığı sürece günah olmadığını yazmıştı. "Doğanın bu yasal eylemine (ilk ana babamızdan gelen) utanç cezası eşlik eder." Bu yüzden bunu geleneksel olarak karanlıkta yaparız. Üreme işlevi olmayan erotik öpüşme cadı ve şeytanların etkinliği olarak düşünülegelmiştir.

Kabul edilebilir olan *pax* (barış), yani Hıristiyanlık'taki selamlaşma öpüşmesi ve Aşai Rabbani'nin ayin öpücüğüydü. Ortaçağa kadar giden bazı ayinlerde *osculum oris* denen dudak dudağa öpüşme vardı; ama *pax* nihai olarak bazen yanakların da birbirine değdirildiği hafif bir sarılmaya indirgendi. Ortaçağda yalnızca üst düzey din adamları ve soylular *pax* sırasında öpüşürdü. On üçüncü yüzyılda, önce İngiltere'de sonra da Avrupa kıtasında, ayinlere, üzerinde boyanarak ya da kazınarak yapılmış bir İsa imgesinin yer aldığı bir levha da katıldı. Sinagogda dolaştırılan ve cemaat üyeleri tarafından öpülen Tevrat gibi, Latince *osculatorium* denen bu *pax* levhası da herkes tarafından öpülüyordu ve cemaat bir kez daha barış öpüşmesine katılabiliyordu.

Büyük bir baskı altında olan toplum için, komünyona katılma, bedenin ve kanın massedilmesi, Aşai Rabbani'ye tutkulu bir yoğunluk katmış olmalı. Ellerin yaklaşması, ekmeğin dudaklara değmesi, ağza sokulması, dilin üzerine konması heyecan verici olmalıydı. Ve, bütün orada hazır bulunanlara, –bugün de bazı köktendinci Hıristiyan tarikatların yaptığı gibi– bedenin ürpertilerini, kendinden geçmeleri, mutluluğu Tanrı sevgisinin simgeleri olarak yorumla-mak uygun düşüyordu. Günaha girmenin bir süre bir çaba haline geldiği yirminci yüzyıl sonlarına kadar pek az kişi açıkça Aşai Rabbani'nin gizli erotizminden söz edebiliyordu. Proust, Alber-tine'in duygulu öpücüğünü komünyonla kıyaslayarak bunu yapmıştı:

> Boynumun iki yanından öperek iyi geceler deme sırası Albertine'e gelmişti; saçları sivri ama yumuşak tüylü bir kanat gibi okşadı beni. Bu huzur dolu öpücükler birbiriyle kıyaslanamazdı; Albertine ağzımın içine kayarak dilinin armağanını sundu bana, Ruhulkudüs'ün bir armağanı gibi, ölüm döşeğinde verilen Aşai Rabbani gibi, Combrey akşamları dudaklarını alnıma değdiren annemin sakinliği kadar tatlı bir dinginlikte bıraktı beni.

Viaticum denen bu huzur öpücüğü ve Ruhulkudüs, *Geçmiş Zaman Peşinde*'nin onaylanmış baskısından çıkarılmıştır. Buradaki bölüm, başka bir baskıdan alınmıştır. Ortaçağ'daki benzerleri muh-

temelen ateşe atılırdı; ama on ikinci yüzyılın âşığı Heloise Aşai Rabbani sırasındaki erotik duyguları yaşadı – rahipler ve rahibeler arasında yaşananlara ilişkin şehvetli öyküler de öyle. Yirminci yüzyılın erotik yapıtlar üretecek ilk önemli sanatçısı Egon Schiele (1890-1918), 1912'de *Rahibe'ye Sarılan Kardinal*'i yapmıştı. İki figür de dua edermiş gibi dizlerinin üstündedir, rahibe ise olası öpücükten ötürü tedirgin ya da suçlu görünmektedir. Schiele'nin yapıtları onu pornografi suçlamasıyla cezaevine götürdü.

Ortaçağ kâfirleri daha da kötüsüyle karşılaştı. Heteroseksüel ilişkiyi haklı gösteren tek şey çoğalmaysa, o zaman öpüşme ahlâksız ve doğadışıydı; oral seks ve anal seks, eşcinselliğin her yönü ve zevk amaçlı her türlü ilişki gibi. Ama herkes kurallara uymuyordu. Tanrıbilimciler için bile tanrıbilim başka, günlük yaşam çok başka bir şeydi.

İmparator Charlemagne'ın arkadaşı ve dinsel danışmanı Alcuin, Tours Başpiskoposu olan bu on sekizinci yıl İngiliz din adamı, bir aşk mektubu yazmıştı: "Aşkınızı ve dostluğunuzu o kadar tatlı anılarla düşünüyorum ki muhterem piskopos, tatlılığınızın boynunu arzularımın parmağıyla kavrayabileceğim o hoş zamanların hasretini çekiyorum...bana sarıldıkça erimeyi...dudak-larımı sıkıca bastırmayı, yalnızca gözlerinize, kulaklarınıza, dudaklarınıza değil, parmaklarınız, ayak parmaklarınıza da, bir kez değil pek çok kez."

Alcuin, erkeklerin baştan çıkarıcılığına teslim olup kadınların baştan çıkarıcılığından kaçınan pek çok erkekten biriydi. Klasik Yunan ve Roma'da yaygın olan eşcinsellik, Hıristiyan din adamları arasında da gözdeydi, onlar da İncil'deki Jonathan ve Davud örneğini kanıt gösteriyorlardı: "Kardeşim Jonathan, bana karşı ne kadar tatlıydın, bana olan aşkın harikaydı, kadınların sevgisinden üstündü" (2 Samuel 1: 26).

Yüzyıllar boyu, kadın ve erkek kilise üyeleri bu tür tutkulu arkadaşlıklarda teselli buldular, buna Latince *amiciae* (arkadaşlık) deniyordu. Alcuin'in aşk mektubunda ya da benzer metinlerde günah duygusu yoktu. On ikinci yüzyılda bir Alman rahibe kadın

sevgilisine şöyle yazar:

> Bana verdiğin öpücükleri hatırlayınca,
> Ve tatlı sözlerle nasıl da küçük göğüslerimi okşadığını,
> Ölmek istiyorum.
> Çünkü göremiyorum seni
> Eve dön, tatlı aşkım!

Heteroseksüellik Kilise'de olasıydı, ama gizli kaldığı sürece. Tanrıbilimci Peter Abelard (1079-112) tarihin meşhur heteroseksüel âşıkları arasına girmiş ve *amiciae* tutkusunu övmüştü:

> Benim için kardeşten daha fazlasın, Jonathan...
> Benimle tek ruhsun.

Abelard'ın en ünlü ilişkisi Heloïse ileydi. Heloïse, Abelard bunu vurgulamaktan hoşlanıyordu, ondan yirmi yaş gençti ve masum (o an için) olduğu kadar da akıllıydı. Güzeldi de: "uzun boyluydu ve ölçüleri orantılıydı (ve) bembeyaz dişleriyle."

Heloïse (yak. 1100-1163) yerel bir kilise heyeti üyesinin yeğeniydi; Abelard da Notre Dame manastır okulunun kibirli müdürü. "Adım o kadar seçkindi ki, gençlik ve yakışıklılığın ayrıcalıklarına sahiptim" diye yazmıştı *Historia calamitatum* yapıtında, "o kadar ki hangi kadına aşkımı bahşetsem, reddedilmekten korkmazdım." Abelard kilise üyesinin evinde kalmayı ayarladı, karşılığında da Heloise'a ders verecekti ve Heloise'a olan "tutkusuyla yanıyordu". "Dersleri mahremiyete çekilmemizi sağlıyordu, aşkın arzuladığı gibi. Kitaplarımız önümüzde açıkken aramızda kitaplardan çok aşk konuşmaları geçiyordu, ve öğrenmekten çok öpüşme." Onları basınca, Heloïse'ın amcası Abelard'ı hadım etti, Heloïse'ı da rahibe olmaya uzaklara gönderdi. Heloise sonunda manastırda başrahibe oldu, ne var ki cinsel günahlarından pişmanlık duyamayıp Abelard'a mektup yazdı ama yazdıkları pek de teselli edici değildi:

Aşai Rabbani ayininde bile, dualarımızın en saf olması gereken anlarda, o zevklerin iffetsiz görüntüleri mutsuz ruhumu öyle bir ele geçiriyor ki, düşüncelerim dua yerine şehvete kayıyor. Seni böylesi acılardan kurtaran tek bir beden yarası ruhundaki pek çok yarayı iyileştirdi...Ama benim için, gençlik ve tutku ve çok hoş olan zevk deneyimi etimin acılarını ve arzumun özlemini şiddetlendiriyor."

Böylesi bir dünyada, eziyetin uyarıcı olduğu bir kültürde zinanın tam zamanıydı. 1185'te, lütufkâr vaiz ve *Kibar Aşk Sanatı / De arte honete amandi*'nin yazarı Andreas Capellanus saf aşk, *amor purus*, diye yazmıştı, "öpüşmeye, sarılmaya ve çıplak sevgiliyle iffetli temasa kadar gider, nihai rahatlama atlanır, çünkü bu safça sevmek isteyenlere yasaktır." Bu görüş pek tutulmuştu.

Bu çok şey sunuyor, altmetin ise daha fazlasını vaat ediyordu, çünkü insanın çıplak sevgilisini öptüğü "iffetli temastan" sonra her kibar sevgilinin duracağına inanmak çok zordu. Ve duran olursa, bu şiddetli bir işkenceydi. Arzularla dolup taşan bir malikaneyi ve coşan duygularla hormonları düşünün. Bu aristokrat oyununu sıkı kurallara göre oynamanın gebelikten korunmak gibi bir avantajı vardı. Başka pratik kazançlar da vardı: *concubitus sine actu* – cinsel eylem olmaksızın kucaklaşma– ruhları birleştiriyordu ama tohumlar fışkırmıyordu ve böylece yaşamsal sular harcanmıyor ve beyin hücreleri kurumuyordu (günümüze kadar ulaşan bir Aristocu görüş). Kibar aşk oyunu bir bedensel satranç gibi oynanabilirdi. Oyundaki hamlelerin ilerleyişi *–tener* (kavrama), *ambrassar* (sarılma), *baizar* (öpüşme) ve *manejar* (okşama ya da dokunma)– içeri girişle sonuçlanmayacaktı. Elbette, satrancın tersine, aşk, bir tarafın sıklıkla kuralları çiğnediği bir oyundu.

Lancelot ve Guinevere olayını ele alalım. Lancelot, Kral Arthur'un en iyi arkadaşı olmasının yanı sıra onun en ünlü şövalyesiydi de; Guinevere ise Arthur'un karısıydı. Elbette olaylar denetimden çıkacaktı ve Guinevere bir manastıra kapanmaya zorlanacaktı; burası onun yaradılışındaki bir kadın için ortaçağ dünyasında bile en uygunsuz yerdi. Ve o bir örnek oldu, namuslarına leke sürülmesindense inkârı seçtikleri söylenen pek çok

iyi kadının ilkiydi. Ama o bundan çok daha cesurdu. Guinevere Lancelot'un öpücüklerinden kaçmadan önce ikisi pek çok kere öpüşmüşlerdi: "Ve Kraliçe ona kollarını açtı, onu kucakladı, sımsıkı göğsüne bastırdı, onu yanına, yatağa çekti ve her türlü tatmini sağladı," diye yazıyor on üçüncü yüzyılın seçkin Fransız şairi Chrétien de Troyes.

Tristan ve Iseult'un öyküsü daha da açık saçıktı. Oysa, kuşaklar boyunca öğrencilere ortaçağ aşklarının temel ilkesinin bak ama dokunma olduğu öğretilmişti. Andreas Capellanus ve on birinci ve on ikinci yüzyılda Provence ozanları ortaya çıkana kadar pek çoğuna âşık olmak gibi bir şey olmadığı – hatta romantik aşk diye bir şey olmadığı öğretilmişti. "Uzun bir süre, Denis de Rougement'in *Aşk ve Batı Dünyası*'nı okuduktan sonra, bu duygunun bizim uygarlığımıza özgü olduğuna ve belirli bir yerde ve dönemde doğduğuna inanmıştım" diyor Nobel ödüllü Octavio Paz *Çifte Ateş*'te. Ama insansılar çok uzun süre ok ve yaya bağımlıydı. Batı geleneğiyle ilişkisi olmayanlar da âşık oluyorlardı; muhtemelen de daha az sorunları oluyordu, çünkü bizim acılı mirasımızdan kurtulmuşlardı.

Ve ozanların "saf aşk" şarkıları dış kaynaklıydı. Onları asıl söyleyenler Haçlılar'ın düşmanları Araplar'dı. Tarihçi Theodore Zeldin, *An Intimate History of Humanity*'de,* eski Arabistan'da "beş çok farklı tutkulu aşk türü" keşfettiğini yazıyor. Batılı ozanların aşkla ilgili düşüncelerinin tohumları oradaydı.

Ozanlar çok ender tamamına ermiş bir aşkın şarkısını söylerler ve hatta her türlü baştan çıkarmaya karşı koyacak iffetten söz ederlerdi. Ama onların Kutsal Sevgili'ye en sofuca övgüleri bile sanki yaşayan, soluk alan bir sevgiliyi ima ediyordu. Ve çoğu zaman tuhaf bir *double entendre*** duygusu egemendi.

Ortaçağ romansının konusu, tehlikedeki çekici genç kızın güçlü bir atlı erkek tarafından kurtarılması, günümüzde de sürüyor, ve

* *İnsanlığın Mahrem Tarihi*, Theodore Zeldin, çev.: Elif Özsayar, Ayrıntı Yayınları, 1998. (ç.n.)

** *double entendre:* Çift duyma, kavrama. (ç.n.)

yalnızca Westernlerde değil. Romans, kültürümüze akan bir fantezidir ve pek çok düşsel ırmakta akıp hislerimizi okşar. 1990 yapımı *Özel Bir Kadın* filminde, para karşılığı sekse karşın fahişeyle milyoner birbirlerine âşık olurlar, koşullar ve güya kader onları ayırır. Kız, işlenmemiş bir elmastır; erkeğin özeni ve parası onu zarif bir taca dönüştürür. Sonunda, kahraman, şoförlü bir limuzinle gelip kızı yoksulluk canavarının elinden kurtarır.

Ortaçağ'da canavar kadınlardı. Halk şarkısı *The Weddynge of Sr Gawen and Dame Ragnell,* şövalye, kızın korkunç bir yaratık olduğunu anlayınca, onun hoş bir varlığa dönüştüğünü anlatır. Sir John Mandeville'in on dördüncü yüzyılda yazdığı gezi kitabında, Hippokrates'in kızı, "yüz kulaç uzunluğunda bir büyük canavarın biçimine ve suretine bürünür", "bir şövalye gelene kadar canavar biçiminde kalacaktır ve şövalye çok cesurdur, cesaretle kıza gelir ve onu ağzından öper."

2500 satırlık, Orta İngilizce'yle yazılan *Sir Gawain ve Yeşil Şövalye*'de, Gawain bir canavarı değil güzel bir kadının oyunlarını savuşturur. İlk gün, kalenin beyi dışarıda avlanırken, kalenin hanımı ona bir öpücük verir; ikinci gün iki öpücük; üçüncü gün üç öpücük ve sihirli özellikleri olan bir kuşak verir. Anlaştıkları gibi, her gece Gawain, avda öldürülen hayvanlar şerefine ev sahibesiyle öpüşür ama şeref sözünü tutmayarak, Yeşil Şövalye'yle dövüşeceği gün kendisini koruması için kuşağı saklar. Her şey anlaşılmaz ama iyi bir biçimde sonuçlanır, Yeşil Şövalye'nin malikanenin beyi olduğu ortaya çıkar. Bey, Gawain'in boynunu kesmeye çalışır ama hafifçe keser. Sözünü tutmadığı ve kuşağı taktığı için Gawain boynunda iz taşır ama kuşak yaşamını kurtarır.

Bu özel aşk oyununun ne anlama geldiğini anlayan yok. Öpücükler mi sizi savaşa hazırlıyor, aşk mı yaşamınızı kurtarıyor? Her aşk oyununda en iyisinin kurallara uymamak olduğu gerçeğinin bir başka anlatımı mı yoksa? Gawain kadınların tuzaklarının kötülüğünden söz ediyor ama onu kurtaran tuzaklar. Belki de bilinçli olarak, bir kerede iki ayrı dinleyiciye seslenen ortaçağ ozanının niyetini çözmek oldukça güç.

Tristan ve Iseult'un romansı alaycı ve müstehcendir. Iseult'un

müstakbel kocası Kral Mark'la paylaşması gereken aşk iksirini bilmeden içen Tristan'la Iseult birbirlerine âşık olurlar. Yıllar boyunca süren ilişkileri öpüşmeyle başlar. Aşkları, Lancelot'la Guinevere'inki gibi, ölümcül tehlikelerle doludur. Guinevere birkaç kez kazığa bağlanıp yakılmakla tehdit edilmişti ve Lancelot'un listelerdeki zaferleri art arda onun namuslu olduğunu kanıtlamamış olsaydı, yakılırdı da. O günlerde zina daha çok ruhu tehlikeye düşürüyordu ve zinanın seçeneği, Bayeux halıları dokunarak geçirilecek bir yaşam olduğu için, kocasının yatağında yalnız kalmış bir kadın varsa, bu bir mucizeydi. Kötü ruhlu baronlar, kralı, Tristan ve Kraliçe Iseult'un kendisini aldattığına ikna edince, Iseult onurunu savunmak zorunda kaldı. Yoksa, iyi Kral Mark, karısını cüzamlılara atacaktı, cüzamlılar güruhu onu kullanıp hastalıklarını bulaştırıp kendileri gibi yapacaklardı, Iseult uzun uzun can çekişerek korkunç bir ölümü bekleyecekti.

Bir kadın olarak Iseult'un, kendisi için kötü bir baronla dövüşüp onu öldürecek bir şövalye bulması gerekiyordu. Hevesli bir şövalye onun adını temizlemeye söz verdi: yoksa "Tanrı aklımı alsın...ve asla bir daha güzel bir kadını çarşafların altında öpemeyeyim!"

Sonunda Iseult, Tristan'la arasında uygunsuz bir şey olmadığına dair kutsal emanetler üzerine yemin etmek zorunda kaldı. Kalabalık bir bataklığın çevresinde toplandı. Cüzamlı kılığındaki Tristan, Iseult'u omuzlarına alarak taşıdı. Iseult'un ipek ve kakım kürkünden giysisinin hiçbir yeri çamurlanmadı. Ama, elbette doğruyu söylemiş olan kötü baronlar çamura düştüler. Fransız öykü anlatıcısının ve dinleyicilerin Britanyalıların çamurlanmış ahlâki ve coğrafi yöresine gülüşlerini gözlerimizin önüne getirebiliriz. Herkes toplandığında Iseult yemin eder: "Beni bataklıkta sırtında taşıyan bu cüzamlıdan ve kocamdan başka hiçbir erkek bacaklarımın arasına girmedi." Iseult'un adı temizlenmişti; kalabalık gülmekten yerlere yatmış olmalı.

Bir pembe dizi gibi gelişen *Tristan ve Iseult*'un etkili bir ahlâki ve siyasal mesajı var. Kralın her zaman –aptal ve cani de olsa– haklı olduğu geleneğinin sert bir eleştirisi. Öykü Kelt kökenli ve

1150'de ortaçağ Fransızca'sıyla yazılmıştı, metin ise kayıptır. Günümüze kadar gelen ilk iki uyarlamanın biri Anglo-Norman Thomas tarafından, ikincisi ise 20 yıl sonra Beroul tarafından yazılmıştı. Öykü, Wagner'in *Tristan ve Isolde* operası dahil çeşitli yapıtlara esin kaynağı oldu.

Romeo ve Juliet'te olduğu gibi, daha sonraları yazılan bedbaht âşıkların öykülerinde de en canlı olarak sevgililerin ölümlerini anımsarız. Şövalyeliğin mesleki tehlikelerinin sonucu, savaşta aldığı bir yara yüzünden ölmek üzere olan Tristan, Iseult'a bir mesaj göndererek onu yanına çağırır. Beyaz yelkenli bir tekne ufukta belirdiğinde, Tristan'ın kovduğu karısı, ki onun adı da Iseult'tur, Tristan'a yelkenlerin siyah olduğunu söyler. Siyah yelken, Güzel Iseult'un, Tristan'ın sevdiği kadının teknede olmadığının işaretidir. Bu çok, çok uzun bir aşk öyküsüdür; buna inanan ve evlilikte bile huzur bulamayan Tristan ölür. Tekne karaya yanaşır ve Iseult, pelerini "darmadağın ve savrularak" koşar ama Tristan'ı ölü bulur. Beroul'un uyarlamasına göre, "Iseult, ölü bedeni biraz kımıldattı ve Tristan'ın, arkadaşının yanına uzandı ve ağzından ve yüzünden öptü, ona sımsıkı sarıldı; ruhu bedeninden ayrıldı ve onun yanında kederinden öldü.

Ama Thomas'ın uyarlamasında, Iseult pelerinsiz olarak sokakta koşar, Bretanyalıları güzelliğiyle şaşırtır. Ve sonra, uzun uzun kendi kendine konuşarak anımsar: "hazlarımız, kendinden geçmelerimiz ve büyük keder ve acı, bunlar bizim aşkımızdaydı." "Sen benim aşkım için öldün, ve ben, aşkım, kederden ölüyorum, zamanında gelip de yaranı iyileştiremediğim için." Eğer fırtına gemisini geciktirmeseydi, "sana bunları anımsatırdım ve seni öper, sana sarılırdım. Eğer seni iyileştiremeseydim o zaman birlikte ölürdük." Iseult, "Tristan'ı kollarına alır ve sonra boylu boyunca uzanır, onun yüzünü ve dudaklarını öper ve onu sımsıkı kavrar. Sonra, beden bedene, ağız ağızayken Iseult oracıkta ruhunu teslim eder ve böylece sevgilisinin yanı başında kederinden ölür."

Ortaçağ ödevini yapmış olan Flaubert, Julian ile cüzamlı arasındaki öpüşmeyi betimlerken benzer sözcükler kullanır: "Julian, onun üstüne yattı, ağız ağıza, göğüs göğüse." Ve cennete yükseldiler.

Acaba Iseult'ın ölüm yerine ya da gerçek ölümle birlikte yaşadığı "küçük ölüm" –orgazm– olabilir miydi? Ya Julian'a ne demeli? *Tristan*'ın ilk dinleyicileri cinsel imaları kaçırmamışlardır, saçmalıkları ve coşkuyu eğlenceli bulmuşlardır ama biraz da kuşkuyla yaklaşmışlardır. "Aşktan ölmek, çok sevmektir," der eski bir ortaçağ atasözü.

Dante, bu görüşü paylaşmazdı. Ölü Beatrice'in peşinde ölüler âleminde bulmuştu kendini. Dante (1265-1321), iddialı biçimde, Tanrı sevgisi için dünyanın en büyük aşk öykülerinden birini yazmıştı. *İlahi Komedya*'da –*Cehennem, Araf* ve *Cennet*– İlahi Akıl'ın simgesi Beatrice, Dante'nin içinde, onu kurtuluşa götüren yoğun bir ilahi aşk uyandırır. Ders, Tanrı sevgisinin her sevgiden üstün olduğudur. Yüzyıllar boyunca okurlar bu açıklamanın görünüşte değerini kabul etmiş gibi göründüler ama hayal güçlerini dolduran Dante'nin günahkârları olmuştur.

Cehennem'de Dante Paolo ve Francesca'yla karşılaşır ve tuhaf bir şiirsel simyayla onları ebedi aşk simgelerine dönüştürmekle kalmaz, biricik öpüşmelerini dünyanın en ünlü öpüşmesi yapar. Onların hazin öyküsü pek çok sanatçıyı etkilemiştir, özellikle on dokuzuncu yüzyılda ressam Ingres ve heykeltıraş Rodin çifti betimlediğinde. Eski filmler de öyküyü konu almıştır. *Francesca da Rimini: ya da İki Erkek Kardeş* 1907'de gösterime girdi. Dört yıl sonra da beş makaralık, bir buçuk saatlik İtalyan yapımı *Dante'nin Cehennemi* oynadı.

Dante'nin sevgililerle karşılaşması, Cehennem'in ikinci halkasındaki fırtına sırasında gerçekleşir. Kılavuzu Latin şairi Vergilius, ona pek çok ünlü âşık çift gösterir ama Dante Francesca ve Paolo'yu seçer. Ravenna hükümdarının kızı Francesca, Rimini lordunun oğluyla evlendirilir ama lordun evli olan öbür oğlu Paolo'ya âşık olur. Lancelot'un Kraliçe Guinevere'e ilk sarılmasını okuyan Paolo ve Francesca artık birbirlerine karşı koyamazlar: "Bir gün, zevk için, Lancelot'u okuduk, onun nasıl sevgiye tutsak olduğunu...O sevgi dolu gülüşün böylesi bir âşık tarafından öpülmesini o-

kuduğumuzda, titreyerek benim titreyen dudaklarımı öptü. O gün daha fazla okuyamadık."

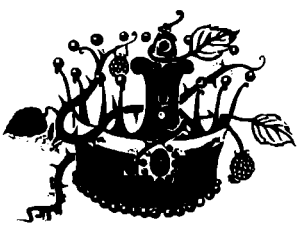
Evlilik bağlarını bozdukları için Francesca'nın öfkeli kocası tarafından öldürüldüler ve lanetlendiler, *Cehennem*'de sonsuza kadar birlikte kalmaya ve yıkımlarına yol açan o yasak öpüşmeyi sürekli olarak denemeye mahkûm edildiler. Dante'nin ortaçağ Hıristiyan Tanrısı'nın acımasız bir mizah anlayışı olmalı.

Romaunt of Rose'un tanrıları çok daha fazla bağışlama eğilimindeydi. 1230'da Guillaume de Lorris'in yazdığı Fransız alegorik şiirinin ilk bölümünde bir Sevgili gizemli bir bahçeyi gezer. Aylaklık girmesine izin verir ve orada Zevk, Cupido ve başkalarının arasında Gül'ü bulur. Hoşgeldiniz ona Gül'ü öpme izni verir, ama 4 bin mısra sonra, konuyu her açıdan irdeledikten ve Umut, Korku, Akıl ve Venüs'le tartıştıktan sonra, sözde sevgili hâlâ Gül'ü koparıp koparmamaya karar veremez. Utanç, Rezalet, Tehlike ve Kıskançlık sonunda onu kovar.

Kırk yıl sonra, Jean de Meun, Gül'ü, *Romaunt of the Rose*'un alegorik hanımını, gerçek kadınlara yapıldığı gibi, hor gören 18 bin mısra ve alaycı bir ton ekledi. Yapıtın genel havasını eğlenceli günahlar belirler ve eşzamanlı olarak Hıristiyan ve pagan aşk tanrılarına edilen ironik dualarla doruğa çıkar. "Alev alev yanarak iki güzel sütunun arasında diz çöktüm, sadık ve dindar yüreğimle, güzel, kutsal tapmağa tapınma arzusuyla yanıp tutuşarak...Kutsal mekânı daha iyi keşfedebilmek için kutsal eşyaları örten perdeyi açtım. Kutsal yeri öptüm."

Sonra içeri girdi, bir hayli tohum saçtı ve: "tatlı öpücükler arasında şükranlarımı sundum, on ya da yirmi kez Aşk Tanrısı'na, Venüs'e (bana en çok yardım eden) ve ev sahibinin bütün baronlarına (Tanrı'dan dilerim ki bütün gerçek sevgililerden yardımlarını esirgemezler)."

Peri masalında olduğu gibi, prens Uyuyan Güzel'in yattığı gizli odaya ulaşmak için dikenleri kesecektir –Grimm Kardeşler onu Yabangülü olarak adlandırır– bu olayda Sevgili, kutsal Gül'e ulaşmak için savaşır ve onu bulduğunda o orada öylece yatmakta ve Fransa'yı düşünmektedir.



Prens ve prototip



Uyuyan Güzel, sanırım Sıradan Erkek'in idealindeki kadın: Uyur ve bekler. İlk uyarlamalarda apaçık bir biçimde peri masalının ideolojisi, kızın, genç adamın fantezilerini yazacağı bir *tabula rasa*, bir boş levha olduğudur. Uyuduğu için, genç adama sorun çıkartmaz, küstahlık etmez. Genç adam ona her istediğini yapabilir. İlk anlatımlarda, kız uyurken ırzına geçer. Sonraları, Grimm Kardeşler ve Disney tarafından derlenen öykülerde, genç adam kızı öperek uyandırır.

On dördüncü yüzyılda, daldan dala atlayan Arthuryen romans *Perceforest*'da prens kabadır ama onu bu yüzden suçlayamayız. Prenses Zellandine yün eğirmeye başlar başlamaz uyuyakalır. Prens Troylus uyuyan prensese geldiğinde onu durduracak bir şey

yoktur, o da prensese tecavüz eder. Prenses uyanmaz.

On yedinci yüzyılda çok gezen bir Napolili tarafından derlenen *Pentamerone* öykülerinde, Uyuyan Güzel pek az değişiklik gösterir. Büyük bir lordun kızı olan Talia, parmağına kıymık batınca derin ve büyülü bir uykuya dalar. Evli olan kahraman, ormanda avlanan bir kraldır ve uyuyan Talia'yı bulunca durumdan yararlanır: "Onun aşk meyvelerini koparır." Talia gebe kalır ama bebeklerinden biri yanlışlıkla memesi yerine parmağını emene kadar da uyanmaz –Freud bize bunun bir kaza olmadığını söylerdi– ve kıymık çıkar.

Her iki öyküde de Uyuyan Güzel'in asıl dertleri uyanınca başlar: kötücül kıskanç eşler ve kötücül kıskanç anneler onun ve prensin yaşamını kâbusa çevirir.

Öykü, Charles Perrault tarafından çocuk masalına dönüştürülünce sevimlileşir. Fransız memurun *Ormanda Uyuyan Güzel/ Le Belle au bois dormant*'ı, masalın İngilizce biçiminin en etkili ilk kaynağıdır. İngiliz dilindeki ilk baskısı 1729'da Fransızcasından otuz yıl sonra yapıldı. Bu uyarlamada, büyülü uyku bir öpücükle başlar.

Kötü perinin laneti yüzünden prensesin uykuya daldığını gören anne babası "sevgili çocuklarını uyandırmadan öper" ve büyünün doğal seyrini izlemesi için onu bırakıp giderler. Öpücükleri, kızlarının edilgin kaderini kabullendiklerinin göstergesidir ve top artık prenstedir.

Kurtarıcı Prens kaleye girmek için dikenler ve yabangülleriyle savaşır ama içeri girdiğinde uygunsuz bir şey yapmaz. "Sonunda altın yaldızlı odaya girer, orada bir yatak görür, perdeleri açıktır, görülebilecek görüntülerin en güzelini görür: bir prensestir... Titreyerek ve hayranlıkla yaklaşır ve önünde diz çöker.

Ve artık, büyü bozulunca Prenses uyanır. "Sen misin Prens'im der ona, çok uzun zaman bekledim."

Ormandaki sarayda gizli bir düğün olur, ama ancak babası ölüp de kendisi kral olunca Prens çocukları ve Uyuyan Güzel'i kabul eder. Ardından Uyuyan Güzel'in Prens'in annesi yamyam devanasıyla sorunları başlar.

Jacob ve Wilhelm Grimm'in *Çocuklar ve Evişleri/Kinder und Häus-marchen* adlı yapıtının ilk bölümü, 1812'de Berlin'de, Napolyon'un Moskova'dan çekildiği kış yayımlanır. Grimm Kardeşler, uyarlamalarını bilinen kaynaklardan derlemediklerini, öykülerini eski elyazmalarından ve halkın anlattıklarından toparladıklarını öne sürerler. Kardeşlerin karılarının yaşlı dadısı, *die alte Marie** onlara pek çok geleneksel öykü anlatır.

Grimm Kardeşler'in öyküsünde, prens kaleye girdiğinde, "Yabangülü'nün yattığı yerin kapısını açtı. Ve uyurken ne kadar güzel olduğunu görünce gözlerini ondan alamadı ve eğilip onu öptü. Prenses uyandı, gözlerini açtı ve ona tatlı tatlı baktı." Bütün kale halkı uyanır, düğün yapılır, ailelerle sorun çıkmaz ve "son günlerine kadar mutlu yaşarlar." Küçük kızlara inanmaları öğretilen öykü budur; romantik prototip.

1840'ta, Planché'nin ilk abartılı Covent Garden pandomimlerinden biri olan, *Uyuyan Güzel*'de öpüşmenin yanı sıra mizah duygusu da vardır.

> Prenses: Ah! sen misin Prens'im, dudaklarıma bastıran!
> Prens: Uyandı! konuştu! ve biz mutlu olacağız!
> Kızmadın, değil mi?
> Prenses: Oh, sevgilim, elbette hayır. Sen zaten gelecek olan centilmen değil miydin?

Yirmi yıl sonra, çocuklar için yazılan *Peri Kitabı*'nın yazarı Bayan Craik, prensin prensesi uyandığı zaman öpmüş olabileceğini söyler, "Ama bunu kimse görmedi, prenses de asla söylemedi, gerçekte ne olduğunu tam olarak bilemeyiz." Çok sonraki öykü anlatıcıları olanlardan emindiler ve öpüşmeyi uyanmanın nedeni yaptılar. 1890'da, Çaykovski'nin *Uyuyan Güzel* balesi St Petersburg'ta perdelerini açtığında, ikinci perde, ikinci sahnede, daha önce hiç görmediği Uyuyan Güzel'e âşık olan Prens Florimund, ormanda ve sarayın örümcek ağlarının arasında Peri Leylak'ın peşinden gidip Aurora'yı bulur ve öperek uyandırır.

---

* (Alm.) *die Alte Marie:* Yaşlı Marie. (ç.n.)

Tehlikeli bir çekiciliği olan C.S. Evans uyarlamasında, öpülerek yeni uyandırılmış prenses, prensten kendi geçmişini öğrenir:

> Büyü öyküsünü ilk kez duyuyordu ve prensten, kalede olan tuhaf şeyleri dinlerken gözleri şaşkınlıkla büyümüştü. Prens ona çalılıkları, acımasız dikenlerini, kaç gencin dikenleri aşmak isterken öldüğünü anlatınca, gözleri yaşlarla doldu.
>
> "Ne kadar da cesurlarmış," diye içini çekti. "Ah, keşke onları yeniden hayata döndürebilseydim."
>
> Ama Prens onun yaşlı gözlerini öptü ve öykünün bu bölümünü hızlı geçti ve prenses yine güldü ve mutlu oldu. Çünkü her şeyin öyle olması gerektiği için olduğunu anlamıştı.

Aman Tanrım. İşte böyle başladı her şey. Ve, sonuç olarak yüzyılların her şeyi bilen sevgilileri edebiyata ve sinemaya girdi. Daha çağdaş öpüşmeler arzuları uyandırsa da kadın kahramanın başlıca değerleri hâlâ güzellik ve boyun eğmedir. Uyuyan Güzel'in, uyanan cinselliklerini kabullenmeyi öğrenen genç kızlarla ilgili olduğu konusunda pek çok kişi Psikiyatr Bruno Bettelheim'le aynı görüşte. Oysa bana öyle geliyor ki, buradaki ders daha çok, kızın kendisine dayatılan erkek cinselliğini kabullenip kendi cinselliğini reddetmesi: Bekle, o hazır olduğunda gelecek. Erkek, hedefine ulaşmak için ne gerekiyorsa yapacaktır; kız ise yalnızca bir hedeftir. Kızlar için, edilginlikle öğrenilen tatsız bir ders; erkekler için flört tecavüzü dersi.

Derslerden biri de meraklı bir genç kadının (yün eğirmeyi deneyen, çalışan) parmağına iğne batıracağı ve özel bir prens tarafından kurtarılıncaya kadar cansız, rolsüz kalacağı yani askıya alınmış canlılıktır. Bu, bekleyen bir kızın öyküsüdür. Erkeğin başka serüvenleri de olur. Kızınsa çocukları olur.

Ya da, daha da kötüsü, kızın çocukları olmaz. O zaman tek seçeneği (modernistler için bile böyledir bu) gerçek ve ruhsal olarak kısır olmaktır: "Ben şimdi ne yapacağım? Ne yapacağım?" T.S. Eliot'ın *Çorak Ülke* şiirindeki umutsuz kadının kederli nakaratı. Naif Uyuyan Güzel uyuşukluğu ve bastırılmış umutsuzluğuyla bir-

likte uyur ve bize yanlış prens umutları verir. Ama Eliot'ın kadını, "Kapaksız gözlerini ovuşturarak", uykusuzluk çeker, "kapının vurulmasını bekler" Eliot, yirminci yüzyılın çöküş içinde olduğunu düşünüyordu, çünkü inanç ikonları parçalanmıştı. Savaş bitmiş, herkes ölmüştü. Kendi içinde. Eliot tamamen haklı değildi ama ruhsuz kadınların çorak topraklarda yaşadığı kesinlikle doğrudur. Bugün pek çok insanın Walt Disney'den bildiği Uyuyan Güzel masalı, şehvet uyandırıcı Brynhild, Sigurd, Cupido ve Psykhe efsanelerinin evcilleştirilmiş halidir. Brynhild uçabiliyordu, Psykhe canlı ve hareketliydi; ama peri masalında yalnızca uyuyup bekleyene hizmet eder.

Uyuyan Güzel'deki öpüşme, bir öpüşme taklidi, dünyanın en romantik olmayan öpüşmesi. Komadayken, prenses herhalde bu öpüşmeye katılamaz. Ona dayatılan bu öpücük miskin kaderini de belirler.

Ama öykü böyle olmak zorunda değil. Her zaman da böyle değildi.

Öykünün ilk biçimlerinden birinde, antik Norveç *Volsunga Saga* efsanesinde, canlı, dik kafalı, savaşçı tanrıça, bir Valkyrie* olan Brynhild tanrıçalığını yitirir çünkü bir erkeğin kendisini yakalamasına izin vermiştir. O ve sekiz kız kardeşi Valhala'dan uzaklara uçup dünyaya inerler ve tüylerini çıkarırlar. Kral Agnar tüyleri ele geçirir ve Valkyrieleri denetimi altına alır. Brynhild'in, savaşan krala yardım etmekten başka çaresi yoktur ve kralın düşmanı Hjalmgunnar'ın öldürüldüğünü görür. Hjalmgunnar, babası tanrılar kralı Odin'in koruması altındadır. Odin'in düşmanına yardım ederek, koşullar ne olursa olsun, Brynhild babasına itaatsizlik etmiş sayılır (yün eğirmesi yasaklanan Uyuyan Güzel'in altmetni). Bir tanrıça olarak Brynhild'in canlı bir yaşamı vardı. Şimdiyse, bir kadın olarak evlenmesi gerekiyordu. Ama herhangi bir prensle evlenemezdi. Böylesi bir kahramana yaraşır gözüpeklikte biri ol-

* Valkyrie: İskandinav mitolojisinde, savaş alanında ölen kahramanları seçip ruhlarını, ölülerin mutluluk içinde yaşadığı Tanrı Odin'in sarayı Valhalla'ya götüren kızlardan biri. (ç.n.)

malıydı. Koca adaylarının işini daha da güçleştirmek için babası onu çevresinde ateşler yanan bir kayalığa sürer. Kahramanın ateş çemberini yarmasının uzun zaman alacağını bilen Brynhild'in babası, onun parmağına uyku dikeni batırır, böylece ömrü ne kadar sürerse sürsün genç ve güzel kalacaktır.

Kahraman Sigurd, Wagner'in operasındaki Siegfried'dir. Brynhild'i kendi kendini öperek bulur: Ellerine öldürdüğü ejderhanın kanı bulaşmıştır, Sigurd parmağını dudaklarına götürür ve birdenbire öten bir kuşun uyuyan Brynhild'in şarkısını söylediğini anlar. Sigurd koşup kızı bulur ve ateşleri yener. Öpüşürler. Sigurd, Brynhild'in zırhını çıkarır ve ona bir yüzük verir.

Sonra oradan ayrılır ve bir yerlerde büyülü bir gecenin (ve büyülü bir içkinin) ardından bir başkasıyla evlenir. Brynhild, Uyuyan Güzel gibi edilgin bir biçimde kaderine boyun eğeceğine etkin bir intikam alır, Sigurd'u öldürtür. Ama kısa süre sonra asıl istediğinin onun ölümü olmadığını anlar. Öbür dünyada onunla birlikte olma umuduyla, kendini cenaze ateşine atar.

Bu en iyi seçenek değildi kesinlikle, ama en azından bunu kendisi yapmıştı.

Ya da Shakespeare'in, Adonis'le sorunlu ilişkisi olan Venüs'ünü ele alalım. Kendine saygısı olan *her* kahraman gibi, onu kimin, nerede öpeceğini oldukça denetimi altına almıştı:

> Bir koru olayım ben, sen benim geyiğim:
> Beslen nerde istersen, dağda, ya da vadide;
> Otla dudaklarımda, ve kurursa o tepeler,
> Aşağı sap, güzelim çeşmelerin aktığı.

Pek azımız klasik eğitim almış olduğumuz için, Venüs'ün öyküsü, Brynhild'in öyküsü gibi mitolojinin giderek yoğunlaşan sisleri içinde yitip gidiyor. Cupido ve Psykhe'nin daha da hoş olan öpüşme öyküsü de öyle.

Ortaçağ halk şarkıları ve söylenceleri, iğrenç nefesleri ve görünümlerine karşın canavarları öpmeye cesaret eden kahramanları anlatır. Ama antik Cupido ve Psykhe efsanesinde, canavarı öpen prensestir. Öykünün ilk Orfik uyarlamalarında canavar Eros, –daha

sonraları aşk tanrısı Cupido olarak tanınacaktır–, çift cinsiyetli ve altın kanatlıdır; dört kafası vardır ve bütün âşıkların yaptığı üzre aslan gibi kükrer, yılan gibi tıslar ve kuzu gibi meler.

Psykhe'nin babasına Apollon bilicilerinden biri, onu bir canavara yem olacağı ıssız bir dağa götürmesini söyler. Venüs'ün kıskandığı güzel prenses dağın tepesine çıkıp başına gelecekleri bekler. Uyuyan Güzel ve *Güzel ve Çirkin*'deki Güzel karakteri gibi, Psykhe (Yunanca ruh) gizemli ve ıssız bir yerde uysalca kaderini bekler. Gecenin karanlığında bir yabancı, ona söylendiği üzere, acımasız bir canavar ona katılır. Cupido/Aşk ona yalnızca karanlıkta gelir ve kim olduğunu açığa vurmaz (ama o Psykhe'yi tanır). Geceler boyu Psykhe onun okşamalarından hoşlanır ama rahatsız edici, akıl erdiremediği bir uyumsuzluk çeker: "Hayvandan iğrense de onun kocalığını sever."

Hiçbir iyi ruh uzun süre gerçeklere gözlerini kapatamaz. Psykhe bakmaya karar verir. Yatağını bir canavarla paylaştığını görürse, ne kadar iyi bir âşık olursa olsun, onu öldürmekten başka seçeneği olmayacaktır.

Bir eline bir bıçak, öbür eline de yağ kandili alır. Titreşen ışıkta, yanında uyuyanın olağanüstü yakışıklı Cupido olduğunu görür, kıvırcık saçları, altın renkli ve "ölümsüzlük balıyla yıkanmış" al yanaklarına dağılmıştır. Yatağın ayak ucunda Cupido'nun yay ve oku durur, Psykhe bu "şirin silahları" okşar, kazara parmağına aşk oklarından biri batar. Artık umutsuzca Aşk'a âşık olmuştur ve Cupido'nun her yerini öpmeye başlar, derin, tutkulu, açık ağızlı öpücüklerle, uyanmamasını umarak. O an için Psykhe de bir uyuyan güzel ister.

Ama kıskançlıktan ya da tutkudan, kandilin kızgın yağını Cupido'nun üstüne döker ve onu uyandırır. Psykhe daha da ateşli bir hale gelir ama dünyanın bütün yalvaran öpücükleri onu kaçmaktan alıkoyamaz: Cupido kanatlarını açar ve tek söz etmeden Psykhe'nin öpücüklerinden ve sarılmalarından uçarak kaçar. Ama Psykhe iki eliyle onun sağ bacağına yapışmıştır ve onunla birlikte bulutlu göğe yükselir. Bir süre sonra gücü tükenir ve dünyaya düşer.

Psykhe onu bağışlar ama bu herkesin yapacağı bir şey değildir.

Cupido'nun onun öpücüklerinden kaçışı, simgesel bir olgun aşk isteği ve her şeyin ilk defasında mükemmel olamayacağı şeklinde yorumlanabilir. Ruhun, alternatif bir yola, Platonik yola sapması olarak da görülebilir; güçlü kadının çoğu zaman mutsuz kaderi olarak da. Cupido'nun karanlıkta ısrar etmesinin, Aşk'ın – Eros'un akılla kavranamayacağını gösterdiğini de söylerler.

Bence Cupido yalnızca korkudan kaçtı: kızgın yağın acısına tepki ve görülmüş olmanın ruhsal tepkisiydi bu.

Öykünün geri kalanını çok kişi bilmez, cesur ruh Psykhe vazgeçmez ve Cupido'yu geri alır. Heraklesvari görevler yüklenip bunları diğer Yunan kahramanları gibi yerine getirerek hedefine ulaşır. Uzun ve ateşli çabalarının ödülü olarak ölümsüz kılınır ve kaçtığına pişman olan Cupido'yla birlikte Olympos'a yerleşir, orada sonsuza kadar mutlu yaşarlar.

Süregiden öyküler geniş bir kitleye durmadan anlatılan, uyurken öpülen bakire ve kendi istekleri dışında çirkin erkek hayvanları öpmeye zorlanan kızların öyküleridir. On dokuzuncu yüzyılda, halkbilimciler, yedi Avrupa ve Asya dilinde yazılmış, genç bakirelerin ayıyla, keçiyle, maymunla, kurtla ve hatta bir ocakla evlendirildiği ve bunların hepsinin sonunda erkeğe dönüştüğü öyküler derlediler. Bir Afrika uyarlamasında ise timsah vardır. Marina Warner, en ünlüleri *Kurbağa Prens* ve *Güzel ve Çirkin* olan hayvan damatlı öykülerin umut içerdiğini, prensesin babası tarafından canavara teslim edilmiş olmasına karşın canavarın mükemmel prense dönüştüğünü söylüyor. Kuşkusuz, değişmesi gerekenin, canavarda sevecek bir şeyler bulması gerekenin prenses olduğu. Öykü aslında iyi bir toplumsal eğitim örneği ve kıza bu eğitimi tamamlaması için kendine söylemesi gereken yalanı da sağlıyor.

Madame de Villeneuve'un on sekizinci yüzyılda yazdığı *Güzel ve Çirkin*'de, işin içinde bir kadın yazar olduğunu hemen anlıyoruz: "Acaba kaç tane kız," diye merak ediyor Güzel, "yabani zenginlerle evlenmeye zorlanmıştır – hayvandan çok daha yabani. O ki yalnızca biçimsel olarak hayvan, duyguları ve davranışlarıyla hiç öyle değil." Benzer konulu daha eski bir öyküde, Madame

d'Aulnoy'un kadın kahramanı Hidessa karanlıkta yatağında biriyle birliktedir ve lambayı açana kadar da pek mutludur. Yatak arkadaşının çirkin Yeşil Yılan olduğu ortaya çıkar. Yılan ortadan kaybolur; kızın, o anda başlayan cezası üç yıllık yalnızlıktır ve üç yıldan sonra bir yılanın tıslaması bile ona cazip gelecektir. Kız yılanın bütün koşullarını kabul edince –bütün çirkinliklerine ve tıslamalarına karşın– yılan yakışıklı prense dönüşür. Bazı uyarlamalarda kız yılanı öper, bazılarındaysa öpmez. Öykünün altmetni, cinselliğin yılan/prensin erdemli yönünün yerini aldığıdır; genç prensese ise geceleyin bütün çiçeklerin aynı koktuğu dersi verilir.

Prenses kurbağayı ya da hayvanı kabul eder, o da prense dönüşür – çoğu zaman kız onu öpünce. Bu öyküler prensin dondurulmuş cinselliğinin öyküsü olarak değil, Güzel'in olgunlaşma öyküsü olarak da yorumlanabilir.

On dokuzuncu yüzyılın başlarında, Sir Walter Scott bugün *Kurbağa Prens* olarak bilinen *Kurbağa Kral*'ı okuduğunda, öykü ona çocukluğunda dinlediği Otlak Prensi efsanesini anımsatır. Efsanede prenses Dünya'nın Ucundaki Kuyu'dan su almaya gönderilir, prenses kendisine yardım eden kurbağaya şakacıktan onunla evleneceğini söyler. Ama bu bir zorunluluğa dönüşür. Bazı uyarlamalarda kurbağa kızı tehdit eder: eğer onunla evlenmezse paramparça olacaktır. Bütün uyarlamalarda kurbağa ısrarcı, kızsa saftır. Kız kurbağayla kötü bir anlaşma yapar ve birtakım güçler (genellikle babası) onu anlaşmaya uymaya zorlar. Grimm Kardeşler'in uyarlamasında, prensesin topu havuza düşer ve kurbağa, onunla arkadaş olmak, onun tabağından yemek yemek ve onun yatağında yatmak koşuluyla topu ona vermeyi önerir. Bir kurbağanın bunları yapamayacağını düşünen prenses öneriyi kabul eder. Babası kurbağayı kaleden atmak yerine –prensesten daha büyük olan kurbağa pazarlık yaparken kızın deneyimsizliğinden yararlanmıştır– prensesi anlaşmaya uymaya zorlar. Prenses kurbağanın mantıksız taleplerine karşı koymaya çalıştıkça, babası da verdiği sözleri sonuna kadar tutması konusunda ısrar eder.

Öykünün kızlara ne öğrettiğini görmüştük. Kendilerini kur-

bağayla özdeşleştiren küçük oğlanlara ise bir kız hayır dediğinde aslında evet dediğini öğretiyor. Prenses boyun eğip kral olan babasının ve kral olduğu ortaya çıkacak olan kurbağanın taleplerini yerine getirmelidir. Grimm Kardeşler'in uyarlamasında, prenses kurbağayı alıp duvara fırlatır ve yine de ondan kurtulamaz; kurbağa prense dönüşür. "Artık babasının da rızasıyla prensesin sevgili arkadaşı ve kocasıdır."

Psikanalistler bize kurbağanın penis olduğunu söylüyor. Kız sonunda onu sever. Ana fikir, ister *Güzel ve Canavar*'daki gibi inanılmaz itaatkâr bir genç kadın, isterse daha büyük kurbağa tarafından kandırılan genç kız olsun, bir canavarı koca olarak kabullenmeyi öğrenmek zorunda olduğudur. Cupido ve Psykhe'deki ateşli bir tutku ve cesaret öyküsü, resmi bir toplumsal kurala dönüşür.

Ne yazık ki, Saray'a göre, Prenses Diana uysal ve yumuşak başlı Uyuyan Güzel'e dönüşmedi. Romantiklere göre bağışlanamaz bir şekilde, Prens kendi ağzıyla onu asla gerçekten sevmediğini kabul etti; onu evlenmeye babası zorlamıştı. Düğünden sonra Buckingham Sarayı'nın balkonundaki öpüşmeleri –bir romantik öykü kitabından fırlamış gibiydi– yalnızca gösteri miydi? İçerik değil biçim miydi? Tutku değil de gösteriş miydi? Bir aldatmaca mıydı? Saray'da eğitilmiş televizyon kameraları yalnızca sonucu, tablomsu öpücüğü kaydetti. Sorunu çözmek bize kaldı. Öpüşme ne anlama geliyordu?

Bir şeyi anlamlandırma eylemi, son zamanlardaki görüşe göre, kişilerarasıdır. Her türlü iletişim gibi, işbirliğine dayalı bir eylemdir.

Bu özel düğün öpüşmesi, kamuyla özel yaşamı fazlasıyla birleştiren bir ayin oldu. Anladığımız bir kültürel kodla, çiftin yeni konumunu onlara ve bize anlattı. Televizyon aracılığıyla küresel köyü onlara bağladı. Ve de Britanya'nın zayıflayan siyasal varlığını geçmişin kraliyet saltanatına bağladı. Öpüşme eşzamanlı olarak monarşinin de reklamıydı (ve de Monarşi'nin); cam faytonlar

ve sihirlerle dolu peri ülkesi dünyasına bir davetti.

Ve Prens onu hiç sevmemiş de olsa, –ayıp ayıp– kendisine yakın olanların söylediğine göre, bir süre Diana'nın cinselliğinin büyüsüne kapılmıştı. Diana da onunkine. Öpüşmede görmüş olduğumuz gerçek aşk değilse bile, dürüst bir şehvetti.

Sahte olan bizim kendimize anlattığımız öykü, bizim sevdayı algılamamızdı. Öpüşme bize peri masallarının hâlâ yaşadığını söylüyormuş, gibi yaptık. Bakireler hâlâ vardı ve ödülleri de prenslerdi. Aşk bütün her şeyi yenerdi – denk düşme uçurumunu, kuşak uçurumunu ve hatta yeni prensesin yüzyıldır uykuda olmadığını, belki de prensin uykuda olduğu gerçeğini bile.

Prenses Prens'i öper öpmez Yakışıklı Prens Kurbağa'ya dönüştü: sadakatsiz, kaba, sevgisiz. Prenses uyandı ve kendine geldi, büyüyü bozdu. Sonunda Uyuyan Güzel efsanesini yok edebilmiş miydi?



Beden ve ruh



Cinsel ilişkiye giremeyen yeni evli çiftler suçu kötü büyüde bulurlardı; on yedinci yüzyılda büyüye özel bir biçimde öpüşerek karşı konulurdu. Eşlerin her ikisi de büyüyü bozmak için etkin olmalıydı, ve de tamamen çıplak. Koca karısının sol ayağının başparmağını öperek karısı da kocasının ayak başparmağını öperek işe başlardı. Muhtemelen yeni bir büyü yapmak kötü büyüyü tamamen bozamıyordu.

Ama, düğün öpüşmesinin geleneksel olarak simgelediği şey ruhların birleşmesiydi, bedenlerin değil. Yaşamın gücü nefesin, ruhu içerdiği düşünülüyordu. Dudak dudağa öpüşerek, iki sevgili yaşamın nefesini değiş tokuş ediyorlar, ruhlarını birbirine karıştırıyorlardı. Christopher Marlowe'un Dr. Faustus'u da buna inanıyordu

ve ruhunu şeytana sattı.

Tatlı Helen, beni öp de ölümsüz olayım!
Dudakları ruhumu emiyor: bak ruhum nereye uçuyor!

On ikinci yüzyıl düğün töreninde damat, rahipten *pax* almak için sunağa gider ve geline dönüp onu öperek *pax*'ı verirdi. *Osculum interveniens* sonrası eşlerden biri ölürse düğün armağanlarının geri verilmesi gerekmezdi. Ruhları tek olmuştu. Ruhların birbirine karışması düşüncesi sürdü de sürdü. "Sevgililerin dudaklarında ruh ruhla tanışır," diye yazmıştı Shelley on dokuzuncu yüzyılda.

Dinsel ya da cinsel kendinden geçmenin simgesi olarak çifte görevi olan, ruhları kaynaştıran öpüşme, erotik aşka Hıristiyanlık tarafından kabul edilebilir bir yüz kazandırdı. Ruha dokunan öpücük kavramı aslında eski bir kavramdır: "Agathon'u öperken ruhum dudaklarımdaydı," diye yazar Platon.

Rönesans şairi Robert Herrick düşünceyi içselleştirir ve kısa şiirlerinden *Hissedilebilir Aşk*'ta doğal bir biçimde dile getirir:

Julia'mın dudaklarına dudaklarımı bastırdım ve bu öpüşte,
Ruhu ve Aşkı hissedilebiliyordu.

Klasik eğitimli gençler arasında bu görüş o kadar yaygındı ki, on yedinci yüzyıl şairi John Donne bir mektubunda bundan alayla söz edebiliyordu: "Sir, öpücüklerden çok harfler ruhları birleştirir."

Son derece incelikli olan Alexander Pope, ortaçağ âşıkları Heloise ve Abelard üzerine *Eloisa ve Abelard*'ı yazdı (1717). Rahibe olduktan sonra Heloise hadım edilmenin Abelard'ın yaralarını iyileştirebileceğini ama kendi arzularını hiçbir şeyin dindiremeyeceğini söylemişti. Pope'un şiirinde Heloise Abelard'la öpüşüp ölmek ister:

Sen, Abelard! yap son acı görevini
Kolaylaştır geçişimi günün ülkesine
Bak, titriyor dudaklarım, gözyuvarlarım dönüyor,
Çek içine son nefesimi, yakala uçan ruhumu!

Goethe'nin *Werther*'inde, (1774) Werther ve Charlotte Ossian'ı okuduktan sonra ölümcül bir biçimde öpüşürler. 25 yıl sonra, edebiyatın hipnotize edici gücü bir kez daha ortaya çıkar; Petrarca'nın aşk şiirleri üzerinde tartıştıktan ve Sappho'nun şiirlerini okuduktan sonra, İtalyan yazar Fascolo'nun Jacopo ve Teresa'sı öpüşmekten başka yapılabilecek bir şey olmadığını hissederler. Dante'nin Paolo ve Fransesca'sı da, öpüşme üzerine okuduktan sonra baştan çıkarlar. Jacopo, son nefesinde kendi ruhunu Teresa'nınkiyle birleştiren öpüşmeyi düşünerek ölümünü erotikleştirir: "Ve dudaklarımız ve soluklarımız birbirine karıştı, ve ruhum senin göğüslerinle kaynaştı."

Dudaklarda sevgilinin öpücüğüyle ölmek ortaçağ romansının ve on dokuzuncu yüzyıl melodramatik şiirinin idealiydi. Radikal Shelley, Dante gibi, ruhları birleştirici öpüşmeye inanıyordu ve "Epipsychidion"da bizi neredeyse bunun olabileceğine inandırdı:

> Birlikte atıyor nabzımız; ve dudaklarımızda
> kelimelerden bir başka belagat, tutuluyor
> aralarında tutuşan ruh,
>
> Sabah güneşi olan dağ pınarları gibi.
> Bir olacağız ikimiz, bir tek ruh
> İki bedende yaşayan.

Shelley bunları "Aşk'ın Felsefesi"nde anlatırken, her şey öpüşür:

> Bak, öpüyor dağlar yüce Göğü,
>
> Ve öpüyor ay ışığı denizi:
> Neye yarar bütün bu öpüşler
> Sen öpmedikçe beni?

Emily Dickinson Doğa'nın da öpüştüğünü dile getirir ama şiirlerinde insanlar öpüşmez. Yirminci yüzyılın ilk on yılında yazan Sara Teasdale, daha da ileri gider:

> Sen öpmeden önce yalnızca göklerin rüzgârı

Ve yağmurun yumuşaklığıydı öpen beni -
Şimdi sen geldin, nasıl olur da bir daha
Umursarım onların öpücüklerini?

Denizleri aradım, beni bulmak için rüzgârlarını gönderdi deniz,
Güneyin şarkılarıyla beni sarmaladılar –
Kutsallığımı korumak için dönüp gittim
Öpüşün dudaklarımda.

Danimarkalı felsefeci Kierkegaard, *Diary of the Seducer*'de,* istediği kadının alevlenen tutkusunu yazarken aynı imgeleri kullanır: "Beni, cennetin denizi öptüğü gibi sükûnetle, çiğin çiçeği öptüğü gibi yumuşak ve sessizce, denizin ayın yüzünü öptüğü gibi kutsalca öptü." Bir yüzyıl sonra, *Londra Çayırları*'nda, Britanyalı romancı Martin Amis aşırı kullanılmış *çiğin öpücüğü* metaforunu komediye dönüştürür: "Bir ağacın altından geçerken tepemde şehvetli bir çiğ damlasının ılık öpücüğünü hissettim. Şükran duyarak elimi saçımda gezdirirken bir de ne bulayım? Kuş pisliği. Güvercin pisliği."

Viktorya döneminde dillere düşmüş Henry James, öpüşmeyle doğa güçleri arasındaki ilişkiyi hayli ciddiye almıştı. *Portrart of a Lady* romanının ilk basımında, şöyle yazmıştı: "Öperken sanki şimşekler çakıyordu; tekrar karanlık bastığında kadın özgürdü." Daha sonraları, romanın son baskısında, öpüşme daha da şiddetli bir biçimde düşlenmiştir: "Öpüşü bembeyaz bir şimşekti, yayılan, yayılıp giden bir aydınlıktı ve öyle kalıyordu; öpüşü öylesine olağanüstüydü ki kadın onun tarafından öpüldüğünde, ancak zerre kadar zevk aldığı o sert erkekliğe ait her şeyi hissediyordu, onun yüzünün her saldırgan devinimini, onun çehresini, duruşunu; bu öpüşün yoğun niteliğiyle doğrulanıyordu hepsi, bu sahip olma eylemiyle. Bu yolla duymuştu kadın kazazedelerin sesini, batmadan önce, suyun altındaki imgeler silsilesini izleyerek. Ama karanlık bastığında özgürdü o."

* *Baştan Çıkarıcının Günlüğü*, Sören Kierkegaard, çev.: Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yayınları, 1997. (ç.n.)

Laikleşen dünyada, öpüşmelerimiz bizi ölümde birleştirmedi, bizi dünyada birleştirdi ya da zincire vurdu. Scott Fitzgerald'ın 1920'de yazdığı *The Great Gatsby** romanında, birleşen ruhlar geleneğiyle karşılaşıyoruz. Daisy'nin başını döndürdüğü Gatsby gerçekte, öpüşmeyi tehlike olarak görse de duraksamaz; onu sosyal dünyada yaşamaya, yükselmeye zorlayacağına inanır. Bu toplumsal konumunun yükselmesi dışındaki bütün büyük planlarının sonu olur.

> Daisy'nin apak yüzü yüzüne yaklaşırken, kalbi küt küt atıyordu, Biliyordu, çünkü, o kızı öptükten, tarifsiz hayallerini onun ölümlü soluğuna everdikten sonra, zihni gayrı Tanrı'nın zihniymiş gibi gülüp oynamayacaktı. Onun için işte, bir yıldızın üstüne dikilmiş diapozonu azıcık daha dinledi, Sonra öptü Daisy'yi, Dudakları dudaklarına dokununca kız onun için çiçekler gibi açıldı, özümleme tamamdı artık.

Oysa bu bir yanılsamaydı. Daisy, göründüğü gibi değildi; Gatsby mutluluğu bulamadı.

Virginia Woolf'un kahramanı *Mrs Dalloway* da aynı ölçüde aldanmıştı. Romanın başladığı ve bittiği gün, önde gelen bir parlamento üyesinin karısı zengin ve gözde Clarisse Dalloway, bir sürü şey düşünerek Londra'da yürür. Onun bilinç akışında, kahramanın, yaşamının belirleyici anı olduğunu düşündüğü bir öpüşmeye rastlarız: O ve Sally öbürlerinin gerisinde kalır:

> İçinde çiçekler duran taş bir çanağın yanından geçerlerken hayatının en güzel anını yaşamıştı. Sally durmuş; bir çiçek koparmış; onu dudaklarından öpmüştü...Ellerine sıkı sıkı sarılmış bir armağan verilmişti sanki, saklayacaktı onu, bakmayacaktı ama – bir elmas, paha biçilmez bir şey, sarılı, ama onlar yürürken (bir aşağı bir yukarı gidip geldikçe) Clarissa usulca açıyordu onu ya da o kendi ışığıyla yarıyordu geceyi; o açıklanış, o dinsel haz!**

İnsanın yaşamını değiştiren ilk öpücük fena halde eski moda geliyor kulağa ama çağdaş romanlarda da ortaya çıkmaya devam e-

---

* *Muhteşem Gatsby*, Scott Fitzgerald, çev: Can Yücel, Adam Yayınları, 1. Basım 1974. (ç.n.)

** *Mrs Dalloway*, Virginia Woolf, çev: Tomris Uyar, İletişim Yay., 1993. (ç.n.)

diyor. *Leviathan*'da, Paul Auster'ın kahramanı önce hoş olmayan bir zina öpüşmesine karşı koymak zorunda kalır. En iyi arkadaşının karısı Fanny ona olan ilgisini açığa vurduğunda, "Kendini düğüm düğüm bağlayıp tutmana gerek yok. Beni istiyorsan, alabilirsin" dediğinde, kahraman çekinir. "Şaşkınlıktan olduğum yerde kaldım ve sustum." Zorlama öpüşme iğrençti. "Yerinden kalktı, yanıma geldi. Kollarımı açtım, Fanny tek söz söylemeden kucağıma oturdu, kalçasını sıkıca bacaklarıma bastırdı ve yüzümü ellerinin arasına aldı. Öpüşmeye başladık. Ağızlarımız açık, dillerimiz birbirimizin çenesinde gezinerek."

Auster'ın bu zina öpücüğü çirkin ve bedensel dir; gerçek aşksa güzel ve bedensizdir; anlık sevişme dilsiz öpüşmeye dönüşür. Öykünün kahramanı gerçek aşkla karşılaştığındaysa söz konusu kadın çok daha masum bir adı (Iris) taşımakla kalmaz, aynı zamanda kimseye ait değildir, ve gerçekte ev sahibini pek az tanımaktadır. Hiçbir etiketi olmadan gelir, kahramanın fantezilerinin girebileceği boş bir bilgisayar ekranıdır. Karşılaşmalarının ilk dakikalarında kahramanımız efsanesini yazmaya başlar ve kadını da oraya çeker. Cüzdanını çıkarıp küçük oğlunun fotoğraflarını gösterir.

> Iris o akşamdan söz ederken, o anda bana âşık olduğunu ve evleneceği kişinin ben olduğuma karar verdiğini anlattı. Benim duygularımı tartmamsa daha uzun sürdü, uzun dediysem birkaç saat kadar.

Partiden birlikte ayrılırlar, bir restoranda yemek yerler, bir yerlerde içki içerler, ve geceyarısından önce erkek kadın için bir taksi durdurur:

> ama binmesine fırsat bırakmadan sarılıp kendime çektim ve ağzının derinliklerine uzanarak öptüm. Bu, ömrümün en düşünmeden yapılan hareketlerinden biri, gemlenemez bir isteğin, bir çılgınlık ânının sonucuydu. Taksi çekip gitti, Iris'le ben sokağın ortasında sarmaş dolaş kaldık. Sanki dünyada ilk öpüşen, öpüşmeyi o gece icat etmiş iki kişiydik. Sabah olduğunda, Iris benim için mutlu son, en beklemediğim anda başıma konuveren mucize olmuştu.

Henry James'in şimşekleri gibi, doğa olayları devreye girer: "Fırtına gibi seviştik ve sonra hiçbir şey eskisi gibi kalmadı."*

Yirminci yüzyılda, insanın ilk öpüşmesinin çoğu zaman tutku ya da aşkla, çılgın sevda ya da sevişmeyle ilgisi yoktur. İnsanın yetişkinlik olarak umduğu şeye duygusallıktan uzak bir geçiş ayini, romantiklikten uzak bir sarsıntıdır. Hiç kimse, Mickey Rooney ile Judy Garland'ın otuzlu yıllarla kırklı yıllar arasındaki dizi komedi filmlerindeki gibi bir ilk öpüşme yaşamamıştır. *Çılgın Kız*'daki son biraraya gelişlerinde, Rooney Garland'a sorar: "Benim ruh halimdeki bir herifin senin ruh halindeki bir kızı öpebileceğini sana hiç söylemiş miydim?

"Haydi yap bakalım," diye yanıtlar Garland. "Yap da görelim."

Öpüşürlerken tam bir kargaşa yaşanır. Burunların nereye gideceğini bilirler ama dillerin nereye gideceğini bilmezler. Öpüşmeye dillerin de katılacağını bilmezler bile. (Günümüz filmlerine gitmiş olsalar bunu öğrenirlerdi.) Onlar için, dudakların birbirine bastırılması olgunluğa ulaşmaktı. Bu, çocukların öpüşme oyunu şişe çevirmenin uyarlamasından başka bir şey değildi. İlk sigara gibi bir şeydi.

Rooney-Garland öpüşmesi orgazm ya da sevişme demek değildi. Elbette sevgi öpüşmeleriydi ama her şeyden önce bu gençlik filmlerindeki öpüşmeler törensel öpüşmelerdi, mezuniyet ya da bar mitzvah öpücüklerinin Hollywood'daki cinsel karşılığıydı.

Bir başka çocuk oyunu olan ip atlama da bir zamanlar ilkbahar ekimleriyle ilişkili bulunuyordu. Ne kadar ciddi olduğunu bilmek zor ama, ekinlerin boylarının, bu törene katılanların sıçrayabileceği yüksekliğe ulaşacağı düşünülüyordu. İnsan zıpladıkça, toprak altında gömülü tohumlar da canlanıyordu. Geleneksel bir ip atlama şarkısı şöyle:

Kelebek, kelebek, öp, öp, öp
Takılmadan atla, atla, atla

* *Leviathan*, Paul Auster, çev.: Seçkin Selvi, Can Yayınları, 2. basım, 1988. (ç.n.)

On dokuzuncu yüzyılın ünlü efsane araştırmacılarından Bulfinch *psyche* sözcüğünün Yunanca hem "ruh" hem de "kelebek" anlamına geldiğini belirtir: "Ruhun ölümsüzlüğünün kelebek kadar çarpıcı ve vurucu bir örneği daha yoktur, yattığı mezardan pırıl pırıl parlayan kanatlarıyla fırlar, sıkıcı ve sürüngen bir tırtıl yaşamının ardından, günün aydınlığında kanat çırpmak ve ilkbaharın en güzel kokulu ve en tatlı ürünlerini yemek için." Cupido ve Psykhe efsanesinde der Bulfinch, "Psykhe, öyleyse, insan ruhudur; acılar ve talihsizliklerle arınmış ve böylelikle gerçek ve saf mutluluğa hazırlanmıştır." Ölümde, yaşamda değil.

Bu görüş, Cupido ve Psykhe'nin mezar süslemeleri olarak kullanılmasına neden oldu. Antik Roma'daki hali vakti yerinde Romalılar, MÖ 4. yüzyılda Roma'da yapılan Iupiter Tapınağı'ndaki, Cupido'yu (aşk tanrısı) Psykhe'yi (ruh) öperek sonsuz mutluluğu verirken betimleyen heykelin kopyalarını yaptırırlardı. Zekice davranan ilk Hıristiyanlar da mezarlarında aynı imgeyi kullanmışlardı, uzun zamandır gözde olan bu imge, dikkat çekip sorun çıkmasına yol açmıyordu. Bütün yapmaları gereken şey, olayı farklı yorumlamaktı; aşk tanrısı Hıristiyan'ın ruhunu öpüp ona sonsuz yaşam bağışlıyordu. Yüzyıllar boyunca, kulaktan kulağa, Uyuyan Güzel'le ilgili dinsel bir kavramın –sonsuzluğun öpücüğünü bekleyen ölü ruh– doğduğunu görmek mümkün. Bu, onun erotik yaşama uyanmasıyla erotik bir nitelik kazanır.

Shakespeare, *Romeo ve Juliet*'te, gençlik aşkı temasını çok daha becerikli işler, dinseli erotikle karıştırıp ruhumuzu okşar:

Romeo: Dudakları yok mudur ermişlerle hacıların?
Juliet Vardır, ama Tanrı'ya yakarmada kullanırlar.

Ama, Romeo dudaklarını dua etmek yerine öpüşmek için kullanır. Konuşmalarında günah sözcüğü öpüşme yerine geçer.

Romeo: Kımıldama öyleyse yakarım gerçekleşirken.
(Juliet'i öper)
İşte senin dudaklarınla, dudaklarım günahtan arındı.

Juliet Öyleyse şimdi günah dudaklarımda kaldı.
Romeo: Günah dudaklarımdan mı geçti?
Tatlı bir dürtüyle işlenen günah!
Ver bana günahımı geri.*

Vecit halindeki karşılıklı günaha karşın, savaşan ailelerinin karşı çıkmasıyla yenilirler; Shakespeare'in ilk romantik trajedisinin sonunda on üç yaşındaki âşıklar ölürler.

1993 yılının Sevgililer Günü'nde, Brooklyn'deki Yahudilerle siyahlar savaş halindeyken, *The New Yorker* dergisinin kapağında olgun bir siyah kadınla orta yaşlı bir Hasidik Yahudi'nin öpüşmesine yer verilmesi büyük bir öfkeye yol açmıştı. Kimse Romeo ve Juliet'i anmadı ama pek çok kişinin aklına, savaşan klanlarıyla *Batı Yakası'nın Hikâyesi* geldi: İrlandalı Tony ve Porto Rikolu Maria.

Vikram Seth'in *Uygun bir Oğlan*'ındaki talihsiz sevgililer için de işler pek iyi gitmedi:

> İkiz banyan ağaçlarının birbirine girmiş köklerinin üstünde oturuyorlardı. Lata, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Kendini konuşurken duydu:
>
> "Kabir, politikayla ilgileniyor musun?."
>
> Kabir, beklemediği soru karşısında ona şaşkınlıkla baktı ve "Hayır" deyip onu öptü.
>
> Lata'nın yüreği yerinden fırlayacak gibiydi. Onun öpücüğüne karşılık verdi –hiçbir şey düşünmeden– ama kendine şaşarak – bu kadar umursamaz ve mutlu olduğu için.
>
> Öpüşmeleri bittiğinde Lata birden düşünmeye başladı ama her zamankinden daha öfkeyle.
>
> "Seni seviyorum" dedi Kabir.
>
> Lata sessiz kalınca, sordu.
>
> "Evet, bir şey demeyecek misin?"
>
> "Ah, ben de seni seviyorum" dedi Lata, kendisi için apaçık olan ve dolayısıyla onun için de apaçık olması gereken bir gerçeği dile getiriyordu. "Ama bir anlamı yok."

Öpüşmeleri onları nişanlanma yerine dinsel ayrım tartışmasına

* *Romeo ve Juliet*, Shakespeare, Çev: Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi, 5. Basım, Haziran 1998. (ç.n.)

götürdü. Kabir Müslüman, Lata Hindu'ydu. Montagueler ve Capuletler.

Kabir bisikletiyle gitmek üzereyken Lata sordu.
"Başka birini öptün mü hiç?"
"Bu da ne demek şimdi?" Eğleniyor gibiydi.
Lata yüzüne bakıyordu. Sorusunu tekrarlamadı...
"Hiç mi demek istiyorsun?" diye sordu. "Hayır. Sanmıyorum. Ciddi olarak değil."
Ve bisikletine binip gitti.

Juliet'in tersine Lata ailesinin isteğine saygı gösterdi; kendisini tutsak alan tutkudan korkuyordu. Bir başkasıyla evlenmeyi seçti. Çünkü Lata'nın duygularının ne kadar güçlü olduğu ortadaydı; bu umut dolu ilk öpücük, Kabir'le ortak geleceklerinin ölüm öpücüğü olacaktı.

Ölüm öpücüğü, şeytanın avukatlarından biri – bir mafya babası ya da bir vampir – tarafından armağan edildiğinde çok daha gerçeğe uygun ve ölümcül oluyor. Vampir öpücüğü geleneksel ruha dokunan öpüşmenin tersi. Vampir öpücüğü, "ruhu" beslemek yerine yaşamı emip alıyor, kötülüğün girmesine izin verip kişiliği bozuyor. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında ortaya çıkan *Drakula*, ilk vampir öyküsü olmasa da insanların belleğine kazman ilk öyküydü. Bram Stoker'ın on dokuzuncu yüzyıl sonu dekadans romanındaki *hoş olmayan* cinsellik kokuları istemeyerek yapılmış değildi. Yüz yıl sonra da *Drakula*, Transilvanya Kontu ve öbür yoldan çıkmış vampirleri konu alan ve çoğu zaman esrarengiz bir cinselliğin de karıştığı film, roman ve oyunlara esin kaynağı olmayı sürdürüyor.



Vampirler ve diğer öldüren cazibeler



Oyun yazarı ve şair Oscar Wilde, ciddi olmanın önemi konusunda çoğu insandan daha kuşkuluydu; ama yaşamını mahveden ilişkisi üzerine yazdığı *The Ballad of Reading Gaol*'da ciddiydi:

Ama gene de herkes sevdiğini öldürür,
Bu böylece biline,
Kimi bunu kin yüklü bakışlarıyla yapar,
Kimi de okşayıcı bir söz ile öldürür,
Korkak öpücükle,
Yüreklisi kılıçla, bir kılıçla öldürür!*

* *Reading Zindanı Baladı*, Oscar Wilde, çev: Özdemir Asaf, Altıkırkbeş Yayınları, 1. Baskı Mart 1996.

Bosie, yani Lord Alfred Douglas'la olan ilişkisi, Bosie'nin değil Wilde'ın yaşamının mahvolmasıyla sonuçlandı. Genç ama masum olmayan kibar Bosie, Queensberry Markisi'nin oğluydu. Marki, Wilde'ı alenen suçlayınca Wilde iftira davası açtı. Böylece, olaylar zinciri başladı ve 1895'te Oscar Wilde eşcinsellik suçlamasıyla 2 yıl ağır iş cezasına çarptırıldı.

Davadan iki yıl sonra *Drakula ortaya çıktı.*

Kont Drakula'da Wilde'ı görmek için büyük çaba harcamak gerek ama çoğu yorumcu vampirlikle eşcinselliği kötücül bir biçimde özdeş saymıştı. Sansasyonel Wilde davası tutucu bir ahlâki tepki doğurmuştu ve Bram Stoker'in romanı bunu bastıracak bir şey yapmadığı gibi büyük olasılıkla daha da kışkırtmıştı. Cinselliğin frengi yoluyla öldürücü olabildiği bir çağda yazılan *Drakula**'nın, cinselliğin AIDS'le öldürücü olduğu bir çağda pek çok taklidi ortaya çıktı.

Simgesel olarak, vampir öpücüğü ahlâki ölüm anlamına gelir. Ruhu ve kutsal ölüm huzurunu çalar. İnsan ya hemen ölür ya da yaşayanları avlayıp iyiliği yok eden ölmezler lejyonuna katılır. Vampir imgesinin gücünün büyük bir bölümü, öpücüğün daha olağan anlamlarını tersine çevirmesinden gelir. Bir kara-ayin gibi, vampir öpücüğü iyinin tersine çevrilmesidir. *Drakula*'nın yazıldığı ortamda, eşcinsellik korkusu akıllarda yer etmişti. Bir ara, eşcinsellere "dönme" deniyordu. Radcliffe Hall, bu terimi, 1920'de yazdığı *Yalnızlığın Kuyusunda*'da lezbiyenler için kullanmıştı.

Yahuda'nın öpücüğü gibi, vampirin ölüm öpücüğü de ihanettir. Stoker da Drakula'yı Yahuda'yla özdeşleştirir: "Hiç konuşmadan kitaplığa çıktık, bir iki dakika sonra ben odama geçtim. Kont'u son görüşüm, cehennemdeki Yahuda'yı gururlandıracak bir gülümseme ve gözlerinde kızıl bir zafer pırıltısıyla bana bakıp elini öperken oldu."

Kont Drakula özellikle güzel kadınları vampire dönüştürmekten hoşlanırdı; ve kadınlar, ortaçağdaki cadı adayları gibi genelde karşı koyamayacak kadar güçsüzdüler. Olası erkek kurbanlar, Dra-

* *Drakula*, Bram Stoker, Çev: Zeynep Akkuş, Kamer Yayınları, 1. Basım 1998. (ç.n.)

kula'nın maiyetindekilerin çekiciliğine kapılıyorlardı: "Üçünün de dolgun kırmızı dudaklarının arasından bembeyaz dişleri parlıyordu...engel olunamaz bir istekle beni o kırmızı dudaklarıyla öpmelerini diledim." Ama elbette öpücükleri öldürür ya da kirletir. "Sevgili Arthur, o öpüşe izin verseydim öldükten sonra zaman içinde siz de Doğu Avrupalıların dediği gibi bir *nosferatu*ya dönüşecek ve yeni Ölmeyenler yaratılmasına alet olacaktınız ki böyle bir şeyin bizi nasıl korkutacağını tahmin edersiniz." Karşılıklı alışveriş, sevişme, aşkı barındırmak yerine vampir öpücüğü bencil ve ölümcüldür. Ters bir simya içerir, aşk öpücüğünü altına dönüştürmesi gerekirken ahlâkça zehirli kurşuna dönüştürür.

Drakula'nın ilk film uyarlaması *Nosferatu*'ydu. 1922'de çekilen bu dışavurumcu Alman filmiyle, vampir ağzı ve dolayısıyla öpme hakkı gündeme geldi. *Nosferatu*'nun tiksindirici, kemirgen ağızlı, yarasa kulaklı ve korkunç örümceksi parmaklı vampirine dişli penis deniyordu. Delici vampir dişlerinin öpücüğünü vermek için deriyi alt ve üstteki kesici vampir dişlerinin arasında kıstırıyordu. Daha çağdaş uyarlamalarda vampirin çoğunlukla aortu deldiği iki üst dişi vardır. *Nosferatu*'nun öpüşü daha az dramatik ama daha etkilidir. Bu filmde, farelerin bir gemiden fırlaması ve vebanın kente gelmesiyle cinsellik, hastalık ve ölüm arasındaki bağlantı çok güçlü yansıtılır.

Anne Rice'ın *Vampirle Söyleşi* romanında konu, bütün yakınlarını yitirmiş, ölmek isteyen duyarlı erkek Louis'in gözleriyle aktarılır. Vampir Lestat, bunu şöyle böyle sağlar. Beyazperde uyarlamasında, Lestat bir gece Louis'in yaşamına girer, boynunu ısırır, Louis'in kanını ölüm noktasına kadar içer ve ardından ona bir seçenek sunar: Louis *ölecek* ya da Lestat'ın kanını içecektir. Bu onu yeniden canlandıracak ve vampire dönüştürecektir. Louis onun kanını içer. Yoğun bir değiş tokuş yaşanır – beslenmeden çok bir öpüşmedir bu. İkisi vampirce bir cinsel ilişkiye girer. Kalp atışları hızlanır, Louis titrer ve kanar.

Lestat kimsesiz Claudia'yı da vampir yapar, böylece Louis'in bir yoldaşı olacak ve üzülmeyecektir. Çocuk vampir Lestat'a en gözde akşam keyfini getirir: aslında ölü olan ama uyurmuş gibi görünen i-

ki genç, tombul, sıcakkanlı oğlan. Lestat çocukların ölü kanını içince, zehirlenip zayıf düşer ve Claudia kafasını kesip onu yakar. Bu sahnede kanın kirlenmesine fazla yer verilmez ve filmde buna bir daha değinilmez; ama yakma eylemi, insanın veba gibi salgınların kurbanlarından güvenli bir biçimde kurtulmasıdır. Lestat sağ kalır. Daha sonra onu, eşcinselleriyle ünlü olan çağdaş San Fransisco'da bir kez daha vampirliğe geçerken görürüz. Coppola'nın *Drakula* filmi ve son zamanlardaki vampir romanları gibi bu film de AIDS üzerine bir bildiri sunmak için oldukça çaba gösteriyor.

Vampir yarasalar, bazen insanlara da saldıran ama asıl avları sığırlar ve koyunlar olan küçük yaratıklardır; kurbanlarını kanlarını içerek öldürmezler, kaybedilen kan pek azdır ama ustura keskinliğindeki dişleriyle hastalık bulaştırırlar. Düşsel insan vampirin öpücüğü ölüm getirerek bilimadamlarının bize söylediklerini reddeder: AIDS'in öpüşmeyle geçmesi olası değildir. Frengi de AIDS de vücut salgılarıyla geçer, dudakların ve dilin yerini dişlerin aldığı vampir öpüşü dışında herhangi bir öpüşmeyle geçmez.

Çakal'ın Günü'nde, kahramanın öpüştüğü kadının şahdamarını kapıp tutku öpüşmesini ölüm öpüşmesine dönüştürmesi çok daha gerçekçi bir sahnedir.

Vampirin öpüşü deriyi parçalar, damara girer ve karşılıklı öpüşme ziyafetini bozar; eşlerden biri kendine tek başına ziyafet çeker. Rice'ın romanında öpüşme, ısırma, emme, beslenme arasındaki çizgiler belirsizdir ama *Vampir'le Söyleşi* filminde, vampirin ağız davranışlarına bakıldığında daha az belirsizlik vardır. Isırma, beslenme, emme bir hayli vardır ama öpüşme pek azdır – kucaklaşmalar, sahnede gerçek öpme yoktur. Bunun yerine, tipik vampir öpüşü vardır. Drakula'nın ilk örneğinde olduğu gibi; istekli bakire onun dudaklarının coşkusunu dudaklarında istediği an, dişler *ortaya çıkar* ve vampir kızın boynuna girer.

En az tehlikelisi telefon seksidir; ne bedene, ne de ruha dokunulur.

"Şu efsanevi Water Pik duş masajı başlıklarından var mı?" diye sorar telefonla arayan kişi, romancı Nicholson Baker'in çağdaş, se-

vişme karşıtı *Vox* uyarlamasında:

"Var ama özel takımlarıyla kullanmıyorum. Eve taşındığımda vardı zaten. Küveti yıkarken faydalı oluyor. Ama ben banyodayken – bacaklarımın arasına ya da bir başka yere tutmuyorum, koymuyorum. Sıradan duş başlığı gibi kullanıyorum. Yaptığım..."

"Evet?"

"Orgazm olmaya başladığımda mı?"

"Evet."

"Ben -"

"Evet?"

"Ağzımı açıp suyla dolduruyorum. Ağzımdan taşan suyun verdiği his...Orada mısın?"

"Konuşmayı *bırakma*."

Nicholson Baker'ın kendi kendine doyuma ulaşan *femme fatale*'ı edebiyattaki ve sinemadaki atası olan vamptan çok daha az ilginç. Gerçek bir vampir değilse de ahlâki bir vampir olan bu alelade karakter Stoker'ın romanında zamanından önce görünür.

On dokuzuncu yüzyılın bitmesinden epey önce, bazı yazarlar, erkeklerin istekle ve coşkuyla boyun eğdiği, cinsel yönden egemen kadınları betimlemekle ün salmışlardı. Avukatlık yapan Avusturyalı Leopold von Sacher-Masoch'un *Kürklü Venüs*'ünü [*Venus in* Furs-1870] okuyan psikiyatr Krafft-Ebing, "mazoşizm" sözcüğünü türetmişti. Aşağıdaki metinde, kahraman Gregor, dev boyutlu yatağı destekle-yen koca sütuna kendini bağlatıp Wanda'nın kırbacının şaklama-larına boyun eğer:

Vahşi bir zarafetle gömleğinin kenarları kürklü kollarını sıvayıp sırtıma vurmaya başladı...kırbaç etimi bir bıçak gibi kesiyordu... Haykırmamak için dişlerimi gıcırdatıyordum. Suratıma vurdu, alnımdan aşağı ılık kan sızarken o gülüyordu..."Birinin tamamen benim denetimim altında olması ne büyük bir zevk, hele bir erkekse...Seni paramparça edeceğim, ve kırbacımın her şaklaması zevkimi daha da artıracak. Şimdi, bir solucan gibi kıvrıl, haykır, ağla."

Sonunda yorulur, kırbacı bir tarafa atar, kendini divana atar, onu öylece yerde bırakır:

O güzel kadına yaklaştım. Bütün zalimliği ve aşağılamalarıyla, bana hiç bugünkü kadar baştan çıkarıcı gelmemişti.

"Bir adım ileri," diye buyurdu Wanda. "Şimdi diz çök ve ayağımı öp."

Beyaz satenin altından ayağını uzattı ve ben, aşırı şehvetli aptal, dudaklarımı ayağına yapıştırdım.

Onu döven bir el bile yoktur, yalnızca bir ayak sunulur; öpüş onu daha da alçaltır.

Kadınların kaplan olduğunu düşünen ve onların ölümcül olduğunu söyleyen Fransız şair Charles Baudelaire –ki frengiden ölmüştür– *İkindi Şarkısı* adlı şiirinde acı veren kadın düşüncesini edebi bir biçimde anlatmıştır:

Kimi zaman ararım öfkeyi
Senin gizemli, karanlık öfkeni,
Gagalayarak neşemi acıyla,
Isırırsın beni öperken

Uzun şiiri *Dolores*'te (1866), İngiliz şair Algernon Swinburne acısından keyif alır:

Öpüşmeler kanlı da olsa,
Tüyler ürpertene ve acıtana kadar ısırsa da.

Bedensel acı çektirmesi için Acının Meryem'ine yalvaran şiire de eleştirmenler acı çektirir. Kibar olanları Swinburne'e dekadan diyorlardı:

Çarpılmış, yırtıcı dişlerle.
Çiçeklenip, gonca veren öpüşler boyu,
Sarılmış dudaklarla, ısırılmış,
Köpük kan tadını alıncaya,
Nabzın atışıyla yükselip alçalan,
Gevşeyip gerilen ellerle,
Yalvarıyorum sana, cevap ver sunaklarından,
Acıların Meryemi.

Acıda yeni zevkler arar:

> Dudaklardan, köpükten ve dişlerden
> Yeni bir günah doğmayacak insana bela,
> Ya bir rüya çekilmez sancılardan?

Ressam Philip Burne-Jones, vampın gelişim sürecindeki bir sonraki kesin hamleyi gerçekleştirdi. *Drakula*'nın başarısından esinlenen Burne-Jones, *La Belle Dame sans Merci* (Acımasız Güzel Kadın) geleneğine kana susamışlık niteliği katar. *Drakula*'nın vampiri kültürel haritaya katmasından on yıl sonra, Burne-Jones *Vampir* tablosunu Londra'daki Yeni Galeri'nin yaz gösterisinde sergiler (1907). Resimde, hayalete benzer, yamyam görünümlü bir kadın bir erkek cesedinin tepesinde havada durmaktadır, cesetteki diş izleri belirgindir. Resmin çarpık erotizmi Viktorya dönemi sonrası anlayışın hoşuna gider.

Burne-Jones'un akrabası Rudyard Kipling, bir vampa âşık olan bir erkek üzerine hayli kötü bir şiir yazar. "Bir aptal vardı ve yalvarıp yakarıyordu, onu hiç umursamayan bir kadına." Sacher-Masoch'un, kendisine aşırı şehvetli aptal diyen kahramanından kırk yıl sonra, kavram hâlâ yeniydi. 1909'un en başarılı Broadway oyunu *Bir Aptal Vardı* idi. Rudyard Kipling'in şiirinden esinlenerek yazılan oyunda cinsel yönden avcı bir kadın canlandırılıyordu. Filmin haklarını ünlü William Fox almıştı ama film daha yapılmadan bir başka şirket üstüne atladı ve *Vampir*'i [*The Vampire*-1913] yaptı; filmde, mazbut taşra yaşamını ve mazbut sevgilisini terk edip kentteki fırsatların peşine düşen bir adamın öyküsü anlatılıyordu. Orada, vampiri andıran, kötü bir kadınla tanışıyordu, adam yerde umutsuzca yatarken kadın onun mahvoluşunun karşısında keyiften dans ediyordu.

Bir yıl sonra, *Bir Aptal Vardı* [*A Fool There Was*-1914] sinemaya uyarlandı. Bu, Theodosia Goodman'ın ilk filmiydi. Film ve Theda Bara sahne adıyla Goodman para getirdi ve bir sinema vampı doğdu. Vampirin kısaltılmışı olan bu terim, kısa zamanda Amerika'da *femme fatale* yerine geçti. *Bir Aptal Vardı*'da, kadın Av-

rupa'daki görevine gitmek üzere olan, geleceği parlak bir diplomatı ayartır. Mesleği, parası ve evliliği tükenen, ahlâkı kuruyan kahramanı vamp Bara da terk eder. Karısı erkeği yeniden kabul etmek üzereyken, vamp geri döner ve emreder, "Öp beni, aptalım!" Erkek onun kollarına koşar, kötülük böylece galip gelir.

Dönemin kadınlarının pek çoğunun tepelerde bir yerde erişilmez olması yüzünden, vampın saldırgan cinselliği özellikle iç gıcıklayıcıdır. Dönem iyi kızların siyasal açıdan cesur olduğu bir zamandı ve bu pek çok kişiyi kaygılandırıyordu. Sinema tarihçisi Herbert Reynolds, efsanevi erkek vampirin şevkle kadın vampa dönüştürülmesinin, feminist dalgaya bir tepki olduğunu öne sürüyordu (açıkça evrensel bir onay talep ediyorlardı.) Pek çok kişi, geleceğin bağımsız kadınının bir erkek-yiyici olmasından korkuyordu. Filmler bu korkuyu besliyor ve korkutucu vamp kişiliği bunu olanca gücüyle körüklüyordu. Theda Bara; aralarında Salome, Madame duBarry ve Kleopatra'nın da bulunduğu, tarihin şöhretli vamplarını oynayacaktı. Öpücükleri ahlâksal açıdan öldürücü olan dişi, giderek tehditkâr bir hale gelen bir öldüren cazibe olacaktı. Vamp, erkekten daha öldürücüydü. Vampir filmleri azdı ama vamplar ortalığı kasıp kavurdu. Glenn Close'un *Öldüren Cazibe*'deki (1987) rolü, sado-mazoşist vamp efsanesinin modern uyarlamasından başka bir şey değildi: öldürücü olan bağımsız kadın. *Femme fatale* listesi, Garbo'yu da kapsayacaktı.

Garbo'nun buz gibi güzelliği uluslararası izleyicinin ateşini yükseltmişti ve *Et ve Şeytan*'da (1927) John Gilbert'la öpüşmeleri edepliliğin sınırında olarak nitelendiriliyordu. Gilbert, sessiz sinemanın büyük âşığı Valentino'nun ardılıydı ve Garbo'nun gerçek yaşamdaki sevgilisi olduğu söylentileri dolaşıyordu. Bu da coşkuyu artırıyordu. Yönetmen ve kameramanın *Et ve Şeytan*'ın setini parmak uçlarında terk ettiği, çünkü iki yıldızın sahne sona erdiği halde öpüşmeye devam ettikleri söyleniyordu. Bugün Gilbert'ın öpüşmeleri tuhaf bir biçimde edepli görünüyor. Ama Garbo'nunkiler değil.

Garbo yasak bir ilişkisi olan evli bir kadını oynar: "Tek özrüm seni sevmem," der Gilbert'a. Gilbert, zinacı değil, ama bir cen-

tilmen olması beklenen bir subaydır ve onu ilk kez tren istasyonunda gördüğünde karşı konulmaz biçimde çekiciliğine kapılır. Kalabalık bir balo salonunda onu bir kez daha gören Gilbert dansa kaldırır ve Garbo dans etmek için kalkarken ona önce dudaklarını yaklaştırır. Dans ederlerken ikisinin dudaklarının yakınlığı örtük bir öpüşmedir. Kısa süre sonra Gilbert onu balo salonundan çıkarıp bahçedeki boş patikaya götürür. Garbo, tenhadaki bir banka oturur.

Garbo'ya vurgun olan ve cesaretinden şaşkına dönen Gilbert, yanına oturur ama ağdaki sinek kendisidir. "Kimsin sen?" diye sorar.

"Ne fark eder ki?" Bir sigara ister; artık çekiciliğini yitirmiş eski bir cinsel simgedir. Garbo, sigarayı yakmak için erkeğin dudaklarına yerleştirir. Kibritin ışığında yüzlerinin birbirine yaklaştığını, Garbo'nun ona doğru eğildiğini görürüz. Garbo kibriti üfleyip söndürür.

"Biliyorsun herhalde...kibriti söndürdüğünde," der Gilbert, "bu öpüşmeye davettir" Yanıt gelmeyince Gilbert daveti kabul eder. Öpüşme yakın plan çekilir, kafaları ve omuzların bir bölümünü görürüz, kameranın yakından odaklanması yoğunluğu artırır, yatay planda Garbo vardır, koluyla boynuna sarılıp Gilbert'ı kendine çeker. Saldırgan odur, beklemeyen kadın.

Bu filmin ünlü öpüşme sahnesi Garbo'ya özgüdür; hareketli ve yatay: Bir divanda yatar, başı yastıktadır; Gilbert ona doğru eğilir ve dudaklarını yanağına bastırır. Üniformasının açık yakasından girmiş olan eli ensesinde, Garbo, dudakları aralık, onu kendine çeker. Bu öpüşme edepli olsa da tutkuyu yansıtır. Sonra konumları değişir. Gilbert divana uzanır, Garbo oturur ve üstten uzun uzun onu dudaklarından öper. Yine elini kullanır; bu Garbo öpüşmesinin imzalarından biridir, ve Gilbert'in başını uygun konumda tutar. Burada, Gilbert yukarıya doğru bakan başıyla, sonraki filmlerde kadın öpücüklerin başlıca karakteristiklerinden biri olacaktır.

Mata Hari'de, Garbo'nun öpücüğü Meryem'in kandilini söndürmüş ve kutsal olan her şeyi yok etmişti. Film izleyicisi, kadının ön planda olduğu her an doğal olmayan, kötü bir şeylerin sunulması geleneğinin farkına çoktan vardı. *Öldüren Cazibe*'nin to-

humu buradadır.

Bu tohum filizlenip, romancı Martin Amis'in *Londra Çayırları*'nın karşı-kahramanı Nicola Six için yarattığı gülünç ve müstehcen *Kama Sutra*'ya dönüştü; "Nicola'nın dili uzun ve güçlü, diken gibi sivri uçluydu. O ağız derin bir kaynaktı, derin bir yalanlar ve öpücükler kaynağı." Her şeyi bilen anlatıcının lafını sakınmadığı ortaya çıkar. Vamp Nicola'nın öpüşleri sımsıkı bir dudakla yapılabilir ya da sahte-bakiremsi olabilir, ya da "diş muayenesi gibi ayrıntılıdır, bu öpüşlerden diş taşlarından tümüyle kurtulmuş olarak çıkarsın. Gül Goncası, Kuru Uygulama, Herkesinki, Ön Dişlerin Çarpışması..." Liste sürer. Belirli bir nedeni olmasa da Nicola'nın en çıkarcı ve yönlendirici manevrası Yahudi Prenses Öpüşmesi olarak adlandırılır:

> Zengin, kaba, genç, balık etinde...Yahudi Prenses dilden *ibaretti* – ama ucu değil gövdesi ve eti: hayvani dil. Burada, dil her organın görevini yerine getiriyor, kadın ve erkek, kalp de dahil. (Öpüşme) sopadan çok bir silah...neredeyse kullanılamayacak kadar güçlü. Yahudi Prenses aşırıydı. Uygun anda uygulandığında, bir erkeği elinde çek defteriyle yere diz çöktürürdü...
>
> Bu öpüşmeye Yahudi Prenses deniyordu – bağışlanmayacak şekilde. Ama öpüşmenin kendisi de bağışlanamazdı. Yahudi Prenses bağışlanamazdı.

Amis'in duygusallık içermeyen öpüşlerinin uyumluluğu, öpüşmeyle ilgili bilgilerimize pek az katkıda bulunuyor. Yaptığı şey, cinsel yönden erken gelişmiş, yönlendirici Yahudi fahişesi klişesini güçlendirmek.

Vamp ve vampirin bastırılmamış cinselliği, bizimki gibi cinsellikte nefret-aşk ilişkisi yaşayan toplumlarda onları kudret simgeleri yapıyor. Ancak, tersine, Batı kültürünün en ünlü öpüşmesi cinsel aşk ya da cinsel günah öpüşmesi değil. O, Yahuda'nın İsa'ya ihsan ettiği söylenen öpücük. Yahuda'nın öpücüğü ve ona atfedilen amaçları belki de insanlık hakkında bilmek istediğimizden çok daha fazlasını gösteriyor.



Şeytan'ın öpücüğü



Yahuda, bize İncil'in ve yüzyıllar boyunca tanrıbiliminin söylediklerinin Tanrı'nın iradesi olduğunu savunduğu için tarih tarafından lanetlenmişti. "Yahuda olayında" diye yazar Augustinus, "kendisi ne kadar da büyük bir iyilik yaptı." Ama Tanrı onu yine de cezalandırdı, Yahuda'yı ihanetle eşanlamlı yaptı, ama, der Augustinus, inananlar kafalarını böylesi çelişkilerle meşgul etmemeliler, "Kutsal Kitap'ta saklı olan gizemleri, inanmanın basitliğiyle yetinenler merakla incelemezler...inançsızlar itiraz eder."

İtiraz edelim.

Yahuda'yla ilgili söyleyecek iyi bir şey bulmak zor, ama öyküde üç ihanet olduğunu anımsamakta yarar var: İsa'nınki, Yahuda'nınki ve karşıtına dönüşen öpüşme fikrinin ta kendisi. Gelin

baştan başlayalım, yamyamlıkla ve onun kurban etme biçiminde kurallaşmasıyla.

İnsan etinin tadından hoşlanma, intikam ve açlıktan ölmemek isteği yamyamlığın belgelenmiş güdüleridir. Bir insanı yiyenin o insanın cesaret ve gücünü de sindireceğine dair büyüsel bir inanç vardır. İsa'nın kurban edilmesinin asıl etkenlerini hayatta kalma ve büyü oluşturuyordu. Hıristiyanlık yaşayacak ve insanlık İsa'nın erdemlerini kazanıp kurtulacaktı. İsa'nın etini gerçekten yiyen olmasa da simgesel yamyamlık Hıristiyan ayinlerinde ve efsanelerinde büyük önem taşır.

Hinduizm, Müslümanlık, Yahudilik ve Hıristiyanlık öğretilerinde büyük önemi olan kurban etme kavramı, tarihöncesi çağlarda etin paylaşılmasından kaynaklanmış olabilir. Avcılar, günün avını paylaşırlardı. Daha sonraları, koyun sürülerine sahip olduklarında, kan ve et tanrılarla paylaşılırdı. Büyük kahramanlar başarılarını şölenlerde anlatırlar, şölene katılanlar bir insan ya da hayvanın vücut ve kanını paylaşırlardı.

Kaliforniya'da katılmış olduğum bir öğrenci partisinde, tandırda domuz kızartıldı. Domuz pişince parçalanıp iştahla yendi, ağızlarımızdan sular akıyordu. Bizimki daha çok saçma bir kurban kesmeydi, bir gençlik ayiniydi; ama geleneksel kurban kesme pek çok dinde kurallaşmış, ayinsel bir işlemdir.

İsa'nınki gibi öyküler mitolojide yaygındır – Osiris, Adonis ve Attis kültlerinde. Bu öykülerde çoğu zaman kurbanla kurban eden arasında yakın bir bağ vardır. Günümüzde Paskalya olarak kutlanan günlerde, antik çağda her yıl bir hafta boyunca Attis kutlamaları yapılırdı. Bir zafer alayı geçer ve tahtta oturan bir erkek Attis'i simgelerdi. Tören bu erkeğin, yani tanrının ölümüyle sona ererdi. İsa'nın ölümünün ardından Paulus'un etkisiyle, Attis kutsal bir tanrıdan gezgin bir Yahudi vaize dönüşmüştür.

İncil'deki en eski yazılar olan özgün *Mektuplar*'da, Paulus Yahuda'nın ihanetini bilmez görünür. Yahuda'nın ihaneti öyküye sonradan eklenmiş, öpüşü İsa yamyamlığının ilk lokması olmuştur.

Bir aşçının dumanı tüten yemeği tatmak için dudaklarını kaşığa değdirmesi gibi, Yahuda da simgesel olarak İsa'nın etini tadar.

Öpüşme yeme taklididir – bir insan başka bir insana etini yiyebilecek kadar yaklaşmasına izin verdiği için öpüşme güveni gösterir ama yamyamlık karşıtı tabular (ve acı çeken arkadaşlar) bunu önler. Öpüşme, yutmadan yemedir.

Aşai Rabbani'de, et çiğnemenin yasaklanmış olmasının rastlantı olmadığına inanıyorum. Ama ekmek yenir. Aslında, suçun o kadar büyük olduğu hissedilir ki, ayine katılan, olayı yeniden temsil etmeli ve İsa'nın öldürülmesinde suçsuz olduğu tekrar tekrar teslim edilmelidir.

Zaman zaman fanatik dindarlar kanını içmek için kuzu öldürürler. Dokuz kişiyi öldürüp kanını içen John Haigh, İngiltere'de, Lewes'te 1949 yılında ölüm cezasına çarptırıldı. On yedi yaşındayken ilahiyat ödülü kazanan Haigh, İsa'nın çarmıhta uzun süre acı çektiği düşüncesiyle acı çekmişti. Dokuz kurbanının hiçbir şey anlamadan çabucak ölmesine dikkat etmişti, onları arkadan tabancayla vurarak ya da başlarına sopayla vurarak öldürmüştü.

Kuzunun kanını içerek kurtulma fikrinden derinden etkilenen Haigh, art arda kan içme rüyaları görüyordu, ve bir gün bir otomobil kazası geçirip yaralandığında kendi kanı ağzına gelince, bunun "ilahi bir kılavuz" olduğuna karar verdi. Her cinayetten sonra, Haigh çakıyla kurbanın şahdamarını kesiyor, bir bardak kan doldurup içiyordu.

Son Akşam Yemeği'nde İsa etini ve kanını simgesel olarak sunmuştu ama Hıristiyanlık yaşamak için, daha dramatik olan gerçek şeyin kurban edilmesine gereksinim duydu. İsa ölmedikçe kurtuluş olmayacaktı. Bu yüzden, kurtuluş peşindekiler İsa'nın ölümünü arzuladılar. Kan tutkusuna teslim olmak, nedeni ne olursa olsun, büyük bir suç sayılırdı, sıradan insanlar arasında olduğu gibi. O zaman, kodamanlardan başkaları suçlanmalıydı. Paulus'un yazdığı metinlerde sorumlu yoktur. Sonraları öykü İncillerde yeniden anlatıldığında günah keçisi ortaya çıktı: bu ihaneti sonraki uyarlamalarda eklemiş olan Yahuda'ydı. Hıristiyanlık'ın suçunu Yahuda taşıyor.

İsa'nın ölümünden çok sonra yazılmış olan dört İncil, bazı noktalarda birbirleriyle çelişir ama sonuçta aynı öyküyü anlatır. İsa, Son Akşam Yemeği'nde ihaneti önceden görür ve Son Akşam Yemeği'nden sonra on iki havarisiyle birlikte Getsemani Bahçesi'ne doğru yola çıkar. İsa ihanetin gerekli olduğuna inanır ve kimsenin bunu engellememesini sağlar. Muhbir olarak İsa'nın düşmanlarının hizmetine giren havari Yahuda İskariyot, İsa'nın hangisi olduğunu anlayınca onu tutuklayacak olan bir grup adamla gelir. İşaret, selam öpüşmesidir. Yahuda gelince, "Rabbi, rabbi," der ve İsa'yı öper.

Bütün öpüşler gibi bu da özel olanı belirleyen bir öpüştü ama bile bile öpüşmenin asıl hedefini tersine çevirmişti. Yahuda İskariyot'un öpüşü yalnızca İsa'ya ihanet değil jestin simgelediği anlamlara da ihanetti; dostluk ya da sevgi göstergesi olduğuna inandığımız bir jestin kötüye kullanımıydı. "Bir dostun açtığı yaralar güvenilirdir" der Eski Ahit, "ama düşmanın öpüşleri aldatıcıdır." (Süleyman'ın Meselleri, 27:6)

Metinlerdeki tek ölüm öpüşü Yahuda'nınki değildir. Eski Ahit'te, bir selam öpüşünün ortasında, Yahuda'nın İsa'ya göndereceği selam gibi, General Joab rakibi Amasa'yı kılıcıyla öldürür:

> Ve Joab dedi ki Amasa'ya, kardeşim sağlığın iyi mi?
> Ve Joab öpmek için sağ eliyle Amasa'yı sakalından tuttu.
> Ama Amasa Joab'ın elindeki kılıca hiç dikkat etmedi: o da Amasa'nın beşinci kaburgasına kılıcı soktu ve barsaklarını yere döktü, ve bir daha vurmadı; o ölmüştü.
> (II Samuel 20: 9-10)

Tek ihanet öpüşü Yahuda'nınki de değil. Yakup, erkek kardeşinin kılığına girerek bir öpüşle Esau'nun mirasını çalar:

> Ve babası İshak ona dedi ki, Yaklaş şimdi ve öp beni oğlum. Ve o yaklaşıp onu öptü: ve giysisini kokladı ve onu kutsadı. (Yaradılış 27: 26-7)

Joab olayında olduğu gibi Yahuda'nın öpüşü cinayetle biter; Yakup'un olayında kurnazlık kullanılır.

Yahuda ve İsa'nın öyküsü, Kutsal Kitap'ta ilk olmasa da MS 70'te Markos tarafından yazılmıştır. Markos İncili İsa'nın ihanetin gerçekleşeceğini bildiğini ancak bundan kurtulmak için herhangi bir adım atmadığını öne sürer. Son Akşam Yemeği'nin ortasında, "Oturmuş yemek yerlerken İsa dedi ki, size doğrusunu söyleyeyim, sizden biri, benimle yemek yiyen biri beni ele verecek." (Markos 14: 18)

İsa ve Yahuda'nın ihanette işbirliği yapmış oldukları öne sürülür. İsa'nın, Hıristiyanlık'ın yaşaması için Yahuda'ya ihanet etmesini emretmiş olduğu bile söylenir. Yuhanna'nın yorumunda, İsa "Biriniz bana ihanet edecek" açıklamasını yaptığında, ona kim olduğunu sorarlar, o da, şaraba batırdığım ekmeği vereceğim kişi yanıtını verir. "Ve ekmeği şaraba batırıp, Simon'un oğlu Yahuda İskariyot'a verir. Ve lokmadan sonra Şeytan onun içine girer. Ve sonra İsa ona der ki: Yapacağını tez yap." (Yuhanna 13: 26-7)

İsa, Getsemani Bahçesi'nde, kaderle olan randevusunu gerçekleştirebilmek için uyuyan havarilerini uyandırır. "Kalkın, gidelim, bak işte, işte beni ele veren geldi." (Markos 14: 42) Sonunda ihanet anı gelir. Yahuda, kılıç ve sopa taşıyan kalabalığın içinden öne çıkar: "Ona ihanet eden onlara işaret verdi, dedi ki, kimi öpersem İsa odur, alın onu tutun ve güven altında götürün. Ve gelir gelmez, hemen yaklaşıp Rabbi, Rabbi diyerek onu öptü. Onlar da üzerine el atarak onu tuttular." (Markos 14: 43-6)

İsa'nın adamlarından biri direnmeye kalkışıp saldırganlardan birinin kulağını kesince İsa, kılıçla yaşayan kılıçla ölür sözünü söyleyip yakalanmanın aslında kendi seçimi olduğunu açıklar: "Yoksa Baba'mdan yardım isteyemeyeceğimi mi sanıyorsun? İstesem hemen şu an bana on iki tümenden fazla melek gönderir. Ama o zaman böyle olması gerektiğini bildiren Kutsal Yazılar nasıl yerine gelecek?" (Matta 26: 53-4) Yuhanna İncil'inde de İsa bütün direnişi durdurur ve kaderiyle yüzleşmeyi seçer: "Kılıcını kınına koy. Babamın bana verdiği kâseden içmeyeyim mi?" (Yuhanna 18:11)

Bazı bilginler İsa'nın neden teşhis edilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. İsa Kudüs'te açıkça vaaz verirdi ve hakkındaki tutuklama emri yerine getirilebilecek kadar iyi tanınıyordu. Bu konu

bir zamanlar Hıristiyanları o kadar kaygılandırıyordu ki, Jacopus de Voragine, on ikinci yüzyılda yazılan *Altın Efsane*'de, İsa'nın ona çok benzeyen kardeşi James'ten ayırt edilmesi için Yahuda'nın öpücüğünün gerekli olduğunu ortaya atar. Bazılarıysa askerlerin Roma'dan yeni gelmiş olduğunu söylemiştir. Ne olursa olsun, askerlere talimat vermesi, onları bahçenin girişine götürmesi ya da yaklaşması gerekiyorsa yalnızca İsa'yı işaret etmesi Yahuda için daha kolay ve daha az tehlikeli olmaz mıydı?

Ama uzaktan parmağıyla işaret eden Yahuda öpücükle ihanet eden bir günah keçisi kadar dramatik olmazdı. Öpüş öyküde mucizeler yaratıyor. İyi adam ile insan biçimindeki kötülük ve de, kurban edilecek ile kuzuyu kurban edilmeye götüren arasındaki yakınlığı gösteriyor. Luka İncili'nde, Yahuda yaklaşırken İsa der ki: "Yahuda, İnsanoğlu'nu bir öpücükle mi ele veriyorsun?" Bir karayin gibi öpüş ihanet eder, çünkü iyinin tersine çevrimidir. Yahuda el sıkarak ihanet etmiş olsaydı bu kadar güçlü bir simgemiz olmazdı.

Yahuda ve İsa'nın arasındaki öpüşmenin niteliğiyle ilgili bazı sorular var. Belki de hiç gerçekleşmemiş olan bu öpüşme pek çok tartışmaya konu olmuştur. *Altın Efsane*'nin ortaçağ yazarı İsa'nın yüzünden öpülmüş olduğuna emin olsa da Yahuda ululama ya da saygı göstermek için İsa'yı ayağından, elinden ya da giysisinin ucundan da öpmüş olabilirdi. Ya da Amasa'yla Joab'ın öpüşmesinde olduğu gibi –ki Markos'a İsa'nın öyküsüne bir öpüşme katma fikrini vermiş olabilir– Yahuda İsa'yı bir eliyle sakalından tutup yüzünden öpmüş olabilirdi. Yunan İncili üzerine bir çözümleme yapan Kirk Hughes, öpüşün yüzden, hatta dudaktan olabileceğini, çünkü ululamadan çok (ya da ululama taklidi) bir yoğunlaşma öpüşü olduğunu öne sürer: "Yahuda İsa'yı 'öptüğü' anda (kataphileo; Matta 26: 49; Markos 14: 45) öpüşü (phileö) şiddetlenir (kataphileö; Luka 7: 38, 45, 15: 20; eylemler 20: 37) İncillerin hepsi bunu söyler. En az iki dudak ama belki de dört. Yahuda İsa'yı dudaklarından öpmüş olabilir." Yoğunluğu hissetmiş olan, öpüşme yazarlarından çok İncil yazarı olmalı.

Yahuda gizli ajan mıydı? Bir tür Scarlet Pimpernel miydi? Yirminci yüzyılın en bilgili yazarlarından Jorge Luis Borges –kurtuluş ajanı– Yahuda için şöyle der: "Kurtarıcı'nın ayırt edilmesini sağlayan adam, eylemlerini en iyi biçimde yorumlamamızı hak ediyor." Ama bu yapılmadı. Bugün birine "Yahuda" demek ona hain demektir. Koyun olsun, inek olsun, bir canlıyı kesime götürenlere Yahuda denir; kendi türünden hayvanları tuzağa düşürmek için kullanılan hayvanlara da. Bıldırcınları Yahudalar'a dönüştürme yöntemi mide bulandırı-cıdır. Bir bıldırcın yakalanır, kör edilip kafese konur. Bıldırcın acı içinde ağlar ve bu acılı çağrılar kısa sürede öbür bıldırcınları çeker ve onlar da öldürülürler. Cezaevlerinde gardiyanların mahkûmları gözetlediği kapı deliklerine mahkûmlar Yahuda deliği adını takmışlardır.

Edebiyatçı George Buttrick, "Bir çocuğa ya da hatta bir köpeğe bile Yahuda adını vermeyiz," diyor. "Oysa güzel bir ad. Judah'tan geliyor, övgüye değer demek." Artık değil.

Ölüm öpücüğü vermenin de metaforik bir anlamı var: Başarısızlık güvencesi veren onayın dile getirilmesi.

Yahuda'nın ihanetinin, kayıtlardaki en alçakça suç olarak değerlendirilmesi sürüyor; ama dikkatle okunacak olursa suçlu İsa gibi görünüyor. Yahuda'nın bunu yapmasını o ayarladı ve yapılmasını istedi, böylece Kutsal Kitap'ın dediği olacaktı. İsa, Tanrı'nın ihaneti gerçekleştiren aracının günah keçisi olacağını biliyordu. Böylece, *İsa*, *Yahuda*'ya ihanet etti.

Yahuda'nın kaderi İncil'den İncil'e farklılık gösterir. Çoğu yorumcular Yahuda'nın bunu para için yaptığına inanır, buna göre Luka İncili'nde bir tarla satın aldığını okuyoruz. Ama Yahuda'nın huzurlu bir tarım yaşamı olamadı: Yahuda'nın kötülüğü bedenini o kadar doldurdu ki sonunda patlayıp açıldı ve iç organları dışarı fırladı. *Altın Efsane* kan ve barsaklar bölümünü abarttı ama olağanüstü hassas bir duyguyla İsa'yı öpmüş olan ağıza korkunç bir şey olmasına razı olamadı. Yahuda, "orta yerde patlayıp paramparça oldu ve bütün barsakları döküldü" Ama, "Barsaklarını ağzından kusmadı çünkü o ağız kirletilemezdi, İsa'nın muhteşem yüzüne dokunmuştu çünkü."

Şeytan ilk kez sonraki iki İncil'de entrikaya girer, Luka ve Yuhanna İncilleri'nde. Artık İsa'nın ölümünü isteyen Şeytan'dır, Tanrı Baba değil; Yahuda Şeytan'ın ajanı olur. "Sonra Şeytan On İkilerden biri olup İskariyot diye adlandırılan Yahuda'nın içine girdi," diye yazar Luka. "Yahuda gitti, başkâhinler ve tapınak koruyucularının komutanlarıyla İsa'yı nasıl ele verebileceğini konuştu." (Luka 22:3-4)

Yahuda'yı Tanrı'nın isteği için suçlamanın haksız ve akıl dışı olduğunun fark edilmesi üzerine Şeytan entrikaya sokulmuş olabilir. Yuhanna'ya göre İncil'de yararlı olacağı düşünülen pek çok hata ya da değişiklik yapılmıştır. Yuhanna'da suçlu olan yalnızca Yahuda değil "Yahudilerdir" Kendini savunma amacıyla, MS 250'de Talmud'da öykü yeniden yorumlanmıştır. Öykü Markos ve Matta'nınkiyle, öpüş de dahil, temelde aynıdır ama burada İsa büyücüdür, safları putperest olmaya kandırır ve Yahuda cesur bir gizli ajandır. Öykünün sonunda Yahuda, bahçesindeki bir lahana sapından İsa'nın bedenini yaratarak diriliş inancının yayılmasını engeller. Bu yorum asla kabul görmemiştir. İnançlı Yahudiler arasında bile pek bilinmez. Ve yüzyıllar boyunca Yahuda ve adaşları olan Yahudiler (İsa'nın çocukları olarak değil Yahuda'nın çocukları olarak tanımlanırlar) Hıristiyanlık'ta *istenmeyen adam* olmuşlardır.

Tanrılarının aşk Tanrısı olması gereken Hıristiyanlar insan kurban etme suçlarının, dinlerinin yaşamasını sağlayan cinayetin yükü altında ezilmişlerdir. Suçları o kadar büyüktü ki İsa'nın ölümüne yol açan olay lanetlenmiş ve Yahuda'nın öpücüğü Yahudilere baskı yapma nedeni olmuştur. Akademisyen Hyam Maccoby, *Yahuda İskariyot ve Yahudi Kötülük Miti* kitabında bu gelişimi çözümler. "En ateşli bir biçimde ölümü arzulayan insanlar, çünkü kendilerine kurtuluşu getireceğine tamamen inanmışlardır, ölüm gerçekleşince keder ve dehşet içinde kalırlar...Kederleri derinleştikçe Hıristiyan cemaatleri arzuladıkları ölümden kendilerini o denli uzaklaştırırlar, günah keçisi Yahuda da o denli suçlanır." Yahuda, der Maccoby, onların adına İsa'yı öldürmek için "yetkilendirilmişti" "Her Paskalya'da Pilatus gibi ellerini yıkayarak ve İsa'nın ölümüne ağlaya-

rak onun ölümündeki suç ortaklıklarından kurtulmaya çabalarlar. Yahuda ve Yahudileri ne kadar kötülerler, onlara ne kadar nefret kusarlarsa kendilerini sorumluluktan o kadar uzaklaştırırlar."

Yani, iyi insanlar artık tam insan sayılmayan ve cezasız kalmış Yahudilere kötü davranabilir. İnsanbilimcilerin, burada yararlı olabilecek ve pseudotüryaratma olarak adlandırdıkları bir kavramları var. "Pseudo" sahte demek, "tür yaratma" da genetik olarak benzersiz, zaman içinde evrim sonucu gerçekleşen yeni türlerin oluşması demek. Pseudotüryaratmada, değişimler genetik değildir. Bir topluluk içinde kuşaktan kuşağa aktarılan farklı gelenek ve düşünceler o topluluğa gerçekte kendilerinin ayrı bir tür olduğu yönünde yanlış bir izlenim verir. İnsanlarda pseudotüryaratma, bir topluluğun kendini öbür topluluktan çok farklı saymasının yanı sıra, o topluluğun öbür toplulukla olan ilişkilerinde farklı ölçütler uygulaması anlamına gelir. İç-topluluk üyelerine yiyecek ve barınak sağlanırken dış-topluluk üyeleri, örneğin soyulur. En uç durumlarda, pseudotüryaratma başka toplulukların insan sayılmamasıyla sonuçlanır. Dış-topluluk yalnızca insan sayılmamakla kalmaz, çekinmeden yaralanır ya da öldürülür. Bunu şempanzeler de yapar: Bebeklerin çoğu yetişkinler tarafından korunur ama başka sürüden gelen yavru "şempanze sayılmaz" ve bir av hayvanı gibi öldürülür.

İnsanlarda bu durum savaş dönemlerinde kısa süreli ya da önyargılar var olduğunda uzun süreli olarak yaşanır. Hepimiz yabancılara öfkemizi göstermemiz gerektiğinde daha az çekingenizdir, ve belli sınırlar içinde, en hoşgörülü ve en terbiyeli insanlar bile yolda öteki sürücüleri insan saymayabilir. Londra'da, kısa bir süre önce, aracına bindiğim bir kadın arkadaşım, önünü kesmeye kalkışan saldırgan bir sürücüye küfretmeye başladı ama birden onun tanıdık biri olduğunu fark etti. Öfkesi derhal geçti ve arkadaşım sürücüye gülümsedi ve öpücük gönderdi.

Zaman içinde İsa'nın yakalanma öyküsü yenilendi, Yahudiler lanetlenebilsin, insan sayılmasın, pseudotür yaratılsın diye. Böylesi, güçlü Romalılara saldırmaktan daha güvenliydi.

Giotto'nun (1276-1377) *Yahuda'nın Öpücüğü* freski iki adamı yüz yüze, Yahuda'nın kolu İsa'nın omuzlarına dolanmış ve pelerini

İsa'yı sarmış olarak betimler. Kalın yüz hatları olan bir Yahuda – Neandertal mi? Cüzamlı mı?– öpmek üzere öne doğru eğilmiştir İsa dik durmaktadır. Ya da belki Giotto öpüşten hemen sonraki anı betimlemiştir, Yahuda'nın gözlerinin içine sertçe bakan İsa her ikisinin de kaderinin mühürlendiğini fark etmiştir.

Caravaggio 300 yıl sonra yaptığı *İsa'nın Alınışı*'nda, benzer bir görüntü sunar. Yahuda İsa'yı kolundan sıkıca kavramıştır, sanki sarılacaklarmış ya da sarılmış da birbirlerinden yeni ayrılmış gibidirler. Yahuda'nın yüzü koyu, çizgileri kabadır. İsa ve Yahuda birbirlerine dikkatle bakmaktadırlar. İkisi de dudaklarını büzmüştür. Dudaklar çok belirgindir. İhanet öpücüğü havada salınmaktadır.

İsa'nın çarmıha gerilmesini canlandıran oyunlarda, Yahuda'nın saçları şeytan gibi kızıldır, ortaçağın ihanet simgesi olan sarı bir giysi giyer. Nazilerin Yahudiler için sarı işaret seçmesi bir tesadüf olmayabilir.

Brian Moore'un 1995'te basılan *The Statement* adlı romanı çağdaş Fransa'da geçer. Yetmiş yaşlarındaki bir Fransız Nazi savaş suçlusu birden, kendisini yarım yüzyıldır koruyan kiliselerin ve manastırların düşman saflarına katıldığından kuşkulanır:

"Derken başrahip dedi ki, 'Pierre, bunu söylemek çok zor geliyor ama...sana yatak veremeyeceğim, bu gecelik bile. Ama sana para yardımı yaparsam mutlu olacağım.' "

Savaş suçlusu parayı reddeder. "Benim için dua et," der.

> Başrahip, geçmişte pek çok kez yaptığı gibi ağır ön kapıyı açar, onu hafifçe kucaklayarak uğurlar. "İyi yolculuklar, Pierre."
>
> "Yahuda'nın öpücüğü..."
>
> Şimdi yürüyüp giderken, beni izlediğini, ihanetini nasıl değerlendirdiğimi görmek için beklediğini biliyorum. Bir asker gibi yürü. Sol, sağ, sol, sağ.

Hain başrahip gibi mafya patronlarının da ölüm öpücüğü geleneğini sürdürdükleri söylenir. *Baba II* [*Godfather II*]'de, Michael Corleone Fredo'yu dudaklarından öpüp ölüme gönderir. Mafya pat-

ronlarına, kimliklerinin belirlenmemesi için halk arasında öpüşmemelerinin söylendiği gerçekse, bu film türü yeni bir kardeşlik simgesinin yanı sıra birlikte bizi aynı ölçüde korkutacak bir simge bulmak zorunda. İhanet tokalaşması etkisiz olur. Ve, bir ihanet aracı olarak kullanılacak öpüşmeden başka hiçbir simge bizi bu kadar korkutamaz.

Yahuda'nın öpücüğü ağızda acı bir tat bırakıyor. Görünüşte masum toplumsal öpüşmeler de aynı ölçüde hilekâr olabilir. Şempanze kuzenlerimiz herhalde bunu içgüdüsel olarak yapıyorlar.

Ve bir gün anladım ki, insanlar da böyle yapıyor.



Yalvaran ayinler



Norman Mailer, onunla söyleşi yapmaya gittiğimde beni öptü. Amerikan edebiyatının yaşlı gümüş-sırtlı gorili beni oteldeki suitinin önünde görünce "Seni anımsıyorum" dedi ve yanağıma bir öpücük kondurdu. Kendimi hiç kandırmadım. Öpmesinin amacı *The Times*'da ona karşı kibar olmamı sağlamaktı. Bir yıl kadar önce onunla bir dergi için söyleşi yapmıştım ve yazım saldırgan olmuştu. Bu kez beni silahsızlandırmak istiyordu. Öperek sakinleştirmek, pek çok türün de bildiği gibi, gerilimi azaltır, güçlüyü tatlılaştırır, o an için yatıştırır ve statükoyu kabul ettirir.

Maymunlar bunu yapar, balıklar bunu yapar, rahipler bile bunu yapar ve elbette Fransızlar yapar. Parisliler her iki yanaktan öpüşerek birbirlerini selamlarlar ve daha sıcak olan Provence'da en

az üç kez öpüşülür. Doğu Avrupa liderleri (araları iyiyse) tombul yanaklarını birbirine bastırırlar. Sovyetler Birliği başkanlarından Brejnev Doğu Almanya başkanlarından Honecker'i mükemmel bir biçimde dudaklarından öperek onu resmen kendisine eşit konuma yükseltmişti ama Honecker elbette onun eşiti değildi. Öpüş geçici bir törensel eşitlik oluşturmuştu.

Öperek törensel bir *eşitsizlik* göstermek de aynı ölçüde güven oluşturucu olabilir çünkü statükonun karşılıklı olarak kabul edildiğini ilan eder. Örneğin, Papa'nın yüzüğünü öpmenin görünürdeki amacı ona Tanrı'nın elçisi olarak saygı göstermek olabilir ama aynı zamanda onun dünyevi yetkesine gönüllü bir boyun eğiş gösterisidir. Bir kez kabullenilince güç gösterisi yapmak gerekmez. Güçlü, sivri dişli erkek şempanze yakında patlayacak olan öfkesini gösterdiğinde yakınlardaki daha ufak bir dişi ona sokulup bir öpücük kondurur. Daha güçsüz erkekler aynı şeyi yapar. Baskın dişilere de aynı şekilde davranılır. Öpme, en yakın akrabalarımız arasında standart bir "boyun eğme modelidir" Sakinleştirme öpücüğü, selamlaşma öpüşmesi gibi iyi bir koruyucu ilaçtır.

Gambia'daki Abuko doğal parkında Julia adlı bir gorilin bana gösterdiği gibi, maymunlar bunu içgüdüsel olarak anlıyor gibiler. Julia, doğaya salıverilmek üzere eğitiliyordu. Tehlikeli olmaya başlayacak kadar büyümüştü. Eğiticisi her ihtimale karşı yanında keskin bir pala taşıyordu. Ağaçların tepelerinde kızıl colobus maymunları yavrularının tüylerindeki çalı çırpıyı yalayıp öperek temizlerken ben de öksüz gorille pislik temizleme oyunu oynuyordum.

Tıpkı iki yaşında bir insanla oynamak gibiydi. Julia kollarım açık da, kapalı da olsa onu istediğime inanarak bana doğru koştu ama o kadar güçlüydü ki bana çarptığında yere düşürdü. Bir keresinde elimi yakaladı ve birlikte koştuk; o kadar hızlıydı ki düştüm ama o koşmaya devam etti ve ben parmaklarımı kurtaramadım. Kısa bir süre beni yerde sürükledi. İsteseydi, goril bana ciddi biçimde zarar verebilirdi. Oysa, ben yerde yatarken Julia beni öptü, açık dudaklarını yanağıma sürttü, sahibinin yüzünü yalayan bir köpek gibiydi. O zaman Julia'nın öpücüğünün keyiften ya da

sevgiden kaynaklandığını düşündüm. Ben Julia'dan daha uzun boylu ama daha hafiftim ve güçlü olan oydu. Belki de palayı benim fark ettiğimden daha fazla tanıyordu. Belki de oyunun sürmesini istediği için beni yatıştırıyordu.

Psikiyatr D. W. Winnicott, güya içgüdüsel olan bir insan yatıştırma davranışını anlattı. Dört yaşındaki hastası Gabriel kız kardeşinden daha az dost canlısı ve insan ilişkilerinde daha az başarılıydı: "Yabancılar, uzun, soruşturan bakışlarıyla Gabriel'den çok, kıvırcık saçlı, dışa dönük ve şımarık Susan'dan hoşlanıyorlar," diye yazmıştı Gabriel'in ailesi psikiyatra. "Gabriel Susan'a çok yakın, ona çok dikkatli davranıyor. Çoğu zaman doğrudan hamle yerine Susan'ın dikkatini dağıtarak ya da bir numarayla istediğini elde etmesi bizi şaşırtıyor. Geçenlerde şiddetli bir kavganın ortasında Gabriel birden Susan'ı öptü ve 'Ama ben seni seviyorum' dedi."

Bu bir yatıştırmadır ve de apaçıktır. Bütün yatıştırıcı davranışlar gibi, yalnızca daha güçlü düşmanı sakinleştirip onu coğrafi ya da duygusal bölgeyi işgal etmekten vazgeçirmek için değil, yatıştıranı da rahatlatmak için tasarlanmıştır. Gabriel, "Haydi, öpüşüp barışalım" diyor konuşmaksızın.

Belki de Norman Mailer beni maksatlı değil, içgüdüsel olarak öptü. Belki de bu huyu bir içgüdü olarak başladı ve bunu birkaç gazeteciye yaptıktan sonra yararlı bir araç haline getirdi. Bir kategori olarak selamlama öpüşmesi bu şekilde ortaya çıkmış olabilir: işlerin dostça yürütülme arzusu toplumsal bir kurala dönüşmüştür. Hem eğitilmiş goril, hem vahşi goril yanağıma öpücük kondurdu. Fransız olsaydık iki yanaktan öpüşecektik. Yüzyıllar önce olsaydı ve ben üstün maymun Roma İmparatoru olsaydım elimi mi öperlerdi?

Öpücüğümüzü nereye konduracağımızı uzun zaman selamlaştığımız insanın toplumsal konumuyla bizim toplumsal konumumuz belirledi. Ama eşitliği de eşit olmayan toplumsal konumu da gösterse selamlaşma öpüşmesi statükonun kabulü anlamına gelir ve böylelikle bir güven tazeleme ayinidir. Kültürel kodlar yanlış an-

laşılır ya da iletişim kurmak için bir kültürün ya da altkültürün kodları kullanılırsa elbette bazı güçlükler yaşanabilir. Kraliçe Elizabeth geldiğinde, Washington D.C.'nin varoşlarından bir adam onu coşkuyla kucaklayıp öptü – Washington dünyasında arkadaşlık; kraliçeninkindeyse protokolün çiğnenmesi. Kraliçeyi kimse öpemez. İnsan, onun karşısında eğilir ya da reverans yapar, simgesel olarak (ve gerçekten) toplumsal konumunun daha düşük olduğunu gösterir kendini alçaltarak. Pek az insanın kişiliği kutsal kalır.

Tarihsel olarak, konumunuz ne kadar düşükse öpücüğünüz de o kadar yüzden uzak olmalıdır. Eşitler birbirlerini yanaktan ya da dudaktan öpebilir ama sizin üstünüzdekileri elinden, sizden daha güçlüleri dizlerinden ve en üstün olanı da ayaklarından öpersiniz. İnsan, bu kadar eğilerek kendini alçaltır. Birinin ayağını öpmek gibi yeri öpmek de insanı savunmasız kılar. Papa'nın pek çok kez toprakla yüz yüze gelmesi bunun ışığında anlaşılabilir. Papa uçaktan inip yeri öptüğünde, savunmasız biçimde sırtını Tanrı'ya dönüp yaratıldığı için şükranlarını sunuyor. Ayağını toprağa basmış olduğuna da sevinmiş olabilir ayrıca.

Selamlaşma öpüşleri bir bakıma yaşamak için yalvaran ayinlerdir, selamlaşanların dost olduğu ve güvenli bir alanı paylaştıkları anlamına da gelir. Yakınlık insanı bedensel olarak savunmasız hale getirir; buna izin vermek güveni gösterir. Şempanze karşısındakinin gücüne teslim olmasına karşın ısırılmayacağını bilir. İnsan, Eski Ahit'teki Kral Davud'un generali Amasa gibi, öpüşmenin ortasında ne karnından ne de sırtından bıçaklanmayacağına inanır. İhanet öpücüklerini aklımızın almamasının nedenlerinden biri de bu güvendir.

Herodotos (M.Ö. 484-425) Perslerin birbirlerini öperek selamlaştıklarından söz eder. Eşitler dudaktan öpüşürken öbürleri yanaktan öpüşür. Eski Ahit, selamlaşma öpüşmesinin tam niteliğiyle ilgili ayrıntı vermez: "Ve Tanrı Aaron'a dedi ki, Musa'yı bulmak için kırlara git. Ve o gitti, Musa'yla Tanrı Dağı'nda karşılaştı ve onu öptü." Kutsal Kitap, eşit konumdaki Yahudilerin birbirlerini sakallarından tuttuktan sonra öpüştüklerinden söz eder. "Ve Joab Amasa'nın sakalını sağ eliyle tutup onu öptü." Sakal da öpülebilir.

Öteki saygı göstergeleri, saygı duyularının giysisinin ucunu öpmek ya da Mecdelli Meryem'in İsa'ya yaptığı gibi ayağını öpmekti.

Eski Yunan'da, toplumsal konumu yüksek olanların eli, dizi ya da göğsü öpülürdü. Vazolardaki çizimler Yunanlıların, ara sıra kendi parmaklarının uçlarını dudaklarına değdirdiklerini gösteriyor. Günümüzde İspanyollar, İtalyanlar ve Yunanlılar hayranlıklarını göstermek için parmak uçlarını öperler. Gövdenin devinimlerini inceleyen tarihçiler parmak ucu öpmenin Eski Yunan'dan kaynaklandığını öne sürüyorlar.

Eski Roma'da üç ana öpüşme kategorisi vardı. *Osculum* yüzden ya da dudaktan yapılan arkadaşlık öpüşmesi, *basium* dudaktan sevgi öpüşmesi, *suavium* sevgililerin öpüşmesiydi. İnsanlar tanrıların suretlerini kendi ellerini öperek ya da ikonlara öpücük göndererek selamlarlardı. Saygı öpüşlerinde tabii bir şey olabilir mi yoksa Azteklerin de aynı biçimde törensel öpüşleri olması bir rastlantı mı? Meksika Roma kültürünün etkisi altında kalmamıştı ama Azteklerin tanrı saydığı kâşif Cortez gelip Montezuma'nın önünde eğildiğinde Montezuma elini yere vurup sonra da dudaklarına götürerek karşılık vermişti. Aztek kralı simgesel olarak toprağı öpmüştü.

Bir Roma kralıysa öpülmesi için elini kibarca uzatırdı. Çılgın Caligula öpülmesi için yalnızca orta parmağını uzatır, kasıtlı olarak insanları aşağılardı. Bu, o zaman da bugünkü gibi kaba bir davranıştı. Baskın bir şempanze de düşük konumdaki şempanzeye elini uzatır, o da uzanan eli ağzına değdirir.

Şempanzeler, avlarını öldürdüklerinde de öpüşürler. Bize canice bir haz gibi görünse de bu muhtemelen şiddetin ardından birbirinin güvenini tazeleme, yeniden ilişki kurma yoludur. O öldü, der, ama sen iyisin dostum. Sen de bizden birisin. Ye.

Erken Hıristiyanların vecizelerinden biri, "Bütün kardeşlerini kutsal öpücükle selamla," idi. Haçlıların savaştan önce haçı öpmeleri bir selamlama değil, güven tazeleme töreniydi.

Ortaçağ şövalyelerinin kafalarını işgal eden ejderha öpme düşüncesi artık pek rağbet görmüyor. Bir öpücüğün birini canavarlıktan kurtarması fikri ortaçağ kitlelerini büyülemişti. Bu bi-

zim için de geçerlidir. Canavarları –yani tehlikeli tanıdıkları– daha uysal arkadaşlara dönüştürmek sıradan günlük selamlaşma öpüşmesinin gizli gündemlerinden biridir. Çoğu zaman, bir dostu ya da bir iş arkadaşını öptüğümüz zaman ejderhanın ateşli ağzını ve aptallığı da öpüp ehlileştirmiyor muyuz?

Geçtiğimiz yıllarda, yanak yanağa öpüşmenin Fransa'dan bütün Avrupa'ya ihraç edilmesi Avrupa Birliği'nin sayısı pek az olan, sorgulanamaz başarılarından biri. Bazı tarihçilerin Fransız taşrasının bir alışkanlığı olarak ortaya çıktığını söylediği şey Fransız kentlerine ve oradan da bütün Avrupa'ya yayıldı. Gerçekte, Fransız köylüleri birbirlerini omuzlarından kavrayıp yanaklarından gürültüyle öperlerdi – sevgi, desibel düzeyiyle ölçülebilirdi. Oysa, kent kültüründe, komşunun müzik setinin kısıkken daha kabul edilir olması gibidir beden sesleri. Sosyal öpüşme artık sessiz.

Aynı zamanda daha az bedensel. Bu, hareketlerin inceltilmesinin bir örneği gibi. Uzun zamandan beri, jestlerin çoğunun daha az hareketli olmasının daha kibar olduğu düşünülüyor. Fransa'da, başka yerlerde de olduğu gibi selamlaşma öpüşmelerinde dudaklar asla yanağa dokunmaz. Çoğu zaman yanaklar da tam olarak birbirine dokunmaz. İnsanın yakından tanımadığı birinin öpüşme sırasında yanaklarına yanaklarını dokundurması bir flört yoludur.

Güney Avrupa'da, kadınlar ve erkekler yakın arkadaş olsalar da olmasalar da yanaktan öpüşerek selamlaşırlar. Kuzeyde, bu hareket genellikle birbirini çok iyi tanıyan insanlarla sınırlıdır ama buna karşın öpüşme kesinlikle yaygınlaşıyor. Hollandalılar hâlâ selamlaşma ayininde öpülecek yanakların sayısı konusunda karışıklıklar yaşıyorlar ama Britanyalılar, öteki Kuzey Avrupalılar ve Amerikalılar bu konuda kendilerinden eminler ve yanak sayısını birle sınırlıyorlar. Kadınlar herkesin yanaklarının yakınındaki havayı öper; erkekler karşı cinsten, yalnızca arkadaşlarını ya da iş arkadaşlarını öper. Ama bir Amerikalı, Avrupalı ya da Yanomami babanın kız ya da erkek çocuğunu yüzüne dokunmadan öptüğünü görmek çok sıradan bir görüntü. Yüze tam dokunmadan coşkuyla

havayı öpmeler, bebeğe duygusal yakınlığın tanıtılması, öpüşmenin sürekliliğine bir kanıt daha oluşturuyor.

Fransızlar her zaman öpüşme hiyerarşisinin en tepesinde değildiler. Aslında, bir dönem İngilizler olayın hâkimi olmuş olabilir. 1466'da İngiltere'yi ziyaret eden Leo von Rozmital adlı Bohemyalı bir soylu, bir İngiliz hanına gelen konukların ev sahibesi ve ailesi tarafından karşılandığını öne sürer. "Aile dışarı çıkar, konukları karşılayıp içeri alır; konuklar onları öper. Bu İngilizler için başka halkların el sıkışmasıyla aynıdır." Otuz yıl sonra usta ve saygın bilgin Erasmus arkadaşı Fausto Andrelini'ye bir mektup yazıp kadınlar çok hoş ve öpülesi olduğu için İngiltere'ye gelmesini ister. "Burada ne kadar övsen de az olacak bir alışkanlık var. Ne zaman gelsen herkes seni öperek karşılıyor; gitmeye kalktığın zaman yine öpücüklerle uğurlanıyorsun; senden ayrılırlarken onları her yerinden öpüyorsun. Bir yerde karşılaşıldığında öpücükler bol, pek güzel, nereye gidersen git, her yerde öpüşülüyor." Yarım yüzyıl sonra öpüşme durmamıştı. 1545'te İngiltere'ye giden Yunanlı gezgin Nicander Nucius, birbirini hiç tanımayan kadınlarla erkeklerin bile dudaklarından öpüşerek selamlaştığını fark etmişti. "Kadınlara karşı büyük bir samimiyetle ve kıskançlıktan uzak davranıyorlar. Yalnızca aynı aileden ve evden olanları selamlayarak ve kucaklayarak dudaktan öpmekle kalmıyorlar, daha önce hiç görmemiş olduklarını da dudaklarından öpüyorlar." O dönemde giysilerin dekoltesi hayli açıktı ve bir erkek "öptüğü akrabasına", elini memesine koyarak daha da fazla yakınlık gösterebilirdi. Yüzyıl bitti, öpüşme de öyle.

Erasmus ve Çek soylusu kibar toplumla *serbest kadınları* birbirine karıştırmış olabilir miydi? Her ne idiyse, bir yüzyıl sonra işler tamamen değişti. İtalya'yı ziyaret eden İngiliz Thomas Coryate, "olağanüstü bir alışkanlık" gözlemişti, "iki tanıdık karşılaştığında birbirlerini karşılıklı öpüyorlar, ayrılırken de bunu yineliyorlardı." 1611'de yayımlanan *Edepsizlikler* adlı kitabında ise kibarlaşan İtalyanlara veryansın ediyordu.

İngiltere'de, on yedinci yüzyılın sonlarında, selamlaşma öpüşmesi çoğunlukla sevgililerle anne babalar ve çocukları arasında

gerçekleşiyordu. Restorasyon Dönemi, İngilizlere, öpüşmekten çok eğilmeyi yeğleyen Fransızların "zarif soğukkanlı tavrıyla" kur yapmayı getirdi. "Koca hantal kardeşlerin karşılaştıklarında birbirlerini salya sümük öptükleri ülkede olduğunu mu sanıyorsun, çavuşların bağrışmaları gibi," der Congreve'in *Dünya'nın Yolu* (1700) kitabındaki karakterlerinden biri. "Bu, burada âdet değil." Congreve'in bir başka oyunu *Aşk İçin Aşk*, ünlü "öp ve söyle" deyişini içerir: "Oh, Ayıp, Bayan öpüp söyleme."

Her ulusa, sınırın ötesindeki komşusunun tavuğu kaz görünüyor gibi. On altıncı yüzyılda Polonya'daki çoğu malikânede bir hizmetçi, konukların gelişini haber verebilmek için bir ağaç tepesinde nöbet tutardı, böylece aile toplanıp onları kapıda karşılayabilirdi. Bu karşılama töreni, kapıların önünde eğilip kucaklaşmayla başlardı. Konuk, bir köşeye konulması için kılıcını verir, hizmetçi tepside şişeler ve bardaklarla gelir, bardaklardaki içkiler kucaklaşıp öpüşmeler arasında bitirilirdi.

On yedinci yüzyıldaysa Polonyalılar geriye gitmişlerdi. "Aynı toplumsal konumdan iki kişi kucaklaşıp birbirlerini omuzlarından öperler, alt konumdakilerin ise üstlerin dizlerini, baldırlarını ya da ayaklarını öpmesi beklenir," diye yazmıştı yüzyılın ikinci yarısında Polonya'ya giden bir Fransız. Güçlü bir efendinin göğsü ve karnı da öpülebilirdi, eli de.

Vals gibi el öpme de son birkaç yüzyılda, çok stilize, resmi, kadın-erkek etkileşmesi haline gelmişti ve yüzden olsa bile öteki selamlaşma öpüşmelerinden çok daha açık cinsel çağrışımlar içeriyordu.

Bu geçiş, Edith Warton'un, 1870'lerin aşırı resmi New York'unda geçen *Masumiyet Çağı* [*The Age of Innocence*] filminde apaçıktır. Daniel Day Lewis tarafından canlandırılan ve gelenekler yüzünden daha ileri gidemeyen kahraman, Michele Pfeiffer'ın eldivenli eline uzun uzun dudaklarını bastırır, öpücüğü yoğun bir arzuyla doldurur.

On dokuzuncu yüzyıl İngiliz şairi Elizabeth Barret Browning, "Beni ilk öptüğünde," diye anımsar *Portekiz'den Soneler*'de.

Sadece parmaklarımı öptü,
Şu elimin yazan parmaklarını,
Ve o andan beri daha da paklaşıyor ve aklaşıyor parmaklarım.

Doğu Avrupa'da el öpme hâlâ uygulanıyor ama kimi zaman bir tür ironiyle. Avusturya'da bazen şu selamlaşma duyulabiliyor: "Elinizi öpüyorum, tatlı hanımefendi."

El, tamı tamına dizler hafifçe kırılarak öpülür, erkek, uzanan ele ulaşmak için öne doğru eğilir. Fransız devlet adamı Giscard d'Estaing bir uzmandı. Çok uzun yıllar önce, İran Kraliçesi Farah'ın elini öperken çekilmiş fotoğraflar, usulünce öne eğilmiş bir başı gösterir. Ama, Bükreş'teki resmi bir resepsiyonda, Amerikalı oyuncu ve elçi Shirley Temple Black, Romanyalı bir diplomatın kızıl sakalı yüzüğüne takılınca ne yapacağını şaşırmıştı.

On yıl önce, şirketlerdeki bir eğilimi keşfeden *Wall Street Journal,* 46 inçlik sütununu iş öpüşmesine ayırmıştı. 1988'de Madison Avenue'da öpüşüp öpüşmemek can sıkıcı bir sorundu. Alçaltıcı bir biçimde cinsiyetçi mi diye düşünüyordu yöneticiler, yoksa küstahça zorlayıcı mı ya da sıcak, incelikli ve Avrupalı mı? Londra'da *The Times,* Amerikalılarla dalga geçerek 20 inçlik sütunla karşılık verdi. Londra Ticaret Okulu'ndan Peter Gorb, "İşle özel ilişkilerin birbirine karıştırılmasının içtensizliğini iki yüzlü öpüşmeden başka hiçbir şey bu kadar ortaya koyamaz," dedi üzerine basarak. "Kişisel yakınlık taslamayı sevmiyorum."

Havayı öpmenin artık kabul edilebilir, hatta zorunlu olmasına karşın, çoğu kurumsal alanda öpüşme hâlâ can sıkıcı bir soru. Geçenlerde Londra'da, işi gereği sık sık Avrupa'ya gelen kentli bir Amerikalı'yla yemeğe çıktım. Hoş bir akşamdı, yemeğin sonunda beni götürecek taksi önümüzde durduğunda, yanaklarını çevreleyen havayı öpmek için parmak uçlarımda yükseldim o da aynı anda sıkmak için elimi yakaladı. Toplumsal törenler bağlamındaki bu uyumsuzluk ikimizi de utanç içinde bıraktı, kendimi Henry James romanlarındaki masum Amerikalı'yı baştan çıkaran kötü yabancı kadınlar gibi hissettim.

Atlantik'in iki yakasında öpüşen iki kişiyle karşılaşıldığında başka tarafa bakmak hâlâ toplumsal bir gelenek. Filmler hariç. Filmler bize nasıl öpüşeceğimizi öğretiyor, arzunun ve aşkın örneklerini sunuyor ve bir başka yerde röntgencilik sayılacak şeylere izin veriyor.



Fallik boğazlar ve zorlayan kollar



İlk film yapımcılarını öpüşmenin olanaklarını kullanmaya iten, bilinçli bir estetik değil, içgüdü ya da kinizmdi. Sarılma sahneleri çok kısa bir süre içinde zorunlu hale geldi. Şarkının dediği gibi:

> Filmler, filmler, o müthiş karışımı
> Kahkahanın, maceranın, sonunda da öpüşmenin...

Filmler gerçekten de öpüşmeyle başladı – *Öpüşme* [*The Kiss*]. Otuz saniye uzunluğundaki ilk beyazperde öpüşmesi, tamamen yakın plan öpüşen bir erkekle kadının görüntüsünden oluşuyordu. 1896 ilkbaharında Edison şirketi tarafından çekilmiş ve hemen gösterime

girmişti. Tam adı *May Irwin – John C. Rice Öpüşmesi* [*The May Irwin-John C. Rice Kiss-1896*] idi. Profesyonel tiyatrocu olan baş oyuncular bunu aslında Broadway'de, başarılı bir komedinin, *Dul Jones*'un kısa bir sahnesi olarak oynamışlardı. Dali tarzı, yağlanmış bir posbıyığı olan Rice, Irwin'in çizgileri belirsiz yüzünü ellerinin arasına alıp aralanmamış dudaklarını onunkilere bastırır ve bir dizi bebek öpüşü yaratır. Irwin pek bir şey yapmaz ama hoşlanmış gibidir. İzleyiciler filme bayıldı. Film Amerika'yı gezerken eleştiriler iyi, hasılat büyüktü.

İlk sorun film haziranda Şikago'da gösterime girdiğinde yaşandı. Çok rahatsız olan eleştirmen Herbert S. Stone, "İki oyuncu da fiziksel olarak çekici değil ve birbirlerinin dudaklarını uzun uzun otlamaları bir de gerçek boyutlarıyla olunca dayanılır gibi değil, "Dev oranlarda büyütülüp üç kez tekrarlanmasıysa iğrenç," diye ateş püskürdü. "Bu tür şeyleri hoş görürsek o zaman Amerikan püritanizminden, İngiliz ve Fransız sahne gösterilerinden ithal edilen pisliklerden söz etmenin ne yararı var?" Filmlerin sansür edilmesi için yapılan bu ilk çağrıya pek aldırış edilmedi. *Öpüşme*, film parçalanana kadar oynamaya devam etti.

Aynı yıl Londra'nın Leicester Meydanı'ndaki Alhambra Tiyatrosu'nun damında, bir başka sahne komedisi uyarlaması olan *Askerin Flörtü*'nde [*The Soldier's Courtship*] iki oyuncu öpüşürken filme çekilmişti. Yıldızlar Fred Storey ve Julie Seale idi. Perdede çok fazla cinsellik var ve çarpıcı öpüşme sahneleri hızla geçiyordu. O yılın kasım ayında cinselliğin kullanıldığı filmlerin öncü yapımcılarından Eugène Pirou *Gelin Yatağa Gidiyor / Le Coucher de la mariée* filmini Café de Paris'in bodrumunda oynatmıştı. Yeni evlilerin yatağa girmek için ne kadar özenle soyunduklarının anlatıldığı, üç dakikalık filmin bir Sinderella sahnesinde, koca karısının saten terliğini çıkarıp öpüyordu.

Bütün başarılı sanatçılar ve becerikli işadamları gibi, ilk sinema patronları da cinselliğin para ettiğini çabucak fark ettiler. *Yaşam Öykücüsünün Anlattığı Öykü*'de [*The Story the Biograph Told*-1903], bir büro personeli bir kocanın sekreterini öperken fotoğrafını çeker; kanıtları gören eş, sadakatsizliğin, ahlâkın –ya da

daha çok geleneğin– galip gelmesini seyirci biz heyecana doyduktan sonra sona erdirir.

Genç Aşk'ta [*Young Romance*-1915] olduğu gibi – aşırı bir tatlılık ve yapaylıkla oluşturulmuş ahlâki ışık – bol bol gözyaşı vardı. Filmde, büyük bir mağazada çalışan (erkek nalburiye, kadın tuhafiye bölümünde) ama birbirlerini tanımayan iki tezgâhtar bir tatil merkezinde üst sınıflardan sevgili bulma umuduyla kendilerine zengin süsü verirler. Ama sonuç olarak birbirlerine âşık olurlar ve film, pek çok filmde olduğu gibi, sıradan hayata bir övgüye dönüşür. Dönemin önde gelen yazarlarından O. Henry'nin bir öyküsünden uyarlanan film öpüşmeyle sona erer. Bu konu –oğlan komşu evdeki kızı keşfeder ve sonsuza kadar mutlu ve hallerinden memnun yaşarlar– yüzyılın son çeyreğine kadar fimlerin ana teması olacaktı.

Ama sansür yoktu ve sessiz filmlerde çoğunlukla her şey kabul ediliyordu. Sinemanın, sıkı resmi sansür başlamadan önceki kırk yılında, kürtaj, fahişelik ve zina gibi sorunlara değinen cesur filmler vardı ve bu konular sonradan makaslanacak ya da yasaklanacaktı. 1912'de, çıplak bir erkeği ilk kez önden gösteren film çekildi ve ilk pornografik filmler masturbasyon, anal seks ve fellatio içeriyordu. Rudolph Valentino, bakireleri mahvediyor, Theda Bara ve Garbo'nun vampları ahlâki ölümün günahkâr öpücüklerini veriyorlardı. 1922'de, Cecil B. DeMille'in *Cinayet* [*Manslaughter*] filminin grup seks sahnesinde, aynı cinsten olanların şehvetli öpüşmesi görülüyordu. 1930'da, *Fas*'ta [*Morocco*], Marlene Dietrich, bir başka kadını öpen ilk başrol oyuncusu kadın oluyordu. Yabancı Lejyoner Gary Cooper'a delice âşık olan ve onun peşinden yüksek topuklu pabuçlarıyla yaya olarak çöle giden gece kulübü şarkıcısını oynayan Dietrich, filmin ortasında silindir şapka ve frak giyip kışkırtıcı bir biçimde, çekici bir kadını dudaklarından öper. Ünlü Alman Filmi *Üniformalı Kızlar* [*Mädchen in Uniform*], lezbiyen kız öğrencileriyle, ancak bir yıl sonra gösterime girdi. 1933'te *Coşku*'da, Hedy Lamarr beyazperdede orgazmı canlandırdı. Çek filmi Boston'da bile oynadı.

Bir yıl sonra, Hays Yasaları devreye girdi, "aşırı ve şehvetli

öpüşmeyi, tutkulu sarılma, müstehcen durum ve hareketleri" ve bunların yanı sıra daha pek çok şeyi yasakladı. Hollywood bugün de olduğu gibi –ahlâki ölçütlerin sıkılaştırılması için feryat eden namusçu, tutucu azınlığıyla– daha da sıkı düzenlemeler uygulanması için gönüllü olarak sansürü kurumsallaştırdı.

Yaklaşık on iki yıl boyunca, sansür Hays'ın "Yapma"larının ve "Dikkatli ol"larının bir taklidi oldu. Sonraysa çok sahiciydi. Yasalar'a göre, bir Amerikan filminde öpüşme yatay olamıyordu: İnsan ayakta ya da oturuyor olacaktı, yatıp uzanamazdı; filmlerde bütün evli çiftler ayrı yataklarda yatıyordu. Yasalar, "Yatak odası çekimleri kibar ve güzel uygulanmalı" diyordu. En az on iki yıl boyunca yatakta öpüşmek suç oldu. Yatakta iki ayrı cinsten insanın olması da. Birinin bir ayağı yerde olmalıydı.

Yıldızlar ve yönetmenler beyazperde öpüşmesi için bir yöntembilim geliştirecek resmi kuralları beklemediler. Bu sanat değilse de zanaattı. Garbo'nun iki öpüşme biçimi vardı. Birincisinde, başını coşku içinde geriye atıyor, vücudu 45 derece açı yapacak biçimde eğiliyor, yüzünü ve açık dudaklarını sunuyordu; bu edilginlikte bile enerji vardı. İkincisinde, saldıran oydu, öpücükleriyle baş erkek oyuncuyu yiyip yutuyordu. Öpüşürken üstte olabiliyor ya da öpüşmeyi başlatmak için öne eğiliyordu.

Çoğu kez filmlerde en seksi olan, öpüşmeden önceki anlardır, dudakların kameradan gizli olduğu an gibi. Hollywood dışında yalnızca (öyle umalım) çocukların yaptığı klasik kapalı dudaklı öpüşme yerine gerçek öpüşmeyi hayal ederiz. Beyazperdede masumiyet o kadar kutsaldı ki dünyanın en iyi öpüşen karakterleri bile buna beceriksiz olma ölçüsünde dikkat ediyordu. "Onu seviyorum," der Barbara Stanwyck Gary Cooper için *Ateş Topu* [*Ball of Fire*]'nda, "çünkü öpüşmeyi bilmiyor – ayı!"

Öpüşmenin yoğunluğu abartılı beden diliyle ifade ediliyordu, çünkü resmi bir gramer yoktu. Fallik Boğaz baş kadın oyuncu tarafından kullanılıyordu, Zorlayan Kol da baş erkek oyuncu tarafından. *Grand Hotel*'de, Barrymore'un karşısında Garbo'nun u-

zun, dik boynu, *Devlerin Aşkı*'nda Elizabeth Taylor'ın James Dean'e uzanması gibi görsel fallik simge olmuştu. Zorlayan Kol, efendi görünümlü "düzgün adam" James Stewart tarafından bile kullanılmıştı. *Ziegfield Girl*'de (1941), Stewart, zengin bir sosyete çapkınına kaptırma korkusuyla Lana Turner'dan şov işini bırakmasını istediğinde, Turner karşı çıkar: "Her ne olacaksa görmem lazım." Ceketinin yakalarını kavrayıp ona yalvaran bakışlarla bakar. "Eğer görmezsem torunlarımıza ne anlatacağım." Beden dili öpüşmek istemektedir. Ama Stewart, öpüşme sahnesinin ortasında, sırtını dönüp gider. Filmin kendisi gibi bu sahnenin de bir başı, ortası ve sonu vardır. Bir dizi B – filmi nüktesinden sonra, Stewart Turner'a döner ve onu kendine çeker; kendisinin öpen, Turner'ınsa öpülen olduğunu açıkça ortaya koyar. Lana Turner'ın ensesi dudakları gizler. Heyecan, kuvvetli, Zorlayan Kol'la ifade edilir.

Yasal koca, koca adayı ya da Hollywood'un aşk haleti ruhiyesindeki herhangi bir kötü adamın güçlü, uzun kolu beyazperde öpüşmelerinin çoğunun gerçek eylemiydi; görünmeyen öpücüğü, gördüğümüz çocukça kapanmış dudakların öpüşmesinden çok daha heyecanlı kılıyordu. Tutkuyu ifade eden öpüşme değildi; öpüşmenin zırhıydı.

Gable bir ustaydı, baş kadın oyuncuya öyle bir sarılırdı ki kadının ya da onun başı dudakları saklardı, öpüşmeyi göstermeden bir tutku yanılsaması yaratırdı. *Hold Your Man*'de (1933), en gözde baş kadın oyuncusu Jean Harlow'u öperken yöntemi çok belirgindi. "Galiba seni öpeceğim," der ve öper. Öpüşmenin ortasında onun bedenini kendi bedenine sertçe yapıştırır. Seyirci dudakların değil, kolun şiddetinden güçlü bir birleşme duygusu hisseder. Erkek öpen, kadınsa öpülendir.

Kadınlar öpen, erkekler öpülen olduğunda, iki olasılık var. Ya bir yoldan çıkma söz konusudur –erkek vampın eline düşmüştür– ya da bir komedi anıdır. *Ninotchka*'da, Garbo, öpüşmeyi seksi olduğu kadar komikleştirir. Garbo, Paris'i ziyaret eden ciddi, püriten bir Rus memurdur ve erkek, (Melvyn Douglas), orta yaşlı, çapkın bir konttur; ikisi otel odasında, iki koltuğun arasında, yerde otururlar. "Ama Ninotchka", der Douglas yalvarırcasına, "Mutlaka

az da olsa ilahi tutkunun belirtilerini hissediyorsundur, dudakların yanması susuzluktan değil, susuzluktan bin kat daha ulaşılmaz ve heyecan verici bir şeyden?"

"Çok gevezesin," diye yanıtlar Garbo.

Douglas onu öpmek için uzanır, başı dudakları gizler.

"Bu geveze miydi?" diye sorar.

"Hayır, rahatlatıcıydı. Bir daha."

Douglas ona uyar. Sonra Garbo onu sertçe koltuğa doğru iter ve daha şiddetli öper. Sahne boyunca, başları öpüşmeleri gizler. Garbo'nun, Douglas'ın öpüşme anındaki sırtından daha belirgin olan sırt açısı, şiddetin giderek arttığının göstergesidir. Sırtı, Zorlayan Kol'un işlevini görür. Kol gibi, sırtın eğimi de bir tutku açısıdır. Garbo'nun öpüşünün daha şiddetli olduğunu biliyoruz, çünkü Douglas dudakları aralık, kendinden geçmiş, umutla "Bir daha" der. İzleyici hem heyecanlanmış, hem de roller tersine döndüğü için eğlenmiştir.

Hays Yasaları, beyazperde öpüşmelerinin süresine sıkı sınırlamalar getirmiş, Alfred Hitchcock gibi usta sinemacıların yaratıcılığına ket vurmuştu. Hitchcock'un 1946'da çektiği *Aşktan da Üstün* [*Notorius*] filminde, öpüşmenin kesilmesi yeni ve ters bir anlam yüklendi. Ingrid Bergman ve Cary Grant arasında balkonda başlayan öpüşme önce telefon çalınca kesilir. Telefonu açmak için odaya giderlerken arada oynaşırlar. Telefon konuşmasının arasına kısa öpüşmeler serpiştirilir, öpüşmeler çabucak yoğunlaşır ama uzun değildir; kısa süre sonra telefon konuşması öpüşmelerin arasında gerçekleşir. Sahne hem komik hem de seksidir. Sansürcüleri atlatmaya kararlı olan Hitchcock oyunculara "Konuş, öpüş, konuş, öpüş" talimatı vermiştir.

Bergman şöyle anımsıyor: "Hitchcock uzun bir öpüşme istiyordu ama bu yasaktı; tepemizde bir saatle duruyorlar ve belli bir süre öpüşmemize izin veriyorlar –birkaç saniye– ve kes diyorlardı." Oysa bu aralarla öpüşme sürüyor gibi görünüyordu ama birkaç saniyeden uzun olmuyordu. Sansürcü kesemiyordu. Hitc-

hcock'un hedefi, Hays Yasaları'nın zaman sınırlamalarından kurtulmaktı. Buna ulaştı; sinemanın en seksi, aynı zamanda da en komik öpüşmelerinden birini yarattı, belki de en özgününü. Ama, tek bir filmdeki öpüşme rekorunu, yirmi yıl önce John Barrymore ve Mary Astor'un 127 kez öpüştükleri *Don Juan* koruyor.

Andy Warhol'un sanat filmi *Öpüşme* [*Kiss*-1963]'nin en uzun öpüşme rekorunu kimse kıramayacak gibi görünüyor. Uzun film tamamen Naomi Levine'in Rufus Collins, Gerlad Malanga ve Ed Saunders ile öpüşmesinden oluşuyor. Filmin sıkıcılığı, daha çok daha azdır, deyimini kanıtlıyor. Asıl anımsamaya değer olan 1988'de çekilen *Cinema Paradiso*'nun, bölge rahibinin sansür edilmesini istediği son bölümleriydi. Bu bölümlerde sinemanın en müthiş öpüşme sahneleri vardı.

1960'lara ve etoburluk çağının başlamasına kadar dudaklar araştırmayacak, diller uzanmayacak ve *orbicularis oris* kasları yoğun kasılma durumlarına girmeyecekti.

Hollywood'da dudaklar, ütünün ipeğe değdiği gibi dokunurdu, ürkek, dikkatli, kumaşı yakmama kaygısıyla. Eski bir başrol oyuncusu olan, Amerika başkanlarından Ronald Reagan bu öpüşmeyen öpüşmenin kasıtlı olduğunu söylemişti. "Bunu yapan iki kişi bazen neredeyse hiç birbirine dokunmuyordu, kadının yüzünün şeklini bozmamak için. Bunu, öpüşmenin kafalarındaki öpüşme olduğunu düşünen izleyiciler için yapıyordunuz." "Öpüşme...eski günlerde daha güzeldi," demişti Reagan NBC televizyonuna. "Şimdi insanların birbirini yemeye başladığını görüyorsunuz."

1960'lar, çıplaklığı geri getirme savaşıyla geçti ve uzun beyazperde öpüşmeleri o yıllarda geldi. 1961'de sansürcülerin diretmesiyle, *Gençlik Biterken*'de [*Splendor in the Grass*], Nathalie Wood'un çıplak olduğu bölüm kesim odasında kaldı ama film Hollywood'un ilk Fransız öpüşmesini içeren yapım olarak tarihe geçti. Adamımız, yeni kuşağın *vamp erkeği* Warren Beatty idi. Hays Yasaları'nın gevşemesi ve sonunda 1968'de yürürlükten kaldırılmasıyla öpüşmelerin süresi uzadı ve işlevi değişti. Öpüşme artık orgazm yerine geçmek zorunda değildi. Beyazperde orgazm taklitleriyle doldu. Öpüşmeler artık öpüşme oldu: doymak bilmez, yu-

muşak, ıslak ya da nazik. Ve yeniden içtenliği temsil etmeye başladı.

Özel Bir Kadın [*Pretty Woman*-1990]'da, erkek milyoner işadamı, kadın fahişedir. Çok bağımsız bir fahişe. Bedenini satmak yerine altı gün için anlaşma karşılığı verir; önce koşullarda anlaşır: "Dudaktan öpüşmem."

"Ben de," der adam.

Neden öpüşmesin ki? Hâlâ öpüşmenin ruhları birleştirdiğine inandığımız için mi? Öpüşme sahnesi gerçekleştiğinde bunun aşk olduğunu anlarız. Küçük öpüşmeler de vardır bu sahnede, yumuşak, kibar. Kadının arkadaşı, bir başka fahişe, dudaktan öpüştün mü diye sorar. Yanıt evet olunca, fahişe bunun aşk olduğunu anlar.



Unutulmazlar



CBS-TV'nin kahvaltı şovunda, oyuncu Kevin Kline *Fransız Öpüşmesi* [*French Kiss*-1995] filmini şöyle anlatmıştı: "Eski moda bir romantik komedi gibi, oğlan kızla tanışır, kız oğlandan nefret eder – sonra da zıtlar birbirini çeker." Gerçekte yaşanan ise kızın geleceğe yönelik gündemini değiştirmesidir; erkekse kendininkini tamamlar. Her şey olabilecek en tatlı biçimde gerçekleşir. *Fransız Öpüşmesi* –içinde hiç Fransız öpüşmesi yoktur aslında– beğendiğiniz için kendinizden nefret edeceğiniz aşırı duygusal filmlerden biriydi.

Kabullenme öpüşmesi, Meg Ryan'ın uyurken kendisini terk eden Charlie'yi rüyasında öperken görüp Kline'ın oynadığı Fransız dolandırıcı Luc'u öpüvermesiyle gerçekleşir. Açıkgöz Luc, bir-

denbire bu pırıl pırıl, tertemiz Amerikalı'ya âşık olduğunu fark eder. Kız çok geçmeden Provence'a âşık olur, şarap ve çocuk yaparak orada sonsuza kadar mutlu yaşamaya karar verirler. Seks değil, evlilik üzerine olan film kadın kahraman kadar da pırıl pırıl ve tertemizdir. Filmlerdeki en seksi öpüşmeler için başka yerlere bakmamız gerekiyor.

Gallup bir kamuoyu araştırması yapmış. En seksi öpüşmeler *Gençlik Biterken* sonrası etobur çağından değil Hays Yasaları'nın stüdyolara ahlâki kelepçe vurduğu masumiyet çağından çıkıyor. 1992 araştırmasına göre, en seksi öpüşmeler *Rüzgâr Gibi Geçti*'de [*Gone With the Wind*-1939] Vivien Leigh ile Clark Gable arasında gerçekleşiyor. Daha sonra, *İnsanlar Yaşadıkça*'da [*From Here to Eternity*-1953] Burt Lancaster ve Deborah Kerr geliyor, benim oyum da buna. Üçüncüsü *Kazablanka*'da [*Casablanka*-1942] Bogart ve Bergman.

Oylamanın en açık yorumu, son 40-50 yılda daha açık öpüşme sahnesi bulunan çok fazla film yapıldıysa da araştırmaya katılan insanların çok azının bunları görmüş olması. Büyük üçlüyü, unutulmaz öpüşmelerin filmleri yapan başka nedenler de var.

Rüzgâr Gibi Geçti filminde, Rhett Butler savaşa giderken Scarlett O'Hara'ya der ki, "Seni sevmek isteyen Güneyli bir asker var, Scarlett, senin kollarını bedeninde hissetmek isteyen, savaşa senin öpüşlerinin anısını götürmek isteyen. Beni sevmesen de olur. Scarlett, öp beni, öp beni."

Ölümün korkunç yüzleriyle pek çok kez burun buruna gelmişlerdi – yangın, patlama, atı çalmaya kalkıp onları arabadan dışarı çıkaran adamlar. Scarlett'in sevdiği adamın karısına doğum bile yaptırmışlardı ve şimdi, birdenbire Federasyon ordusunun çekilmesiyle yasa ve düzenin son kırıntıları yok olurken, Rhett, yitirilmiş savaşa katılacağını açıklar Scarlett'e. Onu çaresiz annenin ve bebeğin sorumluluğuyla tehlike ve kaosun ve de Tanrı bilir daha ne vahşi ayaklanmaların ortasında bırakarak.

Rhett Scarlett'i arabadan çekip aşağı indirir –yağmacıların

yaptığı gibi– onu sevdiğini söyler ve arkasından şu ünlü, romantik sözler gelir: "Scarlett, öp beni, öp beni." Scarlett öpmeyince Rhett zorla öper. Scarlett onu bir centilmen olmadığı için azarlar. Rhett'i böyle karşılıksız bırakmasıyla bizim de onun kendisinden başka kimseyi düşünmediğini, duygusal sığlığını görmemiz gerekir. Neden, bunu Rhett için hissetmemiz gerekmez? Yalnızca müthiş duygusuz olduğu için değil, Scarlett'e yaptığı her açıklamayı kibirle ve üstün bir tavırla yaptığı için. Çekildikten altmış yıl sonra filmin hâlâ bu kadar gözde olması alev alev yanan Güney'in, sonsuz kırlıkların, çok fazla bastırılmamış cinselliğin ve şiddetin görkemli sahnelerine bağlanabilir; Rhett ve Scarlett arasındaki orantısız, alçaltıcı ve sadomazoşist ilişkiye değil, umarım.

Savaş bittiğinde, taze dul Scarlett, çıkarı için evlendiği kocası onun onurunu korurken öldürüldüğü için suçluluk duyarken, Rhett – zamanlaması her zamanki gibi mükemmeldir– ona evlenme teklif eder ve yine onu zorla öper. Bu kez Scarlett brendi içmektedir ve onun öpüşlerine karşılık verir. "Bayılasın istiyorum," der Rhett. "Yıllardan beri bunu hak etmiştin. Tanıdığın enayilerden hiçbiri seni böyle öpmemişti, değil mi?"*

Scarlett'in öyle öpülmediğini romandan biliyoruz: "Şimdi onu öpmeye başlamıştı. Bıyıkları ağzını gıdıklıyordu. Ilık dudaklarıyla genç kadını yavaş yavaş, acele etmeksizin öpüyordu. Bütün gece onlarındı sanki." Kocası Charles hiçbir zaman onu böyle öpmemişti. "Ne Tarleton'ların, ne Calvert'lerin öpüşleri onu böyle ürpertmişti. Rhett onu arkaya doğru eğdi, dudakları boynundan göğsüne indi."

Scarlett kendinden geçmiyor; öpücüğe karşılık veriyor. Açısı dikkatle verilmiş olan kare, Fallik Boğaz'ı ve Zorlayan Kol'un dişi versiyonunun karışımını gösteriyor, Scarlett'in Rhett'in boynuna dolanan kolu eylemin zorlayıcı yanını simgeliyor. Çok seksi. Ama Rhett ona evlenme teklif ettiğinde, evliliğe inanmadığını ama gerçek bir erkeğe ihtiyacı olduğunu söylüyor. Rhett onu yine zorla öpüyor, Scarlett bağırıyor, ikna oluyor, evlenme teklifini kabul e-

* *Rüzgâr Gibi Geçti*, Margaret Mitchell, Çev: Samih Tiryakioğlu, Altın Kitaplar Yayınevi, 5. Basım 1988. (ç.n.)

diyor. Rhett giderken, iyi geceler öpücüğü verip vermeyeceğini soruyor.

"Bir akşamlık bu kadar yetmez mi?" diyor Bay Her Şeyi Bilen.

Rüzgâr Gibi Geçti, güzel ve çıkarcı Scarlett'in İç Savaş'ta hayatta kalma ve aile çiftliği Tara'yı eski görkemine kavuşturma mücadelesinin öyküsünü ve onun iki erkeğe, Ashley ve Rhett'e olan aşkını anlatır. Clark Gable ve Vivien Leigh'in *Rüzgâr Gibi Geçti*'si Margaret Mitchell'in romantik tarihi romanının yavan bir uyarlaması olmakla kalmamış, Scarlett'i daha dar görüşlü yapmak ve hak ettiği cezayı basitleştirmek için çarpıtılmıştır. Scarlett, Hollywood'un uzun vamp kuyruğundakilerden biri oldu ve Hollywood'da kötü kadınlar neyi hak ediyorsa onu aldı. Margaret Mitchell'in Scarlett'i daha karmaşık bir karakterdi, güdülerinde grinin pek çok tonu vardı. Oysa, Technicolor'da bile filmler ahlâki açıdan siyah beyaz olma eğilimindeydi. Hays'ın giderek güçlenen toplum standartlarını ıslah etme doktrininin dizginlediği filmler, tartışmalı konuların işlenmesinde tiyatro ve romanın gerisinde kalıyordu, yalnızca uyarlanmaları için gereken zamandan ötürü değil.

Filmden üç yıl önce, 1936'da yayımlanan Margaret Mitchell'in romanı benzeri görülmemiş bir çoksatar oldu, milyonlarca kitap satıldı. Cüretkâr ve geleneksel ahlâki değerleri karıştırması, romanın ticari başarısını sağladı. Bu Hollywood yapımcılarına da çekici geldi ama Yasalar'ın uygulayıcılarına değil. Beklendiği gibi stüdyo ve sansürcüler arasında iç savaş çıktı, senaryonun her aşamasında kavgalar koptu, film çekilirken bile çatışmalar yaşandı.

Romanda, Rhett Butler bir gece eve sarhoş gelir ve karısı Scarlett'e tecavüz eder:

> "Karısını kucağına alıp merdivenleri çıkmaya başladı. Rhett canını yakmaktaydı. Korktu, bağırmaya başladı. Rhett merdiven başına çıkınca durdu. Scarlett'i kucağından indirdi. Sonra da eğilerek onu öyle ateşli bir tarzda, öyle derin bir sahiplik içgüdüsüyle öptü ki, genç kadın çevresini saran derin karanlıktan, kendininkilere yapışmış dudaklardan başka bir şey duyamaz oldu. Rhett zangır zangır titriyordu. Dudakları Scarlett'in ağzını bırakmış, röbdoşambrın kaydığı yerlerdeki çıplak teninin üzerinde dolaşıyordu. Rhett bir şeyler mırıldanıyordu a-

ma Scarlett onun ne dediğini anlayamamaktaydı. Dudakları onda şimdiye kadar hiç hissetmediği duygular uyandırmaktaydı. Rhett de kendisi de karanlıktan ibarettiler. Scarlett'in teni üzerinde de karanlıktan ve Rhett'in dudaklarından başka bir şey yoktu sanki. Konuşmak istedi ama Rhett'in öpüşleri yüzünden ağzını açamadı. Birdenbire bütün vücudunda vahşi, hoyrat bir ürperiş dolaştı. O zamana dek böyle bir şey hissetmemişti. İçi bütün benliği ile titredi, sarsıldı. Kendini bu güçlü kollara, bu obur dudaklara, varlığını hızla sürükleyip götüren kadere bıraktı. Hayatında ilk kez kendinden daha güçlü birisine rastlamıştı, Bu birisi onun oyuncağı olmamış, tersine onu dize getirmişti. O da kollarını Rhett'in boynuna doladı. Dudakları onun dudaklarının altında ürperdi. Bir kez daha karanlığa doğru yükseliyorlardı, bir girdap gibi dönüp, onları kuşatan o tatlı karanlığa. Sabah uyandığında Rhett gitmişti; muhteşem geceyi hatırladı, Rhett'in onu kollarına alıp yukarıya çıkardığı, hor gördüğü, incittiği, kendisini vahşice kullandığı o çılgın ama yine de gurur duyduğu geceyi."

Scarlett hayır demişti ama aslında evet demek istemişti.

Kitabın satışlarının da gösterdiği gibi, Hollywood sansürcüsünün "koca tecavüzü" dediği şey o günlerin okurlarının pek azını dehşete düşürmüştü. Olay Scarlett'i Rhett'e yakınlaştırmıştı. Ama sansürcü kaygılıydı. "Beklenmedik bir yumuşaklık" da aynı şeyi yapamaz mıydı diye sordu.

Stüdyo olağanüstü şiddetli savaştı, diğer *yasak* sahnelerden –genelev ve doğum– ödün vererek manevra alanı kazanmaya çalıştı. Yasa'nın yöneticisi, Rhett Butler, "Scarlett'ı kollarına alsın, onu öpsün ve nazikçe onu yatak odasına götürsün. Bizim düşüncemize göre, onu yatağa fırlatacak kadar ileri gitmesin" tavsiyesinde bulundu. Rhett Buttler "karısını daha çok düşünmeliydi." Sansürcü yine de denetim uygulayacaktı ama stüdyo kazandı.

Tecavüz sahnesi için Hays ofisinden sete gelen adam, Scarlett'in kucaklanıp götürülmeye karşı koymaması gerektiğini vurguladı. Bunun nedeni, kimsenin tecavüz olduğunu fark etmemesi umudu muydu yoksa şiddetin daha uyarıcı olduğu düşüncesi miydi? Yasa'nın önerisi, "Scarlett çığlık atmamalı" idi. Çığlık yoktu ama Scarlett'ın merdivenlerden yukarı taşınmak istemediği ortadaydı. Pek de uzun sürmeyen bir kararmanın ardından birdenbire

sabah oldu. O dönem izleyicisi için kararma cinsel ilişki işaretiydi. Merdiven sahnesinin kesilmesinden daha seksi bir sondu. Doğal olarak sansürcüler kesme istemişlerdi. Ama bu raundu kaybettiler. Kısa kararmadan ve sonraki sabah sahnesinden Rhett ve Scarlett'in seks yaptığını anlıyoruz. "Tecavüz" hoşlaştırılmıştı ve biz "Rhett'in Scarlett'i hor gördüğünü, incittiğini..." ama genç kadının bundan "gurur duyduğunu" bilmiyoruz. Her birimiz o sahneye kendi cinsel fantezimizi koyduk. Kaybolanlar arasında kitabın tutkulu öpüşmeleri de vardı. Öpüşme aşağıda, tecavüz, görünmeden yukarıda gerçekle-şiyordu. Filmde ise bu tecavüz değil, ısrarlı bir baştan çıkarmaydı. Cinsel açıdan muradına ermiş Scarlett, sabahleyin tatmin olmuş bir biçimde yatakta tek başına bunun tadını çıkarıyordu.

Rüzgâr Gibi Geçti, belki de Hollywood'un kadın hayır derse evet demiştir inancının en ünlü örneğidir. Bu sahnelerin en açıkça formüle edilmiş biçimi TNT gibi *Gaiety George*'da görülür. Bir işadamı olan kahraman sorar: "Benimle evlenecek misin evlenmeyecek misin. Yanıt ver, kadın."

Kadın yanıtlar: "Hayır, hayır, hayır." Kadın, erkeğin kollarına atar kendini. Öpüşürler. Bir sonraki sahne düğün çanlarıdır.

Biliyoruz ki iyi kızların canı seks istemez. Onlara egemen olmak ya da hatta güç kullanmak, bu ikilemden kurtulmanın yolu olarak görülüyordu. Bu tutum kimseyi kızdırmadığı için gerçek yaşamda yaratacağı sorunlara karşın filmlerde işe yarıyordu. Fred Astaire, *Silindir Şapka*'daki öpüşme sahnesinde şarkı ve dansı bir öyküye dönüştürmüştü. "Şuradaki hantal bulut oradaki tüysü küçük bulutla karşılaşınca" der Ginger Roberts'a, "ona doğru uçuverir. Küçük bulut telaşla kaçarken rüzgârın önüne düşüp hızla ona koşar. Küçük bulut birazcık çığlıklar atar ve işte yağmur başlar. Hantal bulut onu rahatlatır. Kıvılcım saçarlar. İşte bu şimşektir. Öpüşürler. Gökgürültüsü!"

Rüzgâr Gibi Geçti'den yirmi yıl sonra, *Yolculuk*'ta Yul Brynner aynı şeyi Deborah Kerr'e kanıtladı (1959). Brynner, işgal altındaki

Macaristan'da, atını seven ve Deborah Kerr'e âşık bir Rus subayını oynuyordu. Ona göre, Kerr'in çekiciliği soyundan geliyordu. O bembeyaz tenin, o saçların ve o manikürlü ellerin olgunlaşması için yüzyıllar geçmesi gerektiğini söylüyordu. Öpüşme ise kadının önce zorlandığı ve sonra hoşlandığı o korkunç öpüşmelerden biriydi. Flört tecavüzü ve evlilik içi tecavüz ideolojisinin bir tür pekiştirilmesiydi bu. İronik bir biçimde seksi olan Brynner'di, bu filmde Kerr yalnızca sınıfı geçiyordu.

Ne yazık ki, gelecekte de, sessiz film döneminden bu yana gördüğümüz zorla öpme sahnelerini pek çok kez yeniden görecektik. Rudolph Valentino, olağanüstü başarılı *Şeyh* [*The Sheik*-1921] ve *Şeyh'in Oğlu* [*Son of the Sheick*-1925] filmlerinde, çölden gelip kadınları kaçırıyor ama sonunda kadınlar buna memnun oluyorlardı; yani kimse zarar görmüyordu. Vampın tersine yağmacı erkek çok beğeniliyordu. *Erkek vampa* hayran olmalıydık. O kadınları heyecan verici, olmadık yollarla ayartabilir, onları zor kullanarak kollarına ya da yatağına "alabilirdi" ve kadınlar orada mutlu olurlar, hatta sonsuza dek mutlu yaşarlardı.

1973'te çekilen western filmi *High Plains Drifter*'da, öfkeli kahraman Clint Eastwood, iki kadına tecavüz eder ve kadınlar bundan hoşlanır. Kentin fahişesi, cinsel ilişki gerçekleşene kadar onunla savaşır ama sonunda çekiciliğine teslim olur. Köyün saygın hanımefendisi ise –aynı zamanda, ona bir zamanlar ihanet etmiş olan köyün tek vicdanlı insanıdır– Eastwood elindeki bıçağı alıp, onu yatağa atarak uzun uzun öpünce hemen karşılık verir. Ertesi sabah onu hâlâ bitkin bir halde yatakta ve erkeğe karşı hoş duygularla dolu görürüz. Aynı Scarlett gibi.

Hemingway'in romanının film uyarlaması *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*'da [*For Whom the Bell Tolls*-1943] Ingrid Bergman Gary Cooper'dan bilgi ister: "Öpüşmeyi bilmiyorum, bilsem seni öperdim. Burunlarımızı ne yapacağız?" Ama en azından öpüşmeyi başlatabileceğini düşünür.

Bir yıl sonra *To Have and Have Not* filminde –ilk filminin ilk

öpüşmesi– Lauren Bacall davet edilmeden Humphrey Bogart'ın kucağına oturur, ona sataşıp azarlar ve eğilip öper.

"Bunu neden yaptın?" diye sorar Bogie.

"Hoşlanıp hoşlanmayacağımı anlamak için." Sonra onu yine öper.

Bacall odadan çıkarken Bogart'ın yüzünde o şaşkın, öpülmüş ifade vardır. Öpüşme izleyiciyi etkilemez; etkileyici olan Bacall'ın cüreti, Bogart'ın tepkisidir. Rollerin tersine dönmesi kahraman sert bir erkek olduğu için olasıdır ancak stüdyoyu kaygılandırır. Sahneyi öpüşmeyle bitirmek yerine kapıdan çıkarken Bacall o ünlü sözleri de içeren kısa bir konuşma yapar: "Beni istersen ıslık çal yeter."

Bu sözler Bogart'ın çabucak içine düştüğü sersemlikten kurtulmasını sağlar. Bacall yalnızca gücünü vermekle kalmamış ona yeni bir güç kazandırmıştır. Kapı kapandığında Bogart ıslık çalar. Ses elbette iki heceli zampara ıslığıdır.

Gable'ın Leigh'i ya da başka bir kadını öpmesiyle Bacall'ın Bogie'yi zorla öpmesi arasında bir fark daha var. Bogie öpüşmeyi başlatmıyor ama asla karşı koymuyor. O zaten uyarılmış durumda. Masal diyarının uyuyan güzellerinin kadınlar olduğunu unutmayın.

Kazablanka'da, Rick'in Café Americain'inde piyanist parçayı çalmaya başlar, "Bunu Hatırlamalısın". Kendisine Ilsa'yla yaşadığı aşkı anımsattığı için bu şarkının çalınmasını yasaklamış olan Rick (Humphrey Bogart) azarlamak için piyaniste doğru koşarken onu (Bergman) görür. Elektrik yüklü bir an. Çok geçmeden Bergman'ın, "Öp beni. Son defaki gibi öp beni," dediğini duyarız.

Bogart öpmez. *Onlar* öpüşürler. İki eşit gibi öpüşürler, Bergman öne doğru eğilip onu öper, Bogart da eğilip onu öper.

Öpüşme sırasında Bergman yanlışlıkla Bogart'ın elindeki bardağa vurup düşürür ve bardak kırılır, simgesel olarak bu bize Bergman'ın hayatında bir şeylerin parçalandığını söyler. Rick ile savaşın yakıp yıktığı Paris'te sevgiliyken Ilsa Direniş liderlerinden biri olan kocasının öldüğünü sanır. Şimdi onun sağ olduğunu bilmektedir. Öpüşme Ilsa'nın şerefini tehlikeye atar. Rick'in şerefi nasıl da lekelenmemiştir. Bir çifte standart örneği olarak, Rick'in, bir başka erkeğin karısıyla yatması özellikle yanlış değildir;

Ilsa'nın ahlâkıysa paramparça olmuştur. Aralarındaki eşitlik ortadan kalkmıştır. Bu filmin içine yedirilmiş özgürlükçü ideoloji için bu çok fazladır.

Sonunda Ilsa'nın evet dediği ama aslında hayır demek istediğinin söylendiği sahne gelir. Almanlar yaklaşırken Rick yeraltı ilişkilerini kullanarak Kazablanka'dan ayrılacak son uçak için iki bilet alır, görünüşte kendisi ve Bergman için. Havaalanında son dakikada, daha yararlı bir şey yapmış olmak için ona kocasıyla gitmesi için baskı yapar. Dünyanın ona gereksinimi vardır ve bu nedenle Ilsa kendi umutlarını feda etmelidir. Ünlü öpüşmeme sahnesi budur işte.

Çoğu zaman Rick'in iyilik duygusunun arzularına karşı kazandığı zafer, yurtseverliğinin ve şerefinin "şehvetine" üstün gelmesi olarak görülen şey bana hep dayanılmaz gelmiştir. Ilsa'nın yerine karar vermeye nasıl cüret eder? Filmi öğrenciyken ilk gördüğümde, küçük kadın için yaptığı seçime ve en azından savaşın sonuna kadar sürecek mutsuz bir evliliği sırtına yüklemesine çok kızmıştım. Geçenlerde, yirmi yıl sonra hem de bir uçakta, berbat bir biçimde renklendirilmiş haliyle bir daha gördüğümde yine kızdım. Ama o sahte, dayatılmış fedakârlık anına kadar –Bogart'ın erkeksi olgunluğu, Bergman'ın çocuksuluğu– *Kazablanka*'nın karşılıklı olarak dizginlenen tutkuyu dürüstçe kullanması sarsıcıydı.

Robert Coover, *Kazablanka*'nın güldürü tarzı edebi uyarlaması *Bunu Hatırlamalısın*'da öyküyü çağdaş bir anlayışla yeniden anlatır, yansıtılmamış ama ima edilmiş heyecanlı anları da ekleyerek. Filmin ilk gösteriminden neredeyse yarım yüzyıl sonra yayımlanan Coover'in oldukça kaba öyküsü dudak hareketleriyle anlatılır.

Ilsa'yı evinde bulan Rick, ("sana bu sabah geleceğini söylemiştim"), "cezalandırılmak için can attığını göstermek için dudaklarını kıvırırken" görülür. Sonra Ilsa'ya transit belgeleri için gelip gelmediğini sorar, "üst dudağı öfke ve acıdan şişmiştir". "Bu belgeler elimde olduğu sürece asla yalnız kalmayacağım." Alaycı bir gülüş "dudaklarında dans eder".

Ilsa, "dudaklarını sıkarak", bir zamanlar birbirimizi uçurmuştuk" demeye hazırlanır. "Alt dudağı berelenmiş gibi öne fırla-

mıştır"; ona gerçeği anlatır.

"Bana ne söylersen söyle sana inanmam," der Rick.

"Dudakları geri çekilir," gücenerek. Rick ona belgeleri istiyorsa kendisini vurmasını söyleyince Ilsa şaşırır, "dudakları şiş ve aralıktır"

Ama beklediğimiz öpüşme yerine Rick Freudcu bir denklem kurup dosdoğru onun göğüslerine atılır hevesle, "öpmeye ya da yemeye: kurt gibi aç görünüyordur." Yere düşerler, birbirlerini mıncıklayıp yoğururlar ve Rick penisini kaldırır. "Ah Tanrım," diye bağırır Ilsa, geriye doğru kıvrılarak, ağzı "La Marseillaise" söyleyecekmiş gibi açık.

Rick, "İsa aşkına, bunu lanet olasıca bir buçuk yıldır saklıyorum..." demeden önce çok, çok daha fazlası vardır.

"Bu yeşediğim en gözel sitişti." Ilsa Rick'in kulağını öper.

Kırılan brendi bardağı yerine, Ilsa bidede otururken Grand Marnier içer, kalanı Rick'in penisine döker ve işe başlar, "dudaklarını büzüp ucunu öperek"

Bu fellatio sırasında Rick Paris'teki serüvenlerini anımsar – Ilsa'nın öbür fellatiolarını: biri bir sinemada Nazilerin o ay Avrupa'da işgal ettiği yerlerle ilgili haber filmini izlerken, öteki de, otomobilde, Bois de Bologne'da kılpayı kaza yapmaktan kurtulduğu sırada. Sonra, Ilsa'nın sırası gelir, Rick öpmeye başlarken Ilsa'nın gerçekten ne istediğini bilir ve yine Paris'i anımsar – Ilsa'nın kendisini yalamasını ilk kez istediği o büyülü anı. "Öp beni, Richard, buradan. Öbür ağzım da seni uçurmak istiyor."

Rick kendisinin ne istediğinden emin değildir. "Daha önce o şeylerin hiç tadına bakmamıştı. Başka kadınlar onu emmişti elbette...ama karşılık vermek, onları emmek – bu ona hep biraz tuhaf gelmişti." Ama Paris'te kendini zorlamış ve değişmişti. Ve, "Suratını Ilsa'nın leziz muhallebisine gömdü."

Filmde duygusallığın yerini gerçeğin komik yüzü alıyor. Filmin başlangıcındaki simgesel öpüşme ve sonunda Rick'in soylu bir biçimde Ilsa'yı kocasına gönderdiği sahnedeki ünlü öpüşmeme cinsel ilişkinin ve oral seksin "öpüşmelerinin" gürültü patırtısına dönüşüyor. Paris'teki maceralarının büyüsü yok oluyor; büyü, sonsuz

aşkta, ruhların birleşmesinde değil de şimdi burada, vücutların mıncıklanmasında ve düzülmelerinde, belden aşağı bölgelerin öpülmesinde ve seksin bedenselliğinde.

Pek çok film gibi –aslında her film gibi– *Kazablanka* da buna değinmez.

İnsanlar Yaşadıkça'da Deborah Kerr ile Burt Lancaster'in Hawaii dalgaları içinde öpüşmeleri Gallup panteonunun üçüncü en seksi öpüşmesiydi. Hawaii dalgalarının içinde uzanıp uzun süre çılgınca öpüşürler. Aradan uzun yıllar geçmeden bu kadar etkileyici bir başka öpüşme sahnesinin gerçekleşebileceğini düşünmek çok zor.

Öpüşme dalgalar içinde başlar. Boğulmaktan korkarlar ama bu korkuları tutkularındandır; kumsalın kenarına koşup öpüşmeye devam ederler. Sahnenin doruk anında bile birbirlerinin yalnızca belden yukarı bölümlerine dokunsalar ve mayo giyseler de, iki sırtlı bir hayvanın varlığı hissedilir ister istemez. Kıyıya vuran dalgaların köpükleri içindeki bu öpüşme yalnızca tutkulu bir cinselliği ve cinsel hazzı değil orgazmı da simgeler.

Bu sahnenin fiziksel yönü olağanüstüdür, okyanusun gücü karşılıklı arzuların şiddetini vurgular ve diyalogla bunun altı çizilir.

Karen	Böyle olacağını asla bilemezdim. Hiç kimse beni senin öptüğün gibi öpmedi.
Warden :	Hiç kimse mi?
Karen	Hiç kimse.
Warden :	Seni öpen onca erkek arasında hiçbiri mi?
Karen	Şimdi, bunu hesaplamak lazım. Sence kaç tane olmuştur?
Warden	Nereden bileyim. Bana kabaca bir sayı veremez misin?
Karen	Hesap makinesiz olmaz.

Kitapta, konuşma bir otel odasında yatakta, sevişmeden sonra gerçekleşir ve rahim alınması operasyonunun seksi ne kadar anlamsız kıldığı (çocuk sahibi olamazsınız) üzerine üç sayfalık bir tartışmaya yol açar. Tıbbi bölümler o kadar ayrıntılıdır ki yazarın bunları bir tıp ansiklopedisinden kopya çektiği kolayca anlaşılıyor.

Tesadüfen otel odasının okyanus manzaralı olduğunu öğreniyoruz – ama okyanusa bakan yok.

Kitaptaki iki plaj sahnesi o kadar önemli değildir. Yazar, seks için yatağı tercih eder. Çıplak yüzerler ama işler iyi gitmez ve öpüşme yoktur. Senaristin bu bölümlerin cümlelerini dalgalardaki seks sahnesine yerleştirdiğini görebiliyoruz.

Önce Blowhole yakınlarındaki gizli, küçük kumsalı öğreniyoruz. Warden geçerken, "bir erkeğin bir kadını getirebileceği harika bir yer" diye düşünür. Kumsal, hayallerini gerçekleştirecek gibi görünmektedir: "Her şey harikaydı, dolunay, bembeyaz yumuşak dalgalar, kayalıkların arasında ay ışığında tuhaf bir biçimde parlayan solgun renkli kumlar, yolun kenarındaki palmiye ağaçlarının hışırtısını taşıyan rüzgâr. Ve Warden bir termos dolusu kahve getirmişti, Karen'da sandviçler, battaniye bile vardı. Her şey mükemmeldi ve çok güzeldi."

Karen kayalıklardan inerken düşüp kolunu sıyırınca ve en iyi giysisini yırtınca, gerçek ses verir: Cesurca, "Suya girdiler, çırılçıplaktılar, kendilerini sulara bıraktılar, el eleydiler. Warden anımsıyordu, sanki yokuş yukarı koşmuş gibi nefes nefese, dizlerinin çevresindeki suyla ve ay ışığıyla muhteşem bir manzara oluşturmuşlardı. Karen üşümüştü ve sudan çıkıp battaniyeye sarınmıştı. Warden o zaman her şeyden vaçgeçmiş, yaptığının aptalca olduğunu, *kendi* hatası olduğunu düşünmüştü."

Kitapta öpüşmenin olduğu bir kumsal sahnesi daha vardır ama bu soluk kesen öpüşmelerden değildir. Ve hoş, ılık bir yatak hayali uzaktan uzağa belirir: "Verandada kimseler yoktu, Warden onu öpmüştü, kumsalda hareketsiz duruyorlardı, çok uzun zaman geçmişti, bunun olmasını ne kadar istemişti, sonra o güzel odaya, ikinci kattaki o hoş odaya çıktılar."

Yüzbaşının karısı ve Çavuş Warden arasındaki zina ilişkisi, zinaya herhangi bir biçimde göz yumulmasını yasaklayan Hays Yasaları'nın bütün kurallarını çiğniyordu. *İnsanlar Yaşadıkça*'nın Yasalar'ın onayını alma savaşı altı ay sürdü. James Jones'un duygusal romanında o kadar sansürlenecek şey vardı ki sinemacıların çoğu filmin asla oynayamayacağından emindiler. Ama güç dengesi de-

ğişmişti. Artık, zinanın, kötüler bir şekilde acı çektiği sürece gösterilebileceği ve yapılabileceği sessizce öğrenilmişti.

Yasalar'ın yöneticisi, "ahlâk dışı ilişkiyi kınayacak güçlü bir ahlâk sesi" istiyordu. Senaryo yeniden yazılarak, karısının davranışının gerekçesinin Yüzbaşı'nın sadakatsizliği ve zalimliği olduğu vurgulandı. Jones'un romanı hiç uzlaşmacı değildi; film, geleneklere göz kırparken çok fazla boyun eğmedi. Ayrılık sahnesine Yüzbaşı'nın karısının evlilik dışı ilişkisinden pişman olduğunu söylediği bölüm eklendi. Boş laf.

Bazı öpüşmeler tabu olarak kaldı. Erkek baş oyuncuyu asla öpmeyen Hollywood'un kadın baş oyuncuları Mae West ve Anna May Wong'du. Bir kurama göre, Mae West öylesine cinsellik saçıyordu ki gerçek temas çok fazla olabilirdi. Çinli-Amerikalı Anna May Wong'un öpülmemesinin nedeni kesinlikle ırkçılıktı. İngiliz filmi *The Road to Dishonour*'da (1929) bir öpüşme sahnesi çekilmiş ancak bu ırklararası aşk izleyiciyi rahatsız edebilir gerekçesiyle kesilmişti.

Amerikan filmlerindeki ilk ırklararası öpüşme, Edison'ın *Tünelde Ne Oldu?* [*What Happened in the Tunnel?*–1903] filmindeki komiklik olsun diye çekilen öpüşme olmalı. Filmde iki kadın –beyaz bir hanımefendi ve siyah hizmetçisi– trende giderler. Tünelin karanlığında bir beyaz adam beyaz kadından bir öpücük çalmak ister ama yanlışlıkla siyah kadını öper. Film, erkek yüzünü mendiliyle silerken, kadınlar da ona gülerken biter. Adam aptaldır ama yalnızca izleyici filmdeki ırkçı duyguları paylaştığı için. *Guess Who's Coming to Dinner*'da (1967), bir an için siyah bir erkekle beyaz bir kadının öpüşmesini doğrudan çekim yerine aynadan görürüz; buna karşın film ilk oynadığında tartışma yaratmıştı.

Sinema endüstrisinde, Amerikan toplumunda olduğu gibi siyahlar bir sorun olarak ele alınırlar. Bu yüzden, sıradan aşk beyaz yönetmenin aklına çoğu zaman gelen şey değildir; siyah yönetmenin gündemi acil olabilir: öpüşmeyi atlar ve karakterleri yatağa atar. Elbette istisnalar vardır ama genel olarak Hollywood hâlâ bir

When Harry Met Sally'ye hevesli değil.

Sunday Bloody Sunday'in (1971) sarsıcılığı sapkınlığa kaymamasından da kaynaklanır. Öykü, biri doktor (Peter Finch) diğeri yönetici (Glenda Jackson) iki sevgilisiyle birlikte olan ve Murray Head'in canlandırdığı biseksüel erkek tasarımcıyı anlatır. Penelope Gilliatt'ın romanında seks sahnesi yoktur ama filmin yönetmeni John Schlesinger iki erkeğin öpüşmesinde ısrar eder. Head Finch'in evine gelir ve merhaba öpücüğü verir. İki erkek yıldızın arasındaki öpüşme, her gün olan bir şeymişçesine canlandırılır. Schlesinger şöyle demişti: "İki sevgili gibi tutkuyla sarılıp öpüşmelerini ama çok da abartmamalarını istedim. Yaptıkları her karşılaştıklarında olan bir şeymiş gibi yapılmalıydı. Korkunç iştahlarını bir yolunu bulup pis dudaklarıyla doyuran karanlık insanlar olmamalıydılar. Her şey merhaba canım, öğlen yemeğinde ne var, ya da akşam yemeğinde ne var, gibiydi." Otuz yıl sonra, yine bir üçlüyü anlatan *French Twist /Gazon Maudit*'in sonunda lezbiyen ilişki artık doğal bir görüntüydü.

Benim Güzel Çamaşırhanem [*My Beautiful Laundrette*-1985] filminde, beyaz bir erkekle siyah bir erkek bir sokak lambasının altında ve çamaşırhanede öpüşür. Biri ağzından öbürünün ağzına şampanya akıtır. Irklararası ve eşcinsel öpüşmeleri iki tabuyu çiğner. Dağıtımı geniş de olsa, film bağımsız bir şirket tarafından yapılmıştı. Masrafını karşılayacak küçük bir bütçeyle yapılabilmiş olsaydı yaklaşık on yıl sonra *Philadelphia*'nın yakaladığı şanstan daha fazlasını elde edebilirdi. AIDS bariyerini aşan film birbirlerine sarılan ve dans eden erkekleri gösteriyordu, eşcinsel ilişkiler konusunda cesurdu ama Tom Hanks'ın dudaklarının Antonio Banderas'ın dudaklarıyla buluşacağı an bir baş araya girip sahneyi kapatmıştı. İzleyici için bu yasak bölgeydi.

Daha masum ve bizimkinden daha az cinsel korkuların yaşandığı bir çağda, *Masumiyet Çağı* [*The Age of Innocence*] Martin Scorsese gibi bir yönetmenin ilgisini asla çekmezdi. Yirminci yüzyılın kent cangılının kötü sokaklarını ve AIDS ikilemini bırakan Scorsese, bizi Edith Warton'un 1870'lerin New York'unu anlattığı şatafatlı dünyaya götürür. Şaşırtıcı bir biçimde, bu kibar

ve sıkıcı çevrede Scorsese porselen dükkânındaki azgın boğa değildir. Yönetimi altındaki Daniel Day Lewis ve Michelle Pfeiffer'ın, mafya kuralları kadar acımasız olabilen üst sınıf toplumsal kurallarının ayrı düşürdüğü bu sevgililerin çok az fırsatları vardı ama bunu en iyi biçimde değerlendirdiler. Filmin en önemli sahnesinde, Day Lewis Pfeiffer'in eldivenli elini öper.

Geleneklerin baskısıyla daha ileri gidemeyerek, sosyal bakımdan güvenli olan aşklarını yoğunluk ve arzuyla doldururlar. Öpme, aynı zamanda güvenli bir seks metaforu olur.

AIDS canavarı, dikkatten doğan yeni bir romantik bilinç yarattı. Artık insanlar yatağa atlamadan önce birbirini tanıyor. İşleri ağırdan alıyorlar. Günümüz filmlerinde giderek sıklaşan bastırılmış cinsellik teması ve kadınlar için aşırıya kaçmayan erotik filmlerin çekilmesi, *Slow Hand* gibi derlemelerde olduğu gibi, cinsel ideolojiimizdeki bu değişimin yansımalarıdır. Baskılarıyla öne çıkan dönemleri ele alan *Howard's End* ve *Masumiyet Çağı* gibi filmler, sınırlanmış hatta dizginlenmiş cinsellikleri anlatıyor.

Dört Nikâh Bir Cenaze'de [*Four Weddings and a Funeral*], çekingen İngiliz erkek kahramanla cüretkâr Amerikalı kadın kahraman bir düğünde tanışır. İlk fırsatta kadın erkeği oteldeki odasına davet eder ama erkek ilk öpüşmeyi erteleyecek laflar bulur. İşleri ilerletmek için sonunda erkek (Hugh Grant) kızın (Andie McDowell) peşinden odaya gittiğinde, kız yatağın kenarına oturur fallik karyola direğini kavrayıp öpüşmeden söz eder. "Gelinle damadın kilisede öpüşmediğini fark ettim, bu pek tuhaf. Benim geldiğim yerde öpüşme büyük bir şeydir."

İngiltere'de de büyük bir şeydir. Yalnızca biraz yavaş ilerler. İnsanlar birbirlerini kızdırdıktan sonra öpüşürler. Sinirli, meramını anlatamayan takılmaları, neredeyse tam yüzyıl önce *Cyrano de Bergerac*'daki öpüşme üzerine tumturaklı tartışmayı akıllara getiriyor:

Nedir ki buse? Biraz daha yan yana,
Yapılan bir vaattir...Yemindir kanmayana,

Bir itirafın candan bir delil bulmasıdır,
Sevişmek mastarının gül pembe noktasıdır.*

Cyrano da aşırı terbiyeli bir dünyada yaşıyordu, insan yakınlıktan ve seksten korkuyor ve bu yüzden erteliyordu.

Yönetmen Anthony Minghella sinemada öpüşmeyi çekmenin güç olduğunu, öpüşmenin izleyiciyi dışarıda bıraktığını ve filmlerde çok fazla öpüşme olduğu için anlamlı bir öpüşme yaratmanın çok zor olduğunu söylüyor. "Eğer herhangi bir bedensel eylem varsa," diyor, "anlamlarını pekiştirmek için bunları bir şekilde tuhaflaştırıyorsunuz."

Minghella'nın yazıp yönettiği ve 1990'ların en romantik filmlerinden sayılan *Truly Madly Deeply*'de, Juliet Stevenson ölen sevgilisi Alan Rickman'ın ardından o kadar acı çeker ki sevgili geri döner. Öpüşmeleri uzun bir öpüşmedir ve duyulabilir bir şapırtıyla şu sözlerle biter: "Dudakların biraz soğuk."

Bu, büyülü ölüsevicilik kadar büyülü bir gerçekçilik olmasa da sağlıklı bir şey olarak görmeliyiz. Kocalarını özleyen ölüsevicileri sevmek, görünüşte, toplumca tamamen onaylanan bir şey.

* *Cyrano de Bergerac*, Edmond Rostand, Çev: Prof. Sabri Esat Siyavuşgil, Remzi Kitabevi, 7. Basım 1995. (ç.n.)



Paris'in kararı



1950 yılının 1 Nisan Günü, *Life* dergisinin foto muhabiri sokakta öpüşen iki sevgilinin resmini çekmişti. Sonraları, bu deklanşör çıtırtısı bir tür kültürel donuk kare, aşkın popüler ikonografisinin belirleyici bir anı olarak kabul edilecekti. Görünüşte, Paris'in koşturmacasına aldırış etmeden, çevrelerinde ne olursa olsun, sevgililer yalnızca birbirlerini hissediyor gibidir. Erkek, kadının ona dönük yüzüne eğilirken, tutkudan gerilmiş boynunu gevşek bir atkı örter. Kadının bedenindeki bütün kaslar erkeğe doğru fırlamış gibidir.

Pek az kişi adıyla bilir ama milyonlarca insan bu fotoğrafın kopyasını bir yerlerde görmüştür. Son on yılda birkaç milyon kişi kartpostal ya da poster boyundaki kopyasını duvarına asmıştır. *City Hall'de Öpüşme / Le Basier à l'Hôtel de Ville,* Robert Doisne-

au'nun bu en ünlü fotoğrafı, Paris'in romantizmini simgeler. Çok sık basıldığı için fotoğrafın bir klişe haline gelmiş olmasının pek önemi yoktur. Rodin'in yaygın ününün bir nedeni de *Öpüşme* adlı heykelinin pek çok kopyasının yapılmış olmasıdır; hepsi de bir reklam işlevi görüyor. Doisneau'nun fotoğrafı, erotik öpüşmenin en ünlü simgesi olarak Rodin heykelinin yerini almıştır muhtemelen.

Doisneau'nun, küçük kadına doğru eğilen baskın erkek fotoğrafını bütün dünyada üniversite öğrencilerinin duvarlarına asması, aşkla ilgili kavramlarımızın posterin duvara çakılması gibi geçmişe çakılı olduğunu gösteriyor. Rodin'in heykelinde de kadının boynu yukarı doğrudur. Bu yalnızca anatominin kadere dönüşmesi örneği mi yoksa daha ufak olan kadının yukarı doğru uzanması mı? Ya da erkeğin kadına öpücüğü ihsan etmesi ve kadının öpülmesiyle ilgili bir şey mi, erkek heykeltıraşa, erkek fotoğrafçıya ve yığınlara çekici gelen?

Her nasılsa, Jean-Louis ve Denise Lavergne'nin fotoğrafla karşılaşması için otuz sekiz yıl geçti ama onu 1988'de Fransız haftalık televizyon dergisi *Telerama*'nın kapağında gördüklerinde kendilerini tanıdıklarını düşündüler. 1 Nisan 1950'de fotoğraf çekildiğinde Rivoli Caddesi'ndeydiler ve bunu kanıtlayacak bir günceleri vardı. O gün giydiği ceket ve etek hâlâ Madam Laverne'deydi ve Mösyö o gün taktığı atkıyı tanıdı, bu kız kardeşinin Noel'de armağan ettiği atkıydı. Doisneau'yu arayıp fotoğraftaki çift olduklarını bildirdiler. Doisneau'nun çok tatlı olduğunu ve onlara "Artık benim ailemdensiniz" dediğini söylediler. Doisneau her yıl beş rakamlı bir gelir elde ediyordu; onlara hiçbir şey önermedi. Onlar da bir şey istemediler. İlk başta.

Aşkın tarihinin bir parçası olmak onları mutlu etmişti. Doisneau'nun işiyle ilgili bir televizyon belgeselinde yer aldılar ama oynadıkları bölümler kurgu odasında yerlere düştüğünde, yaşamlarının en romantik anının ayaklarının altında kalmasından büyük üzüntü duyduklarını söylediler. Efsanedeki çift olduklarını kanıtlayıp çalıntı öpüşmeyi geri istemek üzere mahkemeye git-

meye karar verdiler. Fransa'da 1985'te kabul edilen özel yaşam yasası uyarınca, görüntülerinin fotoğrafçı tarafından çalındığını iddia ederek tazminat olarak pek çok frank istediler.

Bunun üzerine Françoise Bornet adlı bir oyuncu zamanın negatiflerinden fırlayarak fotoğraftakilerin kendisi ve o zamanki sevgilisi olduğunu söyledi. Poz vermeleri için biraz para almışlardı. Şimdi hem daha fazlasını, hem de gelecekteki basımlardan yüzde isteyerek dava açıyordu. Birlikte poz verdiği erkek işe karışmadı.

Olayda pek çok şey tehlikedeydi: Lavergnes'lerin romantik mirası; fotoğrafın gerçek bir anı yakalamış olduğuna inanan milyonlarca insanın inancı; her fotoğraf çekişlerinde, ister bir bombardımanın ortasında, ister bir barda, imzalı bir izin kâğıdı alması gerekecek fotoğrafçıların geçinmesi.

Doisneau'nun fotoğraflarından sorumlu ajans, onların söylediğinin özgün fotoğrafın kontaktları olduğunu öne sürdü. Bir kafede ya da bir sokakta çekilen fotoğrafların birkaç versiyonu da gösterildi. Ünlü Amerikan savaş fotoğrafı Iwo Jima'da yükselen bayrak gibi bu aşk belgesi de önceden ayarlanmıştı. Paris mahkemesinin verdiği karar, Lavergnes'lerin fotoğraftaki çift olmadığı yönündeydi. Öpüşme onlardan çalınmamıştı; paraları ödenmiş modellerden satın alınmıştı.

İkonun, yakalanmış içten aşk olduğu inancının bir yanılsama olduğu kanıtlandı. Gerçeğe benzeyiş, gerçeğin dış görüntüsü, sanatsal yanılsamaydı karşılık verdiğimiz ve karşılık vereceğimiz. Ama davanın duyulmasıyla daha çok sayıda kişi fotoğraftan haberdar oldu. Bu posterlerin sökülüp atılacağını düşündürecek hiçbir neden yoktu.

Bütün sanatların içinde özellikle fotoğraf sanatı taklitler ve kopyalar kültürü içinde yaşadığımız olgusunu ortaya koyuyor. Rodin ve Doisneau'nun ikonlarında, sahicilik duygusu, hâlâ sanatta kural olmayan bir biçimde kaybolmuştur; heykel ve fotoğrafı, Fransız yazar Baudrillard'ın hipergerçek dünya, taklidin hipergerçekliği dediği olgunun içine sokacak bir biçimde. Londra'da Tate'deki Rodin'in büyük, mermer *Öpüşme*'si izleyiciye gerçek gibi gelir. Peki, o zaman Paris'teki Rodin Müzesi'ndeki ya da başka yerlerde bulunan öbürlerine ne demeli? Heykeli gerçekten görmüş olan in-

sanlardan çok daha fazlası için gerçek Rodin *Öpüşme*'si bilgisayar ekranı ya da bir kitaptaki iki boyutlu resimdir. Yoksa gerçek *Öpüşme*, pek çok insanın dudağını değdirdiği; 1995 tarihli İngiliz posta pulu mu? Ama pulda heykel kırpılmıştı; belden aşağı olan bölümde bir şey kalmamıştı. Aşırı laubalilik saygısızlık doğurduğu için, çok sayıda kopyalanması Rodin'in *Öpüşme*'sini bazı insanların gözünde kötü sanata, kiçe dönüştürdü. Rodin'in de heykeliyle ilgili bazı kuşkuları vardı.

İşçiler büyük mermer heykeli işlikten çıkarıp avludan geçirirken Rodin heykeli gün ışığında inceliyor, gri-mavi gözleri, birbirine sarılmış, dudakları birleşmiş öpüşen iki çıplak figürün çizgileri üzerinde dolaşıyordu. 1898'de Paris Salon Sergisi'nin açılışına yalnızca birkaç gün vardı, gerçek insan boyutlarından daha büyük olan *Öpüşme (Le Baiser)* adlı heykeli, yedi bin sanat yapıtıyla birlikte orada sergilenecekti. Rodin beyaz mermere gözünü dikip baktı ve hüküm verdi: "Mermerimin gücünden hoşnuttum. Ama yıllar geçtikçe, nedense biraz yumuşak olduğu duygusuna kapıldım."

Öpüşme'yle birlikte Rodin *Balzac*'ı, yaptığı en iyi iş olduğuna inandığı, o büyük adamın mütevazı portresini de sergiliyordu. Ancak, Başkan Salon'a geldiğinde Rodin'i *Öpüşme* için kutladı ve tartışmalı *Balzac*'ı görmeden geçip gitti. Kilise yasalarındaki yeri için çok savaşması gerekmişti ama *Öpüşme* artık Cumhuriyet'in Başkanı'nın onayını almıştı.

Kısmen *Balzac* olmadığı, kısmen bir hükümet siparişi için çok açık saçık olduğu, kısmen de pek çok kişi aşkın yüce olduğunu düşündüğü için, Rodin'in en erotik heykeli olmadığı gibi en iyisi de olmayan *Öpüşme* bir yirminci yüzyıl kültür ikonu haline geldi. Batı kültürünün en ünlü heykel öpüşmesi en yanlış anlaşılmış olanıdır da. *Öpüşme* çok sayıda insanı sarsmış, şaşırtmış ya da hoşnut bırakmıştır ama bunların çoğu heykelin amacını ve anlamını yanlış değerlendirmiştir ve Rodin'in oyma işinin pek azını kendisinin yaptığı da bilinmez. Bu birbiriyle kaynaşmış mermer ağızlar insanlığın bütün arzularını mı özetliyor? Rodin'inki öpüş-

melerin öpüşmesi mi?

Ressam Benjamin Constant kesinlikle öyle düşünüyordu. "Nasıl da bir başyapıt" demişti *Le Figaro*'da Salon'da gördükten sonra. "Mermer daha önce hiç bu denli canlı görünmemişti. Hiçbir öpüşme iki insanı bu kadar güzel birleştirmemiş ve hiçbir kucaklaşma da bu denli heykelce olmamıştır. Bu bir sanatçının yüreğinin derinliklerinin dışavurumu."

Acaba öyle miydi? "*Öpüşme*'deki sarılmanın yeterince iyi olduğuna kuşku yok, ama benim için bir anlamı yok," diye itiraf etmişti Rodin. "Tema akademik gelenek içinde işlendi." Heykel ekmek parası için yapılmıştı.

Hayranları yapıtı, idealize edilmiş bedenler ile gerçekçi seksiliğin dengelenmesi olarak görüyor. Heykelin en ilgi çeken yapıtlardan biri olduğu Tate'deki rehberlerden biri yapıtın "Gücü" diyor, "çiftin vücutlarının betimlenmesindeki yüksek oranlı idealizasyon ile aynı orandaki erotizm arasındaki güzelce düşünülmüş dengeden kaynaklanıyor."

Bu aslında daha çok, para ve şehvet arasındaki dengeleme eylemiydi. "Etin şairi, şehvet düşkünlüğünün heykeltıraşı" kendisini bu ilk siparişi kabul ettirmeye kilitlemişti. Kopya siparişleri geldikçe heykel bir para musluğu olmaya başlamıştı. Küçük büyük heykellerin hiçbiri Rodin tarafından yapılmıyordu. Özgün heykelin kilden modelini yapmıştı. Rodin'in çok sayıda yardımcısı vardı. Önce *Öpüşme*'nin birbirine sarılmış iki figürünü *Cehennem Kapıları*'nın [*Gates of Hell*] yarım kabartması olarak yarattı; *Cehennem Kapıları* yıllarca üzerinde çalıştığı, onlarca heykelle süslü bir kapıydı. 1882'de, *Öpüşme*'yi normalin yarı boyutunda, kilden bir heykel olarak bitirdi. Kil ıslak tutulmazsa çatladığı için Rodin'in bütün heykellerinin daha kalıcı malzemelere dönüştürülmesi gerekiyordu. Böylece *Öpüşme*'nin tunç dökümü yapıldı. Rodin tunç ve alçıyı mermere yeğliyordu çünkü kalıplar özgün kilin heykele yaşam veren kaba yüzeyini bünyesinde saklıyordu. Ama zengin koleksiyoncuların çoğu cilalı beyaz mermeri tunca yeğliyordu. Halkın beğenisinin hakemleri de öyle. Onları memnun etmek için Rodin *uygulayıcılar* tutup oyma işlerini yaptırdı ve kendisi her mermer

heykelin son rotuşlarını yaptı, çoğu zaman imzasından birazcık fazlasını oydu.

1887'de Fransız hükümeti, İtalyan mermeri verip *Öpüşme*'nin doğal boyutlardan büyüğünü sipariş edince Rodin heykeli oyması için mermer uzmanı Jean Turcan'ı işe aldı. Bu, 1898'de bitip Salon'da sergilenen ve bugün Paris'te Rodin Müzesi'nde olan heykeldir.

Rodin, *Öpüşme*'nin maketi üzerinde çalıştığı yıllarda, arka cebinde Dante'nin *İlahi Komedya*'sıyla geziyor ve sürekli o ünlü satırları okuyordu: "Bir gün ikimiz, zevk için, Lancelot'un nasıl sevgiye tutsak olduğunu okuyorduk. O güzel gülümsemenin böylesi bir sevgili tarafından nasıl öpüldüğünü okuyunca, titreyen ağzımı öptü. O gün daha fazla okumadık." İşte o kararsız an Rodin'in betimlediği an. Heykelde, şaşkın Paolo'nun hâlâ sol elinde tuttuğu kitap görülebilir.

Rodin, Dante'nin kitabının, çıplak figürlerin erotik pozlarda canlandırmak için iyi bir klasik gerekçe sağladığı ilk sanatçı değildir; Dante'nin de, Paolo ve Francesca öyküsünü seçerek sözüm ona saygıdeğer bir konuyu aynı amaç için kullanmadığını kim söyleyebilir? Şairler inceliksiz bir tür. Öte yandan, bilginler, şairlerin her şeyine inanır; Tanrı'yı kadınlardan daha çok sevdiklerine bile. En azından Rodin, Hıristiyan Dante'nin anlamını bozdu. En kötüsü, Dante'nin yaptığının aynısını yaptı.

Dante'yi büyük bir nimet olarak gören Rodin, kendisine her zaman yöneltilen ahlâksızlık suçlamalarını savuşturdu. Rodin'in vücut saplantısı vardı. Figürleri Tanrı'nın yasalarına değil etin yasalarına uyuyordu. Rodin'i çeken, Dante'nin Hıristiyan inancından çok, kaba gerçekçiliğiydi. Rodin için, yapıtların isme gereksinimi yoktu, kendi bedenlerini biçimlendiriyorlardı; ama katalog ve satışlar için isim gerekliydi. Edebi isimler kullanması cinsel temalarına meşruluk kazandırıyordu, tumturaklı kültürel adları olmasaydı bayağı ilan edileceklerdi; erotik olan, edep çizgisini aşıp pornografiye kaymış sayılacaktı.

Yüzyılın en büyük heykeltıraşının kendi burnunun doğrultusunda gittiği söylenir ama Rodin bir özür göstermez. Ziyarete ge-

len İngiliz ressam William Rothenstein'la bir akşam bahçede yürürken Rodin Sen Nehri'ne ve uzaklardaki Paris manzarasına bakar ve der ki, "Kadınları çok fazla düşündüğümü söylüyorlar."

"Âdet olduğu üzere halden anlar yanıt verecektim ama ne kadar anlamsızdı," diye anımsıyor Rothenstein, "Rodin bir an düşündükten sonra, 'Ama, yine de onları düşünmekten daha önemli ne var ki?' diye ekledi."

Rodin bir keresinde arkadaşı Judith Cladel'e, "Sevgililer kendinden geçmiş aptallardır, asla kendilerini tutamazlar," demişti. *Öpüşme*'nin betimlediği şeyin insanın kendini tutma çabası olması tuhaf. Genel olarak büyük tutku anının, gerçekte aklın mantığa yenik düşmesinden *önceki* an olduğu düşünülür. Erkek figür dik oturur, kendini sıkar, kendini tutar. Bu kendini tutuş Rodin'in işlerinin temel özelliklerinden değildir. Paris'teki Rodin Müzesi'nin eski müdürlerinden Marie Laurent'in söylediği gibi, *Öpüşme* Rodin'in en ünlü, ama en az tipik olan yapıtıdır. Rodin Müzesi hiçbir şeyi dizginlemeyen erotik heykellerle dolu.

1900 yılında, Universelle Sergisi sırasında Rodin, cüretkârca kendi dev sergisini düzenledi: en az 165 heykel, bir oda dolusu çizim ve dev *Cehennem'in Kapıları*. O zamanlar hâlâ bir heykeltıraşın kendi retrospektifini düzenlemesi alışılmış bir şey değildi ve çoğu ziyaretçi bunun resmi serginin bir parçası olduğunu sanıyordu: Rodin'e ayrıcalık tanınmıştı, oysa o kendi borusunu öttürüyordu.

Rodin Sergisi'ne giriş hafta içi bir frank, cuma günleri beş franktı. Girişin ücretsiz olduğu pazar günleri izdiham yaşanıyordu. Rodin çoğu zaman oradaydı ve Oscar Wilde dahil pek çok kişiye yapıtlarını gösteriyordu salonda. Cezaevinde yattıktan sonra pek çok kişinin ilişkisini kestiği Wilde, Rodin'in "mermer düşlerine" hayran kalmıştı. Deyiş, Baudelaire'in *Öpüşme*'nin kaidesine oyulmuş şiirinden geliyordu. Gösteriyi görmek için ödenen milyonlarca franka karşın Rodin serginin sonunda ağır borca girdi. Ve Kopenhag'dan, Danimarkalı bira üreticisi ve koleksiyoncu Carl Jacobsen'in siparişi ilaç gibi geldi; birkaç heykelle mermer *Öpüş-*

me'nin kopyasını istiyordu.

Bir hafta sonra Amerikalı koleksiyoncu Edward Perry Warren'dan bir sipariş geldi. Eski bir Boston ailesinden gelen klasik edebiyatçı Warren eşcinseldi ve İngiltere'de yaşıyordu. Amerika'nın kaybı Londra'nın kazancı olacaktı. Tate'de sürekli olarak sergilenen Warren'ın *Öpüşme*'si Fransa'dakinden biraz büyüktür ama diğer yönlerden tamamen aynıdır, penis dışında. Anlaşmada, "erkeğin cinsel organı bütünüyle gösterilecek" maddesi vardı. Paris mermerinde, kabarıklık olması gereken yerde hafif bir yassılık vardır. Gerekçesi edebe uygunluk olan bu hadım etme eylemi Rodin'in *atölye*sinde büyük bir eğlence kaynağı olmuş olmalı. "Yapabilseydim," der Rodin, "erkeklik organını gösterirdim."

Paris mermerinde bir hata var; arkadaki oyuk gözle görünüyor. Warren, heykel için iyi mermer satın alınması amacıyla normal fiyatın üç katı para ödemeye ikna edilmişti. Ama Turcan öldüğü için Warren'ın *Öpüşme*'si bir başka *uygulayıcı* olan Rigaud tarafından oyuldu.

1914 yılında, Warren, Lewes kentinin belediye sarayında dört tonluk *Öpüşme*'nin sergilenmesini sağladı ve İngiliz kentinin Rodin'i sonsuza kadar orada tutacağını umdu. Ama Lewes'daki pek çok kişi heykelin ahlâka aykırı olduğunu düşünüyordu. Belediyedeki konserlere gelen askerleri baştan çıkaracağı kaygısıyla konsey heykelin üstünü siyah kumaşla örttü. Heykel 1917'de Warren'a geri döndü ve 1928'de ölene kadar evinde, gözlerden uzak kaldı. Warren onu Boston'a vermeye çalıştı. Mirasçıları Kansas City'ye satmaya çabaladı. Sonra, Amerikalı sanat koleksiyoncusu Huntington Hartford'un zamansız önerisi Warren'ın mirasçısının kızı tarafından reddedildi. Kadın heykelin İngiltere'de kalmasını istiyordu ve Hartford'u Savoy'da görmeye bile gitmedi: "Tam da savaş sonrasıydı ve giyecek uygun bir şeyim yoktu." En sonunda *Öpüşme* Tate tarafından satın alındı. Danimarkalı *Öpüşme* şimdi Kopenhag'daki Carlsberg Glyptotek'te. Dördüncüsü de Rodin'in ölümünden sonra Philadelphia'daki Rodin Müzesi için yapılmıştı.

1898 salon sergisinden tam yüzyıl sonra, bir nisan günü, Paris'teki *Öpüşme*'ye bakarken Amerikalı bir anne-kız geldi. Kız

cesurca, anneyse utanarak seyrediyordu. "Galiba çok namusçuyum," dedi kadın. Bir filmde bir aşk sahnesi gören bir insanın utanabileceğini düşünmek çok güç. Ama sonra fark ettim ki filmler üç boyutlu değil ve dokunacak kadar yakın değilsiniz.

Öpüşme'den hâlâ utananlara en iyi yanıt Rodin'in arkadaşı Besnard'ınki. 1898'de koparılan yaygaraya şaşıran Besnard'dı. "Ama elbette yalnızca poz veren iki model olduklarının farkındasınızdır. Bu iki sevgili hiç yatmadı ve böyle bir arzuları da hiç olmadı!" demişti. Yarım yüzyıldan daha fazla bir süre sonra, heykelin erkek modeli Libero Nadonne gerçekten hiç umursamadığını söyledi ama kadın model Carmen'le Rodin ilişkiye girmişti.

Brancusi Rodin'inki gibi işlere alaycı bir biçimde "biftek" diyordu. Rodin, bir heykeli yarı yontulmuş bırakmasıyla biliniyordu ama Brancusi (1867-1957) daha da ileri gitmişti. Onun *Öpüşme*'si hepsinin ötesinde, dikdörtgen bir taş bloktu. Onun sevgilileri göz göze, dudak dudağa, kolları birbirine dolanmış ve heykelin içine oyulmuştu, dışına değil. Onlarınki modern dünyanın kucaklaşmasıydı.

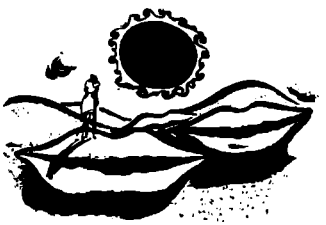
Brancusi Romanya'dan Paris'e gerçekten de beş parasız geldi ve Paris onun bir heykeltıraş olduğuna karar verene kadar bulaşıkçılık yaptı. 1907'den başlayarak *Öpüşme*'nin çok sayıda benzerini üretti. Hiçbirinde insanoğlunun şehveti duyumsanmaz. Onun heykelleri düşüncenin *simge*leridir, bir öpüşmenin duyguları değil. Karşılıklı ilişki ve kaynaşma imgeleridir ama bir ölçüye kadar tutkudan yoksun görünürler. Brancusi erotik aşk ve huzuru birleştiren bir simge olarak öpüşmenin gücüne gerçekten inanmıştır; öpüşmenin sürekliliğini duyumsamıştır.

Brancusi'nin ilk *Öpüşme* uyarlaması mutsuz bir aşk yüzünden intihar eden Tatiana Rashewsky'nin Montparnasse Mezarlığı'ndaki kabrine konmuştu. Kadının heykeli sipariş eden ailesi yapıta hayran kalmadı ama Brancusi onu değiştirmedi; bir aşk şehidi için çok uygun olduğunu düşünüyordu. Sonraki uyarlamalar manevi aşka ve dünya barışına adanmıştı.

Rodin'inkinin tersine Brancusi'nin *Öpüşme*'si ekmek parası için

değildi. Kasların çalışıp didinmesi Rodin'in taşına yüreğin büyük canlılığını vermişti. Brancusi'nin yalınlaştırılmış formları asli olanla ilişkisini yitirmişti. Bunlar Rodin'inkinden daha zevkli ama daha az tutkuluydu. Brancusi'nin *Öpüşme*'si erotik ikon olmadı.

Ama Doisneau'nun fotoğrafı ve Rodin'in heykeli oldu. Her iki yapıt da Paris'te yaratılmıştı, onlarla ve öpüşmenin niteliğiyle ilgili karar orada verilmişti. Ama Paris'in ünlü kararının kentle hiçbir ilgisi yok. Öykü İlyada'da geçiyor.



Sonsöz



Troya Kralı'nın yakışıklı oğlu Paris'ten üç tanrıçanın en güzelini seçmesi istenir. Paris de bunu kabul edecek kadar aptaldır. Rüşvet olarak Athena savaşta zafer, Hera servet ve güç, Aphrodite ise dünyanın en güzel ölümlü kadınını önerir. Belki rüşvet yüzünden belki de gerçek olduğu için, Paris en güzellerinin Aphrodite olduğunu söyler ve öbür iki tanrıçanın düşmanlığını kazanır.

Aşk tanrıçasının koruması altında Yunanistan'a yelken açar, orada Sparta Kralı Menelaus ve karısı namlı güzel Helena'nın konuğu olur. Çok geçmeden Paris ev sahibesini kendisiyle birlikte Troya'ya kaçması için kandırır.

Paris'in öldürüldüğü ve Troya'nın yanıp yıkıldığı on yıllık sa-

vaşın ardından Helena Menelaus'a döner. Kocasının teknesine binerken öteki Yunanlılar onun "binlerce gemiyi suya indiren" güzelliği karşısında soluksuz kalırlar. Bir kadın için savaşmak çoğuna iyi bir fikir gibi gelmemiştir ama artık bunun nedenini anlarlar. Yüzyıllar sonra, erkekler hâlâ onun güzelliği karşısında soluksuz kalır: "Tatlı Helena, beni bir öpücükle ölümsüz kıl!"

Ama Helena buna değeceğini düşünüyor muydu? Sara Teasdale'in *Troyalı Helena*'sı [*Helen of Troy*-1911] öyle düşünmüyordu.

> Beni sevdiğini biliyorum ama,
> Bu gece yüreğim hüzün dolu,
> Öpüşleri o kadar da muhteşem değil,
> Bütün rüyalarım gibi.

Oysa, çoğumuz için gerçeklik her hayalden daha hoş, daha tatlıdır. Öpüşme *öpüşme olarak*, kendi içinde bir şey olarak gerçekten de olağanüstüdür. Bedeni ürpertip cinsel organları alevlendirir. Şehvetle birlikte aşk dediğimiz her ne ise onu da yaratır. Roger Scruton *Cinsel Arzu*'da, uyarılmanın duyguya değil, düşünceye tepki olduğunu ileri sürüyor. Başka insanın bedenselliğine değil, o insanla ilgili düşüncenize karşılık veriyorsunuz, diyor. Bir nokta dışında elbette haklı: pek azımız bir ya da iki kereden fazla bir bedenle yatıyor – ya bizim insanımız olur ya da bir başkasına gideriz.

Ama insanları mı öpüyoruz yoksa dudakları mı? Ya da gerçekten tamamen bir başka şeyi mi öpüyoruz? Ağzın dudakları vajinanın dudaklarının reklamı mı? Ağzın nemli, tükürüklü iç bölgesine açılan dudaklar yalnızca vajina dudaklarının dublörü mü?

Dudakların evrimsel billboard olduğu yönündeki tartışmalı savlar böyle gidiyor. Dişinin seks isteyip istemediğini öğrenmek isteyen şempanzenin onun cinsel organına bakması yeter; dişi kızışmışsa, irileşmiş, kızarmış ve belirginleşmiş cinsel organı ilişkiye hazır olduğu işaretini verir. Jane Goodall notlarında şöyle yazmış: "Flo, David Greybeard ve Goliath'la birlikte kampa erken döndü. Kızışmasının ikinci günüydü ve her iki erkek de tek bir muz bile almadan onunla çiftleşti." Flo'nun şişmiş cinsel organı o

kadar canlı bir pembeydi ki ağaçlardan ve geniş vadide bir kilometre uzaklıktan bile görülebiliyordu.

Billboard görüşünün yandaşları, insanlar ayakta durmaya başlayıp gül rengi şişmiş vajina dudakları görünmez hale gelince, doğa bunun yerine taklit dudakları koymak zorunda kaldı, diyorlar. Hayvanbilimci Desmond Morris, vajina dudaklarının insan dudaklarının atası olduğu görüşünün yaratıcısı değil, ama savunucusu. Morris, erkeklerin de dudakları olmasının konuyla ilgisi olmadığını söylüyor. Morris'in meslektaşlarının çoğu görüşün tamamına karşı. İnsan dudaklarının çiftleşme değil, beslenme işareti olarak evrildiğini söylüyorlar.

Ama doğa bu eşitlemeyi yapmadıysa Madison Avenue ve Holly-wood kesinlikle yaptı. Marilyn Monroe'nun, daha sonraki filmlerinde de taklit ettiği, açıp büzdüğü dudakları en iyi pornografilerde görülüyor. En ünlü Marilyn fotoğrafı, *Yaz Bekârı* [*Seven Year Itch*-1955] filmindeki, bir metro mazgalının üzerinde dururken aşağıdan gelen sıcak havanın eteklerini kasıklarına kadar havalandırdığı sahnenin görüntüsüdür. Dudakları ve bacakları davetkâr bir biçimde ayrıktır. Erkek seyirci üzerinde bıraktığı etkiden tamamen habersiz gibi görünür. Film eleştirmeni John Russel Taylor, resmin "Bütün yirminci yüzyılın en evrensel olarak bilinen, anında tanınan imgesi" olduğunu düşünüyor ve neden bu kadar etkili olduğunu da merak ediyor. Bacaklar aralanmış, sıcağı hissediyor. Hazırlanmış dudakların da çifte amacı var; Andy Warhol'un ipek kumaş üzerinde Marilyn imgesinde de aynı amaç var. Aynı anda öpülesi ve düzülesi.

Ağzın fellatio ya da cunnilingus (yalama) için kullanımı konumuzun sınırında. Her iki etkinlikte de öpüşmede kullanılan pek çok aynı ağız hareketi var ve bunlar cinsel ilişkiye hazırlık olarak da kullanılabilirler, bir amaç olarak da. Tıpkı öpüşme gibi. Bir zamanlar "genital öpme" denen oral seks, Amerika'nın bazı eyaletlerinde evli çiftler tarafından da yapılsa yasadışıdır. İngiltere'de, 1640'ta şiire uygun bir konuydu. Şu dizeler şövalye şair

Thomas Carew'in *A Rapture* (Vecit) şiirinden:

Ve, güzel bölgenin iki samanyoluna
Ayrıldığı yerde, kayacak dudaklarım
O yumuşak geçitlerden aşağı, giderken
Taşıyacağım basılmış karda âşıkların risalesini;
Derken tırmanıp kabaran Apeninler'in tepesine
Geri çekileceğim senin yabangülleri koruna
Orada damıtacağım bütün o zorla alınmış şekerlerini.

Üç yüz yıl sonra, seksolog Havelock Ellis, Caroline Adaları'nın yerlileri arasında cunnilingusun çok yaygın olduğunu ayrıntılarıyla rapor edip yerliler tarafından uygulanan sıradışı bir yöntemi anlatır: "Burada erkeğin kadının vajina dudakları arasına bir balık koyup, kadın cinsel heyecandan işeyene kadar dili ve dişleriyle uyarması bir alışkanlık: kadının işemesi cinsel ilişki için uygun anın geldiğinin göstergesi sayılıyor. Bu uygulama, estetik açıdan nasıl görünürse görünsün fizyolojik olarak sağlam olgulara dayanıyor."

Cunnilingus üzerine yazan kadınlar bazı erkekler gibi çelişkili düşünceler ifade etmiyorlar. Ve lezbiyen yazarlar özellikle ateş ve hazdan söz ediyorlar. *Sanat ve Yalanlar*'da, Jeannette Winterson, "Bacaklarının arasında bulduğum gül bahçesi," der. Amerikalı şair Adrienne Rich, dilinin bulduğu yerin masumluğunu ve aydınlığını anlatır. Rich'in aşk şiirleri, yalnızca derinlere ulaşan değil, derin dokunan âşıkları anlatır. Susan Griffin, bir ilk aşkı anlattığı "Viyela"da şöyle yazar: "O kadını istiyordum. İçine işlemek istiyordum, ve onun ellerinin, ağzının içimde olması için ölüyordum."

Anais Nin'in *Venüs Deltası*'nda, genç bir adam da aynı ateşi hisseder: "Kadın birden kimonosunu açtı, erkeğin başını ellerinin arasına aldı, ağzının hissetmesi için başını cinselliğinin üstüne bastırdı. Tüylerinin uçları dudaklarına dokunuyor ve onu çıldırtıyordu."

Fransız feminist kuramcı Luce Irigaray, kadın cinselliğinin vajina dudaklarının "kendisini öpmesi" üzerine kurulu olduğu savıyla herkesi şaşırtıp çok dikkat çekti. "Bir kadın, kimsenin yasakla-

yamayacağı biçimde devamlı kendisine dokunur çünkü vulvası birbiriyle kucaklaşan iki dudaktan oluşur. Böylelikle, kendi içinde birbirini uyaran iki tanedir – ama ikiye bölünebilir değil. İngilizce çevirilerin çoğunda "kadının vulvası" sözcüklerini kullandığım zaman "kadının cinselliği" anlaşılır. Fransızca *le sexe vulva* demek. Çevirimde *çifte anlam* kayboluyor ama sanırım daha anlamlı oluyor. Sürekli kendini öperek uyarılma durumunda olduğumuz düşüncesi bana kuşkulu gelse de, Philip Roth'un masturbasyonu *Portnoy's Complaint*'de* gözde –ya da en azından sözü edilebilir– hale getirdiğinden bu yana filizlenen, yirminci yüzyıl sonu erkek edebiyatçı masturbasyoncular okulu tarafından kesinlikle kabul edilir. Nicholson Baker'ın *The Fermata* romanının kahramanı, dünyada masturbasyondan başka ne olduğunu sorar. Sözel bir tatminle kendini yanıtlar: "Hiçbir şey." Baker'ın daha önceki romanı *Vox*'ta da yer alan eylem, Atlantik'i aşıp Ian McEwan, Martin Amis, Julian Barnes ve Will Self'i de kapsayan bir dizi Britanyalı romancının kitaplarına da girdi. Onlar hakkında bir hüküm vermiyorum. Swift'ten alıntı yapıyorum: "Neden herkes sevdiği kadar; dedi iyi kadın ineğini öperken."

Seksi yanlış anladığı görülen ve eski Darwinci "seks dişi ve pençesi" görüşünün daha da tuhaf yanlarını tekrarlayan Camille Paglia ise daha tehlikeli. *Cinsel Kişilikler*'de Paglia şunu öne sürüyor: "Cinsel ilişki, öpüşmeden girmeye kadar zar zor denetlenen zulüm ve yok etme hareketlerinden oluşur." Gerçekte cinsellik, denetimsiz şehvet ve haz hareketlerine götüren denetimli hareketler demektir.

Camilla Paglia'yı okuduğunuz ya da dinlediğiniz zaman onun sözcükleri bedenlerden daha seksi bulan bir kadın olduğundan kuşkulanıyorsunuz. Ama monografi ya da monologla orgazm olması kimin umurunda; bu onun sorunu.

Saul Bellow'un *Yağmur Kralı Henderson* romanında, günümüz burjuvazisinin, hatta küçük burjuvaların büyük bir bölümü gibi, oral seks vardır. Sevgilisinin dudaklarına ulaşamayan Henderson,

* *Portnoy'un Feryadı*, Philip Roth, çev.: Özden Arıkan, Ayrıntı Yayınları, 1999.

"Öpücüklerimi daha aşağılara gömdüm," der. Kung sevgililer birbirlerinin cinsel organlarına dokunurlar ama oral seks, Nisa'nın Harvardlı insanbilimciye açıkladığı gibi tabudur: "Kadınlar erkeklerin cinsel organlarını ağızlarına almazlar." Erkekler de kadınların cinsel organlarını öpmezler, "Çünkü kadının cinsel organı erkeğin ağzını yakabilir." Bu çok yaygın bir görüş değil.

Ama *Ağız ve Oral Seks* (1969) kitabında Paul Ableman'ın hoşlanmayışı apaçık ortada: "İnsan, oral/genital temasla sevilen kişinin hiçbir şeyinin çirkin olmadığını gösterir." Şöyle olabileceğini ileri sürer: "Şövalyece bir meydan okuma, 'Bak seni ne kadar seviyorum – eğer bunu yapmaya hazırsam' duygusunu ifade eden şeyi kabulleniş. Temizlik kurallarını ve edep kurallarını çiğneyerek cinsel organlara ağzını sürmek, sonuç olarak cinsel birleşmenin kendisini aşan bir yakınlık."

Germaine Greer, televizyon programı *Yüz Yüze*'de Britanyalı erkeklerin ağza vermeye bayıldığını ama aynısını kadınlara yapmak istemediklerini söylerken Ableman gibi erkeklerden söz ediyordu herhalde. Söyleşiyi yapan Jeremy Isaacs hiç de değil dedi: ikimiz de adı açıklanmayan Britanyalı cunnilinguscu Nijinsky'yi biliyoruz. 1994'te yapılan toplumbilimsel araştırma *Amerika'da Cinsellik*'e göre, her iki cins de, oral seks yapmaktansa kendisine oral seks uygulanmasını yeğliyor. Yirmi beş yıl sonra, Alex Comfort *Seksin Keyfi*'nde, "erkeğin sonuna kadar gidip de boşalmasından bazı kızların hoşlandığını bazılarının da hoşlanmadığını (eğer erkeği çok seviyorlarsa bu her şeyi değiştirebilir ama her zaman değil)" düşünüyor. Andy Warhol'un *A'dan B'ye ve Tekrar Geri*'de dediği gibi, "Tanıdığım herkesin aşkla ilgili farklı bir düşüncesi var. Tanıdığım bir kız şöyle demişti: Ağzıma boşalmayınca onun beni sevdiğini anladım."

Yine de, fellatiodan zevk alan pek çok kadın var ve John Updike onlar için şiirler yazmıştı. Şiirlerinden birinde, "temiz sekreterle" dolu bir oda düşlemişti, her sekreter sevgilisinin "çeşmesini" ağzına alıyordu. Kız tohumları yutuyor ve "içi çiçekler açıp bahçeye" dönüşüyordu. Hoş bir resim.

Fellationun reddedilişinin de uzun bir tarihi var. *Batı Cinselliği*'nde, Phillip Ariés ve André Bejin Yunanistan ve Roma'yı şöyle anlatıyorlar: "Kesinlikle ayıp sayılan bir cinsel davranış türü vardı. Fellatio çok pis bir sözcüktü." Ama reddediş ahlâksal değil, siyasaldı. Tarihçi James Brundage, *Hukuk, Cinsellik ve Hıristiyan Toplum*'da şöyle açıklıyor: "Fellatiodaki edilgin rol şiddetle reddediliyordu, çünkü özgür bir erkeğin bir köle ya da hizmetçi oğlana biçilen rolü üstlenmesi uygunsuzdu."

Bu tür tarihsel hassaslıklar Britanyalı romancı Alan Hollinghurst'ü rahatsız etmiyor. 1993'te yazdığı *Folding Star*'daki şu sahnede kimin tam olarak edilgin eş olduğunu anlamak çok zor: "Eğilip siyah parlak deniz şortunun aralığından taşaklarını koklayıp öptüm ve dilimle kaldırıp bıraktım...Dudaklarım ve dilimle ve özenli ısırıklarla taşaklarını özgürlüklerine kavuşturdum...Şort engelinden kurtardım onu." Erkek güneşlenme yatağına uzanır. "Diz çöküp taşaklarını yaladım, çekiştirdim ve emdim, o işaret parmağını piston gibi kullanırken. Sonra taşaklarını boğarcasına ağzıma sokup emdirdi boşalırken."

Kur yapan albatroslar başlarını geriye atıp gagalarını takırdatır. Kafa sallama nöbetleri arasında gagalarını birbirlerine sürterler. Flört eden babunlar ilgilerini dudaklarını şapırdatarak gösterir. Ama türlerarası öpüşme enderdir. Bir keresinde, Dian Fossey, Ruanda'daki kulübesinin penceresinden bakarken daha çok bir Walt Disney filminde rastlanılabilecek bir selamlaşmaya tanık oldu. Fossey'in çok sayıda tavuğunun çoğu merakla, yolunu şaşırıp kampa giren bir antilopa yaklaşıyordu. Aynı ölçüde meraklı antilop da onlara doğru geliyordu. "Derken her tavuk antilopla gaga-buruna temasta bulundu, iki tür de birbirlerine karşı saklamadıkları meraklarını tatmin etti." Sevginin doğuşu mu yoksa yalnızca tavukların selamlaşma öpmesi mi?

İnsan doğayla ilgili pek çok yorum yapabilir. Havelock Ellis şöyle diyor: "Salyangozların ve çeşitli böceklerin çiftleşme sırasında antenlerini birbirine değdirmeleri öpüşme niteliğindedir."

Bebekten sevgiliye giden çizgiden pek kuşku yok. Freud'un annemizin meme uçlarının ve dudaklarının bizi sevgilimizin dudaklarına hazırladığını kabul etmesinden çok önce İncil'deki *Neşidelerin Neşidesi* şu denklemi kurmuştu: "Dudakların, benim eşim, petekten akan bal gibi: bal ve süt dilinin altında." Orinoco kıyılarında bebekler hâlâ öperek besleniyor. Ve her yerdeki sevgililer birbirlerinin ağzından yiyecek alıyor.

Lucy Taylor'un erotik kısa öyküsü 'Baubo'nun Öpüşü'nde, bir Oxford öğrencisi, bir Yunan adasının büyüsüyle ilk süreklilik deneyimlerimizin izini sürer:

> "Bir oğlan, yirmisine yeni varmış, kendinden geçmiş, tutkulu bakışlarla onu seyrediyor, arzudan ıslanmış diliyle dudaklarının kenarlarını yalıyordu. Mira onun yanında dans ediyordu. Mira onu kalın, siyah saçlarından yakaladı ve yüzünü memelerinin arasına bastırdı, memelerinin her biri oğlanın kafası kadardı. Memelerini yalattı, meme uçları salyayla gümüş rengi olmuştu, derken oğlanın başını aşağı itti, eteklerini kaldırdı ve bacaklarını açtı. Oğlanın dili kendi dansını yapıyordu, çabuk, hızlı parmaklarında bir sazın tellerindeki titreşimler, hareketler ve derin, haz verici höpürdetmelerle Mira kıvrımlarını ona açtı ve dilini içeri aldı, etli yuvasına yeniden girmek isteyen pembe bir cenin gibi."

Öpüşmenin sürekliliğindeki yolculuk hepimizin hedefidir. Londra'dan New York'a doğrudan uçuş gibi değil, hiç de tek yönlü bir yolculuk değil. Bir arzu Odiseası da değil. Limanları arkadaşlık ve sevgi; dinsel olsun, aile içinde olsun, Proustçu olsun olmasın. Öpüşme oyunları, bir gençlik ayini, sanal gerçeklik oyunları, büyük olaya hazırlık ama ilk erotik öpüşme her zaman anımsanmaya değerdir. Muhammed Ali bayılmıştı.

Sevgililerin öpüşerek ruhlarını değiş tokuş ettiklerini ve cadıların ruhlarının şeytan tarafından öpüşmeyle çalındığını anımsayın; ruhlar hâlâ sinema vampirleri tarafından çalınıyor. Bugün, ruh öpüşmesinin (dille öpüşme) ruhlarla ilgisi yok, Flaubert'in dediği şey dışında, "Ona, insanın bütün ruhunu vereceği öpücüklerden birini verdi."

Anlamlı bir öpücük bedensiz de olabilir. *The Scarlet Pimpernel*'da, erkek kahraman aşkını kadın kahramandan gizlemek zorundadır ama kadın dönüp giderken erkek, eteklerinin sürüdüğü yerleri öper. "O, delice, gözü kararmışçasına, tutkuyla âşık bir erkekti, ve kızın hafif ayak sesleri evin içinde duyulmaz olduğunda balkonun basamaklarında yere çömelip aşkının çılgınlığıyla, onun küçük ayaklarının çiğnediği her yeri teker teker öptü." Bu sanırım Roger Scruton'un demek istediği şey. Ya da Judith Kazantzis'in "With Love, January"deki duygulu dizelerindeki:

> Gölgeler gibi uzuyorlar,
> son birkaç gecedir. Aşk, eteklerini
> son mektubunda öptüğün,
> Onları senin için kaldırıyorum.

Ama birlikte öpüşme, her iki örneğin de fiziksel bir şeye götürmeyi hedefleyen fantezisini ortadan kaldırıyor. *Kama Sutra*'da, insan sevilenin aynadaki, sudaki ya da duvardaki yansımasını öptüğünde buna "niyeti gösteren öpücük" deniyor.

Sekse yalnızca çabuk orgazm olma aracı olarak bakıyorsanız öpüşmenin pek az önceliği vardır; bu durumda masturbasyon en etkili ve kesin yöntemdir. Sekse çocuk yapma aracı olarak da bakıyorsanız öpüşme önemsizleşir. Yüzyılların seçimi olan bu görüş masturbasyondan daha fazla zarar ve daha az zevk vermiştir. Öpüşme şehvetle birlikte önem kazanır. Öpüşme evrimsel bir ilerleme mi? Yoksa, en akıllı iki maymunun –insanlar ve bonobolarınöpüşme şampiyonu olmaları bir rastlantı mı?

Aynı sözcüğün "öpüşme" ve "yeme" anlamına geldiği eski Mısır'da, Kleopatra ve yurttaşları ilginç yanlış anlamalar yaşamış olmalı. Besinle öpüşme arasındaki bağlantıyı, genel olarak besin ve seksle olduğu gibi, Freud ve bazı etologlar kadar pek çok eski insan da kurmuştur.

İsa'dan 1500 yıl önce, Kleopatra Markus Antonius'la yaramazlık etmeden çok önce yazılmış bir Babil ilahisi yüzyıllarca sürecek öpüşme ve beslenme ilişkisiyle başlar. Şehvet düşkünü aşk tanrıçası İştar'ın dudakları tatlılık ve yaşam kaynağıdır. "Dudakları tatlı; ağzının içinde yaşam." Bizim gibi Babilliler de kadınların iki dudağı olduğunu bilir gibiler.

Oral seksin çoğu zaman olmadığı, birleşmenin hiç olmadığı zaman öpüşme iki taraflıdır. Öpüşmenin erotikliği içinde karşılıklılık muhtemelen içgüdüseldir; tamamen kendi iradesiyle oyun haline gelir. En iyi koşullardaki öpüşmede arzu bedensel ve duygusal olarak karşılıklı olur. İki taraflı haz olmazsa olmazdır. Arzu şafağının iki sevgilide aynı anda sökmesi gerekmez, yeter ki ikisi de güneş ışığını görsün. Karanlıkta bile.

Orgazm olmak için de öpüşülür ya da öpüşülür de öpüşülür. Biyolojik olarak, öpüşme eyleminde iki insan eşit olarak iletişim kurar, ağız ağıza, dil dile. Öteki, ötekidir, ama aynıdır da. Yakın hissettirir. *En mahrem* olarak ve en içeride. Anatomide, gerçekten yakınlık olabilir.

Trolius ve Cressida'da, Cressida sorar, "Öpüşürken alıyor musun, veriyor musun?" Yanıt: Her ikisi de. Öpüşme alma ve verme arasındaki ayrımı belirsizleştirir. Öpüşürken insan hem ötekini, hem kendisini besler. Çingene atasözü, "Öpüşme iki kişi arasında bölünmedikçe hiçbir şeye yaramaz," der. Öpüşürken insan yiyip bitirmeden yiyip bitirir. Bu galiba, öpüşmenin pastayı alıp yemek ama mucizevi bir biçimde arzuyu söndürmemek olduğu anlamına geliyor.

Notlar

19 **Yalnızca 6.4 kalori:** June M. Reinisch ile Ruth Beasley, *Kinsey Enstitüsü'nün Sex Üzerine Yeni Raporu*, s. 77. Diğerleri her ateşli seans başına, 15 dakikalık yüzmeye denk gelen 150 kalori tahmin ediyor.

19 **Orgazm anında 150:** Orgazmdan önceki durgunluk aşamasında erkeğin kalp atışlarının 100 – 75 olduğu gözlenmiştir. Reinisch, aynı eser, s. 80. Ayrıca bkz. William H. Masters ve Virginia Johnson, İnsanın Cinsel Tepkisi.

20 ***Annabelle Dytham:*** 16 – 17 Haziran 1993'te Bilimde Yeni Cepheler üzerine Royal Society Sergisi'nde Dytham ve McGrouther'in "Basit bir öpücük? – Hareketli insan dudakları üzerine anatomik çalışma" adlı projesi sergilendi. Dytham ile birkaç ay sonra söyleşi yaptım.

20 **Gus McGrouther:** Bkz. teşekkür bölümü. İlk söyleşiyi 1993'te, ikincisini 1995 yılının aralık ayında yaptım.

23 **"Kimseye söylemedim:** Marjorie Shostak, Nisa: *Bir Kung Kadınının Yaşamı ve Sözleri*, s. 2.

23 **Sheila Kitzinger:** Memeyle Besleme Deneyimi.

26 **Açık içgüdüler:** Mary Midgley, *Hayvan ve İnsan: İnsan Doğasının Kökleri*'nde bunu çok güzel açıklıyor, s. 52.

27 **"Bazen Adrienne":** Colette, *Annemin Evi ve Sido.*

28 **Liebowitz:** M.R. Liebowitz, *Aşkın Kimyası.* Helen Fischer'in *Aşkın Anatomisi*'nde alıntılanmıştır.

33 **Ortaçağdan kalma:** Eibl-Eibesfeldt ve Gonzales-Crussi'nin *Erotik Şeylerin Doğası Üzerine*'de alıntılanmış ve önem verilmiştir.

34 **"Yabancılara dokunulmaz":** *Sunday Telegraph*'ta Tony Parson'un Haftası, 11 Temmuz 1993.

34 **"Jestler diye açıklıyor":** Jan Bremmer ve Herman Roodenburg editörlüğünde, *Jestlerin Kültürel Tarihi*, s. 133.

34 **Trobriand:** Bronislaw Malinowski, *Yerlilerin Cinsel Yaşamı*, s. 280.

37 **Tunuslu Şeyh:** Umar İbn Muhammed el-Nefzawi. Kitap 19. yüzyılda Cezayir'de bir Fransız subayı tarafından bulundu. Fransız yazar Guy de Maupassant kitabı tavsiye etti. Oryantalist Richard Burton İngilizce'ye çevirdi.

37 **"Kavradılar":** Dryden'in ünlü çevirisi.

39 **Yüzde 87:** William Janoviak ve Edward Fischer'in Helen Fisher tarafından alıntılanan çalışması. Anılan eser, s. 164. Aralık 1992'de, yıllık Amerikan Antropoloji Derneği toplantısında, ilk kez aşkın antropolojisi üzerine düzenlenen oturumda sunulan rapor.

47 **"Ellerimin baskısı":** "Bayan Lucie R. Olayı." 1895'te basılan *Histeri Üzerine Seçme Yazılar*'dan bir tanesi, bibliyografyada listelenen iki baskısının da İngilizcesi var. Bu çeviriyi Julia Pascal'la birlikte ben yaptım.

49 **Kate Millett:** *Cinsel Politikalar*, s. 183.

49 **"İşin doğrusu":** "Çocukların Cinsel Aydınlanması", Sigmund Freud, *Penguin Freud Library*, s. 175.

50 **"Bir bebeği doyduktan sonra":** *Cinsellik Üzerine Üç Makale* (1905), Sigmund Freud, *Penguin Freud Library*, böl. 7, s. 98.

50 **"Tek yanlı haz":** *Üç Makale*, aynı eser, s.145.

51 **"Karşılıklı beslenen çift":** Psikiyatr D.W. Winnicott, terimi ünlü tezi "ilkel analık güdüsü"nde kullandı, 1956.

51 *"Yavaş yavaş":* Naomi Mitchison, *Mısır Kralı ve Bahar Kraliçesi*, 1931, Margaret Reynolds'ın *Erotika*'sında alıntılanmıştır, s. 270.

53 **"Ne yazık ki":** *Üç Makale*, aynı eser, s. 98.

54 **"Dizlerine oturan":** James Boswell, *Samuel Johnson'la Birlikte Hebridlere bir Gezinin Günlüğü*, LL.D., s. 336. Boswell şöyle yazıyor: "Evli hanımlardan biri...Dr. Johnson'ın dizlerine oturdu ve arkadaşlarının da yüreklendirmesiyle kollarını boynuna doladı ve onu öptü. Bir kez daha yap (dedi Johnson) bakalım hangimiz önce yorulacak."

54 **"Çapkının kötü durumu":** Rollo May, *Aşk ve İstek*, s. 56.

56 **"Tek tesellim":** *À la recherce du temps perdu*, böl. 1, s. 13.

59 **"Anne ve gelin:"** Bu gerçekten dönemin teolojisiydi. Kapsamlı tartışmalar için bkz. Armstrong ya da Warner.

66 **"Yazarlar Freud'a":** Suçlama, Matt Ridley'nin *Kızıl Kraliçe: İnsan Doğasının Evrimi ve Cinsellik* yapıtında da yineleniyor.

69 **"Onlara 7 metre":** Farley Mowat, *Sislerin İçindeki Kadın*, s. 286.

70 *"Emme Varsayımı":* Liverpool Üniversitesi'nden Louise Barrett bana açıkladı. Erkek orgazmının zamanlaması çok önemli; maksimum sperm tutma, erkeğin boşalmasından sonraki sıfır ila bir dakika arasında ulaşılan orgazmlarla ilişkili. Barrett, benim daha çok tuttuğum Pole Ax varsayımını çürütüyor; orgazm sonrası gevşeyip yatan kadın daha çok sperm tutar çünkü hemen fırlayıp kalkmaz; seks sırasındaki orgazm, tutulan sperm sayısını artırmaz.

70 **"Yüz yüze seks":** Fisher, aynı eser, s. 182.

70 Kedilerden sığırlara": Liverpool Üniversitesi'nden Louise Barrett bana açıkladı. Kediler için, 1953, Ford ve Beach; sığırlar için, Hartman, 1957; köpekler için, Evans, 1933; Allen ve Lenor, 1981. Fisher daha fazla alıntı yaptı, anılan eser, s. 340. Omurga kemiğinin alt kısmının ileri doğru çıkıklığı (lordosis) üzerine daha fazla bilgi için bkz. Simon LeVay, *Cinsel Beyin.*

73 **"Çiftleşme başlatma önceliği":** Jane Goodall, *Gombe Şempanzeleri*, s. 484.

74 **M. K. Temerlin:** Goodall'un aynı eserinde alıntılanmıştır.

76 **"Bir süre sonra":** Shostak, aynı eser.

77 **Boşanmaların çoğu:** Bu hesaplama Helen Fisher'e ait, aynı eser.

82 **Labé:** *Elegies and Sonnets.*

85 **"MS 4. yüzyıldan başlayarak":** Mary R. Kefkowitz, *Yunan Mitolojisindeki Kadınlar.*

86 **"Psykhe kendini":** Jane Mills'in *Bloomsbury Erotik Edebiyat Kılavuzu*'nda alıntılanmıştır.

87 **William Acton'ın:** John Elsom'un *Erotik Tiyatro*'sunda alıntılanmıştır, s. 20.

93 **On üçüncü:** Muhtemelen on üçüncü yüzyılın sonu. Francis, *Bayan Yoksulluk*'u öptüğünü öne sürer.

94 **"Sevin, anne":** Gustave Flaubert, *Oeuvers, La legend de Saint Julian Hospitalier*, böl. 2, s 648.

96 **Papa Gregorius:** Lawrence Osborne'un *The Poisoned Embrace* yapıtında alıntılanmıştır. Bu döneme ilişkin tartışmalar ilginç. Ayrıca bkz. Karen Armstrong.

98 **"Aşkınızı ve dostluğunuzu düşünüyorum":** Jane Mills'in aym eserinde alıntılanmıştır.

105 **"Sevgi dolu gülüş":** Roger Scruton'un *Cinsel Arzu* yapıtında öpüşmeye ilişkin ilginç bir tartışma var, s. 128. Ancak, kitabın öteki bölümlerinde de olduğu gibi, Scruton seksi seks olmaktan uzaklaştırmaya çalışıyor.

110 **"Sevgili çocuklarını öper":** Iona ve Peter Opie, *Klasik Peri Masalları*'nda çeşitli uyarlamaları titizlikle irdeliyor.

111 **"Yabangülü'nün yattığı yer":** Jacob ve Wilhelm Grimm, *Bütün Peri Masalları.*

114 **"Ile be a parke":** *Venüs ve Adonis*, 39. kıta.

115 **"Hayvandan iğrense de":** Öykü muhtemelen Apuleius'un *Altın Eşek* yapıtının en iyi bilinen öyküsü. Çeviri Robert Graves.

115 **"Cupido kanatlarını açar":** Apuleius, anılan eser.

116 **"Mükemmel prens":** Marina Warner, *Hayvandan Sarışına.*

118 **"Onu evlenmeye babası zorladı":** Prens Charles, televizyonda yayınlanan ünlü söyleşide, özgeçmişini yazan David Dimbleby'ye böyle anlatmıştı.

123 **"Kocasının ayak başparmağını öperek":** Jan Bremmer ve Roodenburg, Herman editörlüğünde, *Jestlerin Kültürel Tarihi*, s.139.

136 **"Hiç konuşmadan":** Bram Stoker, *Bram Stoker'ın Drakula Antolojisi*, s. 41.

137 **"Üçünün de":** Stoker, aynı eser, s. 31.

137 **"Sevgili Arthur":** Stoker, aynı eser, s. 175.

142 **Reynolds:** Jay Leyda ve Charles Musser editörlüğündeki *Before Hollywood: Turn of the Century Film from American Archives*'den bir makale.

153 **"Kurtarıcıyı ayırt etmeyi sağlayan adam":** Jorge Borges, *Fictions*'dan "Yahuda'nın üç versiyonu", s. 140.

153 **"Yahuda adını vermeyiz":** Hughes alıntılamıştır, aynı eser, s. 231.

162 **"Boyun eğme modeli":** Jane Goodall, aynı eser, s. 360. Goodall şempanzelerin yöntemini anlatıyor: Dudaklarını büzerek karşısındakine hafifçe dokunarak ya da ağzını kocaman açıp bastırarak öpüşürler.

163 **"Yabancılar":** D. W. Winnicot, *The Piggle*, s. 177.

167 **Erasmus:** Jan Bremmer ve Herman Roodenburgh alıntılamıştır. *Jestlerin Kültürel Tarihi*, s. 221.

168 **"İki kişi":** Bremmer, aynı eser.

173 **"Filmler, filmler":** *Hollywood'da Bir Gün, Ukrayna'da Bir Gece* müzikalindeki "The Movies Get You Through" şarkısının sözleri, Frank Lazarus ve Dick Vosburgh, 1980.

187 **"Scarlett'i kollarına alsın"**[8] Leonard J. Leff ve Jerold Simmons, *Kimonolu Kadın.*

191 **"Sana bu sabah,":** Maguel Alberto, *Cennetin Kapıları.*

196 **Schlesinger:** BBC radyosunda, Harry Gilbert tarafından sunulan Kaleidoscope programındaki "Sinemada Öpüşme" üzerine bir söyleşiye katıldı. (1994)

205 **"Gücü dengeden kaynaklanır:"** Simon Wilson, *Tate Gallery: Resimli Rehber*, s. 150.

207 **"İnsanlar kadınları:"** William Rothenstein, *Erkekler ve Anılar*, böl. 1-2.

207 **"Sevgililer kendinden geçmiş:"** Judith Cladel, *Rodin.* Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Butler ve Grunfeld'in özgeçmişleri.

214 **"Flo erken döndü:"** Goodall, aynı eser, s. 443.

215 **"Bütün 20. yüzyılın:"** Taylor, *Büyük Film Anları.*

216 **Caroline Islands:** Havelock Ellis, *Seksin Psikolojisi Üzerine Çalışmalar.*

217 **Camilla Paglia:** *Cinsel Kişilikler*, s. 16.

220 **"Antenler birbirine değer":** Ellis, aynı eser.

220 **"Baubo'nun Öpüşü":** Maxim Jakubowki, *Dev Erotika Kitabı*, s. 506.

221 **"With Love, January":** Judith Karantzis, *Seçme Şiirler*, 1977-1992, s. 187.

Kaynakça

Ableman, Paul, *The Mouth and Oral Sex* (Londra: Running Man Press, 1969).
Ackerman, Diane, *A Natural History of Love* (New York: Vintage, 1995).
Amis, Martin, *London Fields* (Londra: Penguin, 1990).
Apuleius, çev. Robert Graves, *The Golden Ass* (Londra: Penguin, 1985).
Ariés, Philippe ve André Bejin, *Western Sexuality* (Oxford: Blackwelll, 1985).
Armstrong, Karen, *A History of God* (Londra: Heinemann, 1993).
Auster, Paul, *Leviathan* (Londra: Faber, 1992).
Baker, Nicholson, *The Fermata* (Londra: Chatto, 1994). *Vox* (Londra: Granta, 1991).
Bataille, George, *Eroticism* (Londra: John Calder, 1957).
Baudrillard, J., *Simulacres et Simulation* (Paris: Galilée, 1981).
Bettelheim, Bruno, *The Uses of Enchantment*, (Londra: Penguin, 1978).
Borges, Jorge, "Three Versions of Judas", *Fictions* (Londra: Calder, 1962).
Boswell, James, *The Journal of a Tour to the Hebrides, with Samuel Johnson, LL. D.* (Londra: Oxford University Press, 1978).
Bowlby, John, *Attachment and Loss*, böl. 1, 2, 3 (Londra: Hogarth, 1969, 1973, 1980).
Bremmer, Jan and Roodenburg, Herman, der. *A Cultural History of Gesture* (Cambridge: Polity Press, 1991)
Bulfinch, Thomas, *Myths of Greece and Rome* (Londra: Penguin, 1981).
Buss, David M., *The Evolution of Desire*, (New York: Basic Books, 1994).
Butler, Ruth, *Rodin: The Shape of Genius* (New Haven: Yale University Press, 1993).
Campbell, Joseph, *The Hero with a Thousand Faces* (Londra: Paladin, 1988)
Camus, Albert, *The First Man* (Londra: Hamish Hamilton, 1995).
Chagnon, Napoleon, *Yanomamo* (New York: Holt, Rine Hart and Winston, 1977).
Champigneulle, Bernard, *Rodin* (Londra: Thames and Hudson, 1967).
Cladel, Judith, *Rodin* (Londra: Kegan Paul, n.d.).
Clark, Ronald W., *Freud* (Londra: Cape/Weidenfeld, 1980).
Collette, *My Mother's House and Sido* (New York: Farrar, Strauss and Giraux, 1975).
Collett, Peter, *Foreign Bodies* (Londra: Simon and Schuster, 1993).
Comfort, Alex, *The Joy of Sex* (Londra: Mitchell Beazley, 1986).
Cooper, Emmanuel, *The Sexual Perspective* (Londra ve New York: Routledge and Kegan Paul, 1986).
Coward, Rosalind, *Female Desire* (Londra: Palladin, 1984).
Dante Alighieri, *La Divinia commedia* (Ulrico Hoepli, 1899).
de Waal, F. B., *Chimpanzee Politics* (New York: Harper and Row, 1982).
"Bonobo Sex and Society", *Scientific American*, Mart 1995.
Durden-Smith, Jo and de Simone, Diane, *Sex and the Brain* (Londra: Pan, 1983)

Eibl-Eibesfeldt, Irenaus, *Love and Hate* (Londra: Methuen, 1971). *Human Ethology* (New York: Aldine, 1989).
Ellis, Havelock, *Studies in the Psychology of Sex*, böl. 4 (Philadelphia: F.A. Davis, 1914).
Elsom, John, *Erotic Theatre* (Londra: Secker and Warburg, 1973).
Evans, Charles S., *Sleeping Beauty*, resimleme Arthur Rackham (Londra: Heinemann, 1972).
Fisher, Helen, *Anatomy of Love* (Londra: Simon and Schuster, 1992).
Fitzgerald, F. Scott, *The Great Gatsby* (Londra: Penguin, 1976)
Flaubert, Gustave, *Oeuvres, La legende de Saint Julian Hospitalier*, böl. 2, (Paris: La Pléiade-Gallimard).
Ford, Clelland ve Frank Beach, *Patterns of Sexual Behaviour* (Londra:Methuen, 1965).
Fossey, Dian, *Gorillas in the Mist* (Londra: Penguin, 1985).
Foucault, Michel, *The History of Sexuality* (Londra: Pelican, 1981) [*Cinselliğin Tarihi*, (3 cilt), çev.: Hülya Tufan, Afa Yay., 1988, 1993, 1994.]
Freud Sigmund, *Penguin Freud Library*, böl. 1-7 (Harmondsworth: Penguin Books). / [*Düşlerin Yorumu*, (2 cilt), çev.: Emre Kapkın, Payel Yay., 1991,1992.]
Önemli Çalışmalar (Chicago: Encyclopedia Britannica, 1952).
Goethe, *Werther*, çev.: Mediha Sayar, Bateş Yay., 1973.
Gonzales-Crussi, F., *On the Nature of Things Erotic* (Londra: Picador, 1988).
Goodall, Jane, *Chimpanzees of Gombe* (Cambridge, Mass.: Belknap Press, 1986).
Grimm, Jacob and Wilhelm, *The Complete Fairy Tales* (Londra: Routledge and Kegan Paul, 1975).
Grimm, J.L.C and W:C., *Grimm's Fairy Tales* (Hertfordshire: Wordsworth Ltd., 1993).
Grunfeld, Frederic, *Rodin* (Oxford: Oxford University Press, 1989).
Harris, Thomas, *Kuzuların Sessizliği*, çev.: Mehmet Harmancı, Altın Kitaplar Yay., 1992.
Hartog, W.G., *The Kiss in English*, (Londra: A.M. Philpot, 1923).
Haste, Cate, *Rules of Desire: Sex in Britain* (Londra: Pimlico, 1994).
Henriques, Fernando, *Love in Action* (Londra: McGibbon ve Kee, 1964).
Hervez, Jean, *Le Baiser* (Paris: Bibliothéque des Cureiux, 1923).
Hollinghurst, Alan, *The Folding Star* (Londra: Vintage, 1995).
Howlett, Jane ve Rod Mengham, editörler, *The Violent Muse* (Manchester, Manchester University Press, 1994).
Hughes, Kirk, T., "Framing Judas", *Semeia*, no. 54 (Philadelphia: Universtiy of Pennsylvania, 1991).
Irigaray, Luce, *Ce Sexe qui n'en est pas un* (Paris: Les Editions de Minuit, 1977).
Jakubowski, Maxim, *The Mammoth Book of Erotica* (Londra: BCA, 1994).
James, Henry, *The Portrait of a Lady*, Norton Eleştiri Baskısı (New York, Norton).
Jones, James, *From Here to Eternity* (Londra: Collins, 1952)
Jung, C.G., *Four Archetypes* (Londra: Routledge and Kegan Paul, 1972).
Kazantzis, Judith, *Selected Poems*, 1977-1992 (Londra: Sinclair-Stevenson, 1995).
Kendon, Adam, *Organization of Behaviour in Face-to-Face Interaction* (Lahey: Mouton, 1975).*Yönlendirilmiş Etkileşim* (Cambridge ve New York: Cambridge University Press, 1990).
Khatchadourian, Herant Biological, *Aspects of Human Sexuality*, 3. baskı (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1987).
Kinsey, A.C., *Sexual Behaviour in the Human Male* (Philadelphia: W.B. Saunders, 1948). *Dişi İnsanın Cinsel Davranışı* (Philadelphia: W.B. Saunders, 1953).

Kitzinger, Sheila, *The Experience of Breastfeeding*(Londra: Penguin, 1987).
Kundera, Milan, *Laughable Loves* (Londra: John Murray, 1978).
Labé, Louise, *Elegies and Sonnets* (Paris: Baudouin, tarihsiz).
Laplanche, J. ve J.B. Pontalis, *The Language of Psychoanalysis* (Londra: Hogarth Press, 1983).
Laurent, Monique, *Rodin* (Londra: David and Jenkins, 1988).
Leff, Leonard J. ve Jerold Simmons, *The Dame in the Kimono* (Londra: Weidenfeld and Nicolson, 1990).
Lefkowitz, Mary R., *Women in Greek Myth* (Londra: Duekworth, 1986).
Leyda, Jay ve Charles Musser, editörler, *Before Hollywood: Turn of the Century Film from American Archives* (New York: American Federation of Arts, 1986).
LeVay, Simon, *The Sexual Brain* (Cambridge, Mass., MIT Press, 1993).
Lucie-Smith, Edward, *Sexuality in Western Art* (Londra: Thames and Hudson, 1991).
Maccoby, Hyam, *Judas Iscariot and the Myth of Jewish Evil* (New York, Free Press, 1992).
Malinowski, Bronislaw, *The Sexual Life of Savages* (Londra: Routledge, 1932). [*Vahşilerin Cinsel Yaşamı*, Kabalcı Yay., 1992.]
Manguel, Alberto, *The Gates of Paradise* (Londra: Flamingo, 1993).
Masters, William H. ve Virginia Johnson, *Human Sexual Response* (Boston: Little, Brown, 1966).
May, Rollo, *Love and Will*, (Londra: Souvenir Press, 1969).
Meister, Robert, *A Literary Guide to Seduction*, (Londra: Elek, 1963)
Michael, Robert, T., *Sex in America* (Boston: Little, Brown, 1994)
Midgley, Mary, *Beast and Man: The Roots of Human Nature* (Hassocks: Harvester Press, 1979)
Millet, Kate, *Sexual Politics* (Londra: Abacus, 1972).
Mills, Jane, *Bloomsbury Guide to Erotic Literature* (Londra: Bloomsbury, 1993)
Mitchell, Margaret, *Gone With the Wind* (Londra: Macmillan, 1988)
Moir, Anne ve David Jessel, *Brain Sex* (Londra: Mandarin, 1989).
Moore, Brian, *The Statement* (Londra: Bloomsbury, 1995)
Morris, Desmond, *Babywatching* (Londra: Cape, 1991). *Çıplak Maymun Üçlemesi* (Londra: Cape, 1994)
Mowat, Farley, *Woman in the Mists* (Londra: Macdonald, 1988).
Nefzawi, Shaykh, çev. Richard Burton, *The Perfumed Garden* (Londra: Grafton, 1990).
Opie, Iona ve Peter, *The Classic Fairy Tales*, (Londra ve New York: Oxford University Press, 1974).
Orczy, Baroness, *The Scarlet Pimpernel* (Londra: Hodder and Stoughton, 1961).
Osborne, Lawrence, *The Poisoned Embrace* (Londra: Bloomsbury, 1993).
Paglia, Camille, *Sexual Personae* (Londra: Penguin, 1991).
Painter, George, *Marcel Proust*, 2 bölüm, (Londra: Chatto, 1959 ve 1965).
Parker, Derek, *An Anthology of Erotic Verse* (Londra: Book Club Associates 1980).
Pascall, Jeremy ve Clyde Jeavons, *Sex in the Movies* (Londra: Hamlyn, 1975).
Paz, Octavio, *The Double Flame* (New York: Harcourt Brace, 1995).
Perella, Nicholas James, *The Kiss: Sacred and Profane* (Berkeley: University of California Press, 1969).
Phillips, Adam, *On Kissing, Tickling, and Being Bored* (Londra: Faber, 1993).
Prost, Antoine ve Gérard Vincent, *A History of Private Life* böl. v (Cambridge, Mass.: Belknap Press, 1991).
Proust, Marcel, *À la recherche du temps perdu*, böl. 1 (Paris: La Pléiade-Gallimard,

1968). [*Geçmiş Zaman Peşinde* (2 cilt), çev.: Y. Kadri Karaosmanoğlu, MEB Yay., 1992.]
Reinisch, June M. ve Ruth Beasley, *The Kinsey Institute New Report on Sex* (Londra: Penguin, 1990).
Reynolds, Margaret, *Erotica* (Londra: Pandora, 1990).
Rich, Adrienne, *The Dream of a Common Language* (New York: W.W. Norton, 1978).
Ridley, Matt, *The Red Queen: Sex and the Evolution of Human Nature* (Londra: Penguin, 1993).
Rothenstein, William, *Men and Memories*, böl. 1-2 (Londra: Faber, 1931, 1932).
Rycroft, Charles, *A Critical Dictionary of Psychoanalysis* (New York: Penguin, 1983).
Sarbsy, Jacqueline, *Romantic Love and Society* (Harmondsdworth: Penguin, 1983).
Schaffer, Rudolph, *Mothering* : Fontana, 1985).
Scruton, Roger, *Sexual Desire* (Londra: Phoenix, 1986).
Selby, Jr. Hubert, *Last Exit to Brooklyn* (Londra: Paladin, 1987).
Seth, Vikram, *A Suitable Boy* (Londra, Phoenix, 1993).
Shakespeare, William, editör Humphrey Jennings, *Venus and Adonis* (Londra: Alces Press, 1993).
Shostak, Marjorie, *Nisa: The Life and Words of a! Kung Woman* (Londra: Allen Lane, 1982).
Sox, David, *Bachelors of Art* (Londra: Fourth Estate, 1991).
Stevens, Anthony, *Archetype* (Londra: Routledge and Kegan Paul, 1982).
Stoker, Bram, *Bram Stoker's Dracula Omnibus* (Londra: Orion, 1992).
Sunshine, Linda, *Lovers* (Londra: Virgin, 1992).
Suttie, Ian D., *The Origins of Love and Hate* (Londra: Free Association Book, 1988).
Symons, Donald, *The Evolution of Human Sexuality* (New York: Oxford University Press, 1979).
Tabori, Lena, *Kisses* (Londra: Virgin, 1991).
Tannahill, Reay, *Sex in History* (Londra: Abacus, 1993).
Taylor, John Russell, *Great Movie Moments* (Londra: Shelton, 1987).
Thomson, Oliver, *A History of Sin* (Edinburgh: Canongate, 1993).
Van de Velde, T., *Ideal Marriage* (Londra: Heinemann, 1962).
Vatsyayana, çev. Richard Burton, *The Kama Sutra* (Londra: George Allen and Unwin, 1963). [*Kamustra-Aşk Yapma Sanatı*, Jupiter Yay., 1993.]
Wagner, Peter, *Eros Revived* (Londra: Paladin Grafton Books, 1988).
Warner, Marina, *Alone of All Her Sex* (Londra: Wiedenfeld and Nicolson, 1976). *Hayvandan Sarışına* (Londra: Chatto and Windus, 1994).
Weldon, Fay, *The Life and Loves of a She-Devil* (Londra: Hodder and Stoughton, 1983).
Wilson, Simon, *Tate Gallery: An Illustrated Guide* (Londra: Tate Gallery, 1990).
Windybank, Susan, *Wild Sex* (Londra: Virgin, 1992).
Winnicott, D.W., *The Piggle* (Londra: Penguin, 1977).
Woolf, Virginia, *Mrs. Dalloway* (Londra: Hogarth Press, 1990).
Zeldin, Theodore, *An Intimate History of Humanity* (Londra: Sinclair-Stevenson, 1994).

Dizin

1940'lar 38

A
A'dan B'ye ve Tekrar Geri 218
Abelard, Peter 99
Ableman, Paul 218
acı çekmek 95
Acton, William 87
Âdem ve Havva 25, 88, 89
Adem'le Havva 25
Afrika 35
Ağız ve Oral Seks 218
ağız 17, 29, 54, 218
AIDS 138, 196, 197
aktarma öpücüğü 37
albatroslar 219
Alcuin 98
Ali, Muhammed 220
Almanya 67, 166
Altın Efsane 94, 152 ,153
ambrassar (sarılma) 100
Amerika 37, 166, 215
Amerika'da Cinsellik 218
amfetamin PEA 28
amiciae (arkadaşlık) 98
Amis, Martin 126, 144, 217
amor purus 100
anatomi kaderdir 43
anatomi *yakınlıktır* 43
Andrelini, Fausto 167
anneyle bebek 13, 27, 51
Aphrodite 85
Arabistan 101
Ariés, Phillip 219
Aristo 100
Armstrong, Karen 88
arzu 222
Arzunun Evrimi 70
Askerin Flörtü 174
aslanlar 68
Astaire, Fred 188
Astor, Mary 179
"Astrophel ve Stella" 86
âşıklar 12, 13, 29
Aşk İçin Aşk 168
Aşk Sanatı / Ars amatoria 85
Aşk ve Batı Dünyası 101
Aşk ve İrade 54
Aşk ve Nefret 66
aşk 41, 43, 57, 71, 75, 76, 77, 85, 88, 100, 102, 119, 144, 180, 214
Aşkın Anatomisi 70
Aşktan da Üstün 178
aşktan ölmek 105
Ateş Topu 176
Augustinus 88, 96, 147
Auster, Paul 128
av kadın 87
Avrupa Birliği 166
Avusturya 169
ayartıcı kadın 87
ayin öpücüğü 97
Aztekler 165

B
Baba II 156
babunlar 219
Bacall, Lauren 190
bağlılık 26
baizar (öpüşme) 100
bak ama dokunma 101
Baker, Nicholson 138, 139, 217
balıklar 161
Balzac 204

Banderas, Antonio 196
Bara, Theda 142, 175
Barnes, Julian 217
Barrymore, John 176, 179
basium 165
bastırarak öpüşme 36
Baştan Çıkarıcının Günlüğü 126
Bataille, George 60
Batı Afrika 14
Batı Cinselliği 219
Batı Yakası'nın Hikâyesi 131
Baudelaire, Charles 140, 207
Baudrillard 203
Beatty, Warren 179
Bebek Bakımı 23
bebek 22, 23, 24, 26, 50
Bejin, André 219
Bellow, Saul 217
Bem-Bemler 39
Ben Değil 20
Benim Güzel Çamaşırhanem 196
Bergman, Ingrid 178, 184, 189, 190, 191
beslenme 26
Besnar 209
Bettelheim, Bruno 112
beyazperde öpüşmeleri 178
beyin 18, 21, 27, 28
Bilinmeyen Japonya'dan İzlenimler 34
bilme 25
Bir Aptal Vardı 141
Bir Dişi Şeytan'ın Hayatı ve Aşkları 40
Black, Shirley Temple 169
Bogart, Humphrey 184, 190, 191
bonobolar 71, 72, 73, 74, 75, 221
Borges, Jorge Luis 153
Bornet, Françoise 203
Boswell 53
Botticelli 96
Bow, Clara 21
Bowlby 26
boyun eğme 162
Brancusi 209, 210
Brejnev 162
Britanyalılar 166
Broadway 141, 174
Bronzino 59
Brooklyn'e Son Çıkış 29
Browlby, John 25
Browning, Elizabeth Barret 168
Brundage, James 219
Brynner, Yul 188
Bulfinch 130
Bunu Hatırlamalısın 191
Burne-Jones, Philip 141
burun 19
Buss, David 70
Buttrick, George 153
büyü 123
Byron 14, 54, 55, 84

C-Ç

cadılar 88, 95, 96
Caligula 165
Camus, Albert 57
canavarları öpme 95, 114
Capellanus, Andreas 100, 101
Caravaggio 156
Carew, Thomas 216
Carlsberg Glyptotek 208
Caroline Adaları 216
Casanova 55
Catullus 14, 81, 82, 85
Cehennem'in Kapıları 207
cenin 22
Charles ve Diana 13
cilve 76
Cinayet 175
Cinema Paradiso 179
Cinsel Arzu 214
Cinsel Beyin 28
Cinsel Kişilikler 217
cinsel birleşme 33, 41, 42, 43
cinsel eylem olmaksızın kucaklaşma 100
cinsel içgüdü 50
cinsel ilişki 87, 217
cinsel istek 48
cinsel nesne 50, 51, 53
cinsel uyarım 27
Cinselliğin Tarihi 43
Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme 48
Cinsellik Psikolojisi Çalışmaları 49
cinsellik 43, 88, 89, 174
City Hall'de Öpüşme/Le Basier à l'Hôtel de Ville 201
Cladel, Judith 207
Cleland, John 55
Close, Glenn 142
Colette 27

Collins, Rufus 179
Comfort, Alex 218
concubitus sine actu 100
Congreve 168
Constant, Benjamin 205
Cooper, Gary 175, 176, 189
Coppola 138
Cortez 165
Coryate, Thomas 167
Coşku 175
Coward, Rosalind 40
Craik, Bayan 111
Crawford, Joan 22
cunnilingus 14, 215, 216
Cupido ve Psykhe 59, 60, 86, 114, 115, 116, 118, 130
cüzamlıyı öpme 93, 95
Cyrano de Bergerac 197
Çakal'ın Günü 138
çalıntı öpücükler 86
Çanlar Kimin İçin Çalıyor 189
Çaykovski 111
çevirerek öpüşme 36
çift oluşturma 77
Çifte Ateş 101
çiğin öpücüğü 126
çocuk marasmusu 24
Çocuklar ve Evişleri / Kinder und Häus-marche 111
çocukluk dönemi 40
Çorak Ülke 112

D

d'Aulnoy, Madame 116
d'Estaing, Giscard 169
dans 143, 188
Dante 105, 106, 125, 206
Dante'nin Cehennemi 105
Dean, James 177
DeMille, Cecil B. 175
deri 21
derin dil öpüşmesi 38
dernier cri 22
Devlerin Aşkı 177
Diana, Prenses 60, 118
Dickinson, Emily 125
Dietrich, Marlene 175
dil 17, 18, 21, 42, 43
Disney, Walt 107, 109, 113
dişi orgazmı 70
dişler 17, 29
Doğu Avrupa 162, 169
Doisneau, Robert 201, 203, 210
dokunma 24, 27, 37
Don Juan 54, 179
Donne, John 124
Dors, Diana 22
double entendre 101
Douglas, Melvyn 177
dönme 136
Dört Nikâh Bir Cenaze 197
Drakula 132, 136, 138, 141
dudaklar 12, 17-22, 36, 42, 43, 53, 167, 214, 215, 220
Dul Jones 174
düğün öpüşmesi 123
Dünya'nın Yolu 168
Düşlerin Yorumu 49
düz öpüşme 36
Dytham, Annabelle 19, 20

E

Eastwood, Clint 189
ebeveyn ihtimamı 66
edep 43
Edepsizlikler 167
Edison 195
eğimli öpüşme 36
eğlence 85
Eibl-Eibesfeldt, Irenaus 66, 67, 77
el 165, 167, 168, 169
Eleanor, Aquitaineli 95
elektra kompleksi 56
Eliot, T. S. 112, 113
Ellis, Havelock 49, 216, 219
Eloisa ve Abelard 124
emmek ve ısırmak 12, 24, 26, 50, 53, 54
en seksi öpüşme 184
endomorfin 28
Epigramlar 85
Erasmus 167
Erkeğin Cinselliği 37
erkek orgazmı 70
erotik ikon 210
erotik öpüşme 12, 13, 26, 60, 67, 71, 72, 77, 96, 124, 202
Erotizm 42, 60
Eski Ahit 88, 164

Eski Roma 165
Eski Yunan 165
eski Mısır 221
eşcinsellik 98, 136
eşitler 164
eşitsizlik 162
Et ve Şeytan 142
Etiyopya 71
etoloji 25, 67
Evans, C. S. 112
evet derken hayır 86
evlilik 76, 77, 96, 184
evlilik öncesi cinsel ilişki 38
evrim 69, 70, 75
Examiner 55

F
Factor, Max 24
fahişe 43, 87, 102, 144, 175
Fallik Boğaz 185
fallik simge 177
Fanny Hill ya da Bir Zevk Kadınının Anıları 55
Farah 169
Fas 12
Fas 175
Fascolo 125
fellatio 38, 192, 215, 218, 219
feminist 142
femme fatale 139, 141, 142
Fenikeliler 38
filmler 173
fin de siecle 66
Finch, Peter 196
Fisher, Helen 70
Fitzgerald, Scott 127
Flaubert, Gustave 37, 86, 94, 95, 104
flört 37, 38, 166
Folding Star 219
Fossey, Dian 68, 69, 219
fotoğraf 203
Foucault, Michael 43
Fox, William 141
Francesca da Rimini: ya da İki Erkek Kardeş 105
Francesca ve Paolo 105
Francis, Assisili Aziz 93
Fransa 166, 167
Fransız Öpüşmesi 183
Fransız öpüşmesi 37, 38, 72, 179
French Twist/Gazon Maudit 196
frengi 138, 140
Freud 12, 43, 47-54, 56, 110, 220, 221
frissona 48

G
Gable, Clark 177, 184, 186
Gaiety George 188
Gambia 162
Garbo, Greta 21, 60, 142, 175, 176, 178
Garland, Judy 129
Geçmiş Zaman Peşinde 56, 97
gelenekselleşmiş öpüşme 12
Gelin Yatağa Gidiyor 174
Genç Aşk 175
Gençlik Biterken 179, 184
Gilbert, John 142
Gilliatt, Penelope 196
Giotto 155
Goethe 125
Goodall, Jane 73, 74, 214
Goodman, Theodosia 141
Gorb, Peter 169
goriller 68, 69
Grand Hotel 176
Grant, Cary 178
Grant, Hugh 197
Gray's Anatomy 20
Greer, Germaine 218
Gregorius, Papa XI. 96
Griffin, Susan 216
Grimm Kardeşler 106, 107, 109, 111, 117, 118
Guess Who's Coming to Dinner 195
Gülünesi Aşklar 41
Gün Ortasında Karanlık 27
günah 85, 88, 97, 130, 131, 144
gürültüyle öpme 166
güven 163, 164
Güzel ve Canavar 118
Güzel ve Çirkin 115, 116

H
Haçlılar 101, 165
Hall, Radcliffe 136
Hamlet 66
Hanks, Tom 196
hareketler 20, 50

Harlow, Jean 177
Harriet Beecher Stowe 86
Hartford, Huntington 208
havayı öpme 169
hayır derse evet 188
Hays Yasaları 175, 178, 179, 184, 194
haz 222
Head, Murray196
Hearn, Lafcadio 34
Hebrid Adaları 54
Heloise 99
Hemingway 189
Henderson 217
Henry, O. 175
Herodotos 164
Herrick, Robert 40, 83, 124
heykel 203, 204
Hıristiyanlık 82, 84, 85, 88, 89, 97, 124, 148, 149, 154
High Plains Drifter 189
hijyenik 38
Historia calamitatum 99
Hitchcock, Alfred 178
Hold Your Man 177
Hollandalılar 166
Hollinghurst, Alan 219
Hollywood 129, 176, 179, 186, 187, 188, 195, 215
homo sapiens 75
Honecker 162
hormon 18
Hospitator, Aziz Julian 93
Howard's End 197
Hughes, Kirk 152
Hukuk, Cinsellik ve Hıristiyan Toplum 219
Hunt, Leigh 86
huzur öpücüğü 97

I-İ

Ingénues öpüşmeleri 37
Ingres 105
Innocent, 8. Papa 96
Irigaray, Luce 216
ırklararası öpüşme 195
Irtırlı Bahçe 37, 70
içgüdü 25, 26, 163
içki 39
İdeal Evlilik 38
iffet 43, 101
iğrençlik 40, 87
ihanet öpücükleri 150, 156, 164
ihlal 60
İlahi Komedya 105, 206
İlk Adam 57
İlk Günah 88, 127
ilk öpüşme 129
İncil 89, 98, 147, 148, 152, 153
İngilizler 167
İnsan Etolojisi 66
İnsanlar Yaşadıkça 184, 193, 194
İnsanlığın Mahrem Tarihi 101
intimus 42
İsa 59, 144, 147-156, 165
İsa yamyamlığı 148
İsa'nın Alınışı 156
İslam 88
İspanyollar 165
iş öpüşmesi 169
İtalya 167
İtalyanlar 165
iyi kadınlar 87

J

Jackson, Glenda 196
Jacob ve Wilhelm Grimm 111
Jagger, Mick 22
James, Henry 126, 129
Japonya 33
Jean-Louis 202
jestler 34, 166
Jima, Iwo 203
Johnson, Samuel 53
Jones, James 194
Jonson, Ben 82, 83
Juanita, Donna 55
Jung 56

K

Kadın Cinsel Organlarının Cerrahisi 57
Kadının Cinselliği 38
kadının vulvası 217
Kadınlık Arzuları 40
Kalahari Çölü 23, 76
kalbi attıran öpüşme 37
Kama Sutra 35, 36, 73, 221
kandırmaca 41
karşılıklı beslenen çift 51

kaslar 21, 50
kavrama öpüşmesi 36
Kazablanka 184, 190, 191, 193
Kazantzis, Judith 221
Keats 13
kediler 70
kendo 34
Kerr, Deborah 184, 188, 193
Kibar Aşk Sanatı/De arte honete amandi 100
kibar aşk 76, 100
kiç 204
Kierkegaard 126
Kinsey 37, 38
Kipling, Rudyard 141
Kitzinger, Sheila 23
klasik Yunan 98
Kleopatra 221, 222
Kline, Kevin 183
klitoris 70
Koestler, Arthur 27
koku 19
komedi 177
konum 164, 168
kötülük kaynağı 88
Krafft-Ebing 139
Kral Oidipus 49
Kundera, Milan 41
Kung Buşmanları 22
Kunglar 76
kur yapmak 66, 76, 168
Kurbağa Prens 116, 117
kurban 148
kurtlar 68
kuşlar 68, 72
kutsal öpücük 165
kuvvetle bastırarak öpüşme 36
Kuzey Avrupalılar 166
Kuzuların Sessizliği 53
kültürel kodlar 163
Kürklü Venüs 139
kürtaj 175

L
L'Avventura ve La Dolce Vita 55
La Belle Dame sans Merci 141
La Belle Jardinère 60
Labé, Louise 13, 82
Lamarr, Hedy 175
Lancaster, Burt 184, 193
Lancelot ve Guinevere 100, 103
Laurent, Marie 207
Lavergne, Denise 202
le sexe vulva 217
Lechalar 39
Lecter, Hannibal 53, 54, 55
Lefkowitz, Mary 85
Leigh, Vivien 184, 186
LeMaitre, Jules 95
LeVay, Simon 28
Leviathan 128
Levine, Naomi 179
Lewes 208
Lewis, Daniel Day 168, 197
Liebowitz, Michael 28
Life 201
Londra 41
Londra Çayırları 126, 144
Lorenz, Konrad 25, 26
Lorris, Guillaume de 106
Louvre Müzesi 60
Lucretius 37
Luka 152, 153, 154

M
Maccoby, Hyam 154
Madame Bovary 94
mafya 156
Magney, Oliver de 82
Magritte 57
Mailer, Norman 161, 163
Malanga, Gerlad 179
Malinowski, Bronislaw 34, 35
Malleus maleficarum/Cadılar Çekici 96
Mandeville, John Sir 102
manejar (okşama ya da dokunma) 100
Manley, Mary Delarivier 55
Maraichinler 38
Marco Polo 14
Markos 151, 152, 154
Marlowe, Christopher 123
Marquis de Sade 86
martılar 69
Martialis 85
masturbasyon 217
Masumiyet Çağı 168, 196, 197
masumiyet 48, 89, 176
Mata Hari 60, 61, 143

Matta 154
May Irwin-John C. Rice Öpüşmesi 174
May, Rollo 54
maymunlar 161, 162
mazoşizm 139
McDonalds 39
McDowell, Andie 197
McEwan, Ian 217
McGrouther, Gus 20, 21
Meme 27
meme emme 12, 22, 23, 26, 75, 88
memeler 27, 49, 50
Meryem Ana 59, 60, 61
Meryem ve Çocuk 60
Meryem, Mecdelli 165
Meun, Jean de 106
Michelangelo 59
Millett, Kate 49
Minghella, Anthony 198
Mitchell, Margaret 186
Mitchison, Naomi 51
monotropi 26
Monroe, Marilyn 22, 215
mons veneris 60
Montezuma 165
Moore, Brian 156
Morris, Desmond 23, 215
Mrs Dalloway 127
Muhteşem Gatsby 127
Musa 164
mükemmel öpüşme 42
müstehcen 85

N

Navaro, Ramon 60
nefes değiş tokuşu 29
nemfomanyak 55
Neşideler Neşidesi 88, 89, 220
New York Times 28
Newman, Paul 58, 59
Nin, Anais 216
Ninotchka 177
Nosferatu 137
Nucius, Nicander 167

O-Ö

Oidipus kompleksi 49, 56, 65, 66
oksitosin 28
On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love 50
oral seks 218
oral-sadist dönem 54
orangutanlar 68, 71
orbicularis oris 179
orgazm 19, 28, 33, 41, 43, 50, 70, 87, 179, 217, 222
Ormanda Uyuyan Güzel/Le Belle au bois dormant 110
ortaçağ aşkları 101
Oscar ve Bosie 13
osculatorium 97
Osculum 165
Osculum interveniens 124
osculum oris 97,
Ovidius 88
ödül ve ceza 25
Öldüren Cazibe 142, 143
ölüm öpücüğü 132, 150, 153
öpen/öpülen 177
öperek besleme 12, 67, 72, 75
öperek sakinleştirmek 161
öpme biçimleri 36
öpücük 27, 36, 43, 71, 82, 85, 86, 102, 113, 124, 137, 143, 152, 155, 161, 162, 163, 165, 167, 221
öpüşerek orgazm 72
Öpüşme 174, 179, 202-210
öpüşme 17, 18, 20, 21, 24-29, 33, 34, 36, 39-43, 48, 49, 50, 52, 53, 57, 60, 71, 73, 76, 81-84, 87, 89, 93, 94, 96, 98, 99, 105, 111, 113, 118, 119, 124, 125, 127, 130, 137, 138, 140, 143, 147, 149, 154, 156, 157, 162, 164, 167, 173, 174, 214, 221
öpüşme gözlemi 69
öpüşme oyunları 220
öpüşme sahneleri 143, 174, 179
öpüşme ve yeme 221
Öpüşme, Gıdıklanma ve Sıkılma Üzerine 40
öpüşmeme 34, 40
öpüşmenin erotikliği 222
öpüşmenin sürekliliği 167, 179, 220
öpüşmenin yoğunluğu 176
öpüşmeyi bilme 35
Özel Bir Kadın 22, 102, 180

119, 130
Üniformalı Kızlar 175
Üreme Organlarının İşlevleri ve Bozuklukları Üzerine İnceleme 87
üreme 26, 40, 43, 76, 77

V
vagina dentata 43
Vahşilerin Cinsel Yaşamları 35
vajina 17, 19, 43, 214, 215, 216
Valentino, Rudolph 142, 175, 189
Valkyrie 113
vals 168
vamp 142, 144, 177, 189
Vampir 141
vampir 132, 136, 137, 138, 139, 141, 142, 144
Vampir'le Söyleşi 138, 137
Vatsyayana 35, 36
Velde, T. Van de 38
Venezuela 12, 67
Venüs 59, 60, 85, 106, 114
Venüs Deltası 216
Venüs ve Cupido 59, 60
Venüs'ün Doğuşu 96
Venüs, Cupido, Ahmaklık ve Zaman 59
Vergilius 105
Viaticum 97
viktoryenler 59
Villeneuve, Madame de 116
Vivamus 81
Viyana 43, 47, 48
Volsunga Saga 113
Voragine, Jacopus de 152
Vorgaine, Jacopo da 94
Vox 139, 217

W
Waal, Frans de 72, 73, 74
Wagner 104, 114
Wall Street Journal 169
Warhol, Andy 179, 215, 218
Warner, Marina 116
Warren, Edward Perry 208
Warton, Edith 168, 196
Washington 164
Watson 25
Weldon, Fay 40
Werther 125
West, Mae 195
Western 102
When Harry Met Sally 196
Wilde, Oscar 135, 136, 207
Winnicott, D. W. 163
Winterson, Jeannette 216
Wittgenstein 48
Wong, Anna May 195
Wood, Nathalie 179
Woolf, Virginia 127

Y
Yağmur Kralı Henderson 217
Yahuda 13, 144, 147, 148, 149, 150, 151-154, 156
Yahuda İskariyot ve Yahudi Kötülük Miti 154
Yahuda'nın Öpücüğü 136, 144, 155, 157
Yahudiler 88, 144, 154, 155, 156, 164
yakınlık 42, 218, 222
yalamak ve araştırmak 53
Yalnızlığın Kuyusunda 136
yamyamlık 148, 149
yanaktan öpüşme 163, 166
Yanomamiler 67
yaradılış ve yetişme 25
yasak meyve 89
yasak öpüşme 106
Yaşam Öykücüsünün Anlattığı Öykü 174
yatakta öpüşmek 176
Yaz Bekârı 215
Yeni Gine 39
Yolculuk 188
Yuhanna 151, 154
Yunanlılar 165
yutmadan yeme 149
yüz 17, 21, 43, 166
yüz yüze seks 70, 72

Z
Zeldin, Theodore 101
zevk ve eğlence 43
Ziegfield Girl 177
zina 100, 103, 128, 175, 194
zorla öpme 189
Zorlayan Kol 185

"Öpüşmeyle başladı aşk" diyen Adrianne Blue, öpüşmeyi nasıl keşfettiğimiz sorusunun yanıtını aramaya koyuluyor bu kitapta. Acaba Freud'un dediği gibi memeden kesilme gününün yani kıyamet gününün gelişiyle mi başladı? Yaratılıştan mı biliyoruz yoksa öğrendik mi?

Birbiriyle çatışan birçok entelektüel alanda kısa bir yolculuğa çıkan ve dünya coğrafyasındaki deneyimlerini buna ekleyen yazar insanların yüzde doksanının öpüştüğünü söylüyor ve ekliyor: Artık kimse öpüşmenin çocuk yapmakla ilgisi olduğuna inanmıyor. Öpüşmenin, öpücüklerin macerasını Freud'dan etnologlara, antropologlardan şairlere, romanslardan heykel ve resme, Hollywood'dan edebiyata uzanan "tuhaf" öykülerle süslüyor. Masumiyet çağından zevk çağına öpüşlerin tarihini anlatıyor: yanak yanağa, dudak dudağa; elden, dilden, cinsel organlardan, ayaktan...

Doğu'da ve Batı'da öpüş geleneği, cinsel ahlâkın ve kültürel koşulların ürünüdür; ama erotik öpüş, "Fransız öpücüğü" adıyla artık McDonalds'lı, tişörtlü, pop müzikli küresel dünyanın her yerinde biliniyor. Fahişeler müşterileriyle neden öpüşmez? Öpüşme aşkla mı ilgilidir yoksa orgazm için bir geçiş mi? Erkekler öpülen ve yatılan kadını neden ayırır? "Cinsellik bugün tehlikeli hale gelince, insanları duraksatarak enine boyuna düşündürüp öpüştüren yeni bir romantik bilinç oluştu," diyen Adrianne Blue hoş, akıcı üslubuyla hayatımızın en önemli tinsel ve tensel eylemlerinden "öpüşme"yi anlamın sürekliliğini çoğaltması bağlamında ele alarak tarih öncesinden günümüze insanın etik-estetik-erotik öpüş serüvenini atgözlüksüz bir bakışla anlatıyor.

AYRINTI•LACİVERT
ISBN 975-539-223-8
9 789755 392233

